

Fórum Tár s ad a L o M Tud o Mányi-sze M Le

ne Gyed é ven k én T-Me G Je Len ő -Tud o Mány os-f o L y ó ir a T

Xviii.-évfolyam

f ő szerkesztő
cs an da-Gábor

f ő munkatárs
f a z e k a s-József

a-szerkesztőbizottság-elnöke
ÖLLÖs-László

szerkesztőbizottság

biró-a.-zoltán-(Magyarország),-csanda-Gábor-(szlovákia),-f azekas-József-(szlovákia),
f edinec-csilla-(Magyarország),-Holger f ischer-(németország),-Gyurgyík-László-(szlovákia),
Hunčík-Péter-(szlovákia),-Petteri-Laihonen-(f innország),-Lampl-zsuzsanna-(szlovákia),
Lanstyák-istván-(szlovákia),-Lengyel-zsolt-(németország),-Liszka-József-(szlovákia),
Mészáros-andrás-(szlovákia),-simon-attila-(szlovákia),-s zarka-László-(Magyarország),
andrej-Tóth-(csehország),-Tóth-károly-(szlovákia),-végh-László-(szlovákia)

Tartalom

Tanulmányok

Liszka-József s-botját-ott-lelte-kivirulva.-egy-motívum-határtalanságairól---1-.....	3
Gaucsík-istván az-értelmiségi-közösségteremtés-konstrukciói.-Jócsik-Lajos- társadalomképe-	27
kiss-József vavro-Šrobár-és-a-magyarok-(1944-1949)-	35
kerényi-éva f ürdőélet-a-19.-századi-Gömörben,-8.-n-agyrőce-és-Jolsva--- fürdők-a-város-szélén-	53
PaPP-adrien a-fikció-és-valóság-Pálóczi-Horváth-Lajos-műveiben-	73

közlemények

sebő-buGár -beáTa-r oncz-MeLinda egy-kutatókönyvtár-mindennapjai.-bibliotheca-Hungarica,- a-f őrum-k isebbségkutató-intézet-könyvtára-	85
Tokár -Géza vállalkozói-kétnyelvűség-k omáromban.-vélemények-és-nyelvhasználati- szokások-	93

agora

a.Ger GeLy-and r ás

a-migráns-narratíva-mint-ön-és-ellenségépítés.-kommunikációs-
antropológiai-megfontolások- 119

konferencia

boLeManT-LiLLa

f eminizmus-és-gender-harmadszor- 145

könyvek

Mészáros-andrás:-széttartó-párhuzamok.-esettanulmányok-a-magyar-
filozófia-történetéből-
(Öllös László) 151

vörös-f erenc-és-Misad-k atalin-(szerk.):-a-nyelvöldrajztól-a-névföldrajzig-
v.-interetnikus-kapcsolatok.-a-2014.-november-20-21-i-pozsonyi-
névföldrajzi-tanácskozás-előadásai.-
(Cs. Nagy Lajos) 153

cs.-n agy-Lajos-n.-császi-ildikó:-Magyar-nyelvjárások-
(Presinszky Károly) 156

Misad-k atalin-c sehy-zoltán-(szerk.):-n ova-Posoniensia-v.-a-pozsonyi-
magyar-tanszék-évkönyve-
(Csanda Gábor) 158

nekrológ

ilyés-zoltán 163

r ealizované-s-finančnou-podporou-Úradu-vlády-s-lovenskej-republiky-
--program-kultúra-národnostných-menšín-2016

f ó r u M-Tár sadaLoMTudoMányi-szeMLe

a- szerkesztőség- címe:- f órum- kisebbségkutató- intézet,- Park- u.- 4.,- 931- 01- somorja.- e-mail:- csanda@
foruminst.sk- •-k iadja:-f órum- kisebbségkutató- intézet,- somorja.- i.Čo :-34-028-587.-f elelős-kiadó:-s imon-attila
igazgató- •-nyomdai-előkészítés:-k alligram-Typography-k ft.,-érsekújvár- •-nyomta:-adecta,-k ft.,-csilizradvány- •
Megjelent- a- szlovák- k öztársaság- kormányhivatala- támogatásával- •-Példányszám:- 600- • ára:- 3- €- •
2016.-március- •-nyilvántartási-szám:-ev-904/08- •-is s n-1335-4361- •-internet:-http:\\-www.foruminst.sk- •
kéziratokat-nem-örzünk-meg-és-nem-küldünk-vissza.

f ó r u M-sPoLoČenskovedná-r evue

adresa-redakcie:-f órum-inštitút-pre-výskum-menšín,-Parková-4,-931-01-Šamorín.-e-mail:-csanda@foruminst.sk •
vychovateľ:-f órum-inštitút-pre-výskum-menšín,-Šamorín.-i.Čo :-34-028-587.-z odpovedný:-attila-simon-riaditeľ- •
Tlačiarenská-príprava:-k alligram-Typography-s.r.o.,-n ové-zámky- •-Tlač:-adecta,-s.r.o.,-Čiližská-r advaň- •-s-finančným
príspevkom-Úv-sr- •-n áklad:-600- •-c ena:-3-€- •-marec-2016- •-evidenčné-číslo:-ev-904/08- •-is s n-1335-4361- •
internet:-http:\\www.foruminst.sk

Liszka József

s-botját-ott-lelte-kivirulva... (egy-motívum-határtalanságairól--1.)

József Liszka

and-There-He-found-His-rod-blooming-blossoms...-about-the-boundlessness-of-a-Motif

39-

398.3

246

keywords:-comparative-folkloristics,-text-folklore,-mythology,-flourishing-dry-branch.

*Csak egy költő vagy egy szent képes a járda kövezetét
öntözni abban a boldog reményben, hogy – fáradozása
jutalmaképpen – liliumok fognak kinőni az aszfaltból.*

(W.-somerset-Maugham:-Az ördög sarkantyúja)-

a-jelen-dolgozat* című-választott-sor-Gyulai-ágost-kötetéből-van,-aki-a-20.-század-ele-jén- idegen- költők- költeményeinek- fordításai- állított- össze- egy- legendáskönyvet (Gyulai- 1906).-az-idézetként-szolgáló-vers-eredetileg-karl-Joseph-simrock-(Gyulainál simrock-károly),-romantikus-német-költő-és-filológus-tollából-származik.-szent-kristóf közismert-történetét-beszéli-el,-a-levelet-hajtó-száraz-bot-motívumával-zárva.-Miután-a gyermek-Jézust-(„a-világ-urát”)-kristóf-átszállította-a-folyón,-ő-így-szól-t-hozzá:

*„...Tűzd botodat legott a földbe,
S várd el, kihajt-e lombja-zöldje?”*

*Ezzel eltűnt a kicsi gyermek,
Ki vállán súlyosan pihent;
Kristóf meg rögtön talpon termett,
A hullámok közül kiment
És botját letűz a földbe,
Várván kihajt-e lombja-zöldje?*

*- a- dolgozat- ebben- a- formájában- a- Magyar- Tudományos- akadémia- domus- Hungarica scientiarum-et-artium-ösztöndíjja-keretében-készült-2016-januárjában,-budapesten.

Reggel megint a parthoz lépe,
 S álomnak édes képeül
 Árnyékos hely tűnék elébe,
 Méhecskék zümmögék körül;
 S botját ott lelte kivirulva
 S róla illatos virág hullá...

(Gyulai-1906,-59-60.-p.)

a-motívumnak,-az-egy-száraz,-élettelen-fadarab-csodás-kihajtásának,-kivirágzásának mint-(elő)jelnek,-orákulumnak-világszerte-széles-kultúrtörténeti-összefüggései-ismertek.-a-mű-és-népköltészet-különbféle-műfajaiban-(és-műnemeiben),-ezek-révén-az-operairodalomban-ugyanúgy-jelen-van,-mint-az-egy-(képző)művészeti-megnyilvánulásokban,-illette-a-néphitben-és-népszokásokban.-egy-tipikusan-határtalan-motívummal van-tehát-dolgunk,-aminek-a-különbféle-tudományos-diszciplínák-képviselői-viszonylag régóta-szentelnek-hol-zártabb,-hol-univerzálisabb-figyelmet.-egy-korábbi,-rövidebb-dolgozatomban-már-magam-is-érintettem-a-témát-(Liszka-2009),-s-jelen-írásban-nem-az-ott-megjelenteket-szeretném-ismételni,-hanem-további-adatokkal-szélesebb-összefüggésekbe-helyezni-a-kérdéskört.

bibliai-előképek

s-zakadjunk-most-el-rövid-időre-a-bevezetőben-idézett-k-ristóf-legendától,-s-gondoljunk csak-bele,-a-római-katolikus-templomaink-s-zent-József-ábrázolásai-általában-milyen attribútumokkal-is-mutatják-a-szentet?-a-legközismertebb-a-kezában-tartott-liliom-mint a-tisztaság,-a-szűziesség-jelképe.-f-elületesen-szemlélve-ott-is-van-ez-az-attribútum-gyakorlatilag-minden-s-zent-József-képen,-szobron.-vizont-ha-gondosabban-megvizsgáljuk,-gyorsan-kiderülhet,-hogya-az,-amit-a-kezában-tart,-bizony-nem-mindig-liliomág, hanem-egy-egyenes,-sokszor-szemmel-láthatóan-gondosan-megmunkált-bot,-pálca, aminek-a-felső-végén-levelek,-virágok-serkentek-(pl.-Mühleisen-Pörnbacher-Pörnbacher-2008,-56.,-69.,-100.,-130.,-140.,-162.-p.-stb.),-sőt,-olykor-még-egy-Josef felirattal-ellátott,-a-botra-kötött-szalag-is-jelzi,-hogya-valamiféle-vetélkedés-végtermékével-van-dolgunk.¹ ezek-a-virágok-még-csak-nem-is-hasonlítanak-a-liliomra!

Mielőtt-valaki-azt-gondolná,-hogya-festő-tudatlanságával,-netán-szakmai-ügyetlenségével- lenne-dolgunk,-érdemes-felidézni-s-zent-József-életútját.-Ha-az-első,-kézenfekvő-forráshoz,-az-Új-Testamentumhoz-fordulunk,-akkor-a-mondott-ábrázolás-értelmezésében-nem-jutunk-előbbre.-vizont-ha-elolvasunk-bizonyos-apokrif-szövegeket,-a-kép-tisztulni-látszik.

1- Lásd-például-azt-az-1725/26-ban-készült-festményt-a-schussenriedi-(baden-Württemberg) kolostortemplomban-(f-ranz-Joseph-s-piegler-alkotását),-ahol-József-ölében-a-k-isjézus,-lábánál-egy-puttó,-kezában-egy-kivirágzott-bottal,-s-a-boton-egy-szalag,-Joseph-felirattal-(Mühleisen-Pörnbacher-Pörnbacher-2008,-169.-p.).

1-2. kép. a- szent- család,- József- kezében- a- kihajtott,- kivirágzott- pálcával.- Martin Johann- schmidt- festménye- 1775-ből.- Maria- Taferl- kegytemploma,- ausztria- (Liszka József-felv.,-2015)

a-vélhetően-k.r.-utáni-2.-század-második-felében-keletkezett-Jakab prótoevangéliumában-a-következőket-olvashatjuk:

VIII. 3. A főpap tehát felöltötte a tizenkét csengővel ékesített palástot, s bement a szentek szentjébe, hogy imádkozzék a leányért [ti.-Máriáért--L.J-megj.]. S lám, elébe ált az Úr angyala:

- Zakariás, Zakariás - szólította meg -, menj ki és hívd gyűlésbe a nép özvegy férfait. Mindegyikük hozzon magával botot, s amelyiküknek az Úristen jelet mutat, annak legyen felesége a leány!

Tüstént útnak indultak a hirdetők, bejárták körös-körül egész Júdeát, felharsant az Úr harsonája: s íme, egyhamar összesereglettek az özvegyek mind. IX. 1. József szintén félredobta az ácsfejszójét, s maga is eljött otthonról a gyűlésbe. Mikor már együtt voltak, bottal a kézben odajárultak a főpap elé. A főpap elvette tőlük a botokat, aztán bement a templomba imádkozni. Imája végeztével újra fogta a botokat, kiment, kinek-kinek visszaadta a magáét - jel egyiken sem volt. Utoljára József vette át a botját, s lám: a botból galamb röppent fel, és József fejére szállt. Ekkor megszólalt a főpap:

- József, József, neked jutott osztályrészül, hogy az Úr szüzét magadhoz vedyed, neked, hogy a gondját viseld!

(adamik-1998,-9.-p.)

a-néhány-évszázaddal-később-keletkezett-Pseudo-Máté evangéliuma gyakorlatilag ugyanígy-adja-elő-a-történetet,-azzal,-hogy-a-botból-kiröppenő-galamb-(József-ártatlanságának-a-jelképe)-nem-a-kiválasztott-fejére-szállt,-hanem-„miután-sokáig-a-templom-menyyezete-alatt-röpködött,-végül-az-ég-felé-vette-útját”-(adamik-1998,-54.-p.-v.ö.-d iós-2000).

itt- említendő- meg- egy,- témánk- szempontjából- jelentős,- a *Sposalizio della Vergine* néven-ismert- reneszánsz-képtípus,- amely-Mária-és-József-esküvőjét-mutatja,-József-kezeben-egy-kivirágzott-pálcával,- az-őket-körbevevő-tömegben-itt-ott-egy-egy-fiatalemberrel, amint-térdén-épp-egy-pálcát-tör-ketté.-itt-most-csak-Perugino-(1501-1504)-és-r affaello (1504)-egy-egy-közismert-alkotására-utalok.-Leopold-k retzenbacher-egy-tanulmányában arra-mutat-rá,-hogy-egy-bizonyos-motívum-a-szövegkörnyezettől-függően-másként-és-másként-magyarázható.-a-pálca-eltörésének-aktusát-egyes-kutatók-korábban-az-esküvői-szer-tartás-részeként,-régi-jogszokásként-értelmezték:-a-kettétört-pálca-egy-adott-közösségből, jelen-esetben-a-családból-való-kiszakadást-szimbolizálná.-ezzel-szemben-az-ismert-apok-rif-adatokra-támaszkodva-k retzenbacher-azt-állítja,-hogy-a-botcsoda-folyományának-kell-ezt-tekinteni.-József-kezeben-ugyanis-valóban-ott-van-a-kivirágzott-bot-(más-esetben-a-botja-végéről-elszálló-fehér-galamb),-a-hoppon-maradt-ifjak-tulajdonképpen-bosszúsá-gukban-török-el-szárazon-maradt-pálcáikat-(k retzenbacher-1963).

a-motívum-felbukkan-a-későbbi-népszerű,-Mária-életét-bemutató-történetekben-is.-a-17.-században-keletkezett,-a-18.-század-elején-már-magyar-fordításban-is-megjelent (vö.-vida-1967)-*Makula nélkül való tükör* szerzője- viszont-(a-reneszánsz-festőkhöz-hasonlóan)-szintén-nem-elégszik-meg-az-apokrifekből-ismert,-botból-kiröppenő-galamb-csodájával,-hanem-történetébe-a-kivirágzó-bot-motívumát-is-beépíti:

...szózat hallatszott, mely a főpapnak azt mondotta: Parancsold meg, hogy azok a házasulandó legények, kik Dávid nemzetségéből eredtek, gyűljenek egybe s kiki egy ágat vegyen kezébe. A kinek ága kizöldül, azé legyen a szűz. Egybegyűlven tehát mindnyájan, kiki felírta vesszejére a nevét.

Könnyen meggondolhatjuk, mely nagy csodálkozást indított a dolog az emberek között. Számos volt a Júda nemzetségéből való férfiaknak gyülekezete, kik vesszeiket a főpap-hoz vitték, kiki azt remélvén, hogy az ő vesszeje zöldül ki és ő lesz, a kinek majd a szűz adatik. [...] Minekutána tehát vesszeiket a főpapnak adták volna mindnyájan, ez azokat bevitte a szentek szentjébe, hová csak egyszer esztendőben szabad volt egyébiránt men-nie, és letette a frígyszekrény elejébe, kiment azután ismét és a néppel imádkozott. Az ájtatos könyörgés után visszament és megtekintette, ha nem virágzott-e ki valamelyik? Látván pedig, egyik sem virágzott még ki: megkérdezte az Istent, mi oka volna ennek? Mire szózat lett, mely tudtára adta, hogy egy ág még hibázik. Kimenvén tehát a néphez a pap, megparancsolta, hogy szorgalmasan keresnék fel azt, a ki Júda nemzetéből jelen nincsen. Ez pedig szinte az volt, a ki ájtatossága miatt szégyenlette a szűzet hitve-sének kérni s kit az Isten ellenben erre legméltóbbnak tett és különösen kiválasztott. Szorgalmasan nyomozás után látták, hogy József az, a ki e jegyes-választásra meg nem jelent. Elküldötték tehát érte és a főpap elejébe vezették, ki kemény szóval kérdezte tőle, mi okra nézve nem fogadta legyen parancsolatját? Ő erre alázatosan így felelt: Méltatlannak ítélem én magamat, tisztelendő uram, arra, hogy e szent szűzet hitvesem-nek vegyem, s mivel ő a nélkül is gazdag szülőknek leánya, én pedig együgyű és szegény ács vagyok, kérlek alázatosan, hogy engemet e házasságra ne kényszeríts. Isten paran-csolatja, felelé erre a pap, hogy jelen légy, azért végy kezedbe vesszőt te is és írd rá neve-det. Történjen azután veled, a mi az Istennek tetszik.

[...] A főpap azután ismét bement a szenteknek szent helyére és szent József vesszejét egészen kiszáradt és virágokkal megrakottnak találta, melyek belőle kivirítottak. Kivitte tehát és megmutatta a népnek, mely elcsodálkozván rajta, fenszóval dicsérte az Istent, hogy a régi csodát, melyet Áronnal tett, megújította. De ez nem volt elég, mert midőn a főpap a vesszőt szent József kezébe adta, akkor a Szentlélek galamb képében a vesszőre szállott...²

a-József-történet-a-kivirágzott-bottal-vélhetően-a-Makula nélkül való tükörből-vagy-más, hasonló-tematikájú-ponyvanyomtatványokból-került-át-a-szöveges-folklórhoz-(vö.-Hetény 2011,- 107-127.- p.),- amit- a- borsod-abaúj- zemplén- megyei- bükk-szentdomonkoson Lammel-annamária-által-1983-ban-lejegyzett-alábbi-történetet-is-bizonyít:

Mária menyegzője. Egy fa már vagy tíz esztendeje le volt vágva, le volt dőlve, tíz éve már, hogy elszáradott.

Ki volt hirdetve, hogy Máriának eljegyzése van. Megjelentek a sok királyfiak bíborba-báronyba öltözve. Szegény Szent József is odament, ő meg ács volt, ácsmester. Kötőbe, ahogy dőgözött, úgy ment oda. Kinevették a királyfiak, hogy ő is odament Máriának az eljegyzésére.

Az Isten ereje volt, hogy a pap kinyilatkoztatta:

- Itt és itt van egy fa kivágva tíz éve, és minden fiú menjék el oda, mindegyik vigyék egy száraz ágat a templomba.

Oszt el is ment mindegyik, József is ment szegény, de őt hát lenézték, nem tartották őt semmire. Oszt mindegyik elment, József is elment. Mindegyik ágat rátették az oltarra.

Akkor azt mondta a pap:

- Azé lesz Mária, aki kiszárad!

Akkor aztán vittek mind egy száraz ágat, s mind rakásra tették, sorba. Kilencvenen is voltak. Hát egy virított benne. Rajta volt a József neve.

De aztán már nem haragudtak azok a sok nagy királyfiak. S akkor József és Mária együtt lettek.

(Lammel-nagy-1985,-260)

bosnyák-sándor-egy-1976-os-zagyvarónai-(nógrád-m.)-gyűjtésű-szövege-a-következő-képpen-adja-elő-a-szóban-forgó-történetet:

A kovács lánya

...kitűztek egy napot, hogy mikor lesz Szűz Mária eljegyzése. Össze is jöttek akkoriban megint a legelőkelőbb fiatalok, legények, és meg lett nekik mondva, hogy van a Jozsefát földjében egy kiszáradt cédrusfa. Minden nőtlen vágjon arról egy ágacskát és hozza el erre a napra.

Nohát, ez a Szent József, ő is szüzességet fogadott a Jóistennek. Ő nem ment vágni ágacskát. És ekkor kihirdette az a papjok, hogy mindenki menjen, ha már idős, akkor is, a nőtlen Józsefnek is mondta, hogy menjen és hozzon ő is ágacskát.

2- Makula nélkül... 1909,-45-46.-p.-az-emerich-katalin-látomásait-lejegyző-és-1833-tól-kezdve, hat-kötetben-közreadó-clemens-brentano-szintén-a-fehér-liliomokat-(!)-hajtó-száraz-ág-motívumát-írja-le-(brentano-2005,-77-78.-p.).-Lévay-Mihály-a-galamb-és-vesszőcsodát-ötvözve közli-a-történetet-(Lévay-1935,-51-52.-p.)

Elment József és hozott. Mikor lerakták az ágacskákat, ahogy akkor tartották a szertartást, imádkoztak, megfüstölték. Akkor mindenkinek a neve rá volt írva, hogy tudják meg, melyik ágacska kié? és-a-szent-József-virágzott-ki, az öreg szegény ácslegényé, mert ő volt érdemes Szűz Máriára, mert ő is szüzességet fogadott és Isten előtt kedves volt...

(bosnyák-2001a,-44.-p.)

ahogy-már-fentebb-is- említettem,-feltűnő,-hogy-míg-az-apokrifekből-idézett-jelenetekben József-kiválasztottságát-a-botja-végéről-felröppenő-fehér-galamb-jelképezi,-addig-a-szóbeliségben-ezt-döntő-mértékben-a-kivirágzó-pálca-motívuma-váltja-fel.-n-agy-ilona-szerint az-apokrifekben-olvasható-változatot-„a-hagyományozódás-során-»visszaállították«-az »eredeti«-elképzelés-[lásd-áron-vesszeje--L.J.-megj.]-alapján:-József-vesszejét-viragoztatják-ki...”-(n-agy-i.-2007,-302.-p.).-n-em-alaptalan-talán-feltételezni,-hogy-a-Mária-életét bemutató-népszerű-és-olcsó-nyomtatványokban,-illetve-a-belőlük-sarjadó-szájhagyományban-felbukkanó-elem-talán-nem-független-a-sposalizio-képek-üzeneteitől.

Láthattuk,-hogya-Józseffel-kapcsolatban-nem-is-találjuk-a-kivirágzott-bot-nyomát-a Bibliában,-egy-régebbi,-ószövetségi-történet,-az-áron-vesszeje,-amire-Telek-József-is-utal egyik-prédikációjában,³ Mária-jegyese-kiválasztásának-a-történetét-elbeszélve,-illetve-a *Makula nélkül való tükör szerzője,-a-régi csodának,-melyre-isten-áronnal-tett-emlegetésével-utal-(Makula nélkül... 1909,-46.-p.).-mégis-ezt-a-képzetet-közvetíti.*⁴

Mivel-törzsi-vizályok,-lázongások-kérdésessé-tették-a-Lévi-nemzetségből-származó áronnak-a-papságra-való-jogát,-istenti-parancsra-Mózes-minden-nemzetség-fejedelmétől-egy-vesszőt,-botot-kért.-azokat-a-frigyláda-előtt-elhelyezte-azzal,-hogyakinek-a-vesszeje-a-következő-napra-kihajt,-ő-az-Úr-kiválasztottja.-Másnapra-áron-botja-kizöldellt, virágot,-sőt-gyümölcsöt-is-hozott,-tehát-ő-lett-az-Úr-kegyeltje.-k-árol-Gáspár-fordításában így-hangzik-a-történet:

És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izráel fiainak, s végy tőlük egy-egy vesszőt az ő atyáiknak háza szerint; az ő atyáik házának valamennyi fejedelmétől tizenkét vesszőt; és kinek-kinek a nevét írd fel az ő vesszejére.

3. Az Áron nevét pedig írd a Lévi vesszejére; mert egy vessző esik az ő atyjok házának fejéért.

4. És tedd le azokat a gyülekezet sátorában a bizonyág ládája elé, a hol megjelenek néktek.

5. És lesz, hogy annak a férfiúnak vesszeje, a kít elválasztok, kihajt; így háritom el magamról Izráel fiainak zúgolódásait, a melyekkel zúgolódnak ti ellenetek.

3- *...azt rendelé vala mennyei sugallásból a' fő-Pap; hogy valamint régente Aáron, ki-virágzott mondola vessző-által választatott a' Fő-Papi méltóságra; úgy ennek az angyali tiszta Szűznek Férje, ki-virágozandó vessző által választassék, a' Dávid nemzetségéből (Telek 1769,-438.-p.).*

4- *a-két-vesszőcsodát-amade-László-is-együtt-említi-egy,-1755.-április-29-i-keltezésű,-apjához írott-levelében:-„az-áron-vesszeje,-a-sz.-Joseff-bottyá-magátul-meghvirágzott...”--(közli: vértessy-Jenő:-adatok-amade-László-életéhez.-iv.-befejező-közlemény.-Irodalomtörténeti Közlemények 12,-1902,-502-535.-p.-idézett-rész:-523.-p.)*

6. Szóla ezért Mózes Izráel fiainak, és adának néki mind az ő fejedelmek egy-egy vesszőt egy-egy fejedelemért; az ő atyáiknak háza szerint tizenkét vesszőt; az Áron vesszeje is azok között a vesszők között vala.

7. És letevé Mózes a vesszőt az Úr elé a bizonyág sátorában.

8. És lón másnap, hogy beméne Mózes a bizonyág sátorába; és ímé kihajtott vala a Lévi házából való Áronnak vesszeje, és hajtást hajtott, és virágot növelt, és mandolát érlelt.

(Gen.-iv-17:-1-8.)

a-római-katolikusok-által-használatos-biblia-a-Számok Könyve megfelelő-szakaszaiban mondja-el-ugyanazt-a-történetet-(n um.- 17:- 16–23.).-s cheiber-sándor-egy,-a-kivirágzó bot-motívumát-taglaló,-tömény-tanulmányában-a-motívum-számos-további-bibliai-(és egyéb)-előfordulási-helyét-említi.⁵ ezek-jelenlegi-számbevétele-azonban-egyrészt-meghaladja-a-rendelkezésre-álló-terjedelmi-kereteket,-másrészt-távolabb-vezetne-bennünket-a-most-vizsgálandó-jelenség-lényegétől.

c sodás-királyválasztás,-avagy-kérdések-egy-c-zuczor-vers-kapcsán

a-száraz,-halott(!)-vessző,-bot-kivirágzása,-éltre-kelése-tehát-valamiféle-kiválasztottság-jele.-k-iválasztottság-bizonyos-poszt-(főpapság,-királyság-stb.)-betöltésére,-továbbá házasságra.-az-eurázsiai-népek-mese-és-mondavilágában-szélteben-ismert-jelenséggel-van-dolgunk-(Goldberg 2013).-Megvan-az-ókori-görög-és-római-mitológiában,-mondavilágban-(scheiber-1985,-270–272.-p.),-ahogy-a-későbbi-eurázsiai-szóbeliségben-is. Legyen-itt-elég-(hogy-földrajzilag-egy-kicsit-területeink-felé-közelítsünk)-n-agy-k-ároly 9–10.-századi-legendájára-utalni,-amikor-az-uralkodó-földbe-szúrt-lándzsája-zöldell-ki, jelül-az-előtte-álló-győztes-csatának-(f-ranko-1895,-25–26.-p.).-az-első-cseh-uralkodó-ház,-a-Přemysliek-eredetmagyarázó-mondájában-is-szerepel.-a-történet-a-12.-század-elejéről-származó,-latin-nyelvű-k-osmas-krónikában-már-felbukkan,-s-legtöbb-eleme, Libuše⁶ jóslatával-kezdve,-hogy-fehér-(szürke)-lovát-kell-követni-a-kérőknek,-ahol-egy-szántó-parasztra-lelnek,-majd-közlik-vele-az-égiek-akaratát,-aki-erre-két-tarka-ökrét elküldi-oda,-ahonnan-jöttek,-s-azok-szertefoszlanak-a-levegőben,-leszúrja-botját,-aminek-három-hajtásából-később-kettő-elszárad,-fapapucsát-elteszi-stb.-itt-már-megtalálható.-a-később-még-tárgyalandó-vasasztalról-történő-evés-viszont-ebből-a-forrásból hiányzik-(vö.-Havrának-Hrabák-szerk.-1957,-65–66.-p.).⁷ az-1308–1314-között-keletkezett,-első-cseh-nyelvű,-verses-krónika,-az-ún.-d-alimil-krónikája-is-tárgyalja-ezt-az-eseményt.-a-számomra-hozzáférhető-részletekben-viszont-csak-a-vasasztal-motívuma-sze-

5- s cheiber-1985,-270–272.-p.-s cheiber-egyik,-a-biblia-és-a-folklor-kapcsolatáról-szóló,-magyar nyelvű-interjújában-is-megismétli,-noha-nem-adatolva-ugyanazt-a-felsorolást-(s cheiber-1996, 119–120.-p.)

6- a-cseh-történelem-mondák-ködébe-vesző-női-alakjának-a-nevét-különbéle-alakban-használja az-irodalom-(Libuše,-Libuša,-Libusa,-Libussa),-a-továbbiakban-mindig-abbán-a-formában használom,-ahogy-az-az-éppen-idézett-forrásban-előfordul.

7- r észbeni,-az-összes-bennünket-most-érintő-motívumot-viszont-nem-tartalmazó-magyar-for-dítás:- [FÓRUM Társadalomtudományi Szemle, XVIII. évfolyam 2016/1, Somorja](http://www.magyarulbabelben.net/works/cz/k-osmas-1045/cronica_bo%3%ab morum/hu/1764-kosmas_kr%3%3bnik%3%a1ja.-Letöltve:-2016.1.12.).</p>
</div>
<div data-bbox=)

repel,-az-tudniillik,-hogy-az-lesz-a-kiválasztott-uralkodó,-aki-az-adott-időben-vasasztalról,-azaz-felfordított-éke-lapjáról-ebédel-(vö.-Havrának-Hrabák-szerk.-1957,-156.-p.)-a történet-szinte-minden-későbbi-cseh-mondagyűjteményben,-illetve-különféle-irodalmi feldolgozásokban-is-megtalálható:⁸

A férfi [Přemysl]-meghallgatta őket [a-követeket],-vasalt mogyorófa ösztökéjét, mellyel az ekevasról piszkálta le a sarat, a földbe szúrta, őket kifogta, s rájuk kiáltott:

– Menjetek vissza oda, ahonnan jöttetek!

Alighogy ezt kimondta, az ökrök fölemelkedtek a magasba, s úgy eltűntek a levegőben, mint a madarak. Közben a-mogyoróvessző,-amelyet-a-szántóvető-a-földbe-szúrt,-három ágat-hajtott,-s-azonmód-levelet-és-termést-is-hozott.-A követek álmélkodva és egyetlen szó nélkül figyelték a látott csodákat. A szántóvető barátságosan meghívta őket, falatozzanak vele; háncsból font tarisznyájából kenyeret és sajtot vett elő, s valamennyien letelepedek melléje a fűbe, s evéshez láttak, mert ugyancsak megéheztek. Míg falatoztak, s a korszóból vizet kortyolgattak, arra lettek figyelmesek, hogy a-mogyoróvessző-két-hajtása-elszáradt,-s-a-földre-hullott,-a-harmadik-azonban-gyorsan-tovább-hajtott-a-nap-felé.

A szántóvető látta, hogy a követek ámultak-bámultak a látottakon, ezért így szólt:

– Miért csodálkoztok? Nemzetiségünknek számos férfi sarja lesz, de közülük csak egy fog uralkodni ebben az országban...

(cibula-1979,-12-13.-p.)⁹

ugyanez-a-motívum-viszonylag-gyakran-szerepel-azokban-a-Mátyás-történetekben,-ahol Mátyás-király-választásának-körülményeiről-van-szó.-Tudomásom-szerint-a-legelső előfordulása-ebben-a-vonatkozásban-czuczor-Gergely-1844-ben-megjelent-verse, amelyben-a-költő--a-korszak-gyakorlatát-ismerve--művét-a-cím-alatt-népmondaként, illetve-népregeként-jelölte,¹⁰ ámde-automatikusan-ez-nem-jelenti-azt,-hogy-ténylegesen a-szóbeliségből-kellett-merítenie-tárgyát.¹¹ ugyanebben-az-időben-írtak-(czuczor-is!)

8- itt- jegyzem- meg,-hogy-a-történet-más-népek-hagyományában-is-ismertes-(a-lengyel-király, Michael-korybut-Wiszniewiecki-kiválasztásával-összefüggésben-is-hasonló-motívumok-bukannak-föl.-vö.-f ranko-1895,-22.-p.),-ám-ezek-maradéktalan-nyomon-követése-nem-lehet-feladata-ennek-a-dolgozatnak.

9- vö.-ernyey-1906,-132.-p.;-f ranko-1895;-k-morovský-1957,-42.-p.;-Tille-1892,-118-125.-p. emlékszem,-hogy-harmadikos-elemista-koromban-a-tanító-néni,-történetesen-édesanyám,-a-honismeretóra-keretében-elmésélte- nekünk,-gyerekeknek- ezt- a- történetet,- azzal,- hogy Přemysl-„vasasztalról”-kínálta-vendégeit,-és-az-ösztöke-három-virágot-hajtott-(a-három-leány-testvért-jelképezve),-amiből-kettő-elszáradt.-emlékeim-szerint-akkori-tankönyveinkben-a-szóban-forgó-monda-nem-szerepelt.-édesanyámat-megkérdezve-kiderült,-hogy-emlékezete-szerint-egy-módszertani-segédkönyvből-merítette-annak-idején-„Libusa”-történetét.-a-pontos-forrásra-viszont-mind-ez-ideig-nem-sikerült-rábukkanom.

10- a-költemény-eredetileg-az-Aradí-Vészlapokban-jelent-meg-1844-ben,-a-cím-alatt-ott-népmonda-műfaji-meghatározással.-Pannonhalmán-a-czuczor-hagyatékban-megvan-az-eredeti-kézirat-is,-ahol-népregeként-van-jellemezve-(zoltvány-1899,-ii:-263-264.-p.),-most-a-zoltvány-irén-által-gondozott-teljes-kiadás-alapján-kozlöm-a-szöveget-(zoltvány-1899,-ii:-167-169.-p.).

11- n em-vették- ezt- komolyan- a- csaknem-kortárs- elemzői- sem,-és- a- szöveget,- amit- „népmondaként”-jelölnek,-a-maga-helyére,-tehát- a- „népies-hangú-költői-elbeszélés”-kategóriájába-sorolják-(k-elemen-1880,-66.-p.;-Tell-1900,-58.-p.-stb.).

népdalokat, -Petőfi-a-János vitézét-egy-évvel-később-népmeseként-karakterizálta,-miközben-ezekkel-a-megjeliölésekkel-nem-a-forrásra,-hanem-a-műfajra-utaltak.-Mindamellettermészetesen-kizárni-sem-lehet-valamilyen-népi-eredetet.-c-zuczor-további-megjegyzése,a- második- strófa- első- sora- (*Mátyusföldén az róla a rege*)- már- konkrétabb- ráutalás. viszont-nem-tudok-olyan-korabeli-közleményről,-ami-ezt-a-kijelentést-konkrét-szövegvariánssal-is-alátámasztaná,-miközben-nyilvánvalóan-nem-költői-fantázia-szüleménye-a-történet,-hiszen-legalább-három-négy-fontos,-a-fentiekben-már-részben-taglalt-eleme,-motívuma-közismert-a-közép-európai-folklórban.-Talán-valamilyen-nyomatott-forrása-lehetett,de- konkrét- adatok- híján- ezen- az- ingoványos- talajon- messzebb- nem- merészkednék. ismereteim- szerint- mindenesetre- ugyanez- a- szöveg- fél- évszázad- elteltével,- 1894-ben-vozári-Gyula,-egy-a-Mátyás-királyal-kapcsolatos-irodalmi-alkotásokat-bemutató-tanulmányában- bukkan- fel,- amikor- prózában- ismét- elmeséli- (ahogy- az- az- alábbi- összevetésből- kiderül)- egyértelműen- c- zuczor- költeményének- szövegére- támaszkodva:

Mátyás király	„Mátyás király”
Mátyás király fölötte szereté A népet, s ez őt nem felejtheté, Kivált a jó szántóvető népek Felőle mind maig regélgetnek.	
Mátyusföldén az róla a rege, Hogy ő nem volt nagy úrnak gyermeke, Ha tán nemes volt is, csak bocskoros, És mint szegény, lett szolgál - ostoros.	E szerint Mátyás szegény családból származott, s ha tán nemes volt is, csak bocskoros s így lett belőle ostoros szolgál.
Nagy orra volt-e ok, vagy más hiba, Nem szól felőle a nagy krónika, Elég az ahhoz, hogy ingerkedék Matyinkkal a suhanc pórnemzedék.	Orra nagysága vagy egyéb ok miatt ingerkedtek vele a parasztok, de Mátyás is visszavágott a gunyolódóknak. Mint cseléd, jól végzi a dolgát, ezért bizony jól is tartották.
De Matyi sem kért mástul kölcsön észet, S pengőbe adta vissza a fapénzt, S a gúnyolónak oly koncot dobott, Melyen heted hétig rágódhatott.	
Meg volt csinálva, amit dolgozott, Mínthogy mindent helyén, nyelén fogott, Nem is vették hát rossz neven neki, Ha tálbul a húst nem feledte ki.	
Egyszer gazdája szántani küldte őt, Nem tudni, ugart-e, avagy vetőt, De mélyen járt ekéje, s egyiránt, Minél többet gazdája sem kívánt.	Egyszer gazdája elküldte őt szántani.
El délnyi délig így dolgozgatott, Míg szolgatársa is kiballagott, S hozzája úgy félvállon szól vala, Matyink pedig dolgára gondola.	Dél felé járt már az idő, mikor a másik szolgál is kiment a mezőre Emez csak félvállról beszélt Mátyáshoz, ő meg mit sem törődve a beszéddel, dolgához látott.

„Hej Matyi, nem tudod, mi hír Budán? Az úri népek összebujtak ám, S királyt tesznek; te orrod jókora Nem szagolod, ki lesz a nép ura?” A szolga szólt, röhentve jó nagyot, Matyink reá ilyen választ adott: „Az új királyt ma angyalok teszik, S az lesz, aki vas asztalról eszik.” Erre az ekéjén egyet vetett, S a felfordult szántóvasról evett, Midőn a szolga látta, mit mivel, Szólott fitymálkodás igéivel. „Koldúsvezér! ha ostrom nyele Addig kihajt, s leszen zöld levele, Mig a dűlön egy fordulót teszek, Te úgy király, s én bolondod leszek.” S hogy eshetett, hogy nem, de úgy esett, Az ostornyelnek zöld levele lett, S im angyalok koronát hoztanak, Matyink felé szárnyal csattogtanak. Matyink ijedten ösztökét emel, Hogy a koronát távolítsa el, De épen csak hegyén találta ezt, Azóta görbe rajta a kereszt. S akarta, vagy nem, de a korona Matyink fejére szállva ragyoga, S belőle oly király kerekedett, Kinél különb grófbul sem telhetett. 1844	„Tudod-e mi az ujság? Az urak Budán összegyűlve királyt akarnak választani. Neked jó nagy orrod van? Nem szagolod, ki lesz a nép ura.” A kacagó szolga gúnyos szavaira Mátyás ekként válaszolt. „Az új királyt ma angyalok teszik. S az lesz, a ki vas asztalról eszik.” Azzal az ekét megfordítva ebédjét a szántóvason költötte el. Ezt látván szolgatára, gunyolódva mondá: „Te koldús! te lennél a király. No ha az ostrom nyelve kiszöldül, míg egy fordulót szántok a dűlön, akkor csakugyan te leszel a király s én a te bolondod.” Akárhogy történt: az ostornyel kiszöldült s íme jönnek az angyalok s koronát a fejére akarják tenni. Matyi csak húzódozik, sőt még az ösztökével meg is üté a koronát, azóta görbe a keresztje, de biz mégis ő lett a király. (Vozári 1894, 25. p.)

vozári- a- történethez- (amiből- azért- nyilvánvaló,- hogy- a- macskakörmök- közé- rakott „Mátyás-király”-a-c zuczor-versre- utal,-és-a-folytatás--E szerint... --meg-egyértelműen jelzi,-hogy-a-továbbiakban-a-vers-tartalmát-adja-közre)¹² megjegyzést-is-fűz,-miszerint „a- nép- igaz- szeretetének- megnyilvánulása- ez- a- Mátyus- földi- népmonda,- melyhez hasonló- nagy- számmal- található- a- nép- elbeszéléseiben,- hagyományaiban-és- kötetlen beszédű-irodalmunkban-is”-(vozári-1894,-25-26.-p.).-n oha-azt-nem-zárhatjuk-ki,-hogy ilyen-és- hasonló- mondák- akkoriban- valóban- éltek- a- szóbeliségben- is- (de- ismétlem:

12- olykor-teljes-sorokat,- rímpárokat-is-visszaad-a-versből.-Például:- „Az új királyt ma angyalok teszik. S az lesz, a ki vas asztalról eszik.”

konkrét adataink nincsenek), ez a -a-vozári-által-közreadott-szöveg-vizont-mégiscsak egyértelműen a Czuczor-vers prózai interpretálása.-a-nép-elbeszéléseiben-nagy-szám-ban-található-hasonló-népmondákra-utaló-megjegyzésével-azonban-(még-ha-akaratlanul-is)-sikeresen-vezette-félre-az-utókort.-ernyey-József-alig-több-mint-egy-évtized-elmúltával-már-úgy-kezeli-ezt-a-vozári-féle-változatot,-mint-autentikus-népmondaszöveget (ernyey-1906,-137.-p.),-nem-sokkal-később-meg-Heller-bernát-is-kézpénznek-veszi, hogy-„c zuczortól-földolgozott-mátyusföldi-mondáról”-van-szó-(Heller-1908,-20.-p.).¹³ az ügynek-nemzetközi-következményei-is-lettek.-Ján-k-omorovský-egy,-a-közép-európai-szöveges-folklórban-fellelhető-Mátyás-tradíciót,-azon-belül-is-a-királyvá-választás-körülményeit-bemutató-monográfiájában,-ernyey-nyomán-(hivatkozva-is-rá)-közli-a-czuczor-verse-t-visszaadó-vozári-féle-szöveget-mint-délnyugat-szlovákiai-adatot-(k-omorovský-1957, 46.-p.),-amit-aztán-néhány-évtized-múltán-Ján-Michálek,-k-omorovský-munkáját-jelölve meg-forrásként,-de-annak-továbbkigyózó-eredetét-már-elfelejtve-mint-szlovák-mondát publikál:

Voľba Mateja za kráľa

Kráľ Matej pochádzal z chudobnej rodiny a bol azda aj šľachtic, lenže nosil krpce a tak sa stal z neho paholok. Pre jeho veľký nos a hádam aj pre iné sedliaci sa mu posmievali, ale aj Matej sa odplácal posmievačom. Ako sluha dobre vykonával svoju prácu, a preto ho veru aj dobre chovali.

Raz ho gazda poslal orať na pole. Bolo už okolo poludnia, keď druhý sluha tiež vyšiel na pole. Ten sa len tak zvsyoka rozprával s Matejom, ale tento, nevšímajúc si jeho rečí, dal sa do roboty. Dobiedzať však neprestal:

„A či vieš, čo je nového? Páni sa zišli v Budíne, aby zvolili kráľa. Ty máš dosť veľký nos. Či necítiš, kto bude pánom ľudu?”

Na posmešné slová smejúcemu sa sluhovi Matej takto odpovedal:

„Nového kráľa zvolia dnes anjeli. Bude to ten, čo je na železnom stole.“ Potom si prevrátil pluh a na ňom zjedol svoj obed. Keď to videl jeho druh, posmešne mu riekol:

„Ty žobrák. Že by si ty bol kráľom? No ak sa mi bič rozzelenie, kým sa raz obrátim s pluhom na medzi, vtedy vskutku ty budeš kráľom a ja zas tvojím bláznom.“

Nech bolo, ako bolo, bič sa rozzelenal a hľa, prišli anjeli a chceli mu položiť korunu na hlavu. Maťko sa zdráhal, ba ešte aj udrel svojou otkou po korune, preto má kríž nakrivo. Ale predsa sa len stal kráľom.

(Michálek-1990,-70.-p.)

k-örülbelül-eddig-jutottam-kutakodásomban,-amikor-kezembe-került-Jung-k-árolynak-a-Mátyás-tradícióval-kapcsolatos-korábbi-munkáinak-gyűjteményes-kötete-(Jung-2008). ebben,-a-Királyválasztás-feldobott-koronával-című,-eredetileg-1999-ben-megjelent-dolgozat-újraközléséhez-fűzött-kommentárjában-némi-(?)-bosszúsággal-terhes-örömmel-konstatálhattam,-hogy-a-fentebb-bemutatott-„szövegvándorlást”-újvidéki-kollégám-jó

13- Megjegyzendő,-hogy-Heller-egy-évvél-későbbi-közleményében-már-óvatosabban-fogalmaz, noha-a-monda-meglétét-a-mátyusföldi-magyar-szájhagyományban-továbbra-is-kézpénznek-v-eszi-:,-a-matyusföldi-[sic!]-hagyományban,-a-melyet-csak-c-zuczornak-verses-(és-valószínűleg-önkéntes)-földolgozásából-ismerek...”-(Heller-1909,-269.-p.).

pár-évvel-korábban-már-felgöngyölítette.¹⁴ áttekintésében-találtam-egy,-általam-korábban-nem-ismert-tanulmányra-való-hivatkozást-is,-ami-csak-megerősíti-a-fentebb-sejteteket,- elmondottakat.- Weber- artúr- eszmefuttatásáról- van- szó,- amelyben- a- szerző- c- zuczor- versének- lehetséges- forrásait- tárgyalja,- gyakorlatilag- kizárva- a- szóbeliséget. ehelyett- a- cseh- Libussa-mondakör- hatását- véli- felfedezni- a- c- zuczor-versben- (Weber 1910).- való- igaz,- a- cseh- Přemysl-ház- eredetmondájának- számtalan- eleme- (miközben azt-sem-ártana-persze-figyelembe-venni,-hogy-az-érintett-mondának-éppen-melyik-interpretálásáról-beszélünk,-ugyanis-nem-mindegyikben-van-jelen-az-összes,-a- c- zuczor-vershez-is-kapcsolható-motívum,-másutt-meg-sokkal-több,-ami-ott-van,-mint-ami-a- c- zuczor-versből-visszaköszön!),-szóval-a- cseh-eredetmonda- számtalan- eleme- (vasasztalról-történő-évés,¹⁵ kivirágzó-száraz-bot,-isteni-kiválasztottság)-kapcsolódik-a-most-vizsgált-verzióhoz.-a-kérdés-viszont,-hogy-c- zuczor-ezeket-honnan-merítette?-a-Weber-által-feltételezett- két- német- forrás- (Herder¹⁶ és- Musäus),- mint- később- kiderült,- nem- volt- meg- c- zuczor-pannonhalmi-könyvtárában-(amitől-még-ugyan-olvashatta-őket-valahol,-de-ez pontosan-annyira-ingatag-érv,-mint-az,-hogy-a-feltételezetten-létező-mátyusföldi-szóbeliségből- merítette).- Megemlíthető- viszont,- hogy- Musäus- mesegyűjteménye- valóban népszerű-lehetett- a- korabeli- Magyarországon,- amit- az- is- alátámasztani- látszik,- hogy csak- a- budapesti- országos- s- zéchényi- könyvtárban- jelenleg- legalább¹⁷ hét- olyan- kiadása- férhető- hozzá,- amelyek- a- c- zuczor-vers- keletkezése- (tehát- 1844)-előtt- láttak- napvilágot- (bécs:- 1815;- Gotha:- 1823;- bécs:- 1825;- kassa:- 1826;- kassa:- 1834;- Pest: 1834-35;¹⁸ Hildburghausen- amsterdamban:-1842),-ezek-közül-egy,-ráadásul-két-kiadás is- megért- német- nyelvű,- k- assán- (Musäus-1826;-Musäus-1834),¹⁹ egy- másik,- magyar fordítás- pedig- Pesten- (Musäus-1834-35).-Mind- a- kassai- német,- mind- a- pesti- magyar

14- Hogy- mégis- bent- hagyom- a- szövegemben- ezeket- a- passzusokat,- nem- csak- (pontosabban: főleg- nem)- a- már- elvégzett- munka- szemétkosárba- dobásának- fájdalmas- nem- akarása- indokolja,- hanem- az,- hogy- Jung- jegyzetein- túlmenően- konkrét,- összehasonlító- példákkal- illusztrálva- mutatom- be- a- folyamatot,- ami- -- talán- -- nem- tanulságok- nélkül- való.

15- václav-Tille- a- *Český lid* első-évfolyamában- egy- többrészes- tanulmányt- ad- közre- ennek- a- motívumnak- a- morva- vlach- szájhagyományban- élő- mondaanyag- kommentárjaként.- ismeretei- szerint- az- északmorva- anyagban- két- uralkodóval,- Přemysl-fejedelemmel- és- istván,- magyar- királyal- kapcsolatban- találhatóak- mondák- ezzel- a- motívummal- (Tille- 1892).

16- Johann-Gottfried-Herdernek- a- *Stimmen der Völker in Liedern* címen- közismertté- vált- gyűjteménye- első- kiadása- még- a- *Volkslieder* címet- viselte,- s- ebben- valóban- szerepel- Libusa-története,- viszont- az- egész- szerkezete- sokkal- szerteágazóbb,- másabb,- mint- a- c- zuczor-versé,- továbbá- a- kérdéses- motívumok- (ráadásul- nem- is- abban- az- összefüggésben)- éppen- csak- megemlítve- vannak- (Herder-1779,-2:-172-178.-p.).-Herder-forrásként,-a-tartalomjegyzékben Hageck-*Böhmische Chronik* című-művét-jelöli-meg- (Herder-1779,-2:-308.-p.).

17- Mivel- az- o- s- z- k- gyűjteményét- feldolgozó- klasszikus- cédulakatalógus- és- az- elektronikus- nyilvántartás- véletlenül- sincs- szinkronban,- és- az- összes- feltételezhető- példányt- nem- állt- módomban- kikérni,- alapvetően- az- elektronikus- nyilvántartásra- támaszkodtam- (csak- menet- közben- derült- ki,- hogy- az- ott- megtalálhatóakon- túlmenően- több- minden- is- lehet- a- gyűjteményben), nos,- ezért- a- bizonytalan- fogalmazás.

18- az- o- s- z- k- ban- található- példány,- a- könyvekbe- ragasztott- ex- librisek- és- a- pecsétek- tanúsága- szerint- a- c- sornai- Prépostság- könyvtárából- származnak.

19- a- két- kiadás- esetében- a- szedés- ugyanaz,- viszont- a- belső- címlapokat- újratördelték.

kiadásban-szerepel-Libussa-története-(Musäus-1826,-3:-3-77.-p.,-Musäus-1834-35, 3:-3-82.-p.).-az-esély-arra,-hogyc-zuczor-ismerhette-ezt-a-történetet,-tehát-meglehetősen-nagy.-Ha-ehhez-még-hozzávesszük-a-Musäus-féle-szöveg-utóéletét,-akkor-ez-az-esély-csak-növekedni-látszik.

a-ponyvanyomtatványok-jelentőségét-nagyjából-abbán-az-időben-ismerik-fel,-amikor c-zuczor-szóban-forgó-verse-is-megszületett;-volt,-aki-lelkedett-értük-(ipolyi-arnold), volt,-aki-elítélően-nyilatkozott-róluk-(éppen-c-zuczor!),-de-ezek-közközen-forog(hat)tak, és-hatással-voltak-nemcsak-a-paraszti-szöbeliségre,-hanem-az-írastudókra-is-(lásd ehhez,-idézetekkel:-Liszka-2013,-141-144.-p.).-egyelőre-korábbi-ponyvaelőzményekre nem-sikerült-bukkannom,-de-a-19.-század-végén-ez-a-történet-már-mind-németül,-mind magyarul-hozzáférhető-először-bucsánszky-alajos,-majd-r-ózsa-k-álmán-és-neje-jóvoltából-a-széles-néprétegek-száma-és-a-német-kiadás-a-korábbi-(bucsánszky-1873),-amit egy-valamivel-későbbi,-magyar-nyelvű-követ,-Libussa, cseh királyaéány, vagy: A három jós-testvér története és Prága város eredete. Igen szép és tanulságos történet az őskorból címen-(r-ózsa-1899),-benne-a-csodás-királyválasztás-(vasasztalról-való-evés,-kivirágzó-bot)-motívumai-is-szerepelnek.-ezek-a-mesék-a-Musäustől-ismert-szövegek-szabad-felhasználásáról-tanúskodnak.-Most-csak-a-bennünket-szűkebben-érdeklő-paszszust-idézem-a-négy-forrást-egybevetve:

1826	1834-35	1873	1899
...[Primislas = Přemysl: L. J. megj.] <i>ergriff seinen häselnen Stab, stieß ihn tief in den Acker, häufte lockere Erde umher, wie man einen Baum pflanzt, und siehe da! alsbald gewann der Stab Knospen, trieb Sprossen und Äste mit Laub und Blüthen. Zwei von den grünenden Zweigen aber verwelkten und das dürre Laub ward ein Spiel der Winde; der dritte wuchs desto kräftiger und seine Früchte reiften.</i> (Musäus 1826, 3: 67. p.)	...[Primiszlász = Přemysl: L. J. megj.] <i>hirtelen elővette tehát mogyoró botját, benyomta mélyen a' szántóföldbe, 's mint a' faültetésnél-szokás, porhanyó földet kapart-fel körülé, 's imé! azonnal bimbózni a' bot, sarjadékokat, levelekkel és virágokkal teljes gallyakat hajtott. De a' zöldellő ágak' ketteje elszáradt, és szárazaz leveleik szél' játékává levének; a' harmadik gally ellenben annál erősebben nőtt, 's az ő gyümölcssei megértek...</i> (Musäus 1834-35, 3: 72. p.)	...[Primislas = Přemysl: L. J. megj.] <i>ergriff seinen häselnen Stab, stieß ihn tief in den Acker, häufte lockere Erde umher, wie man einen Baum pflanzt, und siehe da! alsbald gewann der Stab Knospen, trieb Sprossen und Aeste mit Laub und Blüthen. Zwei von den grünenden Zweigen aber verwelkten und das dürre Laub ward ein Spiel der Winde; der dritte wuchs desto kräftiger und seine Früchte reiften.</i> (Bucsánszky 1873, 51. p.)	...[Primiszlav = Přemysl: L. J. megj.] <i>elővette mogyorófa botját s azt a szántóföldbe mélyen ledugva, parázs földet tön köréje, mint midőn fát ültetünk, és ime! a bot rögtön kihajtott, ágakat kapott, melyek kileveledzenének és virágzának. Azonban a zöldelő ágak közül kettő elharvadt s száraz levelei a szél játéka lettek, a harmadik azonban annál erősebben nőtt és gyümölcssei megértek...</i> (Rózsa 1899, 48. p.)

Láthatjuk,-hogya-Musäus-szövegrész-és-az-1873-ban,-már-név-nélkül-közreadott-ponyva-megfelelő-passzusa-gyakorlatilag-betűhíven-egyeznek-(az-egész-szövegben-is-legfeljebb-annyi-a-különbség,-hogy-míg-az-eredeti-változat-nincs-tagolva,-a-ponyvaváltozat tizenkettő-számozott-és-címmel-ellátott-fejezetre-tagolódik.-a-Musäus-szöveg-magyar fordítása-esetében-sincs-a-szöveg-fejezetekre-tagolva,-viszont-a-nagyjából-(némi)

átstilizált,-de-egyértelműen-a-s taut-féle-fordítást-felhasználó)-erre-támaszkodó-1899-es-ponyvakiadás-már-a-fejezetekre-tagolást-alkalmazza.

Ha-alaposabban-megnézzük-a-fentebb-idézett-szövegrészt-és-c zuczor-versének megfelelő-passzusát,-azt-kell,-hogy-mondjuk,-a-világszerte-ismert-kizöldellő-száraz-bot-motívumán-túlmenően-ez-a-két-epizód-túl-sok-rokonságban-nincs-egymással.-Ha-még-hozzáveszünk-olyan-motívumokat-is,-mint-Libussa-instrukciója:

Kedvencz paripám jelölje az utat és ösvényt, előttetek egészen szabadon futva, és annak biztos jelül, hogy megtaláltatok azt, akit felkeresni kiküldöttetek, tehát figyeljete, hogy az a férfiú, kit az istenek királyul szemeltek ki, azon időben, midőn hozzá közeledtek, szabad ég alatt egy magányos fa árnyékában vas asztalról fog ebédelni. Ennek hódoljatok és öltöztessétek bitorba. A fehér paripa felengedendi őt háttára ülni és ide hozandja udvaromba, hogy férjem és a ti uratok legyen (r ózsa-1899,-44.-p.),

illetve-a-köddé-vált-igavonó-bikák,-vagy-a-levetett,-de-a-későbbiekben-is-nagy-becsben-tartott-fapapucsok-motívumát,-a-végén-feladott-találós-kérdést,-akkor-bizony-meglehetősen vékonyak-azok-a-szálak,-amelyek-a-c zuczor-szöveget-a-vélelmezett-forrással-egybekapcsolják.-c zuczor-ismerte-a-szöveget-és-ne-használta-volna-ki-a-fehér-paripa-nyomra-vezető-szerepének-vagy-a-Mátyás-történetekben-is-népszerű-találós-nak-a-motívumát?

de-térjünk-vissza-a-magyar-folklóranyaghoz!-a-szöbeliségből-(?)-később-lejegyzett-szövegek-jóval-későbbiek,-a-legkorábbiak-is-a-20.-század-első-évtizede-tájékáról-származnak,²⁰ szintén- elég- nagy- hasonlóságot- mutatnak- a- c zuczor-megfogalmazással,- noha nem-állítható-róluk,-hogy-egyenes-ágon-onnan-kerültek-volna-a-folklórhoz.²¹ sok-szöveg²² viszont- szemmel- láthatóan- vagy- egymással- vagy- egy- harmadik- megfogalmazással- genetikus- kapcsolatban- van,- gyakran- bizony- visszacseng- a- fentebb- tárgyalt- c zuczor-vers-szerkezete,- egyes-motívumai,- sőt-sorai.-Jelen-tanulmánynak-sem-a-tematikai,- sem-a-térbeli-keretei-nem-teszik-lehetővé-és-nem-is-indokolják-annak-a-szövegfilológiai-problémának- a- megoldását,- hogy- melyik- változataink- eredeztethetőek- akár- közvetlenül,

20- ezeket-részben-áttekinti,-noha-más-szemponatok-által-vezérelve-(a-magyar-korona-keresztjének-ferdesége-okán)-Jung-károly-(Jung-2008,-110-121.-p.).

21- igaz,-az-ellenkezője-sem.-Tankönyvek,-népszerű-olvasmányok-áttekintésével,-tartalmi-elemzésével-közelebb-juthatnánk-a-későbbi-szöbeliség-forrásaihoz-is.-Tudomásom-szerint-a-szóban-forgó-c zuczor-vers-első-alkalommal-kötetben-1854-ben-látott-napvilágot-(Czuczor népi-es költeményei.-Összeszedte-és-kiadta-friebeisz-istván.-Pest,-Müller-emil-könyvnyomdája), azóta- viszont-számtalan-helyen-és-formában.

22- Mostani- ismereteim- alapján- a- történetnek,- tehát- annak,- hogy- Mátyást- egy- szegény- béresgyerekből-teszik-meg-királyá,-s-ezt-a-vasasztalról-történő-évs-és-/-vagy-a-kivirágzó-bot-(ostornyél,-ösztoke)-és-/-vagy-az-isteni-kiválasztottság-következtében-angyalok-által-adományozott-korona-motívuma-jelzi,-a-másod-és-harmadközléseket-nem-számítva,-az-együtacatnyit-meghaladó-számú,-a-magyar-szöbeliségből-lejegyzett-szövegvariánssa-ismeretes--bosnyák-2001b,-99:-2-változat;-fereczi-1968,-12:-1-változat;-kálmány-2015,-385-386:-2-változat;-Magyar-2003,-188:-2-változat;-Magyar-2009,-45-46:-1-változat;-nagy-z.-2010,-471:-1-változat;-Penavin-1984,-316:-2-változat;-ujváry-1990,-14-16:-2-változat;-varga-2014,-123:-1-változat;-végh-1944,-122:-1-változat.

akár-áttételesen-a-c zuczor-versből,-melyek-más-forrásokból-(milyenekből?).²³ Mindezen kérdések-megválaszolása-a-jövendő-kutatási-feladatai-közé-tartozik.-Mint-ahogy-azt-is érdemes-lenne-megvizsgálni,-mely-magyarok-lakta-területekről-hiányzik-ez-a-mondatípus,-s-vajon-miért?

a-továbbiakban-inkább-csak-afféle-illusztráció-gyanánt-mutatok-be-néhány-változatot.-a-két-első-ismert-lejegyzése-az-1910-es-évekből,-s-zege-d-környékéről,-f-öldeákról-és-egyházaskérről-származik,-és-k-álmány-Lajosnak-köszönhető.-a-hosszú-ideig-kéziratban-maradt-gyűjtés²⁴ egyrészt-tartalmazza-az-angyalok-által-adományozott-korona-és-a-kizöldülő,-kivirágzó-ostornyel-motívumát-(f-öldeák:-k-álmány-2015,-385.-p.),-illetve-az-előbbi-kettő,-kiegészülve-a-vasasztalról-való-evés,-valamint-a-korona-keresztje-elgörbülésének-a-motívumával-(egyházaskér:-k-álmány-2015,-386.-p.).-a-többi-ismert-variáns

23- csak-jelzem,-hog-y-ez-a-monda-(vagy-mese-?)típus-mára-rendkívül-népszerű-lett.-a-megszámlálhatatlan,-Mátyás-királyal-kapcsolatos,-népszerű-mese-és-mondakiadványok-rendesen-ekkel-kezdődnek.-ezek-áttekintése-is-fontos-lenne!-Hogy-ezek-aztán-hogyan-variálódnak, ahhoz-kegyen-elég-most-egy-példa,-mégpedig-k-óka-r-ozália-Mátyás király rózsát nyitó ostornyele című-népszerű-gyűjteményének-két-kiadása.-Maga-a-gyűjtemény,-klasszikus-értelemben,-filológiai-szempon-tból-gyakorlatilag-használhatatlan.-a-közreadó-az-első-kiadásban-ugyan-hivatkozik-a-könyvben-szereplő-irodalomjegyzékre-(k-óka-1990,-169.-p.).-ez-viszont-valamilyen-rejtélyes-oknál-fogva-kimaradt-a-kötetből-(később-kiderült:-„a-nagy-sietségben”.-k-óka-2003,-154.-p.).-a-második,-javított-kiadásban-viszont-ott-van-mint-felhasznált-irodalom-(k-óka-2003,-158.-p.).-bibliográfiailag-hiányosan,-de-legalább-mégis-valami.-az-már-rosszabb,-hog-y-konkré-tan-nem-utal-a-kötetben-fellelhető-szövegekkel-való-kapcsolatokra.-az-első-kiadáshoz-képest-közöl-viszont-egy-szöveget,-amelyhez-„bosnyák-sándor-néprajzi-gyűjtő-szíves-ségéből”-jutott-hozzá-az-összeállító-(k-óka-2003,-154.-p.).-ez-egy,-a-moldvai-magyarok-körében-lejegyzett,-A-táltosgalamb címmel-ellátott-történet,-aminek-a-lényege,-hog-y-ósi-magyar-szokás-szerint-úgy-választottak-királyt,-hog-y-akinek-a-vállára-szállt-a-táltosgalamb,-az-lett-a-kiválasztott-(k-óka-2003,-7-8.-p.).-ez-nagyon-is-emlékeztethet-bennünket-a-József-kiválasztása-apokrif-szövegeire.-a-szöveg,-bornyák-sándor-kiadásában-vélhetően-nem-jelent-meg,-itt-a-kötetben,-ahog-y-a-többi-is,-mesterkél-t,-irodalmias-ízű,-s-ahog-y-az-összeállító-el-is-mondja,-hog-y-az-első-kiadás-számára-„két-hét-alatt-egybeszötte-a-számos,-különböző-nyelvezetű,-ép-és-töredékes-változatokat”-(k-óka-2003,-153.-p.).-aztán-menet-közben-is,-ahog-y-magában-a-szöbeliségben,-k-óka-r-ozália-szövegei-is-változtak:-„a-kötet-címadó-meséjét,-s-még-néhány-nagyon-ke-dveset-több-százszor-elmondtam-az-elmúlt-esztendő-k-alatt.-n-emrégiben,-amikor-c-d-felvételt-készítettem-legkedvesebb-meséimből,-mondáimból,-s-elővettem-a-könyvet-is-a-felkészüléshez,-elképedve-láttam,-hog-y-mennyire-átalakultak-a-szövegek.-egyszerűbbekké,-tisztábbakká,-gördülékenyebbé,-s-több-esetben-rövidebbekké-is-váltak.-Most-ebben-a-formában-adom-közre-őket”-(k-óka-2003,-155.-p.).-ily-módon-a-címadó-történet-is-ugyanannak-a-szövegnek-egymástól-jól-megkülönböztethető-variánsa,-ebben-az-esetben-a-második,-az-előzőhöz-képest-némileg-hosszabb-(k-óka-1990,-7-9.-p.);-k-óka-2003,-8-11.-p.).-a-jelenség-további-elméleti-kérdéseket-is-felvet,-de-ezek-egy-másik-tanulmány-tárgyát-kell(ene)-hog-y-képezzék.

24- az-egyházaskéren-lejegyzett-változatot-több-alkalommal-is-közölték.-először-o-rtutay-Gyula-és-katona-imre-a-Magyar-parasztmesék-2.-kötetében-(o-rtutay-katona-1956,-400.-p.).-meglehetősen-pontatlanul,-majd-innen-szó-szerint-átvette-bálint-sándor-kétszer-is-(bálint-1963, 42-43.-p.;-bálint-1980,-496.-p.)-és-Penavin-o-lga-(Penavin-1993,-234.-p.).-az-eredeti-kézirat-on-alapuló,-pontos-közlés:-k-álmány-2015,-386.-p.-a-földeáki-viszont-első-alkalommal-a-közelmúltban-jelent-meg-nyomatásban-(k-álmány-2015,-385.-p.).

jóval fiatalabb, -zömükben-a-20.-század-második-felében-kerültek-lejegyzésre.-bosnyák istván- a- híres- kakasdi- mesemondótól,- f ábián- ágostonnétől- jegyezte- le- 1986-ban- a következő,-a-c zuczor-verssel-zavarba-ejtő-szerkezeti-és-szóhasználati-hasonlóságokat mutató-történetet:

Mátyás király anyjának a szolgálja (hát Mátyás legényke vót még), kint szántott a határban. S Szilágyi Erzsébet, Mátyás király anyja Mátyástól küldött enni a szolgának. S kivitte az ennivalót, s a szolgál csak úgy csúfságból, mert Mátyásnak nagy orra vót, mondta neki:

– Halod-e Mátyás, neked nagy orrod van, kiszagoltad-e, hogy ma ki lesz a király?

S akkor közben a szolgának letette az ételt, s Mátyás es odakanyarodott melléje. Odaült. S akkor azt mondta:

– Ma a királyt az angyalok teszik, s az lesz a király, aki vasasztalról eszik.

Mert az ekén egyet fordított, s ő es a szolgálával ott ett a vasasztalon. S ahogy ezt mondta, az angyalok az égből lejöttek, s a koronát Mátyás királynak a fejébe tették. Mátyás király tiltakozott, s akkor elütte a koronán azt a keresztet, amelyik egy kicsit félre van. A kezivel, ahogy kapálózott, hogy ő nem akarta elfogadni.

Akkor a szolgál az ostorát leütte a föld végibe, s egyet fordult, egyet került, s akkor mire végigért, az ostor kivirágzott.

(bosnyák-2001,-99.-p.)

a-mesélőnek-nyilvánvalóan-ismernie-kellett-a-c zuczor-verset-(vagy-annak-egy-nagyon-hű-feldolgozását),-különb- a- rímes-sorpárt,-szinte-szó-szerint-c zuczor-nyomán-nem-illeszt(h)ette-volna-bele:-*Ma a királyt az angyalok teszik, s az lesz a király, aki vasasztalról eszik.* (c zuczornál:-*Az új királyt ma angyalok teszik, / S az lesz, aki vasasztalról eszik*)-. Talán-Mátyás-nagy-orranak-felemlégetése-is-c zuczor-reminiszcenciára-enged-következtetni.-a-történet-megkomponálásába-mindamell- belejátszottak-egyrészt-a-mesélő-iskolában-szerzett-ismeretei-is,-hiszen-tudta,-hogy-Mátyás-anyja-szilágyi-erzsébet-volt,-s-eszerint-Mátyás-sem-lehetett-egyszerű-béreslegény-vagy-ostoros,-másrész- meg-némi-zavarodott-felejtés-is,-hiszen-a-kivirágzó-ostornyél-motívuma-teljesen-funkciótlanul-lötyög-a-történet-végéhez-ragasztva.

a-Penavin-o lga-által-közreadott-két-székelykevei-(volt-Torontál-megye,az-al-dunai-székely-telepek-egyike)-változatban-is-szerepel-mind-a-vasasztalról-való-evés,-mind-a-kizöldülő-ostornyél-és-a-korona-keresztje-elgörbülésének-a-motívuma.-Talán-ennek-a-változatnak-a-keletkezése-sem-független-a-c zuczor-verstől:

Mátyás király nagyon híres király volt, állandóan a parasztok és a szegény nép oldalán állt. Igazak királya volt.

Mátyás szegény családból származott és állandóan szolgált. Egyszer, amikor egy úrnál dolgozott, szántoni ment. Az úr délbe utána küldött egy szolgát. A szolgál azzal a hírrrel jött, hogy Magyarországnak királyt kell választani, s mivel Mátyásnak nagy orra volt, szimatolja meg, hogy ki legyen a király.

Mátyás azt mondta:

– Az lesz a király, kit az angyalok választanak és vasasztalon eszik.

Leült és az ekevason evett. A szolgál elkezdett nevetni, hogy ű tán azt gondolja, hogy ő lesz a király. Azt mondta még, hogy Mátyás akkor lesz király, amikor az ostor nyele kizöl-

del. Ki is zöldelt az ostor nyele, míg a szolgál egyet fordult a szántásba, és nemsokára Hunyadi Mátyás lett a király.

(Penavin-1984,-316.-p.)

kovács-ágnés,-aki-a-Penavin-olga-által-közreadott-mesék-tipológiai-besorolását-végezte,-ehhez,-a-korábban-számon-nem-tartott-mesetípushoz-a-921-XXX*-kódszámot-rendelte-(Penavin-1984,-443.-p.),-ám-ez-a-később-elkészült,-a-magyar-novellameséket-rendszerező-katalógusba-került-be-(benedek-1984)-

e-típus-további-három,-a-mai-szlovákiai-magyar-nyelvterületen-lejegyzett-változatát-olvassuk-el-a-következőkben.-elsőként-a-ferenci-imre-által-1964-ben,bodrogszentesen-rögzített,-a-kivirágzó-ösztöke-és-a-királyválasztás-korona-földobással-motívumát-is-tartalmazó-változatot:

Mátyás király szegény ember fia vót. Egy gazdaembernél szógált.

Úgy vót valamikor régen, hogy mikor királyt választottak, a koronát repítették. Felrepült, mer olyan varázslata vót. És akinek rászállt a fejére, azt tették meg királynak.

Hát hiába repítették. Sok urak, grófok, bárók vótak ott, de nem szállt a fejére egynek se. Hát Mátyás szógált, szántogatott a gazdájával. Azt mondja a gazdája neki:

- Királyt választanak, mink meg itt vagyunk!

Hanem a királyi korona nem szállt le senkire. Azt mongya Mátyás:

- Nem is lesz abbul semmi, ha én ott nem leszek, mer a király csak én lehetek.

A gazdája erősen ránézett.

- Mit beszélsz te haszontalan?

- Majd meglássa, hogy király leszek!

- Na, akkor elhiszem, ha a száraz isztikém leszúrom a földbe, és mire visszagyűjjünk a fordulóból, hát kisarjadzik.

Mikor visszajöttek, mit lát a gazda, hogy kisarjadzott az isztike. Mán levél is van rajta! Akkor a gazda letérgyel a szógája előtt.

- Elhiszem, hogy te leszel a felséges király. Ilyen nagy csudát még nem látott senki!

Akkor elindultak Budára, ahun a koronát repítgették. Mikor Mátyás király odaért, fellökték a koronát és egyenest Mátyás fejére szállt.

Na, az urak felzúdultak, hogy nem hagyhatjuk azt. Hát szegínybül legyen király?! Így tanakodtak. Akkor Mátyás királyt bezárták egy disznóólba. Felrepítették a koronát, de csak a disznólakásra szállt, Mátyás fejére. Háromszor is felrepítették, mer nem akartak beletörödni a döntésbe. Mégis odarepült, le a disznólakásra.

Nem tudtak az urak mit tenni, Mátyás lett a király.

(ferenci-1968,-12.-p.)

ujváry-zoltán-a-gömöri-sajószentkirályon-jegyezte-le-az-alábbi-történetet:

Mátyás királyválasztása

Mátyás király, amikor még nem volt király, egy gazdánál szolgált. Egyszer kimentek szántani. Azon a napon volt a királyválasztás. Hát, mikor leültek ebédelni, Mátyás az ekét felfordította. Azt mondja a gazdája neki:

- MÉR fordítod meg?

- Jobb így, olyan mintha az asztalnál ennénk!

Akkor kérdi a gazda:

- Ugyan, ki lesz a király?

- Az lesz, aki mostan vasasztalról eszik - feleli Mátyás.
 - Hohó, hogy lennél te király?!

- Teszek egy próbát - mondja Mátyás. - Itt leszúrom az ostornyeletem. Ha ennek a végén egy rózsa nyílik, akkor biztos, hogy én leszek a király.
 Hát, egyszercsak hajt az ostornyel vége! Nyílik a rózsa!
 Akkor már jöttek a katonák, keresték a királyt. Kiabálták:
 - Éljen Mátyás király! Éljen Mátyás király!
 Megtalálták Mátyás királyt. Emelgették. Így lett őbelőle király.

(ujváry-1990,-12.-p.)

varga-norb-egy-balogfalvai-cigány-mesélője,-balog-ernő-a-történetben-szereplő,
 most-bennünket-érdeklő-motívumot-lényegében-abbán-a-formában-mondja-el,-ahogy-az
 áron-vagy-József-kiválasztása-estében-is-történt:

... Mátyás kirá' meg aludt. Felkelt reggel, hogy ő megálmodta, hogy a gazdájával szúrják be az ostor nyelét a földbe. Ő is, meg a gazdája is. Szántottak. Ha a gazdája ostornyela kihajt, akkor ő lesz a kirá'. Ha meg az ő ostora nyeli fog zödelteni, akkor ő lesz a kirá'...
 [Az álmodat ki is próbálták, és a két ostornyel közül Mátyásé hajtott ki]

(varga-2014,-123.-p.)

a-Mátyás-királyá-történő-megválasztása-körülményeivel-foglalkozó-magyar-folklorisztikai szakirodalom-a-kizöldülő-ostornyel-motívumát-inkább-csak-érinti,-behatóbban-nem-foglalkozik-vele,-lévén-mert-más-volt-a-célkitűzése-(pl.-Jung-2008,-110-121.-p.-,-k-ríza-2007; s olt-1940; Tolnai-1911-stb.),-vagy-az-adott,-vizsgált-terület-folkloranyagában-ez-a-motívum nem-játszott-meghatározó-szerepet-(d-ávid-1971).-ami-a-szomszédnépek-kapcsolódó, Mátyás-királyá-választásához-kötődő-folkloranyagát-illeti,-arról-meglehetősen-jó-áttekintésekkel-rendelkezünk,²⁵ s-megállapítható,-hogy-a-vasasztalról-történő-evés,-továbbá-a-kivirágzó-ostornyel-(vagy-más-élettelen-bot),-illetve-az-angyalok-által-hozott-korona-motívuma-(igaz,-különböző-súllyal-és-intenzitással)-megvan-a-kapcsolódó-szláv-népek-anyagában.-a-most-bennünket-érdeklő-kivirágzó-ostornyel-motívuma,-úgy-tűnik,-inkább-az-északi-területeken-van-jelen-markánsabban.-csak-illusztrációként-hozok-most-egy-kárpát-aljai-ruszin-mondát,-amelyben-egyrészt-az-a-figyelemre-méltó-(noha-nem-egyedí!)-hogy-a-mesélő-Mátyást-ruszinak-tekinti-(vö.-Musketik-2009,-212.-p.),-másrészt-a-kirügyező-ösz-töke-motívuma-együtt-szerepel-az-inkább-a-balkáni-térséggel-határos-területekre-jellemzőnek-tartott²⁶ koronafeldobásos-királyválasztás-motívumával:

25- n-incs-arra-itt-sem-ok,-sem-tér,-hogy-a-Mátyás-tradíció-szinte-beláthatatlan-magyar-és-nemzetközi-szakirodalmát-áttekintsem,-így-csak-voigt-vilmos-áttekintésére-utalok,-amelyben-ugyan-éppen-a-most-szóban-forgó-motívumról-nincs-szó,-ám-a-Mátyás-tradíció-kutatásának-viszonylagosan-legfrissebb-irodalmát-hozza-(voigt-2012).

26- Jelen-tanulmány-jellege-nem-indokolja-e-probléma-mélyebb-vizsgálatát-és-tárgyalását,-de-az-általam-áttekintett-anyag-alapján-úgy-tűnik,-hogy-a-ruszinoknál,-illetve-az-északi-magyar-területen-általában-is-megvan-a-koronafeldobásos-királyválasztás-motívuma-(pl.-f-erenci-1963, 12.-p.).

Matiáš kráľ, vtedy ešte nik nevedel, že dakedy bude kráľom, slúžil na Orechovici u gazdu Halajdu, Rusnáka. Raz sa vybrali orať. Ľudia sa práve chystali zvoliť kráľa a korunovať ho. Nejedni si mysleli, že sa stane kráľom. I vraví chlapčisko gazdovi: – Podme, gazda, na korunováciu.

Gazda zabodol otku do zeme a riekol: – Ak táto otká vypučí, kým obídeme pole, potom sa ukáže, či jeden z nás môže byť kráľom.

Kým pole obišli, otká vypučala a vyhnala ratolesť. vybrali sa teda na korunovanie, kde už kráľa volili. Vyhadzovali korunu, aby lietala, a na koho sa znesie, ten bude kráľom. A koruna si sadá na toho chlapčiska. A páni sa hnevajú. Vyhodia korunu a znovu sa znesie len naňho. nechceli ho korunovať, že bol taký malý, chudobný, bedár a Rusnák.

Tak sa dal chlapec do služieb jedného kováčoví. ten mu raz uvidel na pleci zlatý kríž a riekol: – Ty nie si viac mojím sluhom, lež ja tvojím. – I začali robiť ručnice, bajonety, šable. A potom bolo v meste ešte raz korunovanie. Koruna sa opäť znesla na chlapca, a tak sa predsa stal kráľom.

(voročov:-komorovský-1972,-16.-p.)

az-vizont-feltűnő,-hogy-a-szlovák-folkloranyagból-gyakorlatilag-hiányzik-a-Mátyás-életének ezen-szakaszát-bemutató-típus.-ismereteim-szerint--a-fentebb-már-tárgyalt-és-bizonyíthatóan-minimálisan-félreértés-során-a-szlovák-folklor-részének-tekintett-szöveget-leszámítva --nem-rendelkezünk-olyan-hiteles-szlovák-folklorjellegű-szöveggel,-amely-Mátyás-királyá választását-a-fentebb-tárgyalt-motívumok-felhasználásával-mutatná-be.²⁷

Összefoglalva-az-eddig-elmondottakat,-mai-ismereteink-alapján-(és-az-addig-érvényes, amíg-elő-nem-kerül-legalább-egy,-hiteles,-az-írás--vagy-szóbeliségből-1844-előtt-közreadott,-illette-lejegyzett-ilyen-tárgyú-népmonda)-az-látszódik,-hogy-egyrészt-c-zuczor-verseinek-nem-volt-a-magyar-színhagyományban-előképe.-az-a-tény,-hogy-a-történet-lényegében- a- szlovák- szóbeliségben- is- ismeretlen,- közvetve- a- feltételezett- mátyusföldi magyar-mondahagyomány-meglétének-kérdőjeleit-még-erőteljesebben-emeli-ki.-vizont vélhetően-épp-c-zuczor-Gergely-verse-szolgált-elsődleges-forrásul-a-később,-a-szóbeliségből-lejegyzett-ilyen-tárgyú-népmondák-vonatkozásában,-ha-nem-is-minden-esetben, de-szembe-és-feltűnően-gyakran.-Mivel-azonban-túl-sok-a-ha-és-a-talán,-a-kérdést-egyelőre-brecht-szavaival-zárhatjuk:-„Wir stehen selbst enttäuscht und sehn betroffen / Den Vorhang zu und alle Fragen offen.”²⁸

27- a-típus-hiányzik-a-korábban-publikált-népmese-és-mondagyűjteményekből-éppúgy,-mint-az-utóbbi-időben-közreadott,-ám-régebben-keletkezett-szövegkorpuszokból.-c-zambel-samu-nemrégiben-publikált,-csaknem-kettő-és-félszáz,-a-20.-század-legeleji-kelet-és-közép-szlovákiai-lejegyzésű-mese-és-mondagyűjteménye-összesen-három-Mátyás-történetet-tartalmaz, de-ezek-egyike-sem-a-királyválasztással-foglalkozó-jelenet-(pl.-Žeňuchová-2014,-226.-és-403.p.).-a-második-világháború-alatt-f-rank-Wollman-által-organizált-össz-szlovákiai-mesegyűjtés-eredményeiből-szintén-nem-oly-régen-viera-Gašparíková-rendezett-sajtó-alá,-három-vaskos-kötetben-585-szöveget,-illette-az-ezekhez-kapcsolódó-későbbi,-ellenőrző-gyűjtések-során-rög-zített-további-néhány-tucatnyi-változatot.-ebből-mindössze-nyolc-szöveg-kapcsolódik-Mátyás-alakjához,-egyik-sem-a-királyválasztó-történet-(főleg:-Gašparíková-1993,-662-663.-p.;-vö.-Gašparíková-2001;-Gašparíková-2004).

28- Magyarul:-„Mi is csalódtunk: a függöny lehull, / S marad száz kérdés megoldatlanul” (bertold brecht:-A szecsuáni jólélek. n emes-nagy-ágnés-ford.).

irodalom

- adamik-andrás-vál.-1998.-*Csodás evangéliumok*. válogatta-és-az-utószót-írta-adamik-andrás. budapest,-Telosz-kiadó-/apokrif-iratok/
- bálint-sándor-1963.-a-szegedi-táj-mondavilágából.-*Ethnographia* 74,-38-54.-p.
- bálint-sándor-1980.-*A szegedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete*. Harmadik-rész.-s zeged,-Móra ferenc-Múzeum-/a-Móra-ferenc-Múzeum-évkönyve-1978/79-2/
- benedek-katalin-1984.-*A magyar novellamesék típusai*. Összeállította-és-a-bevezetőt-írta benedek-katalin.-budapest,-MTA-néprajzi-kutató-csoport-/Magyar-népmesekatalógus-4./
- bosnyák-sándor-2001a.-*Magyar Biblia. A világ teremtése, az özönvíz, Jézus élete s a világ vége napjaink szájhagyományában*.-budapest,-európai-folklor-intézet-L'Harmattan.
- bosnyák-sándor-2001b.-*1100 történeti monda*.-budapest,-MTA-néprajzi-kutatóintézet-/folklor archívum-20./
- brentano,-clemens-összeáll.-2005.-*Život Panny Márie vo videniach blahoslavenej Anny Kataríny Emmerichovej*.-sajtó-alá-rendezte-Paola-Giovettiová,-fordította-Jana-sarňáková. Trnava,-dobrá-kniha.
- bucsánszky-a.[lajos]-1873.-*Libussa, oder: Geschichte von den drei Elfentöchtern und von der Entstehung der Stadt Prag. Höchst unterhaltende und sehr lehreiche Geschichte*. Mit 7-schönen-bildern.-Pest,-druck-und-verlag-von-a.-bucsánszky.
- cibula,-václav-1979.-*Prágai régék*.-ford.-koncsol-László.-bratislava,-Madách.
- dávid-andrás-1971.-Mátyás-király-alakja-a-közép-európai-folklorban,-különös-tekintettel-a délszláv-anyagra.-*Helikon* 17,-308-321.-p.
- diós-istván-2000.-József.-in-*Magyar katolikus lexikon* V. budapest,-szent-istván-Társulat, 908-911.-p.
- ernyey-József-1906.-a-cseh-heraldika-magyar-vonatkozású-mondái.-*Ethnographia* 17,-129-140.-p.
- ferenci-imre-1968.-adatok-a-Mátyás-mondakörhöz.-*Néprajz és Nyelvtudomány* 12,-11-27.-p.
- franko,-ivan-1895.-Pověst-o-Přemyslově-kvetoucí-líšce-a-pověsti-o-kvetoucí-holi.-*Český lid* 4, 22-26.-p.
- Gašparíková,-viera-szerk.-1993.-*Slovenské ľudové rozprávky. 1. zväzok*. výber-zápisov-z-rokov 1928-1947.-zapisali-poslucháči-slovenského-seminára-univerzity-komenského-v-bratislave-pod-vedením-profesora-franka-Wollmana.-editorka-a-vedecká-redaktorka viera-Gašparíková.-bratislava,-veda.-vydavateľstvo-slovenskej-akadémie-vied.
- Gašparíková,-viera-szerk.-2001.-*Slovenské ľudové rozprávky. 2. zväzok*. výber-zápisov-z-rokov 1928-1947.-zapisali-poslucháči-slovenského-seminára-univerzity-komenského-v-bratislave-pod-vedením-profesora-franka-Wollmana.-editorka-a-vedecká-redaktorka viera-Gašparíková.-bratislava,-veda.-vydavateľstvo-slovenskej-akadémie-vied.
- Gašparíková,-viera-szerk.-2004.-*Slovenské ľudové rozprávky. 3. zväzok*. výber-zápisov-z-rokov 1928-1947.-zapisali-poslucháči-slovenského-seminára-univerzity-komenského-v-bratislave-pod-vedením-profesora-franka-Wollmana.-editorka-a-vedecká-redaktorka viera-Gašparíková.-bratislava,-veda.-vydavateľstvo-slovenskej-akadémie-vied.
- Goldberg,-christine-2013.-zweig.-der-grünende-zweig.-in-*Enzyklopädie des Märchens. Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung. Band 14/3*. berlin-boston,-Walter-de-Gruyter,-1428-1432.-hasáb
- Gyulai-ágost-ford.-1906.-*Legendák könyve. Költemények*. budapest,-szent-istván-Társulat.
- Havránek,-bohuslav-Hrabák,-Josef-szerk.-1957.-*Výbor z české literatury od počátků pe dobu Husovu*. Praha,-nakladatelství-Československé-akademie-věd.
- Heller-bernát-1908.-a-kiffhäuser-mondafaj-magyar-vonatkozásai.-*Ethnographia* 19,-12-24.-p.
- Heller-bernát-1909.-a-Mátyásmondabeli-vasasztal.-*Ethnographia* 20,-269-271.-p.

- [Herder,-Johann-Gottfried-von]-1779.-*Volkslieder. Nebst untermischten Stücken. Zweiter Theil.* Leipzig,-in-der-Weygandschen-buchhandlung.
- Hetény-János-2011.-*A magyarok Máriája. Mária-tiszteletünk teológiája és néprajza.* budapest, szent-istván-Társulat-/szegedi-vallási-néprajzi-könyvtár-24./
- Jung-károly-2008.-*Tanulmányok a Mátyás-tradíció délszláv kapcsolatairól. Déli szláv Mátyás-énekek és Mátyás-mondák eredetiben és magyar fordításban.*-Újvidék,-forum-könyvkiadó.
- kálmány-Lajos-2015.-*Alföldi gyűjtés.* közreadja:-f orrai-ibolya-r affai-Judit.- budapest,- balassi kiadó-/Magyar-népköltészet-Tára-16./
- kelemen-károly-1880.-*Czuczor Gergely életrajza.*-Mohács,-k.n.
- kóka-r ozália-1990.-*Mátyás király rózsát nyitó ostornyeje. Mesék, mondák, anekdoták.* székesfehérvár,-Út-Lap-és-könyvkiadó-kft.
- kóka-r ozália-2003.-*Mátyás király rózsát nyitó ostornyeje. Mesék, mondák, anekdoták.* Második, bővített-kiadás.-budapest,-Timp-kiadó.
- komorovský,-Ján-1957.-*Král Matej Korvín v ľudovej prozaickej slovesnosti.* bratislava, vydavateľstvo-slovenskej-akadémie-vied.
- komorovský,-Ján-1972.-*Kratochvílne príbehy kráľa Mateja.*-bratislava,-Mladé-letá.
- kretenbacher,-Leopold-1963.-„stabbrechen“-im-Hochzeitsritus?-*Fabula* 6,-195-212.-p.
- kríza-ildikó-2007.-*A Mátyás-hagyomány évszázadai.*- budapest,- akadémiai-kiadó-/néprajzi Tanulmányok/
- Lammel-annamária-nagy-ilona-1985.-*Parasztbiblia.*-budapest,-Gondolat-könyvkiadó.
- Lci-1994.-*Lexikon der christlichen Ikonographie 1-8.* Hg.-von-engelbert-kirschbaum. rom-freiburg-basel-Wien,-Herder-verlag.
- Lévay-Mihály-1935.-*A boldogságos Szűz Mária élete, tisztelete, szenthelyei, legendái.* budapest, franklin-Társulat.
- Liszka-József-2009.-*áron- vesszejétől- a katalin-áig? kérdések- egy- bibliai- motívum- körül. Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve* 18,-487-494.-p.
- Liszka-József-2013.-*Átmenetek. Folklor és nem-folklor határán.*-komárom,-selye-János-egyetem Tanárképző-kar-/Monographiae-comaromienses-12./
- Lukács-istván-2001.-*A megváltó Mátyás király színeváltozásai a szlovén néphagyományban és szépirodalomban. A világ archetipikus víziója.*- budapest,- Lucidus-kiadó /kisebbségkutatás-könyvek/-
- Magyar-zoltán-2003.-*A csángók mondavilága. Gyimesi csángó népmondák.*-budapest,- balassi kiadó-/Magyar-népköltészet-Tára-3./
- Magyar-zoltán-2009.-*A Rétiember. Bodrogközi népi elbeszélések.*-dunaszerdahely,-Lilium-aurum.
- Makula-nélkül-1909.-*Makula nélkül való tükör mely az üdvözítő Krisztusnak és szent szülőjének életét, úgy keserves kinszenvedését és halálát adja elő.* Magyar-nyelven-szerkesztette- a- szűz- szent- klára- szerzetében- lévő- ujfalu- ujfalusi- Judith.- budapest,- rózsa kálmán-és-neje-kiadása.
- Michálek,-Ján-1990.-*Zvonové studničky. Slovenské ľudové povesti.*-bratislava,-Tatran.
- Musäus,-Johann-carl-august-1826.-*Volksmärchen der Deutschen* von-Johann-carl-august Musäus1-5. Herausgegeben-von-c.-M.-Wieland.-kaschau,-bei-carl-Werfer, buchdrucker-/erheiternde-abendbibliothek-für-die-gebildete-Lesewelt-1-5/
- Musäus,-Johann-carl-august-1834.-*Volksmärchen der Deutschen* von-Johann-carl-august Musäus-1-5. Herausgegeben-von-c.-M.-Wieland-1-5.-kaschau,-bei-carl-Werfer.
- Musäus,-Johann-carl-august-1834-1835.-*Museus' travesztált regéi* 1-5.-Honosítástaut-Jó'sef Pesten,-Trattner-károlyi-tulajdona.
- Musketik,-Leszja-2009.-*Mátyás-király-a-kárpátaljai-népi-prózában.*-in-*Erdély reneszánsza I.* Gábor csilla-Luffy-katalin-sipos-Gábor-szerk.-kolozsvár,-k.n.,-210-217.-p.
- Mühleisen,-Hans-otto-Pörnbacher,-Hans-Pörnbacher,-karl-szerk.-2008.-*Der heilige Josef. Theologie - Kunst - Volksfrömmigkeit.* H.-n.,-kunstverlag-Josef-fink.

- nagy-ilona-2007.-apokrif-legendák-a-Hit szárnyán... című-műben.-in-Mészáros-istvánné-ujvári
erzsébet:- *Hit szárnyán az újjászületésig*.- akasztó,- kiskun- Helikon,- 298-309.- p.
/kiskun-Helikon-5./
- nagy-zoltán-2010.-*Fanyűvő Jankó*.-Palócföld-meséi-és-mondái-nagy-zoltán-gyűjtésében.-sajtó-alá
rendezte-benedek-katalin.-budapest,-balassi-kiadó-/Magyar-népköltészet-Tára-10./
ortutay-Gyula-katona-imre-1956.-*Magyar parasztmesék II*.-budapest,-szépirodalmi-könyvkiadó.
- Penavin-olga-1984.-*Jugoszláviai magyar népmesék II*. k ö z z é t e s z i - P e n a v i n - o l g a . - a - m e s é k - t i p o l ó -
g i a i - m e g h a t á r o z á s á t - k é s z í t t e t t e - é s - a - j e g y z e t e k - b e v e z e t ő j é t - í r t a - k o v á c s - á g n e s . - a
kraljević- Marko-mondák- jegyzeteit- készítette- Magdalena- veselinović-sulc.
budapest-Újvidék,- akadémiai- kiadó- f o r u m - k ö n y v k i a d ó - / Ú j - M a g y a r - n é p k ö l t é s i
Gyűjtemény-19./
- Penavin-olga-1993.-*Jugoszláviai magyar diakrón népmese-gyűjtemény I*. Újvidék,- forum
könyvkiadó.
- rózsa-k.[álmán]-1899.-*Libussa, cseh királyleány, vagy: A három jós-testvér története és Prága
város eredete. Igen szép és tanulságos történet az őskorból*.- Hét- szép- képpel.
budapest,-nyomatja-és-kiadja-rózsa-k.-és-neje-(ezel.-bucsanszky-a.)-
- scheiber-sándor-1985.-*Der aufblühende stab*.-in-*Essays on Jewish Folklore and Comparative
Literature*. budapest,-akadémiai-kiadó.
- scheiber-sándor-1996.-*Folklór és tárgytörténet*. Teljes-kiadás.-budapest,-Makkabi-kiadói-kft.
- seibert,-Jutta-szerk.-1986.-*A keresztény művészet lexikona*.-budapest,-corvina.
- solt-andor-(1940.-Mátyás- király- a- magyar- szépirodalomban.-in-*Mátyás király emlékkönyv születé-
sének ötszázéves fordulójára II*.-Lukinich-imre-szerk.-budapest,-franklin,-455-488.-p.
- Tell-i.-anasztáz-1900.-*Czuczor Gergely költészete*.-Győr,-Győregyházmegye-könyvsajtója.
- Tildy-zoltán-1919.-*Meg-se született*-s-már-is-eladott-halászfű.-alsószőlős-(nyitra-m.).
Ethnographia 30 (1919),-82-84.-p.
- Tille,-v.[áclav]-1892.-*Lidové povídky o panovníkovi, povoláním od železného stolu*.-*Český lid* 1,
118-125,233-237,-462-468.-p.
- Tolnai-adél-1911.-*Mátyás királlyal foglalkozó költészetünk forrásai*.-budapest:-k.n.
- ujváry-zoltán-(1990.-*Mátyás király Gömörben. Mondák, anekdoták a néphagyományban*.
debrecen,-kossuth-Lajos-Tudományegyetem-néprajzi-Tanszék-/Gömör-néprajza-23./
- varga-norbort-2014.-*Kígyótestvér. Népmesék és mondák Balogfalváról Balog Ernő tolmácsolá-
sában*. dunaszerdahely,-vámbery-Polgári-Társulás.
- végh-József-1944.-*Sárréti népmesék és népi elbeszélések*.-debrecen,-debreceni-egyetem
Magyar-népryelv-kutató-intézete-/Magyar-népryelvi-szövegek-1./
- vida-Tivadar-1967.-*Makula-nélkül-való-tükör*.-*Magyar Könyvszemle* 83,-250-253.-p.
- voigt-vilmos-2012.-*Mátyás- király- a- magyar- és- európai- folklórban*.-*Híd* 76/8,-61-74.-p.
- vozári- Gyula- 1894.- *Mátyás- király- a- magyar- költészetben*.- *A Munkácsi Magy. Kir. Állami
Főgymnasium Értesítője* 1893-94. tanévre. Munkács,-3-47.-p.
- Weber-artúr-(1910.-*Czuczor „Mátyás- király”-ának forrása*.-*Egyetemes Philologiai Közöny* 34,
428-431.-p.
- zoltvány-irén-összeáll.-1899.-*Czuczor Gergely összes költői művei I-III*.-budapest,-franklin
Társulat.

József Liszka

and There He found His Rod blooming Blossoms... about The boundlessness of a Motif

The image of a dry branch which has miraculously blossomed is widely known in the Eurasian culture and it has a significance of indicating the future and usually is a sign of being chosen. We can meet this motif in many places such as Aaron's rod in the Old Testament of the Bible, the sign of Joseph chosen by Mary, and also in the text-folklore stories of the New Age (e.g. the origin-explaining legend of the Přemyslid dynasty, or the blooming crop of King Matthias indicating that he is chosen etc.). The custom of matrimonial divination known among the peoples of Central Europe, based on a ritual of putting a dry cherry branch into water on Katalin's name day (25 November), and if it would produce flowers by Christmas, the young girl practicing the ritual was going to get married the next year, formally undoubtedly belongs to the same imagery. Only further in-depth researches can give an answer to the question that, apart from the formal similarity, what specific connection there is between the biblical story, the later text-folklore and the rituals of matrimonial divination documented even later. The present study is intended to only raise a question coming up after the initial stage of some data collection.

Jelek 5. a térben 5.

Liszka József

Szent Háromság egy Isten dicsőségére...

Fórum Kisebbségkutató Intézet

az-értelmiségi-közösségteremtés-konstrukciói. Jócsik-Lajos-társadalomképe¹

István Gaucsik

intellectual-community-creating-constructions.-view-of-society-by-Lajos-Jócsik

316.022.4(=511.141)(437)

23.1(=511.141)(437)

316-051

929-Jócsik-Lajos-

keywords:-Lajos-Jócsik,-czechoslovakia,-Hungarian-minority,-minority-issue,-minority-society.

a-tanulmányban-Jócsik-Lajosnak-a-csehszlovákiai-magyar-társadalomról-alkotott-képét vizsgálom.- ehhez-maga-Jócsik-volt-a-segítségemre,- hiszen-az-*Iskola a magyarságra* című,-1939-ben-megjelent-könyvében-alkalmazott-önelemzés,-melyben-kapcsolatháló-inak-és-konfliktushelyzeteinek-a-vizsgálatára-is-szorítkozik,- több-kérdés-felvetésére készített.-Hogyan-konstruált-meg-Jócsik-egy-kisebbségi-közösséget,-és-ehhez-milyen-érvrendszer-alakított-kí?-konceptiói-milyen-ideológiai-és-szellemi-táptalajból-fakadtak?-Milyen-impulzusok-érték-tanulmányai-során,-és-ezeket-hogyan-építette-be-történeti-szociológiai-elgondolásaiba?-Hogyan-értelmezte-a-kisebbségi-közegben,- illetve-azon-felülemelkedve-a-mélyreható-társadalmi,- gazdasági-és-szociális-változásokat, átrendeződések?-értelmiségi-tudata,- gondolatainak-katedrális-mennyire-volt-átok-és-mentsvár?

az-alábbiakban,-miközben-nem-mindegyik-főnti-kérdésre-sikerülhet-választ-adni,-az-1930-as-évekre-jellemző-osztályalapú-társadalomképek-jellemző-jegyzeit-és-befejezősképpen-Jócsik-középosztályképét-kívánom-röviden-bemutatni.-ez-a-megközelítés-ugyan-nem-foglalkozik-Jócsik-népi-kultúrával-kapcsolatos-elgondolásaival,-szellemtörténeti-gyökereivel,-de-bízom-benne,-hogy-ez-a-vázlatos-eszmefuttatás-a-népszolgálat-szerintem-nehezen-definiálható-fogalmának-építőelemeire-is-rávilágíthat.

indíttatás-és-szellemi-tájékozódás

Jócsik-Lajos-csehszlovákia-megalakulásakor-kilencéves-volt.-Tájékozódásának-irányát-érsekújvár-1920-as-évekbeli-valósága-alkította.-a-vasutassztrájk,-a-berendezkedő-új-hatalom-túlkapasai,-a-háborút-követő-gazdasági-válság,-a-városi-centrumok-átrendeződése,-a-munkanélküliség,-apja-megpróbáltatásai--aki-lámpagyújtógatóként-és-fűtő-

1-- a-tanulmány-a-kolozsvárt-2011-augusztusában-rendezett-vii.-nemzetközi-Hungarológiai-kongresszus-alkalmából-bárdi-nándor-által-vezetett-népszolgálat-szekcióban-23-án-elhangzott-előadás-szerkesztett-változata.

ként-talált-alacsony-fizetésű-munkahelyet-, -a-fizikai-munka-tapasztalata,- amikor-apjána-
nak-segített,- általában-tehát-a-Jócsik-család-helyzetének-gyökeres-megváltozása.

az-államfordulattal-társadalmi-felemelkedésük,- a-középosztály-alsó-rétegeibe-való
megérkezés-vált-illúzióvá.- elvileg-persze-nyitva-volt-egy-másik-út,- a-többségi-középosztályba,-
de-az-nemzetiségváltással-járt-volna-együtt.- a-„visszahullás”-jelei,- gondok-és
agggodalmak-szaporodtak.-„k-özbejött-valami.-valamilyen-árnyék-hullott-a-szépen-kiter-
velt-békebeli-álmok-és-közénk,- letérített-a-polgári-érvényesülés-útfjáról.- de-én-úgy
érezem,-hogy-vállaltam-a-letérülést.-a-fizikai-és-szellemi-ember-tudata-teljesen-összeke-
veredett-bennem.-a-társadalmi-helyzetről-olyan-egyszerű-képeket-alkottam-magamnak,
mint-amilyen-széles-és-szabad-térségnek-láttam-a-világot-az-eszmélkedő-kezdetekben.
a-»lecsúszást«-egy-idő-után-már-nem-tekinttem-tragikusnak,-nem-tartottam-a-kisebbségi-
helyzetből-vagy-sorsból-folyónak-sem,- tényként-fogtam-fel,- kiismerni-igyekeztem-a
környezetet.-emberi-és-nemzetiségi-tudatom-egybeesett.-nem-tudtam-szétválasztani-a
kettőt,-s-talán-van-valami-hitelesség-ebben.”-(Jócsik-1939,-17-18.-p.)

Jócsik-1930-as-évek-re-jellemző-eszmevilágának,- tudatosodásának-összetevőit,- a
középrétegek-és-a-paraszttság-helyzete-iránti-fokozott-érdeklődésének-az-ebben-az-idé-
zetben-megfogalmazott-szemléletben-látom.-a-kisebbségi-sors-„szociális-beágyazódá-
sa”-érdekelte:-a-proletarizálódás,-az-elszegényedés,-a-korábbi-társadalmi-keretek-fel-
bomlása,-egyszerűen-fogalmazva-a-kiegyensúlyozatlanság.-Társadalomképét,- tudomá-
nyos-érdeklődését-meghatározóan-a-párizsi-és-prágai-jogi,-szociológiai-tanulmányai-for-
málták,-gondolatait-mélyítették.-ezzel-nem-akarom-csökkenteni-a-regősvándorlások-és
az-etnográfiai-kutatások-jelentőségét.-azokat-ő-maga-„inkább-szándékként,-mint-rend-
szerként”,-fiatal-kora-eszméléseként-jellemezte,-de-utólag-is-termékenynek-tekintette.
(Jócsik-1939,-23.-p.)

a-megismerés-tudományos-alátámasztására,-elmélet-és-empíria-egységes-kezelé-
sére-a-francia-nemzetgazdaságtan-és-szociológia-jeles-személyiségeinek-munkái-ös-
zönözték.-akiket-említ,-azok-a-következők:-a-szövetkezeti-eszme-apostola,-c harles-Gide,
a-tudományos-szociológia-megteremtőjének-tekintett-f-rédéric-Le-Play,-a-holland-s-ebald
r-udolf-s-teinmetz,-aki-társadalmi-osztályozáskísérletekkel-foglalkozott,-és-a-szociálpoli-
tikai-kérdéseket-is-tanulmányozó-német-f-erdinand-Tönnies.-Jócsik-párizsi-tanulmányai
alatt-előadói-baloldaliak,-kommunisták-és-szocialisták-voltak.-közülük-barbusse-t,
Guehennót-és-az-európai-gazdasági-kérdésekkel-foglalkozó-f-rancis-d-elaisit-említi.
éppen-az-utóbbi-1929-ben-napvilágot-látott-munkáját-(*Les deux Europes*)-nevezi-útmu-
tatónak.- (Jócsik-1939,-80-81.-p.)

d-elaisi-könyvéről-1931-ben-a-korunkba-írt-ismertetést,-rámutatva-azokra-a-gazda-
sági-folyamatokra,-melyek-„átszövik-a-világot”,-és-elutasítva-egy-kelet-európai,-csakis
partikuláris-megoldást.² d-elaisi-tézisének-kritikája-*A kelet-európai paraszttömegek
eladósodása* című-tanulmányában-mutatható-ki.³ Mellesleg-ez-a-téma-váltotta-ki-vitá-
ját-Molnár-erikkal-a-korunk-hasábjain.⁴ az-írása-egyébként-meglepő-módon,-négy-évvél

2-- Jócsik-Lajos:-kelet-és-nyugat-európa-antagonizmusa.-*Korunk*,-1931,-12.-sz.-906-908.-p.

3-- Jócsik-Lajos:-a-kelet-európai-paraszttömegek-eladósodása.-*Korunk*,-1932,-7-8.-sz.-525-534.-p.

4-- Jeszenszky-erik:-az-ipar-és-mezőgazdaság-közi-egyenlőtlen-értékcseré-kérdéséhez.-*Korunk*,
1933,-1.-sz.-83-88.-p.-u.o.-Jócsik-Lajos:-válasz-az-előbbiekre.-Molnár-erik-Jeszenszky-álnév
alatt-publikált.

halála után,- 1984-ben-bekerült-a-Szlovenszkói küldetés című-gyűjteményes-kötetbe. ezzel az-összeállító-szeberényi-zoltán-talán-a-kellően-nem-értékelt-Jócsik-életműre akarta-felhívni-a-figyelmet.-(szeberényi-1984,-198-213.-p.)

Jócsik-ezen-tanulmányában-a-csehszlovákiai-összefüggésekkel-és-azon-belül-a-szlovákiai-magyar-társadalom-változásaival-nem-foglalkozott.-érdekes-az-is,-hogy-a-földreform-témája-csak-később,-először-1935-ben,-majd-az-első-bécsi-döntés-után,-mondhatni-retrospektíve-jelenik-meg-írásaiban.⁵

Társadalommagyarázat-a-marxizmus-jegyében

a-marxista-osztályszemléleten-alapuló-társadalomkonstrukcióját,-a-kapitalista-gazdasági-rendszer-„mozgástörvényeit”-(termelésfokozás,-piacok-beszűkülése,-gazdasági-agresszió)-vizsgálva,-a-sarló-1931-es-konferenciáján-mutatta-be-„a-szlovenszkói magyar-kisebbségi-társadalom-piramis-alakú-osztálytagoltságán-belül-a-társadalmi nyomás-hatását,-s-az-egyosztályrétegek-reagálását,-s-a-nyomás-következtében-való eltolódását-vesszük-vizsgálat-alá.”-(Jócsik-1932,-31-39.-p.)

a-burzsóázia-ugyan-ellenzéki-politikát-folytatott,-de-a-megegyezésre-is-késznek mutatkozott,-hogy-valamit-visszaszerezzen-elvesztett-gazdasági-és-pénzügyi-pozícióiból.-a-magyar-burzsóázia-„kisebbségi-töredékének”,-a-„magyarzsidó-ipari-és-finánciókének”-ez-a-megegyezési-készsége-alkalmazkodást-jelentett.-ez-a-réteg-1921-1922-ig szerinte-„hiszterikusan”-kapkodott.-a-profitvesztés,-az-„anyagi-bázis”-szétmállása okozta-az-ellenzéki-politizálás-megszületését.-a-burzsóázia-azonban-a-megfelelő-pillanatban-együttműködésre-is-hajlandóságot-mutatott.-a-kisebbségi-magyar-burzsóázia 1923-és-1929-között--mellesleg-a-csehszlovák-gazdasági-konjunktúra-időszakában--„feloldódott”-és-„szétporladt”-a-többségiben.-ezzel-ellenzéki-sége-is-szertefoszlott. Jócsik-egyébként-a-gazdasági-autonómia-programját-bemutató-Tarján-Ödön-tanulmányára-(Tarján-1931)-is-hivatkozik,-de-csak-azért,-hogy-téziseit-cáfolja,-egyben-pálcát-törjön-felette:-„ez-a-többszörös-milliomos-osztályának-érdekeit-az-egész-kisebbségi magyarság-érdekeivel-azonosítja.”-a-magyar-zsidó-burzsóázia-tehát-ebben-a-zavaros képben-egyszerre-gyarmatosító-és-osztálykizsákmányoló-elem.

a-csehszlovákiai-magyar-középosztály-az-ő-olvasatában-lemorzsolódó,-szétszako-
dozó-tömb,-mely-kinyílik-a-proletarizálódás-felé.-az-elménekülés,-átköltözés,-„expatriálás-és-renegálás”-következtében-a-magyar-hivatalnokréteg-szintén-semmivé-válik.-k-is képzavarral-élve,-mégsem-„egyenesvonalú”-ez-a-porladás-maradékai-az-ellenzéki-politika-támogatói-lesznek,-legelső-rétegei-balra-tolódnak.-a-kisiparosokat-a-batá-féle-racionalizált-termelés-teszi-tönkre,-a-kiskereskedőket-a-nagykereskedelem-nyomása.-a-kis-és-középparasztságot-a-magas-adók,-a-gazdaadósságok-és-a-csodeljárások-teszik kiszolgáltatottá,-és-ezzel-proletarizálódik.

ez-a-társadalmi-átrendeződés-Jócsik-szerint-azért-volt-fontos,-mert-a-nemzeti-ideologikus-harc-ezen-az-úton-alakult-át-szocialista-harccá.-a-gazdasági-törvényszerűségeknél-a-kisebbségi-kérdés-„tiszta-alaplényegét”-találta-meg,-a-gazdasági-elnyomást.

5-- Jócsik-Lajos:-a-földosztás-és-a-parasztság-helyzete-szlovenszkón.-*Korunk*,-1935,-2.-sz. 94-101.-p.-uő:-a-magyar-szlovák-földreformban.-*Magyar Szemle*,-XXXviii.-kötet,-1940. január-június,-24-31.-p.-uő:-1940,-45-63.-p.-Újrajközölve-Gaucsik-2008,-406-421.-p.

a-munkásság-pauperizálódását-részletesebben-nem-elemzi,-csupán-az-ipari-termelés-szerkezetváltását,- a piacok-átrendeződését-és-a-szlovákiai-ipart-sújtó-hátrányos-gazdaságpolitikai-lépéseket-veszi-szemügyre.-a-proletárok-az-ipari-tőke-nyomását-népmozgalmakban-vezetik-le.

Jócsik-1930-as-évekbeli-gondolkodását-a-gazdaságközpontúság-eszméje-szabta meg.-szerinte-a-társadalmi-együttélés-alapját,-az-osztályok-közt-i-tagozódást-és-egymáshoz-való-viszonyulásukat,-ahogyan-*Az ipari termelés változásai Szlovenszón* címet viselő-tanulmányában-kifejtette,-a-technikai-kultúra,-a-gazdasági-bázis-határozta-meg.⁶ ez-az-írása-mesterséges-csoportosításon,-egy-politikai-dichotómiát-követő-koncepción alapult.-a-szlovákia-többségi-és-kisebbségi-területei-közt-i-gazdasági-eltéréseket-és-változásokat-vizsgálta.-f-urcsa-módon-néhány-ponton-mégis-a-korabeli-magyar-ellenzéki-politikai-programhoz-állt-közel-(nem-véletlen-a-Tarján-1930-as-gazdaságpolitikai-tanulmányára-való-hivatkozás!)-elsősorban-az-arányos-költségvetési-részesedésre-gondolhatunk-mint-általa-megfogalmazott-igényre,-mely-a-magyar-szám-arányát-vagy-adózási-képességét-vette-volna-figyelembe.-a-pontosabban-körül-nem-határolt-kisebbségi-területeken-(bár-a-szövegkörnyezetből-kiviláglik,-hogy-hellyel-közzel-ez-csak-szlovákia-és-kárpátalja-lehet),-melyek-szinte-külön-gazdasági-entitásként-léteztek,-kisebbségi-ipari-termelést,-kisebbségi-pénzintézeteket,-diszkriminatív-adópolitikát-talált.⁷ Tarjánnal szemben-ő-azt-állítja,-vagy-azt-is-állítja,-hogy-a-csehszlovák-gazdaságpolitika-nem-nemzeti-töltetű-vagy-nem-kizárólag-nemzeti,-hanem-egy-„tudatos-imperialista-politika” része.-Jócsik-azonban-nem-mulasztja-el-a-társadalmi-következmények-értelmezését.-a-kisebbségi-polgárság-a-többségi-polgársággal-folytatott-versenyben-alulmaradt,-és-a-rá-nehezedő-terheket,-nyomást-az-alsóbb-néprétegekre-hárította,-melyek-ezt-már-tovább-nem-tudták-levezetni,-és-ez-társadalmi-elégedetlenségekhez-és-megmozdulásokhoz-vezetett.

Jócsik-a-polgári-csehszlovák-állam-megszületését-ekkor-egy-dialektikus-folyamat-részének-tartotta,-mely-„az-osztály,-illetőleg-a-nemzetiségi-erőszak-szervezett-kerete” volt.-egy-másik-tanulmányában-az-európai-nyugat-és-kelet-„miniatűr-foglalataként”-jellemzte.-a-magyar-kisebbség-által-lakott-szlovákiai-régiókban-három-„fejlődésvonalat”-azonosított.-a-nemzetiségi-területek-a-cseh-polgárság-száma-értékeltek-fel,-mert-a-korábbi-piacvesztéseket-kompenzálni-kellett.-ennek-az-érvnek-a-cáfolata-az,-hogy-egy-beszűkült-piacon-belül-egy-újabb-nem-alakulhatott-ki.-a-csehszlovák-kereskedelem,-k-özép-európát-elkerülve,-nyugati-és-tengerentúli-irányban-keresett-utakat.-a-másik-tézise,-hogy-a-kisebbségi-területekre-tőkeexport-irányult-és-azokon-tőke-koncentráció-zajlott.-n-os,-ennek-nagyon-kevés-jele-volt-a-végig-agrárjellegű-és-rurális-háttérű-dél-szlovákiában.-valójában-a-nagy-gazdasági-válság-előtt-és-után-ipari-és-hitel-szervezeti-szerkezetváltás-zajlott,-amit-alig-kísért-tőkekoncentráció.-a-harmadik-tézise-szerint-ezek-a-régiók-nyersanyag-és-élelmiszer-szolgáltatók-voltak.-éppen-ezért-bukkan-fel-nála-is-a-gyarmatosítás-közkedvelt-vádja,-ekkor-még-baloldali-köntösben.⁸

6-- Jócsik-Lajos:-az-ipari-termelés-változásai-szlovenszón.-*Korunk*,-1934.-12.-sz.-890-898.

7-- Gondolatai-ugyan-látszatra-a-Hantos-László-által-képviselet-etnikai-autarkia-és-kisebbségi-gazdaságpolitikai-koncepcióval-csengenek-össze,-de-Jócsik-Hantossal-szemben-sosem-lépte-át-ezt-a-r-ubicont.-vö.-Gaucsík-2013,-189-194.

8-- Jócsik-Lajos:-a-csehszlovák-államalakulás.-*Korunk*,-1934,-9.-sz.-620.-p.

középosztály-és-népi-réteg

a- kisebbségi- középosztály- problémája- folyamatosan- foglalkoztatta.- a- középosztály, szemben-talán-a-munkássággal,-Jócsik-egyik-kedvenc-témája.-ezen-a-helyen-csak-utalni-tudok-arra,-hogy-a-korunkban-négy-ilyen-tanulmányt-közölt,-és-1934-ben-a-középosztály-kutatás-szociológiai-módszertanával-foglalkozott.⁹

az-1930-as-évek-elején-a-középrétegek-közvetítő-szerepére-mutatott-rá,-helyüket „az-uralkodó-és-a-kizsákmányolt-osztályok-között”-jelölte-ki.-a-középosztály-kötődött-a-legszorosabban-a-magyar-állameszméhez-és-a-politikai-tudat-alakítója-volt.-a-magyar-államiság-nemcsak-ideológiai,-hanem-materiális-bázisként-szolgált-száma-ra.-ez-a-fundamentum-1918-után-megszűnt,-így-az-osztály-identitásán-a-felbomlás-tünetei,-pozícióit-illetően-a-szervezetlenség-jelei-mutatkoztak.-a-középosztály-egy-része-kiutat-találhatott:-az-ellenzéki-pártstruktúrákban-helyezkedhetett-el,-illette-azokhoz-kötődhetett, és-ideológiailag-egy-irredenta-negativizmust-vállalhatott-fel.-a-cseh-polgársággal-folytatott-harcban-ezek-a-rétegek-vesztesek-lettek-és-pauperizálódtak.-egyes-csoportjaik-„a-csehszlovák-állam-ideológiára-dezertáltak”,-mások-faszálódtak,-és-továbbiak-a-proletarizálódás-útjára-léptek.

Jócsik-szemlélete-e-vonatkozásban-fokozatosan-letisztult-és-finomult.-egyik-hasonlata-szerint-a-csehszlovák-állam-megalakulása,-de-főképpen-a-lelki-változások,-átalakulások-a-kisebbségi-magyar-osztályokat-koncentrált-körökként-hozták-mozgásba.(Jócsik-1939,-84.-p.)

a-hatalomváltás-a-két-központi-állományt,-a-burzoáziát-és-a-középrétegeket-sújtotta-a-legjobban,-amelyek-képlékenységük-nél-fogva-eredeti-helyzetükből-kilendíthetők-voltak.-a-népi-réteget-a-változások-ellenben-alig-érintették,-majdnem-mozdulatlan-maradt,-mert-másfajta,-szilárdabb-magyarságtudattal-rendelkezett,-mint-az-előző-osztályok.-faji-és-kollektív-öntudattal.-ezeket-a-megváltozott-tartalmakat-1939-ből-nézve Jócsik-nem-tartotta-negatívaknak.

Jócsik-Lajos-önmagával-folytatott-társadalomdiskurzusa-és-középosztály-szemlélete-az-első-bécsi-döntés-idejére-megváltozott.-szerinte-a-középosztály-bátrabban-hagyta-el-a-kisebbségi-öntudatot,-mint-a-népi-rétegek,-és-gyorsabban-azonosult-a-magyar-állammal.-a-felvidéki-középosztálytól-a-volt-kisebbségi-tapasztalat-átmentését,-átörökítését-nem-lehetett-elvárni.-erre-minőségi-tulajdonságok-hiányában-képtelen-volt.-ahogyan-1938-előtt,-azután-sem-lehetett-képes-a-népi-rétegek-megszervezésére.-a-magyarországi-középosztály-tagjaival-szemben-pedig-egykori-pozícióit-is-részben-elvesztette.-a-felvidéki-területeken-az-anyaországiak-„barokk”-létformája-(a-formalizmus,címhasználat,-rangkórság,-magyaros-divat)-érvényesült-és-lett-követendő-minta.-a-kispolgárság-szellemi-bezárkózása-akadályozta-meg-a-magyarság-minőségi-forradalmát.-a-népi-rétegekből-felfelé-irányuló-mozgás,-egyfajta-korlátozott,-szűk-keretek-közé-szo-

9-- Jócsik-Lajos:-a-szlovenszkói-magyar-középosztály.-*Korunk*,-1931,-9.-sz.-629-638.-p.-uő:-a-szlovenszkói-magyar-középosztály-i.-*Korunk*,-1933,-1.-sz.-10-15.-p.-uő:-a-szlovenszkói-magyar-középosztály-ii.-*Korunk*,-1933,-2.-sz.-129-134.-p.-uő:-a-középosztály-kutatás-szempontjai.-*Korunk*,-1934,-5.-sz.-342-345.-p.-k-és-őbb-újra-visszanyúlt-ehhez-a-problémához.-uő:-1942,-10-15.-p.

rult-középosztályosodás-indult-meg,-mely-főképpen-a-közigazgatást-érintette,-és-hivatalnoki-helyek-megszerzésében-és-betöltésében-mutatkozott.-ez-a-tendencia-azonban-csak-vagyonijellegű-volt,-szellemi-felemelkedésben-nem-nyilvánult-meg,-a-parasztok-és-a-munkások,-immár-ők-alkotva-egy-képlékeny-osztály-tagjait,-csak-a-változások-tárgyai voltak-(Jócsik-1942,-13-15.-p.)

*

r-öviden-megpróbálok-választ-adni-a-népszolgálat-Jócsik-féle-konstrukciójára,-miközben hangsúlyozni-szeretném,-hogy-ezt-Jócsiknál-az-értelmiségi-önmegvalósítás,-személyiségkeresés-részének-látom.-egy-olyan-hivatásmodell-részének,-melyben-a-tudományos-gondolkodás-kapott-fontos,-sőt-kiemelt-szerepet.-elképzelése-az-volt,-hogy-a-kiüresedett-tartalmú-középosztály-új-jellegű-kell-hogy-telítődjön.-ennek-lényegét-alkotta,-hogy-a-népi-társadalom-alacsonyabb-szintre-való-leszorulását,-mely-legfőképpen-kisebbségi-körülmények-között-túnt-veszélyesnek,-megakadályozzák.-a-középrétegek-utánpótlását-részben-a-vagyonosodó-paraszság-és-zömmel-az-anyagiilag-kulturálisan-felemelt-szegényparaszság-csoportjai-adták- volna.-ennek-a-helyzetnek-a-megváltoztatására,-egy-fajta-„szociális-forradalom-megvívására”--és-az-alkotja-a-koncepció-ellentmondásosságát--,-a-régi-középosztály-nyitottabb-tagjai-és-a-fiatal-értelmiségiek-keveseknek-bizonyultak. 1939-ben-erről-a-vízioról-ügy-vélekedett,-hogy-az-elit-és-a-szegényparaszt-rétegek-középosztályba-való-felemelésének-és-a-magyar-kultúrmunka-számára-való-megnyerésének-a-lehetőségét-végzetesen-elszalasztották.-(Jócsik-1939,-114.-p.)

irodalom

- Gaucsik- István- (szerk.):- *A jog erejével. A szlovákiai magyarság gazdasági önszerveződése 1918-1938. Dokumentumok.*-Pozsony,-kalligram,-2008,-406-421.-p.
- Gaucsik- István:- *Álomjárás- és valóság.- Adalékok- Hantos- László- értelmiségi- habitusához.- in Rendszerváltások kortársa és kutatója. Tanulmánykötet Izsák Lajos 70. születésnapjára.*-budapest,-eLTe-eötvös-k-iadó,-2013,-189-194.
- Jeszenszky- Erik:- *az- ipar- és- mezőgazdaság- közti- egyenlőtlen- értékcsere- kérdéséhez.- Korunk,* 1933,-1.-sz.-83-88.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- szlovenszkói- magyar- középosztály.- Korunk,* 1931,-9.-sz.-629-638.-p.
- Jócsik-Lajos:- *kelet- és- nyugat-európa- antagonizmusa.- Korunk,* 1931,-12.-sz.-906-908.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- gazdasági- és- társadalmi- változások.- in- A Sarló jegyében. Az újarcú magyaroktól a magyar szocialistákig. A Sarló 1931-iki pozsonyi kongresszusának vitaanyaga.* Pozsony,-k-iadja-a-sarló-országos-vezetősége,-1932,-31-39.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- kelet-európai- paraszttömegek- eladósodása.- Korunk,* 1932,-7-8.-sz.-525-534.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- szlovenszkói- magyar- középosztály.- i.- Korunk,* 1933,-1.-sz.-10-15.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- szlovenszkói- magyar- középosztály.- ii.- Korunk,* 1933,-2.-sz.-129-134.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- középosztály- kutatás- szempontjai.- Korunk,* 1934,-5.-sz.-342-345.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- csehszlovák- államalakulás.- Korunk,* 1934,-9.-sz.-620.-p.
- Jócsik-Lajos:- *az- ipari- termelés- változásai- szlovenszkón.- Korunk,* 1934,-12.-sz.-890-898.-p.
- Jócsik-Lajos:- *a- földosztás- és- a- parasztság- helyzete- szlovenszkón.- Korunk,* 1935,-2.-sz.-94-101.-p.
- Jócsik-Lajos:- *Iskola a magyarságra. Egy nemzedék élete húszéves kisebbségben.*-budapest, nyugat,-1939.

- Jócsik- Lajos:- a magyarság- a- cseh- földreformban.- *Magyar Szemle*,- XXXvii.- kötet,- 1940. január-június,-24-31.-p.
- Jócsik-Lajos:-a-felvidéki-magyarság-gazdasági-élete-a-kisebbségi-sorsban.-in-*Felvidéki mártírok és hősök aranykönyve. Felvidéki irodalmi emlékkönyv*.- budapest,- Mef Hoz s könyvkiadó,-1940,-45-63.-p.
- Jócsik-Lajos:-*Hazatérés, tájékozódás*.-Pécs,-Janus-Pannonius-Társaság,-1942.
- szeberényi-zoltán-(szerk.):-*Szlovenszkói küldetés*.-bratislava,-Madách,-1984,-198-213.-p.
- Tarján-Ödön:-*A magyar kisebbség osztályrésze a csehszlovák demokráciából. Különnyomat a Prágai Magyar Hírlap 1930. évi 33., 35., 37., 39., 41., 43., 45. és 47. számaiból*. Prága,-1931.

isTván Gaucsík

inTeLlecTuaL CoMMuniTy Cr eaTinG ConsTr ucTions.-VieW of SocieTy by Lajos Jócsik

Lajos-Jócsik-(1910-1980)-belongs-to-those-(czechoslovak)-thinkers-who-were constantly-considering-how-to-raise-the-effectiveness-of-the-organization-of-the-minority-community,-how-to-expand-its-integration-possibilities-into-the-majority social-frameworks-and-how-to-solve-the-problems-of-self-organization.-in-this study-i-examine-the-seemingly-subtle-set-of-the-minority-society-as-“imagined” and-interpreted-by-Jócsik.-as-a-sociologist,-he-analysed-the-nation-state-as-an integration-type-and-czechoslovakia-as-a-“dialectic-final-result”.-under-the influence-of-Marxism,-it-seemed-to-him-that-economy-enjoyed-an-almost-absolute functional-autonomy-against-the-state,-therefore,-a-minority-could-only-be excluded-on-the-social-periphery.-i-also-examine-here-the-portrait-of-the-minority society-after-1938.-i-am-seeking-answers-on-the-applicability-of-the-thesis-of serving-people,-and-meanwhile-i-am-trying-to-reconstruct-the-intellectual-habitus of-Lajos-Jócsik.

L. Juhász Ilona

Amikor mindenki a háborús állapotok igája alatt roskadoz...

Erdélyi menekültek
a mai Szlovákia területén

Fórum Kisebbségkutató Intézet

Kiss József
vavro-Šrobár-és-a-szlovákiai-magyarok
(1944–1949)*

József Kiss
vavro-Šrobár-and-the-Hungarians-in-slovakia-(1944–1949)

94(437.6)“1944”
32-051
316.022.4(=511.141)(437.6)

keywords: -slovak-national-uprising, -slovak-national-council, -Hungarians-in-the-independent-slovakia, -the-situation-of-the-Hungarian-minority-after-the-war, -János-esterházy, -slovak-Hungarian-relations.

vavro-Šrobár-a-csehszlovák-köztársaság-megalakulása-után-oktatás-és-közművelődés-ügyi-miniszterként-közvetlen-és-jórészt-meghatározó-szerepet-játszott-a-szlovák-iskolaügy-fejlesztésében,-illette-a-kisebbségi,-főként-magyar-iskolák-helyzetének-alkulásában.-az-új-ország-oktatáspolitikájában-végbemenő-változásokra-befolyást-gyakorolt-a-történelmi-Magyarország-időszakából-örökölt-tényezők-hatóereje.elkerülhetetlenül-megütözték-a-megelőző-viszonyok-elnemzetietlenítő-intézkedéseinek-következményei-a-szlovák-iskolák-létrehozásának-követelményeivel.-Tehát-egy-olyan-folyamat-indult-el,-mellyel-kezdett-vette-a-szlovák-etnikai-területen,-a-vegyes-lakosságú-vidékeken-és-magyar-enklávékkal-rendelkező,-a-magyar-történelmi-hagyományokat-őrző-városokban-a-magyar-iskolák-redukálása.-a-megelőző-asszimilációt-reasszimiláció-követte.-az-új-viszonyok-életbe-lépése-a-magyar-kisebbségi-léte-csapásként-és-több-tekintetben-váratlanul-érte.-a-politikai-döntésekben-nem-kapott-kellő-hangsúlyt-a-különbségtétel-az-irredentizmus-és-az-alapvetően-a-helyzethez-igazodó,-de-azért-nem-behódoló,-a-magyar-identitáshoz-ragaszkodó-magatartás-között.-Jellemző-volt-a-hatalmi-szervek-ígéreteinél-betartást-megkerülő-ügyintézés.-ezért-a-kisebbségi-közegben-gyakoriak-voltak-az-oktatásügyi-intézményekkel-szembeli-panaszok,-és-a-tiltakozás-megnyilvánulásai.-az-iskolaügy-a-szlovák-magyar,-illette-az-állampolitikai-és-kisebbségi-konfliktusok-központi-kérdésévé-vált.-e-viszony-alakulása-egyrészt-szorosan-összefüggött-a-hosszú-időn-át-meggyökeresedett-sztereotípiák-leküzdésében-tetten-érhető-elmozdulásokkal,-és-ugyanakkor-az-újabb-keletű-ellentmondások-kezelésével.

a-szlovákiai-magyar-lakosság-helyzetével-a-szlovák-nemzeti-Tanács-az-1944.-szeptember-6-án-tartott-ülésén-foglalkozott,-az-iskolaügyet-érintő-intézkedések-kapcsán.-az-ott-elfogadott-döntés-elrendelte-az-1938-után-létrejött-magyar-iskolák-valamennyi-fokozatának-megszüntetését.-ez-alól-kivételt-csak-a-már-a-bécsi-döntés-előtt-is-létezett-elemi-iskolák-kaptak.-annak-ellenére,-hogy-az-első-köztársaság-időszakában-biztosított-nemzetiségi-jogokhoz-képest-jelentős-leépülés-történt,-bizonyos-kíméletesség-jelei

*-a-szerző-hagyatékából.-k-ülön-köszönet-kiss-Jolánnak.

mutatkoztak a csehszlovákia-megalakulása-utáni-beneši-programmal-szemben.-beneš ugyanis abból indult ki, hogy a német és magyar iskolák bezárására vonatkozó általános szabályok érvényesítése pusztán közönséges dekrétum kiadásával megoldódik.

a magyar lakosság megítélése azoknak a feltételeknek s kritériumoknak alapján, hogy ki tekinthető a csehszlovák köztársaság ellenségének, már születésétől fogva ellentmondásos volt. a szlovák nemzeti Tanács említett ülésén a moszkvai misszióról Karol Šmidke és Mikuláš Ferjenčík számolt be. Šmidke részt vett a cskp moszkvai vezetőségének az augusztus 22-én már Moszkvában, a londoni kormánydelegációval tartott találkozásán. a gottwaldi vezetés ekkorra már változtatott az 1944 nyarán kialakított álláspontján, amely szerint a csehszlovák köztársaság felújítása nemcsak a cseh és a szlovák meg a kárpátaljai ukránok testvéri együttélésre épült volna, hanem számolt a németek, a magyarok és a lengyelek egyenjogúságával is.

erről a változásról Šmidke minden bizonnyal értesítette a szlovák nemzeti felkelés vezetését, bár ennek nem maradt írásos nyoma és nem történt rá utalás beszámolójában sem. Juraj Purgat szerint a felkelés vezető szervei nem nyilvánítottak véleményt a kisebbségi kérdésekben külföldön született döntésekkel kapcsolatban. (Purgat 1970) Janics kálmán viszont azt állítja, hogy ettől kezdve a felkelés résztvevői között is az a magyarellenes politika érvényesült, melyet az emigrációs kormány szabott meg. (Janics 1992)

Tény, hogy az elkövetkező hetekben a felkelés vezető testületeiben a magyarokkal szemben sajtóosan ellentmondásos helyzet alakult ki. Tekintetbe kell venni, hogy a felkelés nem terjedt ki a magyarlakta, az akkori szlovák magyar határon túli területekre. a felkelés helyzetét kedvezően befolyásolta az a körülmény, hogy délről nem fenyegetett közvetlen veszély, minthogy a magyar fegyveres erőket lekötötték a romániai fejlemények, amelyek megghusították a horthysta katonai vezetésnek az egész erdély elfoglalására irányuló szándékát. ennek ellenére szeptember folyamán történtek a magyar kérdéssel kapcsolatos intézkedéseket követelő megnyilatkozások.

szeptember közepén besztercebányán „a Polgárokhoz és Polgártársnőkhöz” intézett rölapok jelentek meg, melyek eredetüket illetően nem tartalmaztak közelebbi információkat. figyelmet érdemel az a megfogalmazás, hogy „a magyarokat, németeket és az árulókat minden tőlünk elkobzott vagyontól megfosztják és azok átmenetileg a nemzeti bizottságok gondozásába kerülnek”. (klimeš 1965)

ennek értelmében az antifasiszták és a csehszlovák köztársaság felújításának hívei, a magyar lakosság túlnyomó részétől elkülönítve jelenthettek kivételt. így nem világos, hogy a „minden vagyon” valamennyi magyarra vonatkozott-e, az antifasisztákat leszámítva. ez a fajta ekvilibrisztika valójában elfedte az úgynevezett magyarkérdés megoldásának tervezett végkimenetelét. Hisz a magyarság létalapjainak felszámolása a köztársaságból történő kirekesztésének előkészítését szolgálta. ez csak később, az állampolgári jogoktól való megfosztás során, az ún. beneši dekrétumokból derült ki.

azok a törekvések, amelyek a magyar lakosságnak a köztársaságban való megmaradását lehetővé tevő előfeltételek végleges megghusítására irányultak, a londoni emigráns kormánynak a felszabadult területek igazgatásával kapcsolatos álláspontjában fogalmazódtak meg, eligazításul szolgálva a szlovákiából érkező javaslatokhoz és kezdeményezésekhez. a londoni kormány intenciói alapján tilos lett a magyarok beválasztása a nemzeti bizottság tagjai közé. Tehát nem illette meg őket az állampolgári jogok gyakorlása. (Prečan 1965)

a szlovák- nemzeti- felkelés- a területi- körülzártság- állapotába- került,- így- a szlovák- magyar-határ-sértetlensége-életbevágó-fontosságúvá-vált-a-felkelés-életben-tartása-száma-ra.-r áadásul-Horthy-ekkor-határozta-el-küldöttség-menesztését-Moszkvába, a-fegyverszünet-megkötésének-előzetes-feltételeit-kipuhatóló-megbízatással.-a-moszkvai-útnak-a-felkelés-területéről-történő-lebonyolításával-a-Tri-duby-nevű-repülőteret-igénybe-véve-a-szovjet-partizánvezetés-gondoskodott.-a-küldöttség-kétnapos-szlovákiai-tartózkodás-után-1944.-október-1-én-érkezett-Moszkvába.-a-felkeléssel-foglalkozó-szlovák történeti-munkák-kedvezően-értékelik-azt-a-tényt,-hogy-a-küldöttség--természetesen titokban-tartással--a-felszabadult-szlovák-területről-jutott-ki-Moszkvába,-ami-a-felkelők körében-a-háború-mihamarabbi-befejeződésével-kapcsolatos-reményeket-ébresztett.

a-szakirodalom-joggal-hangsúlyozza,-hogy-október-közepén-r udolf-viest-tábornok-is reményeket-táplálva-tekintett-a-magyarországi-fejleményekre,-amikor-a-vörös-Hadsereg már-Magyarország-kapuit-döngette.-a-szlovák-katonák-és-tisztek-s-a-felkelők-fegyveres erői- abban- reménykedtek,- hogy- megismétlődik- a- román- átállási- variáns. (d oležal – Hrozienčik-1959)-viest-személyéhez-egy-olyan-esemény-is-kapcsolódik,-melynek-során-kifejezésre-jutott-a-felkelés-sorsának-és-Magyarország-jövőjének-összefonódása.-ugyanakkor-azoknak-a-bonyolult-tényezőknek-az-együtthatása-is-szeret-ját-szott,-amelyek-a-kölcsönös,-mindkét-oldalon-jelenlevő-politikai-bizalmatlanság-és-animozitás- jegyeit- viselve- jelen- voltak- a- szlovák- magyar,- illetve- csehszlovák- magyar viszony-alakulásában- a- fent- említett- szerzőpáros- a- felkelést- átható- nemzetközi- szolidaritásnak- szentelt- könyvében- egy- olyan,- sokáig- meglehetősen- figyelmen- kívül- rekedt, meglepetésnek- számító- dokumentumra- hivatkoztak,- amely- a- magyar- katonai- körök- és- a- felkelés- vezetése- közötti- kapcsolatfelvételi- kísérletekről- tanúskodik.- egy- Jozef Lettrich-től-származó-feljegyzésről-van-szó,-amely-arról-számol-be,-hogy-október-közepé táján-magyar-főtisztek-felkeresték-viest-tábornokot,-azt-tudakolva,-milyen-reagálást-váltana-ki-a-felkelés- vezetői- részéről,- ha- a- magyar- hadsereg- hadiállapotba- kerülne németország-gal-és-arra-kényszerülne,-hogy-semleges-hadseregként-visszavonuljon-a-felkelés-területére.

Lettrich- feljegyzése- szlovákia- kommunista- Pártja- Párttörténeti- intézetének,- a későbbi- Marxizmus-leninizmus- intézetének- állományába- került,- ennek- megszűnése után,- a- rendszerváltást- követően- az- ott- őrzött- levéltári- dokumentumokat- különböző intézmények-vettek-át,-jelenlegi-lelőhelye-ismeretlen.-viest-az-ajánlatot-érdeklődéssel fogadta,- de- hangsúlyozta,- hogy- e- politikai- kérdésben- érdemleges- döntést- csak- a- szlovák- nemzeti-Tanács-elnöksége-hozhat.

az- említett- szerzőpáros- könyve- szerint- ezzel- az- információval- a- szlovák- nemzeti Tanács-elnöksége-1944.-október-12-i-ülésén-foglalkozott.-a-tanácskozásról-a-levéltári gyűjteményben-nem-található-jegyzőkönyv.-Tehát-nem-tudni,-vajon-ebben-a-kérdésben véleményt-nyilvánított-e-vavro-Šrobár,-e-testület-elnöke.-a-d oležal-és-Hrozienčik-könyvében-található-közlések-szerint-táviratváltás-történt-a-csehszlovák-hadsereg-szlovákiai- parancsnoksága- és- a- londoni- emigráns- kormány- között,- a- szerzők- szerint- a „magyar-felvetés-egyes-vezetők-részéről-megértéssel-találkozott,-úgy-vélve,-hogy- ezzel megkönnyítik- a- felkelés- súlyos- katonai- stratégiai- helyzetét”.-Továbbá- idézik- a- londoni emigráns-kormány- külügyi- államtitkárnak,- Hubert- r- ipkának- viesthez- szóló- üzenetét, amely- viszont- már- október- 18-i- keltezésű:- „Önök- arra- kérésére,- hogy- szólítsuk- fel- a magyarokat,- hogy- a- vág-vonaláig- csak- szükség-esetén- és- fegyveresen- húzódjanak- visz-

szá,- válaszuk:- ilyen lépést csak a szövetségesekkel,- főleg az oroszokkal való meg-
egyezés-alapján tehetünk.-Tárgyald meg ezt helyben konyev helyettesével és közöld a
felhívás pontos szövegét,- amit London és Moszkva egyidejűleg,- szlovákul és magyarul
is nyilvánosságra hozna.”-(d oležal – Hrozičnik-1959,-230.-p.)

vilém- Prečan- dokumentumkötetében- viszont- olyan- adatok- találhatóak,- amelyek
plastikusabb- képet- nyújtanak- arról,- mi is játszódott- le- London- és- besztercebánya
között- a- szlovák- nemzeti- Tanács- október- 12-i- ülése- után.- (Prečan-1965,-682.-p.)- a- fel-
kelés- hírszerzésének- munkatársai- k- rátky- jelentésében- a- viest- és- a- brit- hírszerzésnek
dolgozó- s- chmer- őrnagy- közötti- beszélgetés- során- arra- a- kérdésre,- hogy- milyen- elbá-
násban- részesülnek- a- csehszlovák- területen- átállt- magyarok,- viest- az- válaszolta:- mint
hadifoglyok,- a- genfi- konvenciók- betartásával.- az- a- kérdés- is- hangsúlyosan- vetődött- fel,
hogy- a- szlovák- területre- átszökött- magyar- egységek- folytathatják- e- a- harcot- csehszlo-
vák- parancsnokság- alatt.- viest- erre- már- visszafogottabban- válaszolt,- ahhoz- képest,
ahogy- ez- d oležal- és- Hrozičnik- könyvében- s- z- n T- elnökségének- 12-i- ülésével- kapcsola-
tban- elhangozhatott.- kijelentette:- az- itteni- politikai- és- katonai- szervek- véleménye
negatív.- végérvényes- döntést- a- csehszlovák- kormány- a- szövetségesekkel- folytatott
tanácskozás- után- hoz.

Jaroslav- k- rátky- rádiótáviratában- közli- azt- is,- hogy- viest- tábormok- a- brit- hírszerzésnek
erről- az- akciójáról- tájékoztatja- k- onyev- marsall- összekötő- tisztjét.- viest- óvatosabb- reagá-
lása- a- magyar- fegyveres- erőknek- a- nem- émetország- elleni- igénybevétel- lehetőségét- illetően
még- erőteljesebb- hangsúlyt- ad- s- zergej- ing- válaszában- az- a- mondata,- hogy- „Mi- előny-
ben- részesítjük- azt- a- változatot,- hogy- a- mi- területünkön- s- s- a- mi- hadseregünk- köteléken
kívül- -- éljünk- a- kínáló- lehetőséggel.- ez- a- kormány- és- a- köztársasági- elnök- vélemé-
nye.”-(Prečan-1965,-682.-p.)- a- táviratváltásokból- az- álláspontok- és- összefüggések- olyan
szálai- kuszálódtak- gomolygággá,- amelyek- minden- bizonytalansággal- kihatottak- Šrobár- nézeteire
a- Megbízottak- Testülete- október- 17-i- ülésének- a- vitájában.- (Prečan-1965,-717.-p.)

Šrobár- jó- tájékozottsággal- rendelkezett- a- magyar- hadseregben- zajló- fejleményekről,
a- magyar- hadseregben- kialakult- állapotokról.- d- e- feltehetően- nem- ismerte- a- kapcsola-
tot- kereső- magyar- főtisztek- titokzatos- kilétét.- ezzel- kapcsolatban- egész- sor- kérdés
merül- fel,- amelyek- megvilágításához- hiányoznak- a- kellő- kapaszkodók.- csak- feltételez-
ni- lehet,- hogy- esetleg- a- vezérkar- bizonyos- köreinek- egyfajta- magánakciójáról- volt- szó,
avagy- Horthy- legbizalmasabb,- a- fegyverszünet- előzetes- feltételeinek- kiderítésébe- be-
avatott- próbálkozásáról.- épp- ez- idő- tájt,- október- 11-én- hosszas- tárgyalások- után- a
magyar- küldöttség- és- a- szovjet- fél- álláspontjában- közeledés- történt,- és- hozzáálltak- az
előzetes- feltételek- aláírásához.

ennek- az- aktusnak- az- értelmezése- körül- az- előzetes- feltételek- végrehajtásával- kap-
csolatban- feszült- helyzet- alakult- ki.- a- magyar- felső- katonai- vezetésen- belül- ténylegesen
két- vonal- érvényesült.

egyrészt- titkos- katonai- politikai- lépések- előkészítésének- útját- módját- latolgatták
Horthy- kabinetjében,- ugyanakkor- a- hivatalos- hadvezetés- ragaszkodott- a- német- meg-
szálló- szervekkel- való- kapcsolatok- fenntartásához- és- a- németek- oldalán- történő- harc-
cselekmények- folytatásához.- a- már- említett- magyar- főtisztek- feltehetően- a- kabinetiro-
dához- kötődő- személyekhez- tartoztak,- akik- a- háborúból- való- kiugrás- feltételeinek- kipu-
hatolásával- foglalkoztak.- a- felkelés- területére- történő- visszavonulás- lehetőségének- meg-
teremtése- mögött- a- horthysta- köröknek- az- a- taktikázása- sejthető,- hogy- Horthy- elkerül-

hesse-a-n émetországnak-szóló-hadüzenetet-és-ügynevezett-„finn-megoldáshoz”-folyamodhasson.-a-Šrobárnak-nyújtott-tájékoztató-szerint-budapesten-vannak-politikusok-és-tisztek,-akik-a-háború-befejezését-óhajtják,-és-legszívesebben-a-németek-ellen-fordítanak-fegyverüket.-azonban-Horthy-híveinek-határozatlansága-lehetővé-tette,-hogy-a-németek-bizalmát-élvező-s-záslasi-féle-fasiszták-megkaparintsák-az-adminisztráció-és-a-hadsereg-fölötti-uralmat.-Šrobár-szerint-Magyarország-a-teljes-dezintegráció,-lényegében-az-anarchia-és-a-forradalom-előtt-áll.-(Kórom-1974)

Hasonlós-zellemben-és-hangvéttel-sűrgette-Šrobár-a-müncheni-döntés-előtti-határok-visszaállításával-kapcsolatos-adminisztratív,-pénzügyi-és-ellátási-problémák-rendezését.-k-iváltképp-hangsúlyozta:-ügyelni-kell-arra,-hogy-az-ellátási-gondokkal-vesződve-ne-tegyük-tönkre-saját-gazdaságunkat.-utalt-arra,-hogy-egy-bizonyos-időre-katonai-közigazgatást-kell-bevezetni,-és-minél-gyorsabban-előkészíteni-a-polgári-közigazgatás-megteremtését.-k-itért-a-határkiigazítás-kérdésére-is,-a-békekonferenciára-való-készülődés-kapcsán.-k-ijelentette:-az-állami-statisztikai-hivatalra-tartozik-majd-azoknak-az-adatoknak-a-beszerezése,-amelyek-alapján-előállunk-a-határkiigazítás-követelésével.

ezután-Lettrich-csatlakozott-Šrobárnak-a-felszólalása-végén-elhangzott-érveihez: „azok-a-Magyarországgal-fennálló-határok,-amelyek-a-volt-köztársaság-idején-érvényben-voltak,-számunkra-végképp-nem-feleltek-meg.-a-magyarok-mindenütt-a-magaslati-pontokat-birtokolták.-k-övetelnünk-kellene,-hogy-kapaszkodóhoz-jussunk,-és-ügy-megvethessük-a-lábunkat,-hogy-mi-uralkodjunk-a-dombtetőket.-a-Mátra-lehetne-a-legmegfelelőbb-természeti-határ.-(Prečan-1965,-717.-p.)-Šrobár-feltehetően-Londonból-jövő-fel-szólítást-várva-hazai-javaslat-előterjesztésével-számolt.-ebben-az-összefüggésben-érdekes-mozzanatnak-tekinthető,-hogy-nem-váltott-ki-reagálást-dr.-soltésznek-az-a-megjegyzése,-hogy-korai-ezeknek-a-kérdéseknek-a-feszegetése:-„a-jövöbeni-határok-kérdése-elsősorban-hadászati-kérdés.”-soltész-tehát-nem-zárta-ki,-hogy-bonyodalmak-állhatnak-elő-Magyarország-kapitulációja-körül,-nyilván-azon-töprengve,-hogy-ennek-végkimenetele-milyen-tényleges-következményekkel-járna-szlovákiára-nézve.

Šrobár-kifejezésre-juttatta,-hogy-a-Magyarországhoz-került-területek-visszavételéhez-azonnal-hozzá-lehet-látni,-amint-érvénybe-lép-a-magyar-szervek-kapitulációja.-n-nyilván-olyan-„fait-accomplí”-megteremtésére-törekedtek,-mely-eleve-kizárja-a-fegyverszünet-feltételeinek-esetleges-módosítását.

az-sznT-elnöksége-október-23-án-ügy-határozott,-hogy-Šrobárt-és-J.-Pullt-kiküldik-kárpátaljára,-a-n-émecc-miniszter-vezette-londoni-kormánydelegációval-együtt,-hogy-kezdjék-el-a-felszabadított-területek-igazgatásával-kapcsolatos-teendők-ellátását.-Šrobár-naplójában-kárpátaljai-tartózkodásról-az-alábbi-bejegyzés-található:-„Már-két-hónapja-itt-vagyunk.-de-mit-sikerült-elintéznünk?-elvesztettük-befolyásunkat-a-csehszlovák-ellenállás-jegyében-létrejött-valamennyi-szerveződés-felett.-bojkottálnak-bennünket.-becsukják-mindazokat,-akik-a-velünk-való-együttműködést-szorgalmazzák.-a-milícia-önkényeskedése-uralja-a-helyzetet.”-Šrobár-részletes-feljegyzéseket-készített-azokról-az-akciókról,-amelyek-kárpátaljának-a-szovjetunióhoz-való-csatolására-irányultak.

svoboda-tábornokkal-Huszon-találkozva-megegyeztek-abbban,-hogy-felkeresik-a-csehszlovák-harcoló-hadtestet-a-frontvonalon.-a-tábornok-arra-kérte-őket,-hogy-a-katonáknak-és-tisztikarnak-tartsanak-előadásokat-a-szlovák-nemzeti-felkelésről,-a-köztársaság-felújításáról-és-a-nemzeti-bizottságokról.-Šrobár-jegyzetei-között-fennmaradt-annak-az-előadásnak-a-vázlata,-amely-január-7-én-hangzott-el-velké-bukovcén,-s-tézisei-között

lakonikus-szigorral-leszögezett-álláspontként-szerepelt:-„Magyarok-és-németek-nélküli szlovákiát!”¹ a-kisebbségek-sorsát-érintő-ilyetén-megoldás-demonstrálásához-már-kellő információs-támpontokkal-rendelkezett.-Hisz-az-sznT-elnökeként-1944.-szeptember 29-én-az-ő-irányításával-zajlott-le-a-testületnek-az-a-titkos-ülése,-amely-döntést-hozott, válaszként-a-csehszlovák-kormány-nak-a-szlovákiából-érkezett-javaslatokra-és-elképze lésekre-vonatkozó-állásfoglalására.-(Prečan-1965,-600-601.-p.)

ez-a-szeptember-24-i-kelezesű-dokumentum-a-hazai-és-a-londoni-szerveknek-a szlovákkérdés-megoldásával-kapcsolatos-viszonyával-foglalkozott,-egyebek-között-uta sítást-adva-a-magyaroknak-a-forradalmi-szervekből-történő-kizárására.-ugyanakkor arról-is-tájékoztatt,-hogy-„készülőfélben-van-az-állampolgárságról-szóló-dekrétum, amely-alapján-a-németek-és-a-magyarok--azok-kivételével,-akik-részt-vettek-a-köztár saság-létéért-folyó-harcokban,-és-ilyen-irányú-tevékenységet-folytattak--elvesztik állampolgárságukat.-amint-a-köztársaság-elnöke-jóváhagyta-a-dekrétumokat,-eljuttat ják-azokat-a-kormánybiztosnak,-hogy-azok-alapján-cselekedjék”.-ez-a-dekrétum,-amint arról-már-említés-történt,-csak-a-háború-után,-1945-ben-lépett-hatályba.-a-magyar kisebbséggel-szembeni-eljárás-indíttatásának-egyértelmű-céljára-rávilágító-további érvet-szolgáltathatott-a-csehszlovákiai-német-kisebbség-problémáiról-szóló-memorandum,-amelyet-a-csehszlovák-külgyminiszterium-november-23-án-adott-át-a-három nagyhatalomnak:-a-nagy-britanniának,-az-amerikai-egyesült-államoknak-és-a-szovjet szocialista-köztársaság-szövetségének-(a-memorandum-szövege-megtalálható-a szlovák-nemzeti-Levélárban,-Šrobár-személyi-fondjában.)-a-csehszlovák-kormány ebben-támogatást-kér-a-német-lakosság-kitoloncolásához-a-köztársaság-belső-és-külső biztonságára-hivatkozva.-bár-bizonyos-eltérésekkel,-de-hasonló-hangnemben-fogalma zódott-meg-az-arra-irányuló-igyekezet-is,-mely-a-köztársaságnak-a-magyaroktól-való megszabadítására-irányult.-„a-magyarság-jelenléte-a-csehszlovák-köztársaságban kevésbé-veszélyes-problémát-jelent,-mint-a-németek-ügye.-a-csehszlovák-kormány azonban-fenntartja-azt-a-jogát,-hogy-azokkal-a-magyarokkal-szemben,-akik-vétettek-a köztársaság-ellen,-hasonló-eljárást-alkalmazzon.-végül-is-a-München-előtti Magyarország-számottevő-szlovák-kisebbsége-lehetővé-teszi-ennek-a-problémának-a lakosság-cserével-történő-megoldását.”-a-németek-és-magyarok-végleges-kitelepítésé nek-fokozatos-végrehajtására-irányuló-törekvésről-tanúskodott,-hogy-a-csehszlovák-kormá ny-a-kisebbségek-állampolgárságtól-történő-teljes-megfosztását-követelte,-nemcsak a-köztársaság-elleneségeinek-minősülő-és-a-kifejezetten-fasiszta-elemekről.

az-arra-vonatkozó-döntést,-hogy-ki-maradhat-a-köztársaságban,-a-csehszlovák állam-hatáskörébe-utalták.-ugyanakkor-leszögezték,-hogy-akik-száma-ra-lehetővé-válna az-otthon-maradás,-nem-tarthatnak-igényt-az-anyanyelv-használatára-a-hivatalos-érint kezésben,-sem-pedig-a-német-és-magyar-tanítási-nyelvű-iskolákra.-a-németek-esetében átmenetileg,-tehát-a-kitelepítés-végrehajtása-során-az-első-generációs-gyermekek-ese tében-a-tisztán-német-közegben-számoltak-az-anyanyelvi-oktatással.-a-magyarokat-ille tően-ilyen-kivételt-nem-említettek.-Šrobár-tudott-arról,-hogy-a-csehszlovák-hadtest-kato nái-között-az-egész-magyar-kisebbség-megítélésében-a-köztársaság-felbomlásáért

1- a-szlovák-nemzeti-könyvtár-(s nk)-irodalmi-és-művészeti-archívuma-(aLu),-f.-Martin,-sign. 173-n.-1

viselt-felelősség-homogenizálásának-tendenciája-uralkodott.-Január-végén-azonban Šrobár-már-eltérő,-differenciált-állápontra-helyezkedett-a-magyar-kisebbség-helyzetének-alakulását-illetően.

Január-29-én,-egy-héttel-az-után,-hogya-szlovák-nemzeti-Tanács-elnöksége-kárpátaljáról-szlovákia-felszabadult-területére-Tőketerebesre-(Trebišov)-tette-át-szék-helyét,-a-szlovákiai-iskolaügy-kérdésében-fontos-döntések-születtek.-Šrobár-hagyatékában-a-magyar-iskolák-ügyében-az-alábbi-tételes-állásfoglalások-szerepelnek:

„--Ha-a-község-szlovák-lakosainak-száma-eléri-az-50-százalékot,-szlovák-iskola-léte-sül,-a-magyar-nyelvet-pedig-kötelező-tantárgyként-kell-oktatni;

--ahol-15-az-iskolák-köteles-gyerekek-száma,-szlovák-iskola-nyílik;

--a-magyar-iskolákban-kötelező-tantárgyként-oktatják-majd-a-szlovák-nyelvet;

--s-zlovákia-egész-területén-csak-szlovák-polgári-és-középiskolák-működhetnek.”²

a-fenti-tételek-a-felkelés-vezetésének-szeptember-5-i-álláspontjához-való-bizonyos- visszatérést-mutatnak,-de-az-sznT-akkori-deklarációjához-képest-korlátozó-intézkedések-foganatosítása-is-éreződik.-az-eredeti-álláspontot-a-bécsi-döntés-előtti-magyar-elemi-iskolák-teljes-fennmaradásaként-értelmezték.

ez-az-elkanyarodás-a-magyar-kisebbség-helyzetének-megoldásával-kapcsolatos-radikális-kalkulációktól-nyilván-összefüggésben-állt-Magyarország-pozíciójában-bekövetkezett-fejleményekkel.-decemberben-megalakult-a-demokratikus-magyar-kormány,-mellyel-az-antifasiszta-hatalmak-épp-január-20-án-Moszkvában-aláírták-a-fegyverszünetet.-a-beneš-kormány-szerette-volna-elérni,-hogya-fegyverszüneti-feltételek-közé-iktassák-be-a-magyar-kisebbség-kitelepítését-is,-amit-Molotov-támogatott-és-szorgalmazott.-ez-vizont-a-nyugati-szövetségesek-ellenállásába-ütközött--n-agy-britannia-nevében-elutasította-balfour,-az-amerikai-egyesült-államok-részéről-pedig-Harriman.

Šrobárra-hárult-az-a-feladat,-hogya-közvetlenül-részt-vegyen-a-magyar-iskolák-ügyének-rendezésében,-az-után,-amint-a-szlovák-nemzeti-Tanács-elnöksége-kassára-költözött.-az-idézett-naplójegyzet-szerint-már-a-testület-első-ülésén-megbízatást-kapott-a-városokban-és-falvakban-megszüntetett-szlovák-nyelvű-oktatás-felújítására.-„szinte-tülekedéssé-vált-a-jelentkezés-a-megnyíló-iskolákba,-mert-a-kormányprogram-előzetesen-csak-a-szlovák-és-ruszin-nyelvű-iskolák-megnyitására-törekedett.-így-a-magyarok-azt-követelték,-hogya-gyerekeiket-vegyék-fel-a-mi-iskoláinkba.”³

ebből-a-helyzetjellemzésből-nem-világos,-milyen-kormányprogramból-indult-ki-Šrobár.-Minden-bizonytal-a-szlovák-nemzeti-Tanács-manifesztumára-támaszkodott,-mely-váholta-a-felújított-államban-megvalósításra-váró-nélkülözhetetlen,-alapvető-gazdasági,-szociális-és-politikai-feladatok-teljesítését.-az-sznT-nek-a-felszabadított-területekre-delegált-elnökségi-sajtószerve,-a-n-árodná-obroda-révén-ismertette-a-nyilvánossággal-e-dokumentum-tartalmát.-ott-vizont-a-magyar-iskolák-betiltását,-a-memorandumban-szereplő-rigorózsággal-követelő-megfogalmazás-nem-fordul-elő.

sőt-a-Lónyabányai-nemzeti-bizottság-számára-kiadott-irányelvek-kifejezetten-előírták,-hogya-a-magyar-lakosság-számára-hozzanak-létre-elemi-iskolákat,-azzal-a-megkövetéssel,-hogya-Magyarországon-magukat-exponált-tanítók-ezekben-az-iskolákban-nem

2- snk-aLu,-f.-Martin,-v.-Šrobár,-sign.-173-n.-21

3- snk-aLu,-f.-Martin,-sign.-173-n.-1

oktathatnak. a-többi-magyar-pedagógus-pedig-csak-akkor-állhat-a-tanulók-elé,-ha-nem tanúsít- ellenséges- magatartást- a- szlovák- nemzettel- szemben- és- a- csehszlovák köztársaság-iránt,-és-demokratikus-beállítottságú.-ilyen-légkörben-Šrobár-merészebb lépésre-is-elszánhatta-magát.-„az-sznT-tanácskozásán-a-terebes-i-javaslatot-kiegészítő indítványt-tettem,-hogy-azokban-a-községekben,-ahol-legalább-20-százalékot-kitevő, más-nyelvű-lakosság-él,-létre-kell-hozni-magyar-oktatási-nyelvű-tagozatokat.-ahol viszont-arányuk-meghaladja-a-20-százalékot,-engedélyezzék-önálló-magyar-elemi-iskolák-működését.-a-javaslatot-megszavazták,-és-eszerint-szerveztük-meg-a-magyar-nyelvű-oktatást.”

ez-a-gyakorlat-február-végéig-volt-érvényben.-az-sznT-iskola-és-művelődésügyi megbízotti-hivatala-március-7-én-az-iskolai-beiratkozásokkal-kapcsolatban-az-alábbi utasítást-adta-a-tanfelügyelőségeknek:-„a-beiratkozás-demokratikus-elvek-alapján-történjék.-szlovák-gyerek-szlovák,-magyar-pedig-anyanyelvi-iskolába-járjon.-olyan-tézis-volt ez,-amit-ondrej-Pavlik-iskolaügyi-megbízott-a-Pravda-február-21-i-számában-ugyanezen szavakkal-tett-közé.-ennek-a-szemléletnek-a-megváltozását-jelző-első-megnyilatkozások-a-szlovákia-kommunista-Pártja-kassán-február-28.-és-március-1.-között,-a-felszabadított-szlovákia-egykes-körzeteiből,-járásaiból-érkezett-110-küldött-részvételével-zajló értekezletén-hangzottak-el.-a-politikai-és-gazdasági-helyzet-tisztázása,-a-felszabadított területeken-uralkodó-állapotok-ismertetése-során-fontos-szerepet-játszott-a-magyar lakosság-és-a-magyar-kommunisták-helyzetének-megítélése.

Meghatározó-hangsúlyt-kapott-az-a-beszámoló,-amelyet-„Minden-erővel-a-németek teljes-kiűzéséért-és-szlovákia-újraépítéséért”-címmel-Gustáv-Husák-az-szlK-P-elnök-helyetteseként-tartott,-a-Moszkvában-a-kormányprogram-előkészítéséről-folyó-viták-részvevőjeként-szerzett-ismeretek-alapján.-Husák-referátuma-és-az-ohlas-(visszhang)-címet viselő-nyilatkozat-ellentmondásos-elemeket-tartalmazott.-egyrészt-éreződtek-egyfajta utórezgéseit-a-magyar-kisebbségen-belüli-bizonyos-differenciáltság-figyelembevételének,-ugyanakkor-már-mutatkozni-kezdtek-a-magyarokkal-szembeni-kollektív-felelősség érvényesítésének-előjeleit.-Šrobár-közben-tagja-lett-a-szlovák-nemzeti-Tanács-küldöttségének,-mely-az-új-csehszlovák-kormány-programjának-kidolgozásában-és-jóváhagyásában-való-részvételre-kapott-megbízatással-utazott-Moszkvába.

a-cseh-szocialista-pártok-és-a-szlovák-nemzeti-Tanács-közös-ülésén-bekapcsolódott a-kormányprogram-vi.-pontjáról-folyó-vitába,-amelyben-a-cseh-szlovák-viszony-új-alapokra-helyezésének-kérdéséről-nyilvánított-véleményt--a-cseh-és-szlovák-nemzet közötti-bizalom-szemszögéből.-ebben-a-kérdésben-éles,-majdhogynem-a-cseh-és-szlovák-küldöttség-közötti-szakítással-fenyegető-vita-kerekedett.-Šrobár-felszólalását-egy monográfia-(beer-1964)-ügy-jellemezte,-hogy-abbán-még-sok-minden-megmaradt-az-1918-ban-vallott-régi-csehszlovák-elméletből,-de-világosan-kinyilvánította-egyetértését-a-szlovák-nemzeti-Tanács-tagjainak-álláspontjával.-Šrobár-a-köztársaság-megalakulása-és-az-azt-követő-fejlemények-reminiscenciáját-felelevenítve,-természetesen bizonyos-nosztalgia-érezhetett.-a-Husák-beszámolójából-adódó-tapasztalatok-és-ismerek-nem-hagytak-kétséget-afelől,-hogy-a-megfogalmazásokban-megjelenő-bizonyos árnyalatok-ellenére-valamennyi-politikai-erő-megegyezik-a-magyar-kisebbségekkel szemben-jóváhagyott-eljárás-alkalmazásában.

az-egész-ügy-lebecsüléséről-tanúskodik,-hogy-mindössze-öt-percet-szenteltek-neki.(Lastovička-1961,-525.-p.)-Hasonlóképpen,-de-némi-feszengéssel-tért-ki-Gustáv-Husák

is- könyvében- a- javaslat- „messzemenő- következményekkel- járó- és- milliókat- érintő” megtárgyalásának- és- egyhangú- jóváhagyásának- módjára.- (Husák- 1964)- könyve későbbi- kiadásában- ez- már- nem- szerepel.- a- kormányprogram- e- fejezetének- jóváhagyásán- Šrobár- nem- volt- jelen,- mivelhogy- a- szocialista- blokk- ülése- foglalkozott- vele, azonban- azok- résztvevőinek- a- környezetében- tartózkodott,- így- a- genius- loci- nyilván- erőteljesen- kihathatott- rá.- ez- közrejátszhatott- a- későbbi- pénzügyminiszteri- poszt- betöltése- során- tetten- érhető- felfogásában- és- magatartásában

a- minisztérium- élén- tervezetet- készített- és- terjesztett- be- „a- magyarok- kitelepítése- s- szlovákiában”- címmel.- a- dokumentum- keletkezésének- háttéréhez- bizonyos- támpontként- szolgálhatnak- azok- a- beszélgetések,- amelyeket- február- 26- án- kezdve- a- c- sehek- és- szlovákok- n- emzeti- f- rontjának- kormányához- kinevezett- szovjet- nagykövet,- valerian- zorin- folytatott- a- kormány- tagjaival.- (Prečan- 2000)- n- em- tudni,- hogy- Šrobár- rendelkezett- e- információkkal- ezek- tartalmáról,- de- mindenképpen- érzékelhette- hatásukat- a- kormányzati- közegben- uralkodó- légkör- alapján.

zorinnak- václav- n- osek- belügyminiszterrel- április- 11- én,- az- új- kormány- megalakulása- után- történt- beszélgetéséből- kiderül:- folytatódtak- a- vizályok- a- „központi- és- a- helyi- kormány- között”- a- s- szlovák- n- emzeti- Tanács,- illetve- a- Megbízottak- Testületét- érte- ez- alatt.- zorin- feltette- a- kérdést- a- miniszternek,- hogyan- indult- meg- tárcájának- a- ténykedése.- n- osek- panaszkodni- kezdett,- hogy- „a- központi- kormány- belügyminisztériumának- ténylegesen- nincs- lehetősége- arra,- hogy- érvényesítse- jogkörét,- mert- az- egész- igazgatást- a- s- szlovák- n- emzeti- Tanács- tartja- kézben,- mely- s- szlovákia- területén- egyeduralomra- törekedik”.- n- osek- bizonyos- kifogásokat- emelt- a- magyarok- s- szlovákiából- való- kitelepítésének- ügyében,- megjegyezve,- hogy- a- s- szlovák- n- emzeti- Tanács- a- közeljövőben- valamennyi- magyar- kitoloncolására- készül.- ehhez- hozzátette,- hogy- nézete- szerint- az- első- szakaszban- azoktól- a- személyektől- szabadulnának- meg,- akik- 1938- után- jöttek- s- szlovákiába.- n- osek- álláspontját- a- nagykövet- így- jellemezte:- „n- osek- mindenestre- nem- tartja- helyesnek- valamennyi- magyar- kitelepítését”,- a- z- a- z- érvelve,- hogy- „Magyarországon- is- vannak- szlovákok,- akiket- a- magyar- kormány- éppúgy- kitelepíthet- c- sehszlovákiába”.- n- osek- miniszter- tehát- tudatosította,- hogy- az- önkényes- kitelepítés- --abban- a- helyzetben,- amikor- n- agy- britannia- és- az- amerikai- egyesült- államok- nem- egyezett- bele- a- tranzfer- felvételébe- a- fegyverszünet- feltételei- közé- -- legalábbis- kockázatos,- és- ennek- a- kérdésnek- a- békekonferencián- történő- tisztázásáig- bizonyos- tér- nyílik- az- ideiglenes- magyar- kormány- számára- válaszlépés- megtételére.

ebben- a- vonatkozásban- komoly- üzenet- jellegével- bírt- zorin- nagykövetnek- zdeněk- f- ierlinger- miniszterelnökkel- folytatott- beszélgetése,- amelyre- április- 16- án- saját- kérésére- került- sor.- a- miniszterelnök- megemlítette- a- nagykövetnek,- hogy- a- s- szlovák- n- emzeti- Tanács- a- központi- kormány- tagjainak- részvételével- nemrég- a- magyarok- kitelepítésével- foglalkozott,- „arra- való- tekintettel,- hogy- s- z- tálin- elvtárs- benešnek- tanácsolta- a- kitelepítés- minél- gyorsabb- lebonyolítását,- még- mielőtt- a- többi- szövetséges- érdeklődni- kezd- e- kérdés- iránt”.- (Prečan- 2000)

a- szövegkiadó- vilém- Prečan- felhívja- a- figyelmet- arra,- hogy- f- ierlinger- utalása- az- állítólagos- tanácsra- „nem- támasztható- alá- konkrét- dokumentummal”.- ennek- ellenére- éle- sebb- megvilágításba- helyezi- n- osek- belügyminiszter- és- a- s- szlovák- n- emzeti- Tanács- képviselőjének- említett- nézetét.- Mindkét- reakálás- az- időtényezővel- kalkuláló- lépésről- tanúskodik,- mely- végső- soron- a- s- szlovák- n- emzeti- Tanács- szándékának- megvalósítását

szolgálja.-erre-utal-a-szovjet-nagykövetnek-egy-másik-feljegyzése-is.-ehhez-z-orin-még hozzátette:- a miniszterelnök- szerint- „a- kitelepítési- terv- a- közeljövőben- elkészül,- és f ierlinger- ígérte,- hogy- elküldi- nekem.”- z-orin- f ierlingert- arra- kérte,- hogy- a- magyarok kitelepítésének-egész-tervét-előzetesen-megkaphassa,- mert-kormányát-időben-értesí- tenie-kell-a-ii.-ukrán-fronttal-való-egyeztetés-végett,-amely-elsőként-igényli-az-intérke- déssel-kapcsolatos-tájékoztatót.”

n em-tudni,-hogy-f ierlinger-elegett-tett-e-a-kérésnek,-és-ha-igen,-mikor.-az-idézett-fel- jegyzésből-kiviláglik,-hogy-z-orin,-aki-kapcsolatot-tartott-a-ii.-ukrán-front-parancsnoksá- gával,-fontosabbnak-tartotta-a-katonai-hadműveleti-érdekeket-a-politikai-szemponok- nál.- Hisz- a- ii.- ukrán- front- parancsnoksága- nem- lehetett- közömbös,- az- iránt,- hogy- a- hátában- ellenőrizetlen- transzportok- mozgásával- kelljen- számolnia.- z-orin- reagálása- mindenképpen- jelzésnek- számított- azok- számára,- akik- a- kitelepítést- szorgalmazták,- sejtetve,-hogy-az-egész-akció-korántsem-megy-végbe-olyan-simán,-ahogy-azt-a-szlovák- nemzeti-Tanács-tagjai-elképzelték.- „a- terv- már- születésekor- nem- volt- reális”- --állapít- ja-meg-Štefan-Šutaj.- (Šutaj-1993,-36.-p.)

a-szerző-nyilván-már-magának-az-előkészítésnek-a-szervezési-nehézségeire-gondolt. ebben-aztán-egyéb,-a-politikai-és-a-nemzetközi-helyzetből-adódó-tényezők-is-közreját- szottak.- a- terv- beillesztése- azoknak- a- körülményeknek- a- kontextusába,- amelyek- a- z-orin-nagykövet-folytatott-beszélgetés-során-keletkeztek,-plasztikusabbá-teszi-Šrobár- gondolkodásának-a-kidolgozás-során-kirajzolódó-képét.-n em-hagyható-figyelman-kívül,- hogy-a-szlovák-nyilvánosság-hoz-intézett-felhívás-buzdító-hangvételehez-hozzájárult-az- a-körülmény-is,-mely-szerint-sz tálín-személye-a-tervezett-intézkedések-szavatolójaként- szerepelt.- „a- magyarok-mindig-is- a- németeknek- a- szlávok-elleni- szövetségesei- lesznek- --jelentette- ki- sz tálín.- --európában- három- nemzet- számít- a- szlávok- ellenségének:- a- németek,- a- magyarok- és- az- olaszok.- s- szabaduljatok-most-meg- a- magyaroktól.- s- oha- töb- bet- ilyen- kedvező- alkalom- nem- adódik- számotokra.- s- szabaduljatok- meg- mindnyájuktól.” (Šutaj-1993,-35.-p.)

n ehéz- lenne- felelősen- fessegetni,- hogy- ezek- az- uszító- sztálíni- frázisok- mennyire- Šro- bár- elbűvölésére- szolgáltak- és- mennyiben- tükrözték- a- problémák- sztálíni- ördögi- keze- lését,- ahogy- ez- Moszkvára- ugyancsak- jellemző- volt,- ahol- --Štefan-Šutaj- bonmot- ja- sze- rint- -- „nem- voltak- tekintettel- nemhogy- pár- tucatnyi- ember,- hanem- milliók- sorsára- sem.”- elgondolkodásra- készítet- az- is,- Šrobár- milyen- gyorsan- nemcsak- nyugtázta- ezt- a- fajta-gondolkodást,- hanem- azonosult- is- vele.

ebbe- nyilván- belejátszott- a- nemzetközi- politikai- körülmények- pillanatnyi,- történelmi- esélyt- kínáló- alakulása,- a- tudat- mélyén- meghúzódó- készletés,- amely- a- felszínre- törve- a- végletekig- kiélezett- fekete-fehér- látásmódot- idézett- elő.- s- őt- Šrobár- képes- volt- a- demagógia- eszközeivel- is- élni.- az- említett- felhívás- viszont- arra- is- enged- következtetni:- Šrobár- valóban- meg- volt- győződve,- hogy- a- kitelepítés- véget- vet- a- szlovák- magyar- viszálykodásnak- és- megteremti- a- békés- együttélés- feltételeit- az- ilyen- jellegű- értelme- zés,- illetve- feltételezés- létjogosultságát- az- esterházy- elleni- halálos- ítélettel- kapcsolatos,- szinte- rejtélyes- magatartása- támasztja- alá.

az- új- kormány- tevékenységének- kibontakozását- követően- Šrobáron- műtétet- hajtot- tak- végre,- és- az- őszi- hónapokat- lábadozóként- Trencsénteplicen- töltötte.- k- evésé- való- színű,- hogy- értesülései- lettek- volna- arról,- milyen- tárgyalások- folynak- a- legmagasabb- szinten- c- sehszlovákia- kommunista- Pártja- és- a- Magyar- dolgozók- Pártja- között.

valószínűleg nem érzékelte az akkori eseményeknek a csehszlovák-magyar kapcsolatokat érintő hatását, amely a szovjetunió-kelet-európai stratégiájában az 1947-es év második felében elindult változásokból adódtak. A magyarországi hatalmi-politikai fejlemények kedveztek a Kreml-e térség szovjet hatalmi tömbbé alakítására irányuló törekvéseinek. A szovjetunió megelőző álláspontjától eltérően -- amely a magyar kisebbség kitoloncolására törekvő csehszlovák politikát támogatta -- egyre nagyobb hangsúly helyeződött a magyar kisebbséggel szembeni új viszony kialakítását szorgalmazó megközelítés keresésére.

az 1948-ban végbement februári fordulatot követően szovjet-résről a magyar nemzetiséggel szemben érvényesített politikát bíráló megnyilatkozások hangzottak el. A csehszlovák vezetés tudatosítani kezdte a helyzet tarthatatlanságát. Gottwald 1948 júniusában a cskpk b-ülésén kijelentette, hogy a magyarokkal szembeni politikában változásokra van szükség. (Barnovský 2004, 171. p.) Határozat született a magyar kisebbség állampolgári jogainak visszaállításáról, az 50 hektárnál kisebb birtokoknak az elkobzás alóli mentesítéséről, továbbá a csehországba deportált magyarok kényszer munkájának megszüntetéséről, szlovákiába való hazatéréséről, az elemi és másodfokú iskolák létesítéséről, sport- és kulturális egyesületek létrehozásáról. Ezek az intézkedések szerepeltek az szLKP, a cskpk és az MdP vezetőinek 1948. június 23–24-én tartott találkozásán. A tanácskozás kompromisszummal végződött. A magyar kérdésben követett korábbi politika megváltoztatására az szLKP központi bizottságának szeptember 17-én lezajlott ülésén Viliam Široký és Gustáv Husák beszámolójában megfogalmazott intenciók szellemében került sor. (Vartíková 1971, 718–755. p.) Šrobár épp ezekben a hónapokban kimaradt a politika forgatagából. Feltehetően ezért nem volt jelen a nemzetgyűlésben a magyar kisebbség állampolgári jogai visszaállításának megszavazásán, pedig ez a kérdés közvetlenül hozzátartozott reszortjának teendőihez.

néhány hét múlva Šrobár váratlanul olyan helyzetbe került, amikor is sokkal inkább erkölcsi, mint politikai kihívással állt szembe, s ennek révén résztvevője lett a halálra ítélt esterházy János sorsának alakítását meghatározó eseményeknek. Nincsenek azt bizonyító adatok és feljegyzések, hogy a megelőző években esterházy alakja közvetlenül szerepet játszott volna életében. Viszont miután esterházy személye az élet és halál mezsgyéjére kényszerült és erkölcsi-politikai profiljának felelősségteljes megítélését követelő helyzetbe került, Šrobár emlékezetében nyilván felelevenedtek esterházy politikai magatartásának különböző, jelentőségükben immár fontossá váló vonásai, és megnyilvánulásai.

a szlovák nemzeti felkelés idején végbemenő politikai, hatalmi, intézményi átalakulás megindulása során nem ritkán viszonylagossá vált a fasiszta uralom fenntartásában való részvételért járó felelősségre vonás mértéke. Ilyen körülmények között került sor a Magyar Pártnak -- amelynek élén a Tiso féle szlovák állam idején esterházy állt -- kifejezetten fasiszta párttá minősítésére. A valóságban a kisebbségi érdekvédelem politikai képződménye volt, ám a fentiekből adódott, hogy a konzervatív keresztény beállítottságú, a csehszlovák állammal szemben álló esterházyt is fasisztának kell tekinteni.

esterházy János viszont keresztényi konzervatív humanizmusát többször, különböző alkalmakkor kifejezésre juttatta. Annak ellenére, hogy esterháznak a zsidók elhurcolása elleni szavazását illetően, a körülmények pontos leírását tekintve a vélemények

nem-teljesen-egyöntetűek,-magatartása-rászolgál-a-későbbi-nemzedékek-elismerésére.-(Molnár-2010a)

n em-tudni,-hogyműködés-idején,-a-szlovák-nemzeti-Tanács-elnökeként megfordultak-e-a-fejében-ilyesfajta-gondolatok.-az-sem-ismeretes,-hogyműködött-e-tájékoztatást-Gustav-Husák-belügyi-megbízottól,-akit-esterházy-azzal-az-elvárással-keresett fel,-hogyműködés-lehetőséget-kap-a-szlovákia-fejlődését-szolgáló-feladatok-teljesítésére.-Husák viszont-kiadta-őt-a-szovjet-szerveknek,-s-azok-nyomban-elhurcolták-a-szovjetunióba, ahonnan-csak-1948-végén-térhetett-haza.-közben-az-emzeti-bírószék-távollétében-halálra-ítélte.

az-ítélet-végrehajtásának-előkészítése-körüli-feszült-és-bizonytalansággal-teli-légkörben-az-esterházy-család-Šrobárhoz-fordult.-nővére,-Lujza-visszaemlékezésében erről-az-alábbiakat-írja:-„...Taxin-megyünk-dr.Šrobárhoz.-d-új-csón-lakik,-jó-messze,-a-villanegyedben.-a-sofőr-nem-tudja-az-utcát-megtalálni--persze-átkeresztelték.-d-e-vége egy-villa-előtt-meglátunk-két-nagy-autót,-csendőroket--aha,-ez-az.-d-r.Šrobár-már-jön le-a-lépcsőn,-a-detektív-tartja-a-kabátját.-középtermetű,-zömök-ősz-hajú,-meglehetősen zordon-képű-öreg-ember.-emilnek-megőrül,-kezet-ad,-és-mondja,-hogyműködik.-Leülünk,-és emil-belefog-mondókájába.-izgalomban-még-jobban-töri-kerékbe-a-szlovák-nyelvet, mint-máskor.-Šrobár-áll,-hátrakulcsolt-kézzel,-s-egyszerre-csak-megszólal:»beszéljen magyarul,-mert-semmit-sem-értem!«emil-röviden-és-velősen-előadja-az-esetet,-és-azzal fejezi-be:»esterházy-személyében-az-egész-magyar-kisebbségre-mondta-ki-a-halálos ítéletet-a-nemzeti-bírószék!«az-öregúr-látszólag-egykedvűen-hallgatja,-nem-szól-közbe --vajon-megértette-e,-miről-van-szó?-nem-úgy-néz-ki!»Hát-mit-áksírja,-hogyműködök?»«Méltóztassék-az-igazságügyi-miniszterrel-beszélni-és-az-elnök-úrral.«-»Hát-jo,-fogom beszélni,-öt-órákor-hívjon-fel«--és-máris-indul.-nem-értett-ez-meg-semmit-sem,-végünk van,-gondolom-magamban,-de-nem-merem-kimondani.-emil-boldog:»Meglássá,-minden-rendben-lesz.«

11kor-eljött-az-ur-o-s.-f-ölmentünk-a-Hradzsínba.-az-elnöki-irodában-le-kellett-adni az-igazolványokat,-és-kaptunk-egy-cédulát-dr.-r-aishoz.-(Tout-comme-ches-dans-le-G.-G.!) Minket-kint-hagytak-a-folyosón,-hosszú-ideig-a-szent-vitus-dómot-nézegettem,-és imádkoztam.-végtelen-idő-múlva-az-ur-o-s-kijött-azzal,-hogyműködik-nem-kell-bemenjünk,-ő-elin-tézte-a-dolgot.-Megmagyarázta,-hogyműködik-János-nem-volt-fasiszta,-hogyműködik-ellene-szavazott-a zsidótörvényeknek,-sokakat-megmentett,-és-nem-érdemli-meg-a-sorsát.-dr.-r-ais-a háború-alatt-Moszkvában-volt,-és-emlékezett-arra,-hogyműködik-János-fellépése-a-parlamentben-tetszést-keltett-ott-akkor.-beszélni-fog-Širokával.

...f-él-öt-kor-megcsendült-a-telefon.-emil-felkapta-a-kagylót.-Magyarul-beszélnék-Prágában!»Minden-rendben-van,-mondja-meg-annak-a-hölgynek,-nem-lesz-szégény-a családján,-mehet-haza!»Többet-nem-mondott,-csak-annyit:»Pozsony-már-tudja.«

közben-jön-Šrobárné,-elegáns,-szolid-kinézésű-hölgy.-f-eketét-főzet,-és-kérdezőskö-dik.-nem-émetül-folyik-a-beszélgetés.-Šrobárné-megütközve-veszi-tudomásul-az-esetet,-és azt-mondja:»itt-feltétlenül-segíteni-kell,-ilyen-igazságtalanságot-nem-szabad-eltűrni.-Mit-is-lehetne-csinálni?»-Még-Pozsonyban-szó-volt-arról,-hogyműködik-elnök-felelősségéhez-kellene fordulni,-aki-jószívű--mint-az-ilyenfajta-nők-szoktak.-emil-rám-néz,-és-int-szemével. bátor-talán-előadom,-hogyműködik-tudomásunk-szerint-az-elnök-felelőssége-egy-jó-lelkű-asszony, nem-volna-e-tehát-hajlandó-neki-elmondani-a-hallottakat,-és-a-segítségét-kérni?-Šrobárné-méltóságteljesen-kihúzza-magát,-és-nagy-nyomatékkal-mondja:»ich-kenne-die

dame-nicht.«-(én-nem-ismerem-azt-a-hölgyet!)-elhűlt-bennem-a-vér:-a-bieder-polgár-asszonyá-alakult-színésznő-nem-ismeri-a-rosszhírű-elnöknét--no- ezt- aztán-jól-megcsináltam.-Majdnem-elsírtam-magam-(már-sok-volt-a-jóból),-és-bocsánatot-hebegtem. de-Šrobárné-jó-asszony,-látva-késtségbeesésem-et-kijelentette,-hogy-szívesen-elmegy-az elnök-feleségéhez,-hacsak-a-férje-megengedi.-ezzel-már-búcsúztunk-is.”-(esterházy 1991)

a-köztársasági-elnöki-irodából-jött-üzenet-egyet-jelentett-a-halálos-ítélet-végrehajtásával-fenyegető-veszély-elhárításával,-esterházy-sorsa-azonban-továbbra-is-hajszálon függött.-ezért-szaporodni-kezdtek-a-köztársasági-elnökhöz-intézett-kegyelmi-kérvények. Magának-az-elítéltnak-a-nevében-a-kegyelmi-kérvényt-balogh-dénes-árpád-ügyvéd,kommunista,-volt-partizán-készítette.-a-köztársasági-elnökhöz-fordult-esterházy-János-nővére,-Mária-asszony-is.-(Molnár-2010b)-az-elítélt-nevében-írt-kérvényben-összefoglalta-azokat-az-érveket,-amelyek-az-elítélt-javára-szóló-kapaszkodókat-nyújtottak. Hivatkozott-arra,-hogy-a-halálos-ítéletet-távollétében-hozták-meg.-ezért-nem-volt-lehetősége-saját-személyének-védelmézésére.-az-első-köztársaság-idején-elhangzott,-a-magyar-kisebbség-diszkriminálása-elleni-parlamenti-felszólalásával-kapcsolatban-a-kérvényben-az-is-szerepelt,-hogy-ilyen-szellemű-tiltakozások-a-kommunista-képviselők-részéről-is-elhangzottak,-a-kérvényben-továbbá-felhívta-a-figyelmet-esterházy-nak-a-zsidók-deportálásáról-szóló-törvényt-elutasító-magatartására,-felsorakoztatta-a-bebörtönzöttek-megmentéséért-tett-cselekedeteit,-kiemelte-a-nyilasok-elleni-fellépését,-s-végül-azoknak-a-baloldali-személyeknek-a-cikkeit,-akik-rámutattak-esterházy-magatartásának-pozitív-vonásaira.-a-kérvény-a-következő-szavakkal-zárult:-„Még-abb-an-az-esetben-is,-hogyha-a-legnagyobb-méretben-vétettem-volna-az-első-csehszlovák-köztársaság-ellen-(...),-a-büntetést-már-le-is-töltöttem.”-(Molnár-2010a,-340.-p.)

Molnár-imre,-az-esterházy-biográfia-szerzője-ennek-a-kérvénynek-részleges-sikert-tulajdonit,-amit-a-szlovák-nemzeti-bíróság-főügyészének-levele-jelentett.-ebben-az-áll,hogy-„esterházy-János-személyét-illetően,-akit-a-pozsonyi-nemzeti-bíróság-halálra-ítélt,-a-halálos-ítéletét-elhalasztották.-így-döntött-a-köztársasági-elnök.”-a-kórházi-kezelés-után-egyik-börtönből-a-másikba-vándorolt,-míg-végül-a-pozsonyi-járásbíróság-a-halálos-ítélet-életfogytig-tartó-börtönbüntetés-re-változtatta.-érvként-azt-hozta-fel,-hogy-a-szlovák-parlament-képviselőinek,-kevés-kivétellel,-öttl-tíz-évig-tartó-ítéletet-szabtak-ki.

f elmerül-a-kérdés,-mik-lehettek-a-motívumai-Gottwald-döntésének.-Mindenekelőtt-feltehetően-Šrobár-intervenálása.-Több-mint-valószínű,-hogy-ebben-közrejátszott-a-két-politikus-közötti-viszony,-Šrobár-hajlandóságának-méltánylása,-hogy-vállalta-a-részvételt-a-kommunista-kormányban,-aminek-további-hangsúlyt-adtak-azok-a-gottwaldi-kalkulációk,-hogy-Šrobár-hajlamos-hitelt-adni-a-kommunisták-által-kilátásba-helyezett,-szociális-intézkedésekkel-kapcsolatos-ígéreteknek.-az-esterházy-kérdés-azonban-1949-nyarára-olyan-síkra-terelődött,-hogy-arra-kezdtek-befolyást-gyakorolni-a-csehszlovák-magyar-államközi-kapcsolatokban-beállt,-illetve-a-két-kommunista-vezetés-közös-és-sajátos-érdekeire-kiható-változások.-a-magyarországi-és-a-csehszlovákiai-kommunisták-hatalmi-pozícióira-támazkodva-került-sor-1949-júniusában-a-csehszlovák-magyar-baráti-szerződés-aláírására.

ebben-a-helyzetben-az-ítélet-végrehajtása-akarva-akaratlanul-egyfajta-ideológiai-tehertételként-nehezedett-volna-rá-a-kölcsönös-kapcsolatok-pozitív-értékeinek-demonstrálására,-miközben-a-koncepció-s-percek-koholásában-és-a-„justizmordok”-ren-

dezésében-a két-ország-között-időbeli-eltolódások-következtek-be.-a-barátsági-szerződés-aláírása-idején-r ákosi-már-a magyar-kommunista-vezetés-tekintélyes-alakja,-aki-a r ajk-László-elleni-per-megrendezésén-mesterkedett,-persze-tervét-a-közvélemény-előtt titokban-tartva.-az-általa-irányított-vezetés-r ajk-letartóztatását-a-nyilvánossággal-1949 májusában-közölte.-r ákosi-a-párton-belüli-tisztogatásra-készült.

egy-állítások-szerint,-amelyekről-nem-maradtak-fenn-közvetlen-dokumentumok, r ákosi-titokban-Gottwaldhoz-eljuttatott-egy-vezető-szlovák-és-cseh-kommunisták-nevét tartalmazó-jegyzéket,-akikkel-szemben-r ajkhoz-hasonlóan-kell-eljárni.-Gottwald- viszont- ekkor-még-igyekezett-újtát-állni-a-párton-belüli-ellenség-keresésének.-az-így-kreált- osztályellenség- bitófára- juttatása- mindenképpen- a- félelem- légkörének- eluralkodásával járt-volna.

n-em-tudni,-hogymint-Šrobár,-amikor-lépéseket-tett-esterházy-életének-megmentése érdekében,-különösebben-reagált-volna-a-csehszlovák-magyar-viszonyban-lejátszódó eseményekre.-annak-ellenére,-hogymint-az-állampolgári-jogok-visszaadásáról-szóló-törvény a-két-ország-együttélésének-perspektívájára-épült.-Šrobár-visszafogottsága-a-kapcsolatok-rendeződése-irányában-tett-előrelépést-illetően-alighanem-összefügg-a-csehországi-dvůr-királovében-Hviezdoslav-mellszobrának-leleplezése-alkalmából-tartott beszédének⁴ hangsúlyaival-is.-Šrobár-az-1848-49-es-forradalmat-oly-mértékben magyar-nemzeti-megmozdulásnak-tekintette,-hogymint-annak-szinte-mindenestül-szlovák-ellenes-jelleget-tulajdonított.-Mellőzte-a-történelmi-Magyarország-valamennyi-népének boldogulását-segítő-vívmányként-kiküzdött-jobbágyfelszabadítás-hangsúlyozását.-átsiklott-afölött-is,-hogymint-Ladislav-novomeský-Petőfi-személyét-egyfajta-nyelvharc-objektumának-tekintő-replikázás-helyett-forradalmi-költőnek-és-a-Habsburg-ellenesség-következetes-elkötelezettjeként-méltatta.⁵

Šrobár-láthatóan-nem-vette-figyelembe-a-magyar-politikai-táboron-belüli,-a-magyar-országi-népek-együttélésének-irányában-ható-plebejus-progresszív-tendenciákat.-Túl-leegyszerűsítő-szemlélettel-tekintett-a-forradalomra-és-az-utána-végbemenő-magyarországi-társadalmi-politikai-folyamatokra,-amikor-is-egyenesen-ebből-vezette-le-a-század-végi-nemzetiségi-elnyomó-politikát.-felfogásában-a-forradalom,-mely-magán-viselte-a-szlovák-nemzeti-mozgalom-követelésének-kellő-méltánylását-nélkülöző-magatartás-tehertételeit-és-a-tragikus-szlovák-magyar-konfliktusok-okai-iránti-empátia-hiányát-„a-nem-magyar-népek-számára-a-szabadság-helyett-csak-akasztófákat-hozott”.

Šrobárnál-1949-végén-látogatást-tett-a-magyar-követ,-akit-kellemesen-meglepett,-hogymint-a-miniszter-magyarul-fogadta.-a-vendéglátó-megemléltette,-hogymint-az-osztrák-Magyar-Monarchia-idején-magyar-iskolákat-is-végzett.-emlékeztetett-a-monarchia-idején-folytatott-politikai-tevékenységére-és-a-nemzete-jogaiért-síkraszálló-elszántságáért elszenvedett-üldöztetésekre.-kritikusan-és-felháborodottságának-hangot-adva-nyilatkozott-a-csehszlovák-köztestület-fennállása-idején-működött-magyar-ellenzéki-politikai-pártokról,-miközben-nem-érintette-a-nemzetiségi-jogok-kérdését,-ami-számára-minden-bizonyal-kellemetlen-lelt-volna,-tekintettel-a-köztestület-megalakulása-utáni,-a-magyar-iskolák-leépítésére-irányuló-politikára.

4- básnik,-ktorý-videl-budúcnosť.-*Sloboda*,-1949.-november-27.-4.-p.

5- Čím-je-nám-alexander-Petőfi?-*Nové slovo*,-1949.-augusztus-5.-493.-p.

Šrobár-ementést-tett-kun-béláról-is,-akivel-a-szegedi-csillag-börtön-„lakóiként”-együtt tanulmányozták-a-Tőkét,-s-kun-egész-személyéről,-forradalmi-vízióiról-nem-ironia-nélkül szólva- kijelentette,- hogy- nem- tartja- őt- komoly- embernek.- érdekes,- hogy- a Tanácsköztársasággal- kapcsolatban- nem- annak- kikiáltását- róta- fel,- hanem- a- vörös Hadsereg-ügymond-betörését-szlovákia-területére.-a-követ-azt-a-kérdést-intézte-Šrobárhoz,-hogy-miként-látja-a-szlovák-magyar-barátságna-k-a-nép-közé-történő-„behatolását”(sic).-Šrobár-úgy-nyilatkozott,-hogy-„eljött-az-az-idő,-amikor-is-a-két-nemzet-kiegyezik,-elfelejtik-a-múlt-kisérettéit-és-sor-kerül-a-szlovákiai-viszonyok-rendezésére-is.”-befejezésül Šrobár- még- hozzátette,- hogy- a- szocializmus- valóban- megoldja- ezeket- a- problémákat. Hangsúlyozta,-hogy-ő-maga-is-szocialista,-de-nem-kommunista.-f- elhívta-a-figyelmet-arra, hogy-többféle-szocializmus-létezik,-illetve-a-szocializmushoz-különböző-utakon-el-lehet jutni,-„mindegyik-út-jó,-az-is,-amelyen-mi-most-haladunk”.-ezek-a-szavak-Šrobár-egész életútjának-összefüggéseibe-ágyazódva,-politikai-pszichológiai-elmélkedésre-adhatnak ösztönzést:-vajon-csak-politikai-kommunikációs-tézis-megjelenítésére-szolgáltak,-amit elvárt-tőle-a-kormányzati-politika,-avagy-belső-meggyőződésből-fakadt.

Úgy-tűnik,- hogy- a- személyéhez- való- külső,- teátrális- közeledés- ellenére- éppen- a- belső-konfliktusok-mély-átélése-miatt-Šrobár-folyton-vesztett-hatóerejéből.-ugyanakkor naplója-arról-tanúskodik,-hogy-átélt-ilyen-állapotokat,-benső-lelke-mélyén-tanácstalan volt-a-burzsoá-nacionalizmus-konstruált-tézisével-szemben,-s-nemzeti-indíttatású-logikai,-filozófáló-késztetéseket-is-érezett.

Šrobár-gondolkodását,-fejlődésívének-belső-forrásait-a-korabeli-politika-meglehetősen-utilitaristán-kezelte.-s-ez-nemcsak-csehszlovákia-vezetésére-értendő,-hanem-ahogy-erre-akadt-példa--a-magyar-diplomáciára-is.-erre-utal-a-jelentés-borítóján-szerplő-megjegyzés,-amely-alighanem-magától-a-követtől-származik,-de-az-is-lehet,-hogy már-a-magyar-külgyminiszteriumban-a-látogatás-után-jó-egy-hónappal-ellátott-datálással-szerepel.-„Šrobár-a-régi-csehszlovákia-veteránja,-aki-még-a-monarchia-idején,-a-nemzetiségi-harcaiban-edződött-és-vált-naggyá.-most-már-öreg,-fogatlan-oroszlán,-aki-émlékeiből-és-politikai-múltjából-él.-a-jelentésből-ítélve-a-hosszú-és-gazdag-politikai-tapasztalat-mellett-is-elég-lassan-fejlődött.-nem-nagy-jelentősége-van.”

Šrobárnak-a-múlthoz-és-a-szlovák-magyar-kapcsolatok-perspektíváihoz-való-ellentmondásos-viszonyában-váltakozott-a-személyes-tapasztalat-nyújtotta-rigiditása-a-jövőbe-mutató-optimizmussal.

erről-tanúskodik-az-a-közjáték,-amely-a-z-emedélské-novinytól-jött-felkérés-kapcsán történt.-a-lap-és-a-földművelésügyi-miniszterhelyettes-arra-kérte-Šrobárt,-hogy-az-1945-ben-sz-tálin-születésnapjára-írt-cikkének-újra-közléséből-maradjon-ki-sz-tálinnak-az-a-megjegyzése,-amit-a-budapest-bevételéről-szóló-híradófelvétel-képsoraihoz-fűzött, mozijában,-ahová-Šrobárt-is-meghívta.-sz-tálin-a-kormányprogram-alkalmával-rendezett moszkvai-fogadáson-személyesen-vette-fel-Šrobárt-a-csehszlovák-delegációba. különleges-rokonszenvet-tanúsított-Šrobár-íránt-azzal-is,-hogy-meghívta-házi-vetítőtermebe.-amikor-a-korabeli-budapest-bevételéről-szóló-híradófelvételek-képsorai-peregtek,-sz-tálin-Šrobárhoz-fordulva-megkérdezte:-„nos,-elégedett-azzal,-ahogy-leromboltuk budapestet?”⁶ „Úgy-vélem,-hogy-ma,-amikor-mi-és-a-szovjetunió-is-baráti-és-szövetség-

6- snk-aLu,-Martin,-fond-v.-Šrobár,-sign.-13-u.-7.

gesi-szerződéssel-megpecsételt-viszonyt-ápol-Magyarországgal,-ennek-az-émléknek-a felelevenítése- keserű- és- kellemetlen- visszhangot- váltana- ki.- aligha- kétséges,- hogy- a külföldi-adók-már-másnap,-december-21-én-idéznék-cikkének-ezt-a-részét,-s-ugyancsak igyekeznének-a-generalisszimusz-személyét-a-mai-magyar-hallgatónak-a-magyar-nép ellenségeként-beállítani.-az-ilyesfajta-veszélyt,-ma,-amikor-hatalmas-frontba-tömörülve harcolunk-a-világbéke-megővására,-mindenáron-el-kell-kerülnünk”---írta-neki-antonín nedvď-miniszterhelyettes.⁷

az-érvelés-a-korabeli-helyzetet-tükrözte,-Šrobártól-azt-is-elvárták,-hogy-egyezzen bele-a-benešt-érintő-szövegrészek-kihagyásába,-Šrobár-azonban-nem-mutatott-hajlandóságot-cikkének-megcsonkítására,-s-végül-minden-valószínűség-szerint-nem-is-járult ehhez-hozzá.-s-zámára-ez-olyan-helyzetet-jelentett,-amelyben-összefonódtak-a-politikai-pszichológiai-és-a-személyes-méltóságához-ragaszkodó-magatartás-alkotóelemei.-ezek eleve-nem-álltak-Šrobár-alkatától-távol.-k-érdéses-viszont,-reagálásában-pusztán-az erkölcsi-indíttatásnak-volt-meghatározó-szerepe,-vagy-magyarelles-szempontok-utó-rezgései-is-belejáróztak.

Šrobárnak-a-magyarokkal-szembeni-magatartása-mindig-konkrét-helyzetekben-nyilvánult-meg.-nem-csak-a-korabeli-léghőhöz,-hanem-kifejezetten-a-politikai-helyzethez-is igazodott.-kijelentései,-véleményei-az-ellentmondásos-társadalmi-politikai-közegből kiragadva-elveszítik-tényleges-súlyukat.-ezért-is-tapasztalhatók-személyének-megítélésében-eltérések-mind-a-szlovák,-mind-pedig-a-magyar-történeszek-részéről.-ennek-jeleit-viseli-magán-az-esterházy-János-szerepének-majdhogynem-viszálykodással-torzult megközelítése,-ami-egyrészt-Šrobárnak-az-esterházy-megmentése-melletti-kiállását lebecsülő-hangvételben,-másrészt-az-esterházyt-felmagasztáló-közhangulat-harsányságában-jut-kifejezésre.-egyes-történeszkörökben-olyan-vélemények-is-elhangzanak, amelyek-kétségbe-vonják-Šrobár-fellépésének-hitelességét-és-relevanciáját.-az-átfogó vizsgálat-megköveteli-az-egyedi-megnyilatkozások-értelmezését-a-folytonosság-és-változások-összekapcsolódásában.-s-ez-együtt-jár-mind-a-konfrontációval,-mind-pedig-a kölcsönös-empátia-követelményével.

irodalom

- barnovský,-Michal-2004.-s-ovietsky-zväz,-komunisti-a-riešenie-maďarskej-otázky-na-s-lovensku-v-rokoch-1945-1950.-in-k-arník,-z-denék-kopeček,-Michal-(eds.)-*Bolševizmus, komunizmus a radikální socialismus v Československu* 3,-154-182.-p.
- beer,-ferdinand-a-kol.-1964.-*Dejinná križovatka*.-bratislava,-vydavateľstvo-politickej-literatúry.
- doležal,-jiří-hrozičnik,-josef-1959.-*Medzinárodná solidarita v Slovenskom národnom povstaní*. bratislava,-o-sveta.
- esterházy-lujza-1991.-*Szívek az ár ellen*.-budapest,-Püski-k-iadó.
- husák,-gustáv-1964.-*Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní*.-bratislava,-Úv-k.ss.
- janics-kálmán-1992.-*A hontalanság évei*.-Pozsony,-Madách.
- klimeš,-miloš-et-al.-1965.-*Cesta ke Květnu*.-praha,-Čs.av.

7- snk-aLu,-Martin,-fond-v.-Šrobár,-sign.-173-u.-7.

- korom-Mihály-1974.-Horthy-kísérlete-a-háborúból-való-kiválásra-és-a-szövetséges-nagyhatalmak politikája.-Századok,-4.-és-5.-sz.,-836-878.-és-1063-1109.-p.
- Lastovička,-bohuslav-1961.-V Londýně za války.-Praha,-s n PL.
- Molnár-imre-2010a.-Esterházy János élete és mártírhalála.-somorja,-Méry-r atio.
- Molnár-imre-2010b.-Omlostený na smrť. Dokumenty utrpenia Jánoša Esterházyho na základe záznamov Márie Esterházy-Mycielskej.- budapest,- Magyar- egyháztörténeti enciklopédia-Munkaközösség.
- Prečan,-viliam-1965.-Slovenské národné povstanie.-bratislava,-vydavateľstvo-politickej-literatúry.
- Prečan,-vilém-2000.-„iz-dnevnika-v.-a.-z-orina”.-záznamy-o-rozhovorech-sovětského-velvyslance s-českými-a-slovenskými-politiky-v-dubnu-1945-v-k-osičích.-Česko-slovenská historická ročenka.-brno,-Masarykova-univerzita-v-brně.
- Purgat,-Juraj-1970.-Od Trianonu po Košice.-bratislava,-epocha.
- Šutaj,-Štefan-1993.-Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945–1948.-bratislava,-veda.
- vartíková,-Marta-(ed.)-1971.-Komunistická strana Slovenska. Dokumenty z konferencií a plén 1944-1948.-Praha,-Pravda.

József Kiss

Vavr o Šrobár and The Hungarians

The attitude of Vavro Šrobár (1867–1950) -- president of the Slovak national council during the uprising, minister in the post-war Czechoslovakia -- toward Hungarians had always been manifested in particular situations. He had adopted himself not only to the contemporary atmosphere, but specifically also to the political situation. His statements and opinions, taken out of the controversial social-political context, lose their real weight. That is why there are such differences in the judgement of his person both on part of Slovak and Hungarian historians. The views on the role of János Esterházy, turning almost to discord, bear the signs of this too, being expressed in a disparaging tone regarding Šrobár's making a stand for Esterházy's protection on one hand, and the uproarious public sentiment exalting Esterházy on the other. In certain circles, historians have expressed even their doubting the credibility and relevance of Šrobár's step up. The comprehensive review requires that the individual utterances are interpreted in the interconnection of continuity and changes, and this goes hand in hand with both confrontation and the requirement of mutual empathy.

„MUSZKAFÖLDÖN”

Felvidékiek visszaemlékezései
a szovjet hadifogságra

ELBESZÉLT TÖRTÉNELEM 3.

Történelemtanárok Társulása – Fórum Kisebbségkutató Intézet

fürdőélet-a-19.-századi-Gömörben,-8. n agryőce-és-Jolsva---fürdők-a-város-szélén

Éva Kerényi
spa-Life-in-the-19th-century-in-Gömör,-n o.-8.-n agryőce-and-Jolsva-
--spas-on-the-outskirts-of-town

615.838(437.6)(091)-
711.455:615.838(437.6)(091)

keywords:-Gömör-kishont,-Gemer-Malohont,-n agryőce,-r evúca,-Jolsva,-Jelšava,-Gustáv-r euss,-spas,-balneology.

az- elkövetkezőkben- Gömör- szívében- barangolva- annak- rendezett- tanácsú- városait,
pontosabban-hajdanvolt-fürdőit-helyezzük-nagyító-alá.-n agryőce-fürdő-egy-korabeli-saj-
tóhirdetésben-elsőrendű-klimatikus-gyógy-és-üdülőhelyként-szerepelt:- „Páratlan-szép-
ségű,- hatalmas,- lombos-erdőség-enyhe-völgyelésében-fekszik-és-számos-kényelmes
sétahellyel,- pormentes,- ózondús,- üdítő-levegővel-bír.”¹ a-reklámszöveg-nem-sarkított,
hűen-tükrözte-a-valóságot.-a-Murány-n agryőcei-völgyteknőben,-a-vele-párhuzamosan
húzódó-hegyláncok-között-feküdtegy-dolina-nevű-völgy,- melynek-ölén-n agryőce-(ma:
r evúca)-kies-fekvésű-fürdője-rejtőzött.-a-fürdő-a-várostól-mintegy-negyedórányira,-csi-
nos-parkkal-övezve-várta-látogatóit.-a-Murányra-és-a-s-zepességre-vezető-út-közelében
elhelyezkedő,- 333-méter-tengerszint-feletti-magasságban-fekvő-fürdő-helyi-érdekek-
birt,-n agryőce-város-tulajdonát-képezte,- városi-fürdőgondnokság-fenntartósága-alatt
állt-és-vizgált-tárgyidőszakunk-alatt-- vendéglőjével,- melléképületeivel-és-ötholdas
parkjával-együtt² --rendszerint-bérlő-kezeben-üzemelt.- (Hohlfeld-1898,-126.-p.)-Gömöri
ásványvizes-fürdőink-közül-a-258-tengerszint-feletti-magasságban,-a-Gömör-s-zepesi-
érchegység-és-a-Gömör-Tornai-karszt-határán-elhelyezkedő-Jolsva-(Jelšava)-városának
fürdője-tartozott-a-legkevésbé-népszerű-desztinációk-közé,- jellegénél-fogva-méltán
megérdemelve-a-családi-as-jelzőt.-ismerkedjünk-meg-velük-közelebbről!

vasas-víz-a-láthatáron

a-szájhagyomány-szerint-a-nagyőcei-lakosság-régóta-tudott-a-dolinában-csordogáló
orvosi-vízről,-helyét-viszont-senki-sem-ismerte.-írott-források-alapján-a-rőcei-gyógyvizet
végül-Moravek-József,-a-város-akkori-főbírája-fedezte-fel-1829-ben,-gyógyhatását-saját
gyomor-baján-próbálta-ki,³ vizét-pedig-abbán-a-reményben,-hogy-nagy-jövedelmi-forrásá-
vá-fog-majd-egyszer-válni-a-városnak,-Marikovszky-György-megyei-főorvossal-vegyele-

1- Gömör-és-kishont-vármegyei-naptár-az-1903.-évre.

2- a-város-tulajdonát-képező-fürdőben-árverés-útján-három--öt-egymás-után-követő-évre-ada-
tott-ki-az-italmérési,- ill.-bérlési-jog.-Gömöri-közlöny,- 1878.-augusztus-11.,-Gömör-kishont,
1899.-november-30.

3- Murányvölgye,-1913.-április-27.

meztette-elsőként.-(Marikovszky-1829.-4.-p.)-a-gömöri-orvostudor-vizsgálatai-eredményét-még-ugyanazon-évben-A *Nagy-Rötzei orvosvíznek elbontásáról, orvosi erejéről és hasznairól* címmel-jelentette-meg-egy-15-oldalas-brosúra-formájában,-jegyzeteiben ismertetvén-a-forráskút-környékét,-a-gyógyvíz-természeti-leírását,-a-vegyelemzési-kísérleteket,-az-ásványvíz-orvosi-erejét-és-felhasználhatóságát:-„egy-fél-óránnyira-a-várostól napnyugot-felé,-egy-kellemetes-völgyetszélességben,-tsendes-zugással-folyó-patakknak-jobb partján-vagyon-ezen-orvosvíznek-forrása,-a-közép-tengernek-horizontjátúl-230-ölnyi magasságon-...-Melly-kellemetes-innen-a-kinézés,-tollam-le-nem-rajzolhatja!-Merészen emeli-fel-előttem-fejét-a-kakas-hegy...-a-város-alatta-szép-tornyaival,-elzárja-híres-Murány várnak-völgyét.-ezen-várnak-omladékait-innen-látni-lehet.-(...)az-orvoskút-völgynek-szél-ső-részei-sűrű-bokrokkal-meg-vagynak-rakva,-hol-a-szép-sétáló-helyek-kellemetes-hideg jó-forráshoz-vezetnek.-a-fürdő-és-vendég-szobáknak-építése-folyamatban-vagynak...-a kút-kerék-formájú,-átmérője-egy-ölnyi,-mélysége-egy-suk,-s-az-oldalai-gránitkövel-vagyon kirakva.-a-víznek-forrása-sebes-és-a-fürdésre-elegendő.-színe-a-víznek-valamivel-haloványabb-a-kristály-színű-tiszta-víznél.-Ha-tovább-áll-is,-nem-változtatja-meg-a-színét. buborékjai-ezen-víznek-sem-a-kútban,-sem-pohárban-és-re-nem-vevődnek,-nem-lehet ezen-víznek-tsipós-savanyúsága.-szaga-a-víznek-igen-tsekély-kénköves.-íze,-gyengén-összehúzó,-kádban-sárgásbarna-színű.-Mérséklete-az-orvosvíznek-szabad-levegőn-10°-r volt.”-(Marikovszky-1829,-5-7.-p.)-Marikovszky-kísérletezései-során-számos-segédesszöveget-vetett-be:-kék-tinktúrát,-kék-papírost,-meszet,-ecetet,-itatóst,-gubacstinktúrát,-salétromsavat,-lúgot,-sósavat,-higanyt,-ólomcukrot,-salétromsavas-ezüstöt,-megállapítván, hogy-10-font-forrásvíz-5,59-grán-szabad-kénsavat,-4-grán-timsót-és-1-grán-kénsavas-vasgálicot-tartalmaz,-fajsúlya-1,00.-(Marikovszky-1829,-13.-p.)-a-továbbiakban-az-újonnan felfedezett-timsós-vasas-víz-orvosi-használatáról-szólván-annak-tapasztalhatóságáról gyakorlati-alkalmazás-hiján-még-nem-nyilatkozott,-azt-azonban-egyértelműen-konstatálta,-hogy „mind-azon-nyavaljában,-a-mellyek-az-idegeknek--nervusoknak--gyengeségéből-származnak,-nagy-lehet-a-haszna,-minden-sós-vasasvíznek-ugyanis-azon-tulajdonságai-vannak,-hogy-erősítenek”.-(Marikovszky-1829,-14.-p.)

a-fürdő-forrása-három-érből-egy-közös-kútban-fakadt,-s-innen-szivattyúzták-fel-használatra.-a-fürdők-vízéül-a-kút-kénes-vastartalmú-forrásvíze-szolgált,-a-zuhanyok-vizét-a-közeli hegyi-forrásokban-meggyűlt-tiszta-patakvíz-szolgáltatta,-ivóvizét-pedig-a-fürdő-a-városi határnak-legjobb-forrásvízében-bírta,-mely-egy-szökőkút-közvetítésével-lett-a-telepre-bevezetve.⁴ a-gömöri-főorvos-által-írt-szakirodalmon-kívül-Gustáv-Maurícius-r-eussnek,⁵

4- Gömör-k ishont,-1889.-augusztus-15.

5- Gustáv-Maurícius-r euss-(1818-1861,-n-agyrőce):-gömöri-orvos,-botanikus,-történész,-a-korabeli-szlovák-nemzeti-tudományos-irodalom-törzsalakja.-apja,-samuel-r euss-evangélikus-papa k ishonti-Tudós-Társaság-tagjaként-tevékenykedett.-a-r ozsnyón-(r ozňava),-Lőcsén-(Levoča)-és a-pozsonyi-evangélikus-líceumban-végzett-gimnáziumi-tanulmányai-után-előbb-Pesten,-majd bécsben-hallgatta-az-orvostudományt.-1852-től-n-agyrőce-város-tisztiorvosa-lett.-sokréjú-érdekeltsége-szakterületén-kívül-a-néprajz,-régészet,-asztronómia,-valamint-a-gömöri-várak,-műemlékek-és-kolostorok-közé-is-elvezette-tanulmányozás-céljából.-Legtöbb-műve-kéziratban-maradt fenn.-életében-egyetlen-munkája-jelent-meg--önköltészen--nyomatásban,-a-k vetna-s lovenska-(1853),-melyben-mintegy-2000-növényfajt-jellemez.-r eusst-a-szlovák-sci-fi-irodalom-megteremtőjének-is-tekinthetjük,-ugyanis-1856-ban-Hvezdoveda-címmel-megjelent-regényében-a Holdon-való-élet-reményében-egy-esetleges-Holdra-szállást-kísérel-meg-in-d ubovský-1993.

nagyróce-városának-tisztiorvosa-által-kéziratban-maradt-*Opis městečka Velká Řevúca zvaného, I. a II. díl z rokov 1853 a 1854* (Nagyrócze város leírása I. és II. kötetben 1853-1854-ből) c.-szlovakizált,-cseh-nyelven-írt-munkája-a-mérvadó,-melyben--nagy-részt-Marikovszky-megfigyeléseire-támaszkodva--a-vasas-forrás-környezetét,-tulajdon-ságait,- valamint- a- fürdő- fekvését- és- korabeli- állapotának- leírását- vetette- papírra. (r euss- 1854.)-elődjéhez-hasonlóan-alátámasztotta-a-gyógyvíznek-az-ideggyengeség-ellen-való-hasznosságát,-ugyanis-elmondásai-alapján-saját-maga-is-alkalmazta-a-vasas-forrást-pácienseinél.-a-fürdői-leírásban-a-főépülettől-balra-található-ún.-emelvény-fölött vélte-tapasztalni-a-legegészségesebb-lakószobát,-mellette-egy-fából-emelt-pihenőhelyi-séggel,-tőle-távolabb,-a-part-és-a-sétautak-között-pedig-egy-szintén-fából-eszkábált-kuglizóval.-r euss-idejében-a-fürdőépülettől-lejebb,-a-völgy-közepén-terült-el-a-kör-alakú táncpavilon,- mögötte- pedig- néhány- istálló- állt.- a- fürdőkomplexumhoz- egy- elkerített udvar-is-tartozott-réttel,-sétányokkal.-k-éziratából-tudjuk,-hogy-a-19.-század-50-es-éveiben-a-fürdő-bérbeadása-100-aranyat-hozott-a-városi-kasszába,-és-ugyanolyan-állapotban-üzemelt,-mint-Morávek-annak-idején-kiépítette:-„a-dolina-völgy-torkolatában Murány-felé-menet-áll-az-ún.-»paralellgor«nevű-épület,-elől-nyolc-kis-szobával.-o ldalt található-a-korcsma-és-a-vendéglős-szállása.-a-völgy-felőli-oldalán-helyezkednek-el-a kádak,-szám-szerint-nyolc-darab,-melyekbe-csöveken-keresztül-áramlik-a-fürdővíz.-a szobák-között-futó-folyosó-két-szárnyra-bontja-az-épületet,-és-pedig-úgy,-hogy-az-egyik bejárat-a-patak-felől,-a-másik-ajtó-pedig-hátul-a-vendégszobák-és-a-fürdőkádak-között található.-itt-a-kemence-felett-hatalmas-üst-áll-a-víz-melegítésére.-a-pumpáskút-rögtön a-hátsó-bejáratnál-helyezkedik-el,-innen-csatornán-jut-el-a-víz-a-katlanba,-a-katlanból pedig-csöveken-a-fürdőkádakba.-az-egész-építményegyüttes-ingoványos,-nedves-talajon-áll.” (r euss-1854) állítólag-már-korábban-(vagyis-1853-előtt)-szó-esett-a-város-képviselő-testületében-a-régi-fürdőépület-lebontásáról-és-egy-újabb-felhúzásáról,-melynek terveivel-Gustáv-r euss-bátyja,Július-mérnök-bízott-meg,-de-végül-kudarcba-fulladt.-a fürdő-korszerűsítésére-irányuló-törekvések--amelyek-nagyban-hozzájárultak-volna-a fürdő-nem-csupán-betegek-kezelése,-hanem-egészségesek-nyaralóhelyévé-alakításához--csődje-r euss-t-is-gondolkodóba-ejtette-a-telep-jövőjét-illetően,-sőt-bátran-kijelenthetjük,-hogy-mintegy-előrevetítette-annak-sorsát:-„Ha-Pestnek,-vagy-bécsnek-ilyen fürdőhelye- lenne,-már- régen- virágozna,-de-ily-nyomorúságos-és-faragatlan-népnek hagyatva-jövőjét-veszti.” (r euss- 1854)-csupán-annyit-sikerült-elérni,-hogy-nagyróce vezetőisége-végül-bővítés-céljából-megvásárolta-a-fürdő-felett-árválkodó-n ovák-féle-keretet,-és-1854-tavaszára-bokrokat,-akác-fákat-és-nyárfákat-ültetett-ki-a-városból-a-fürdő-be-vezető-út-szebbé,-barátságosabbá-tételére.

a-forrásvízről-a-Marikovszky-féle-méréseken-kívül-az-általunk-vizsgált-időintervalumban-hasonló-teljes-körű-vegyi-analízis-nem-született.-Mind-az-ásványvízzel,-mind-a fürdővel-elvétve-találkozunk-a-korabeli-szakirodalomban,-kalauzokban-és-folyóiratokban.-a-Lengyel-féle-1853-ban-megjelent-*Fürdői zsebkönyv* is-csupán-említést-tesz-a nagyrócei-forrásról,-annak-jellemzése-és-vegyelemezése-nélkül.-(Lengyel-1853,-221.-p.) Wachtel-1859-ben-napvilágot-látott-fürdőkötete-a-jolsvai-forráshoz-hasonlóan-a-ter-málvizek-kategóriájába-sorolta-a-nagyrócei-ásványos-forrást,-(Wachtel-1859,-219.-p.) csakúgy,-mint-a-Hunfalvy-féle-monográfia.-(Hunfalvy-1867,-65-p.)-k-iss-antal-orvostudor szerint-a-földes-vasas-savanyú-ásványvizek-kategóriájába-tartozó-nagyrócei-forrás hasonló-földtani-és-környezeti-viszonyok-között-létezett,-mint-a-rozsnói,-bár-vastarta-

lommal- gyengébbnek- bizonyult.- (Hunfalvy- 1867,- 191.- p.)- k kisebb- vegyelemzés- még bernáth- József- budapesti- kémikus- által- ejtetett- a- forrásvízen- 1875- júniusában,- aki szerint- a- víz- $\frac{1}{2}$ -öl- mélységben,- 13,5- r- fokkal- bírt,- alkatrészei- közül- pedig- a- szénsavas vasélecs- (vas-oxid)- és- a- szénsavas- nátrium- túlsúlyának- következtében- a- gyengébb égvényes- (lúghos)- vasas- vizek- közé- sorolható- be.⁶ a- régi- vizsgálatokból- ítélve- a borovszky-féle-kötet-alapján- a- forrás- mind- kádfürdőre,- mind- ivókúrára- alkalmasnak bizonyult,⁷ bár- tény,- hogy- csak- és- kizárólag- fürdésre- használták,- elsősorban idegkimerülés,- szellemi- megerőltetés,- testi- gyöngeség,- gerincbántalmak,- hűdés,- gyo- morgyengülés,- szívbaj,- sápadtság,- köszvény-ellen,- női- ivarszervek- megbetegedésénél, végszegénység- és- súlyos- betegség- utáni- elgyengülés- esetén- javasolták.- (borovszky 1904,- 156.- p.)-

f ürdő-a-határban

a- fürdőtelep- a- vasúti- állomás- közelében- terült- el,- a- fürdőidény- pedig- klasszikus- érte- lembe- májustól- szeptember- végéig- tartott.- az- első- fürdőházat- és- vendéglőt- még- a- fel- fedezés- évében,- 1829- ben- emelték- az- akkori- igényeknek,- sajnos- nem- azzal- a- céllal, hogy- az- „külhoni”- vendégek- kényelmére- s- gyakori- látogatása- céljául- szolgáljon.⁸ a- fürdő környéke- még- ekkor- fásításra- és- tisztításra- került,- sőt- nemcsak- a- város,- hanem- a- vidék is- mind- sűrűbben- kezdte- látogatni.- n- agryőce- vasipari- vállalkozásaiból- származó- bevé- teleinek- köszönhetően,- előbb- a- Murányi- unió,- majd- 1852-től- a- r- imamurányvölgyi- vasmű- egyesület- főrésztulajdonosoként- bátran- finanszírozhatta- vasas- fürdője- kiépítését.⁹ a- kezdet- tehát- igen- szerencsésen- indult- -- a- probléma- forrását- az- okozta,- hogy- a- telep ugyanebben- a- kezdetleges- állapotban- maradt- az- elkövetkező- harminc- évben- is.¹⁰

Míg- a- 19.- század- derekán- -- Wachtel- és- Hårdtl- munkáira- alapozva- -- 5- fürdőkáddal felszerelt- fürdőház- és- egyetlen- vendégház- állott- itt- a- helyi- lakosok- üdüléséül,- (Wachtel 1859,- 219.- p.;- Hårdtl- 1862,- 320.- p.)- a- kiegyezés- évében- már- 6- fürdőszobával- és- 6- lak- szobával- rendelkezett- az- intézet,- (Hunfalvy- 1867,- 191.- p.)- melyhez- 1881- ben- egy- 10- 15- holdas- erdőrészt- csatoltak- parkírozás- céljából.¹¹ n- agryőce- a- tulajdonában- álló- fürdő karbantartására- lehetőségeihez- mérten- ügyelt:- például- 1880- ban- a- városi- költségve- tésből- csak- a- fürdő- tatarozására- 40.000- forintot- áldozott,- (borovszky- 1904,- 156.- p.)- az- igazi- nagy- átalakításhoz- azonban- további- tőkére,- legfőképpen- pedig- reklámra- lett- volna- szüksége- -- amire- azonban- a- város- jövedelmét- gyarapító- vasiparhaszon- évről- évre- való pangása- miatt- nem- nyíltak- kellő- perspektívák.¹² arról,- hogyan- s- milyen- állapotban- ten-

6- budapesti- királyi- orvosegyesület.- 1882.- bernáth- még- az- 1870- es- években- tett- vizsgálatai során- is- 5- fürdőkáddal- ellátott- fürdőházról- számolt- be.- bernáth- 1879,- 128- 141.- p.

7- Gömör- és- k- ishont- vármegyei- naptár- az- 1903.- évre.

8- budapesti- királyi- orvosegyesület.- 1882.

9- a- város- a- r- imamurányi- vasműegylet- göcpontja- volt,- lakosai- javarészt- iparosok- voltak.- 1872- től- nyerte- el- a- rendezett- tanácsú- városi- címet.- Gömör- k- ishont,- 1889.- augusztus- 15.

10 Murányvölgye,- 1913.- április- 27.-

11- r- ozsnyói- Híradó,- 1881.- május- 29.

12- budapesti- királyi- orvosegyesület.- 1882.

gődött-ekkortájt-a-város-gyógyfürdője,-az-alábbi-olvasói-szemelvényből-kaphatunk-ízeli-tőt:-„sajnos-a-városi-hatóság-kevésbé-ismeri-fől-ezen-regényes-hely-értékét-és-fontos-ságát,-és-nagyon-keveset,-űgyszólván-mitsem-tesz-arranéze,-hogy-egy-ilyen-nyilvános-űdűlő-hely-oly-kellékekkel-bírjon,-mely-egy-művelt-vendégnek-csak-mérsékelt-igényeit-is-kielégíthetné.-a-fürdő-épűlet-nem-egyéb,-mint-valóságos-cantin.-a-fürdő-szobák-mocs-kosak-és-a-kádak-orvosrendőri-szempont-ellenére-fából-készítvék,-holott-a-czinkkádak-manapság-nagyon-cekély-összeggel-kerűlnék-többe,-de-egészségi-szemponból-minden-dicséreten-felűl-állanak.-egy-egyszerűen,-de-a-jő-ízlésnek-megfelelő-terme-nincs,-hová-főleg-a-kirándulő-nőközönség-vonulhatna.-s-zőrakoztatő-eszkőze-az-egyetlen-kug-liző,-ez-azonban-teljesen-anti-diluvianus-állapotban-van.-Megfoghatatlan-az-idegen-előtt,-hogy-lehet-a-városnak-ezen-nagy-kincsét-képező-helyet-ennyire-az-elvadulás-sor-sára-juttatni.”¹³ a-város-honatyái-1882-ben-még-a-fürdő-magánvállalkoző-általi-kézbe-vételével-látták-egyedűli-megoldásnak-a-telep-korszerűsítését,¹⁴ hat-évv-el-később-azon-ban-már-felcsillant-a-remény-egy-egészen-űj-fürdőépűlet-megépítésére,-melyre-a-város-képviselő-testűlete-13.131-forintot-szavazott-meg.-stefancsok-károly-polgármester-jővőhagyásával-1887.-május-16-án-árlejtést-hirdetett-a-vállalkozni-szándékozók-részé-re-egy-teljesen-berendezett,-felépítendő-fürdőhelyiség-(10.555-forint),-ivóvíz-levezetése-és-szőkőkűt-felállítása-(795-forint),-továbbá-egy-kuglizóval-felszerelt-nyári-étterem-meg-építése-(1781-forint)-céljából.¹⁵ az-eredmények-két-év-után-mutatkoztak-meg:-a-fürdő-történetében-mérfőldkőnek-számító-1888-1889.-évben-a-jőcskán-elhanyagolt-állapotban-tengődő-fürdőépűletek-végre-kűlső-segítség-nélkül-is-felűjítás-alá-kerűltek.-az-aránylag-nagy-befektetéssel,-mintegy-80.000-koronával-vagy-ennél-is-nagyobb-költség-gel-űjonnan-átalakított¹⁶ --pontosabban-űjjáépített--8-fürdőszobából-és-6-lakszobából-állő-nagyrőcei-fürdő-megnyitása-folyó-év-augusztus-3-án-és-4-én-nagy-űnnepségek-kísé-retében-ment-végbe,-melyeken-nemcsak-a-közeli-vidék,-de-gőmőri-városaink-értelmi-ségének-tekintélyes-száma-is-rész-t-vett.-a-helyi-Gömör-Kishont-c.-vámegyei-közlőny-részletes-beharangozójában-ekképp-olvashatunk-az-űnnepség-zajlásáról:-„augusztus-3-án-este-7-½-őrakor-műkedvelői-előadás-a-sabin-nők-elrablása«c.-vígjáték-bemuta-tásával-a-műkedvelők-állandő-színházában,-a-városi-nagy-teremben,-előadás-után-ismerkedési-estély-a-városi-fogadó-kis-teremben.-augusztus-4-én-délelőtt-8-őrakor-a-városi-önkéntes-tűzoltóság-nagy-gyakorlata-veszi-kezdétét-a-város-közterén.-d-élelőtt-11-őrakor-kivonulás-a-fürdőbe-s-ott-a-fürdő-megtekintése-s-a-városról-és-fürdőről-tartandő-felolvasás,-ill.-a-műkedvelő-társaság-által-rendezendő-díztornázás-tartatik-meg.-d-élután-1-őrakor-kerűl-sor-a-200-terítékű-társas-kőzebedre.-ebéd-után-társas-játékok-ra-nyílik-lehetőség.-a-tűzijátékkal-kísérő-táncmulatság-7-őrakor-veszi-kezdétét,-a-jő-zenéről-gondoskodva-van.-a-színi-előadásra-a-belépti-jegyek-ára-50-krajcártól-1-forint-50-krajcárig-terjed,-a-kőzebed-ára-italokkal-és-zenével-1-forint-50-krajcárba,-a-belépti-díj-a-táncmulatságra-pedig-1-forintba-kerűl.”¹⁷ a-rendezvény-nívóját-nagyban-nővelte,

13- r ozsnyői-Híradó,-1880.-szeptember-12.

14- budapesti-k irályi-ovosegyesűlet.-1882.

15- Gőmör-k ishont,-1887.-május-1.-

16- Murányvölgye,-1913.-április-27.-

17- Gőmör-k ishont,-1889.-július-18.-;Gömör-k ishont,-1889.-augusztus-1.

hogy- az- ünnepélyen- személyesen- megyénk- alispánja,- bornemisza- László- és- Hámos László,- a-kerület-képviselője- egyaránt-részt-vettek-családjuk-kiséretében.¹⁸

a-fürdőkomplexum-a-millennium-évében-már-egy-étkező-és-tánchelyiséggel-és-7 vendégszobával-ellátott-nagy-vendégfogadóból-és-egy-10-fürdőkabinnal-ellátott-fürdő-házból-állott,-(boleman-1896,-108.-p.)-a-századelőn-pedig-felújított-kuglizóval-és-tenisz-pályával-bővítették-a-szórakozási-lehetőségek-tárát.-(borovszky-1904-156.-p.)-az-egyedüli-negatív-tényező--akkortájt--a-penziószerű-ellátás-hiányában-mutatkozott-meg.¹⁹ a- valóságban- viszont- egy- igencsak- elhibázott- építkezésről- kell- beszélnünk,- amely- a fürdő-fejlődése-tekintetében-zsákcúba-vezetett.-u- gyanis- ha- építői- és- tervezői- kizárólag- csak- a- város- közönségére- gondoltak,- akkor- jóval- többet- csináltak,- mint- amennyit- a- szükség- igényelt- volna,- ha- azonban- idegen-fürdőző- közönségre- is- számítottak,- akkor- csak- félmunkát- végeztek,- mert- nem- gondoskodtak- lakásokról,- étkezőhelyiségekről- és- sok- más- olyan- dolgról,- melyek- a- fürdőzők-közönség- igényeinek- a- kielégítésére- szolgálnának- a- „nagy- átépítésnek”- távolról- sem- nevezhető- tatarozást- teljes- mértékben- holt- tőkének- tekinthetjük,- amely- a- városnak- semmilyen- jövedelmezőséget- nem- eredményezett,- sőt- kihasználatlanul- hevert- még- hosszú- évtizedekig- mintegy- 100- ezer- korona- befektetett-tőke,- 16- katasztrális-hold-fenyvesével-együtt.²⁰

Hadilábon-az-idegenforgalom

az-egyéb-ként-tisztán-helyi-érdekekkel-bíró-fürdőt-már-1873-ban-is-180-fürdőző-látogatta- meg,- ami- kétségkívül- gyógyvizének- népszerűségéről- ad- tanúbizonyságot.²¹ Miután- a- fürdő-az-ominózus-1889.-évben-nagyobb-átalakításon-esett-át,- állítólag- a- külhoni- vendégek-fogadása-céljából,- már- nemcsak- helyi- vendégek- képviseltették- magukat- a- gyógytelepen,- hanem- a- távolabb- eső- városok,- mint- például- c- egléd- vagy- békéscsaba- klientúrája- is.²² a- betegek- előszeretettel- dicsérték- a- telep- kitűnő- és- ízléses- konyháját,- mérsékelt- árait,- kellemes- szobáit,- nem- utolsósorban- pedig- a- környező- vidék- szépségét.²³ a- nagyrócei- magyaros-(!)-vendégszeretet,- a- fürdő-gyönyörűen-felújított-berendezése- és- a- csodás- természeti- környezet- felől- a- nevezett- év- nyarán- egy- ismeretlen,- 8- fős- rima-szombati- társaság- is- meggyőződött.²⁴ a- következő- szezón- a- gömöri- intelligencia- körében- is- hódított- a- fürdővendégek- között- Tomcsányi-László-kir.-törvényszéki-bíró- és- családja,²⁵ Göllner- százados,- n- iernsee- és- barbiek- tanárok- kerestek- üdülést- a- telepen.²⁶ az-évek-múltával-azonban-a-megyei-közegészségügyi-statisztikák-csökkenő-tendenciát- mutattak- n- agryóce- vendégforgalmát- illetően,- sőt- a- vármegyei- közlöny- hasábjain- meg-

18- r- ozsnyói-Híradó,-1889.-augusztus-11.

19- Gömör-k- ishont,-1889.-augusztus-22.-

20- Murányvölgye,-1913.-április-27.-

21- f- ürdői-lapok,-1873.-július-13.-i.-évf.-8.-szám.

22- Gömör-k- ishont,-1889.-augusztus-21.-

23- Gömör-k- ishont,-1889.-augusztus-29.-

24- Gömör-k- ishont,-1889.-augusztus-29.-

25- Tomcsányi-visszatérő-vendége-volt-n- agryócének,- nyaralásait-rendszerint-itt-töltötte.-Gömör-k- ishont,-1914.-július-5.-

26- Gömör-k- ishont,-1890.-július-31.-

jelenő-Gőmőri füüdőink(1894),-„Klimatikus helyeinkről”-(1901),-ill.-„Idegenforgalmunk emelése”-(1901)-c.-tárcákban-is-a-jobb-sorsra-érdemes,-csupán-a-környékbeli-közön-ség-gyér-látogatásaiól-tengődő-füüdők²⁷ köző-kapott-besorolást:-„n-agyrőce-klimatikus gyógyhelyének-sorsán-őszintén-szomorkodunk.-e-füüdő-a-kárpáti-nyógyhelyek-minden számbavehető-előnyével-rendelkezik,-azoknak-hátránya-nélkül,-mert-hiszen-a-mellett, hogy-a-tátravidéki-klíma-minden-hatásos-kellőke-meg-van-nála,-annak-daczára-kényel-mes-és-olcsó,-mégis-alig-kaphat-vendéget.”²⁸ szerzői-e-pangást-a-korabeli-divatos,-pat-inás-külföldi-füüdők-utáni-hajszolásban,-illetve-az-elégtelen-propaganda-hadjáratban-és silány-vállalkozószellemben-vélték-meglelni.²⁹

Lássuk-tehát-azokat-a-mutatókat!-az-1894.-évben-összesen-34-füüdővendég-keres-te-fel-a-füüdőt:-20-állandó-vendég-és-14-ideiglenes-páciens,³⁰ később-az-1903.-,1904. és-1905.-évből-fennmaradt-mutatók-értelmében-továbbra-sem-érte-el-a-100-főt-az-állandó-vendégek-száma.³¹ érdekes,-hogy-Löcherer-a-millenniumi-díszkiadásban-meg-jelent-vármegyei-monográfiában-1902.-évi-adatokat-felhasználva-már-csupán-6-vendégszobáról-és-8-kádról-tett-emplítést,-ami-egyértelműen-leépülésre-utal,-viszont-ugyan-ezen-évben-a-füüdőt-50-vendég-tisztelte-meg,-főleg-a-nagyőrcei-és-a-környék-lakossága köréből,-ami-a-város-jellegéhez-nyozonyítva-élelnk-vendégforgalmi-képletet-mutat. (borovszky-1904.-344.-p.)-a-nevezett-füüdőszezonra--rendhagyó-módon--még-a-sajtó is-felfigyelt:-„a-mi-kis-paradicsomunkban,-a-mi-dédelgetett-füüdőnkben-ez-évad-alatt igen-illustris-füüdőző-társaság-ütött-tanyát,-mintha-felújulnának-a-letűnt-évtized-kedves napjai,-midőn-e-füüdőtelepen-adott-olykor-olykor-találkát-a-megye,-de-az-egész-felvidék úri-közönsege,-mintha-a-régi---daltól-és-asszonyi-kacajtól-zengő---kedves-emplékű-idő újult-volna-meg-a-»károly-csarnok«-körül.-itt-idegen,-az-ország-minden-részéből-össze-gyűlt-hölgy-csoport-gyönyörködik-a-szép-vidék-szemléletében,-amott-víg-tennisező-cso-port-arczára-ült-a-pipacs-virága:-az-üde-egészség,-emitt-rokkant-triás-férficssoport-bírálgatja-visonta-nedűjét,-fent-a-fenyők-árnyában-vidám-gyermek-sikongás-versenyez-a rigók-énekével.-élet,-kedv,-vidámság-pezség,-zsibong-mindenfelé.”³²

o-lvasván-e-sorokat,-melyek-alighanem-gondolkodóba-ejtenek,-jogosan-merül-fel-a kérdés:-hol-s-miben-leljük-a-füüdő-pangásának-forrását?-beszélhetünk-egyáltalán-pang-gásról?-egyrészt-tapasztalunk-bizonyos-fokú-igyekezetet-a-nagyőrcei-polgárság-körében füüdője-korszerűsítésének-irányában,-a-nagyarányú-kiépítés-gondolatával-nyozont-már nehézségek-mutatkoznak.-Megkérdőjelezhető,-vajon-valóban-óhajtották-e-a-város-lakói a-vasas-füüdőnek-csízhez-hasonló-füüdőkomplexummá-való-átépítését,-vagy-inkább megelégedtek-annak-új-köntösben-tetszelgő,-de-szerényebb,-családiás-jellegével.-a fennmaradt-levéltári-források-arra-világítanak-rá,-hogy-a-füüdő-csupán-helyi-érdekeltsé-

27- Gőmör-k ishont,-1901.-április-11.-

28- Gőmör-k ishont,-1894.-július-5.-

29- Gőmör-k ishont,-1901.-június-27.-

30- a-„f ürdőirodalmi-k önyvtár”-értesítője.-1895.-61.-p.

31- 1905-ben-21-főt-számlált-a-nagyőrcei-füüdőző-közönsege-állandó-vendégeinek-száma.-a Gőmörmegyei-orvos-Gyógyszerész-egylet-és-orvos-szövetség-évkönyve-az-1905.-és-1906-ik évről.-1907.-95.-p.;-a-Gőmörmegyei-orvos-Gyógyszerész-egylet-XXXiv.-és-a-Gőmörmegyei orvos-szövetség-vi-ik-évkönyve-az-1903.-és-1904.-évről.-1905.-54-55.-p.

32- Gőmör-k ishont,-1902.-augusztus-20.-

ge-a-szomszédos-kerületek-orvosainak-hibájában-gyökeredzik,-a-nagyrócei-gyógyfürdőt -- lehetséges-kúraként-- figyelmen-kívül-hagyva.- „igen-kívánatos-volna,-ha-az-orvos-urak-ezen-fürdővel-behatóbban-foglalkoznának-s-a-szenvedő-emberiségnek-melegen-ajánlanák”-- olvasható-a-budapesti-királyi-orvosegyesület-bócai-János-vezette-balneológiai-bizottságának-1882-ből-származó-kérdőívén,-melyben-többek-közt-egy-fürdőis-mertető-brosúra-hiányára,-és-az-idegen-vendégek-alkalomszerű-látogatásának-következtében-kialakult-lakáshiányra-hívják-fel-a-figyelmet.³³ a-hazai-fürdők-és-ásványos-vizek-feltérképezése-céljából-összeállított-kérdőív-számos-pontja-értékes,-ugyanakkor-érdekes-információkat-sejtet-n-agyrőce-városi-fürdőjéről.-ilyen-például-azon-nehezen-elképzelhető-állítás,-miszerint-„a-fürdőt-az-1881.-évadban-1200-vendég-használta”.³⁴ a-továbbiakban-a-Prékopa-városi-főjegyző-által-1882.-augusztus-10-én-kitöltött-kérdőív-a-fürdőtelep-aktuális-szolgáltatásait-prezentálja,-melyet-ha-összehasonlítunk-a-r-euss-által-írtakkal,-szembeötlő-különbséget-aligha-találunk,-inkább-bizonyos-fokú-visszalépést:- „a-forrás-vize-egy-5-hektoliteres-üstben-melegítették.-a-fürdőépület-földszintes,-egészen-száraz-épület-5-fürdő-és-5-lakszobával,-2-cink-és-3-fakáddal--új-fürdőház-építése-most-terveztetik.-f-útés,-miután-a-fürdő-csak-nyáron-használtatik,-nem-vált-szükségessé.-További-kiadó-lakások-a-fürdőben-nincsenek,-csak-a-fürdőtől-10-percnyi-távolban-fekvő-n-agyrőcze-városában.”³⁵ a-beszámoló-ból-egyértelműen-árulkodik-az-a-bizonyos-30-évet-átölelő-egy-helyben-toporgás,-az-a-nagy-méreteket-öltött-semmittevés,-amely-a-fürdő-kárára-vált.-a-kérdőív-kitöltésekor-az-egész-telep-még-az-1889-es-nagy-átalakítás-előtt-állt,-s-már-ekkor--7-évre-visszamenőleg--is-a-tervezgetés-fázisában-lógott-az-új-fürdőház-megépítésének-a-gondolata.-az-időhúzást-a-város-vezetősége-részéről-nem-csupán-a-pénzhiányban-véljük-felfedezni.-az-okokat-valószínűleg-abbban-kereshetjük,-hogy-a-fürdőt-a-zömében-helyi-klientúra-igénybevételének-következtében--akik-a-városon-belül-vagy-a-környéken-állandó-lakhellyel-bírtak--kevesb-állt-szándékukban-„külhoni”-fürdővendégek-fogadására-kellőképpen-felszerelni.-amennyiben-akadt-is-idegen-fürdőzni-vagy-nyaralni-vágó,-alighanem-nagyrócei,-tágabb-értelemben-gömöri-gyökerekkel-rendelkező,-innen-elszármazott-vendégekről-lehetett-szó,-akik-alkalmasint-„itthon”-töltötték-nyaralásukat,-midőn-tette-azt-például-d.r.-schweighoffer-János-debreceeni-piarista-főgimnáziumi-tanár,-a-Murányvölgye-c.-lap-munkatársa-1913-nyarán,³⁶ vagy-pedig--a-város-ún.-„pánszláv”-művelődés-központi-jellegéből-kifolyólag--a-korabeli-szlovák-nemzeti-mozgalmi-elit-tagjai:-Štefan-Marko-daxner-tiszolci-politikus,-s-samo-Tomášík-gömörteplicei-evangélikus-lelkész,-valamint-az-1862-től-1874-ig-működő-nagyrócei-első-szlovák-evangélikus-reál-gimnázium-kisdiákja,-Martin-kukučín-prózaíró.- (c morej-Potočná-2012,-54.-p.)

a-sors-iróniája,-hogy-a-„hajazáró”-vendégek-mellett-n-agyrőce-csodás-környezetbe-ültetett-fürdőtelepét-szívesen-keresték-fel-a-magyar-ajkú-tanítók,-tanítónők,-tanügyi-hivatalnokok-is-családostul-üdülés,-nyaralás-céljából.-a-lakhatás-és-ellátás-díja-a-sz-

33-budapesti-királyi-orvosegyesület-1882.-nem-osztályozható-ásványvízforrások.-76.-doboz-s-
emmelweis-orvostörténeti-Levéltár,-budaepeszt.-

34-budapesti-királyi-orvosegyesület-1882.

35-budapesti-királyi-orvosegyesület-1882.

36-Murányvölgye,-1913.-július-27.

zadelőn-egy-személynek-havi-60-koronába-került,-egy-vasas-füüdő-ára-pedig-30-fillért számlált.-az-ezen-irányú-kezdeményezés-nagyrészt-kozma-Lászlónak,-a-tanítók-országos-egyesületi-elnökének-tudható-be,-aki-jól-ismervén-a-környéket-és-vélhetően-annak „idegen-ajkú-szellemi-mozgatórugóját”,-a-*Néptanítók Lapjában* előszeretettel-hirdette-a-füüdőhelyet-a-magyar-tanügyi-munkaerők-körében,-alighanem-ún.-„légkőrvjavító”-szándékkal.³⁷ a-kezdeményezés-olyannyira-elharapódzott,-hogy-1902-ben-lángszerően-terjedt-el-azon-elképzelés,-misperint-n-agyrőcén-a-tanügy-munkásainak-új-nyaralótelepe felépüljön.-a-Gömör-Kishont c.-vármegyei-hetilap-hasábjain-Makfalvi-ferenc-tollából jelent-meg-azon-ún.-nagyrőcei-levél,-melyben-a-város-hatósága-és-az-ott-működő-polgári-iskolai-tantestület-a-tanítók-országos-egyesületével-és-a-minisztériummal-karöltve tárgyalásokat-folytatván-egy-állandó-jellegű-nyaralótelep-létesítését-fontolgatta-a-tanügy-apostolai-számára,-az-elemi-iskolai-tanítótól-az-egyetemi-tanáron-át-a-minisztériumi-hivatalnokig.³⁸ az-eszme-továbbgondolt-változata-a-szegény-sorsú-tanítók-nyaralására-és-ellátásra-is-gondolt-az-állami-iskola-tantermeiben-ingeny-szállást,-a-kereskedelmi-iskola-internátusa-révén-pedig-élelmet-biztosítván-számukra.-e-nemcsak-társadalmi-és-gazdasági-szempon-tokat-figyelembbe-vevő-kérdés-elsősorban-nemzetiségi-szempon-tból-is-lényegre-törő-lépésnek-számított,-a-hazafias-magyar-szellem-elterjedését-serkentve-e-„pánszláv-fészek”-kellős-közepén,-a-nemes-tervek-azonban-tervek-maradtak.-véghezvitelük-alighanem-megszínesítette-volna-n-agyrőce-amúgy-is-„érzelmileg-labilis”-társadalmi-életét,-perifériára-szorult-füüdőjén-kétségkívül-lendített-volna,-a-nagyszabású-projekt-kudarcbba-fulladásának-okaira-azonban-nem-derült-fény.

füüdőtörténeti-szempon-tból-az-1889.-évi-döntő-lépés-az-1901.-évben-egy-még-radi-kálisabb-megoldáshoz-vezetett:-a-város-tulajdonát-képező-gyógytelep-eladásra-került,³⁹ s-a-rákövetkező-év-februárjában-a-haladás-mellett-érvelő-nagyrőcei-közönség-férfitagjai-már-egy-füüdői-részvénytársaság-létrehozásán-fáradoztak.-az-50.000-korona-alap-tőkével-50-évre-alakult-ún.-*Nagy-rőcei füüdő részvény-társaság* egy-részvényének-ára 100-koronába-került.⁴⁰ Míg-a-füüdő-egyik-fő-részvényesének-számító-n-agyrőcei Takarékpénztár-rögtön-50-részvény-jegyzésével-támogatta-a-kiváló-ügyet,-addig-az-alakítandó-részvénytársaság-iránt--sajnos--nagyobb-érdeklődés-mutatkozott-meg-a-szomszédos-vármegyékben,-mint-Gömörben.-„sajnálattal-jelenthetem,-hogy-a-megye nagy-közönsége-nem-nagyon-érdeklődik-füüdőnk-iránt.-Hittük,-reméltük,-hogy-e-tervünkben,-melynek-végrehajtása,-sikerülése-nem-csak-a-mi-érdekünk,-nem-maradunk magunkban,-hanem-velünk-lesz-a-megye-közönsége-is-s-anyagi-támogatással-a-segítségünk-re-lesz,-hogy-szép-fekvésű-füüdőnket-kényelmes,-kellemes-nyaralóteleppé-alkíthassuk”---olvasható-a-sajtó-hasábjain,-ami-egy-egész-megyét-átfogó-mentalitásbeli problémára-világít-rá.⁴¹ Megfelelő-támogatottság-hiányában-már-a-nyári-hónapokban evidenssé-vált,-hogy-a-részvénytársaság-álma-ködbe-veszett.

37- Gőmör-kishont,-1902.-július-3.-

38- Gőmör-kishont,-1902.-július-3.-

39- Gőmör-kishont,-1901.-szeptember-5.-

40- Gőmör-kishont,-1902.-február-13.-

41- Gőmör-kishont,-1902.-február-27.-

a-fürdő-kihaszínlatlanságára-és-szezonról-szezonra-való-tengődésére-a-vendégek közúl-is-felfigyeltek.-egy-1902.-augusztus-14-ről-fennmaradt-beszámolóban-őszinte-valomásként-könyvelhetjük-el-az-alábbi-sorokat:-„r itka-város,-mely-egy-ily-remek-fekvésű, kitűnő-klímájú,-pormentes-levegőjű,-fenyő-és-bükk-erdőséggel-körülve-t-fürdővel-bír. Mindenben-tudnám-követni-r őcztét,-csak-épp-e-téren-restellem-maradiságát,-nem-tudja belátni-mit-ér-e-kincse,-nem-tudja-megalkotni-a-fürdő-részvénytársaságot,-mely-hivatva volna-e-hivatásánál-fogva-a-nagyközönségnek-nyaraló-helyé-átalakítani,-villákat-építeni.-s-ha-már-részvénytársaság-nem-alakulhat-e-czélra,-úgy-a-város-építsen-legalább-egy modern-igényeknek-megfelelő-szállodát,-úgy-hiszem,-hogy-a-város-fürdője-mielőbb-nagy látogatottságnak-örvendene.-Mulasztás-terheli-különben-a-r imamurány-salgótarjáni vasmű-részvénytársaságot-is,-kinek-a-fürdőtől-mintegy-5-perczre-a-kieskovai-elhagyott-vasolvasztója-áll,-hol-az-épületeket-egy-kis-anyagi-áldozatok-mellett-teljesen-lakhatókká-lehetne-tenni-s-a-kohót-s-a-raktárat-átalakítani-lakó-helyiségekké,-így-a-rendbe hozott-telepet-kiadni-a-rőczei-fürdőbe-menő-nyaraló-közönségnek,-legalább-akkor-nem történne-meg-az-a-szégyen,-hogy-a-fürdői-nyaraló-közönség,-kénytelen-a-városban-venni ki-lakó-szobát.”⁴² a-fürdőeladás-és-szállodamizéria-még-10-évv-el-később-sem-vesztette-el-aktualitását,-a-sorsára-hagyott-fürdő-a-városka-lakóinak-kiszolgáltatottságából továbbra-sem-tudott-kilépni-az-idegenek-által-is-közismert-klimatikus-üdülöhelyé-válás útjára.-Öt-vendégszobája-rendszerint-már-májusban-lefoglaltatott,-így-az-esetleges érdeklődők-lakáshiány-miatt-a-fürdőkezelőség-által-kénytelenek-voltak-a-továbbiakban is-elutasításban-részesülni.-a-Murányvölgye-c.-helyi-lap-1912-februárjában-is-foglalkozott-egy-esetleges-helyi-érdekű,-kellő-tőkével-és-nagy-üzleti-gazdasági-tapasztalattal rendelkező-férfiúkból-álló-fürdői-részvénytársaság-megalakításának-gondolatával, amely-a-fürdőt-a-várostól-való-megvétele-után-50-60-férőhellyel-bővítené.⁴³ a-tervezet Mihalik-d-ezső-nagyrőcei-polgármester-által-egy-hónappal-később-a-városi-közgyűlésen is-napirendre-került,-a-képviselő-testület-pedig-egyhangúan-érvelt-a-fürdő-eladása-mellett.-a-vételárat-50.000-koronában-állapították-meg-úgy,-hogy-annak-fele-részvényben legyen-kiegyenlíftendő,-s-csak-25.000-koronát- lenne-köteles-a-társaság-a-város-pénztárába-készpénzben-befizetni,-kikötötték-továbbá,-hogy-a-vevő-részéről-a-vételtől-számított-4-éven-belül-100.000-korona-épületekbe-és-felszerelésbe-lenne-befektetendő.⁴⁴ a-magasrőptű-tervek-ezúttal-is-tervek-maradtak,-a-kezdeti-lelkesedésből-hamar-kialudt a-tetterő.-sem-részvénytársaság,-sem-eladás-nem-kötöttet,-helyette-egyre-inkább beigazolódni-látszottak-r-euss-vészjósló-szavai.-a-város-a-forrásvíz-felfedezése-után-84 évvel-sem-tudott-úgymond-mit-kezdeni-rejtett-kincseivel,-vizsgált-tárgyidőszakunk-alatt az-elérhető-és-fellelhető-forrásokat-átnézve-egyetlen-gyógyulási-esettel-sem-találkoztunk.-Moravcsík-főbíró-szépreményű-tervei-a-kevésbé-rátermett-és-tehetetlen-utódoknak-köszönhetően-sorra-csődöt-mondtak.-c-sekély-haladást-jelentett,-hogy-a-fürdőbe vezető-sétautat-legalább-rendbe-hozták,-az-út-menti-fákat-visszavágták,-a-környéket pedig-megtisztították-a-gasztól.⁴⁵

42- Gömör-k ishont,-1902.-augusztus-14.-

43- Murányvölgye,-1912.-február-11.-

44- Murányvölgye,-1912.-március-10.-

45- Murányvölgye,-1913.-március-30.-

a-füüdő-ambuláns-orvosa-a-századelőn-n-agyrőce-város-tisztiorvosa,-dr.-Posevitz albert,-(borovszky-1904,-310.-p.)-majd-dr.-Linberger-albert-volt,⁴⁶ legismertebb-bérlője ugyanezen-időkből-pedig-váraljai-György,⁴⁷ és-brünic-n-ándor.⁴⁸ Gyógyszertára,-postája-és-távirdája-n-agyrőce-városában-üzemelt.-vasúti-megállója-az-1880-as-években-a-füüdőtől-18-kilométerre-lévő-tiszolci-vasúti-pályaudvar-volt,-amelyet-kocsin-lehetett-megközelíteni,⁴⁹ a-századfordulón-azonban-megépült-n-agyrőce-saját-vasútállomása-is.-a-20.-század-küszöbén-a-völgyet-átszelő-vasútvonalon-röpke-9-óra-alatt-lehetett-budapestre-eljutni.-(borovszky-1904,-156.-p.)-1903-ban-felmerült-egy- esetleges-automobiljárat-elindításának-a-gondolata-is-a-Tornalja-n-agyrőce-Jolsva-vonalon-a-személyforgalom-gyorsabbá-tételének-érdekében.⁵⁰

az-első-világháború-kitörésének-küszöbén-harmadszor-is-felvetődött-a-füüdő-bérbe- vagy-eladásának-gondolata.-n-agyrőce-honatyáinak-fejében-ismét-szöget-ütött-azon- elképzelés,-miserint-a-város-vasas-füüdője-megfelelő-berendezés-mellett-és-ügyes, szakszerű-közreműködés-által-a-legjobb-gömöri-füüdőink-sorába-emelkedhetne--ha- valaki-kézbe-venné-az-ügyét.-a-városi-képviselő-testület-1914.-április-elején-tartott-köz- gyűlésén-mélyebb-mederben-folyt-a-tanácskozás-a-füüdő-jövőjét-illetően,-a-város-ugyan- is-nem-tudta-„hasznát-venni”,-sőt-kifejezetten-teherként-érzékelt,-amely-nem-hogy-sza- porítaná-a-közjővedelmet,-hanem-évente-inkább-tetemes-kiadást-jelent-a-városnak. „n-agy-tőkét-fektetett-a-füüdőjébe-a-város-az-ottani-építkezéssel,-de-ez-az-építkezés-nem- volt-tervszerű,-nem-vették-figyelembé,-hogy-kinek-és-mit-építenek.-az-az-építkezés- n-agyrőczenek-sok,-az-idegen-füüdőző-közönségnek-pedig-kevés.-elfelejtettek-ugyanis- az-állandó-füüdővendégek-számára-lakószobákat-építeni.-Mert-3-4-nyaraló-vendégből- nem-él-meg-a-bérlő,-többet-pedig-nem-tud-elhelyezni.-Tisztán-a-nagyrőczei-közönség- pedig-kevés-ahhoz,-hogy-a-füüdőt-fenntartsa.-n-em-akad-bérlő-sem,-mert-nincs-a-meg- élhetése-biztosítva.-Hiába-kísérleteztek-többféle-módon-vele,-ez-az-állapot-mindaddig- nem-fog-változni,-míg-ott-30-40-füüdővendég-befogadására-szobák-nem-épülnek.-d-e-a- közönség-türelmetlen,-s-most-mindenáron-a-füüdő-eladását-őhajtja,-mintegy-kényszer- eladás-elé-állítva-ezzel-a-várost”⁵¹ --olvashatjuk-a-Murányvölgye-c.-lap-hasábjain,-céloz- va-az-1889.-évi-áttörésre,-s-egyben-őva-intve-a-várost-a-mintegy-150-ezer-korona-érté- ket-meghaladó-füüdőkomplexum-elhamarkodott,-áron-aluli-eladásától.-a-képviselő-tes- tület-alig-egy-hónappal-később-egy-helyben-alakult-füüdőkonzorcium-számára-való-bér- beadásról-döntött,-egyelőre-egyéves-időtartamra-évi-400-koronáért.⁵² ezen-konzorcium- folyó-év-április-28-án-64-tag-részvételével-határozott-céllal--a-füüdő-kibérléséért--ala- kult.-a-helyi-jellegű-szervezkedést-a-fentiekben-részletesen-ismertetett-probléma-tette- szükségessé,-a-cél-a-füüdő-„kátyúból-való-kiemelése”-volt.-a-füüdőkonzorcium-elnökévé- s-mál-József-polgármestert,-igazgatóul-Gyulai-s-ándort-választották-meg,-a-8-tagú-fel- ügyelőbizottságról-pedig-szavazás-döntött,-melynek-eredményeként-Tóth-kálmán,

46- Murányvölgye,-1912.-június-2.-

47- Magyar-füüdőkalausz-1910,-109.-p.

48- Murányvölgye,-1912.-november-3.-

49- budapesti-királyi-orvosegyesület-1882.

50- r-ozsnyói-Híradó,-1903.-május-17.

51- Murányvölgye,-1914.-április-12.-

52- Murányvölgye,-1914.-május-2.-

Hozáczy-f erencz,- r ubovics-László,- Hoznek-Lajos,- Traum-Péter,- Lukovics-attila,- Pétermann-Jenő-és-s zomolnoky-Mihály-azonnal-munkához-látván-Tomesz-andrás-nagyrőcei „bérlő-jelölt”-ajánlatát-elfogadva,-őt-bízta-meg-a-fürdő-és-annak-konyhájának-vezetésével.⁵³

a-nevezett-1914.-évadot-már-ezen-új-köntösben-nyitották-meg-a-közönség-előtt,-a kapunyitást-azonban-egy-alapos-karbantartás-és-tatarozás-előzte-meg-a-város-iparosainak-jóvoltából.-a-nyitás-a-vártnál-is-élénkebb-forgalmat-hozott,-csaknem-egész-nagyrőce-népe-kivonult-a-telepre,-sőt-a-murányi-(Muráň),-a-hizsnyói-(c-hyžné)-és-jolsvai-értelmiség,-utóbbi-tisztikara-is-megjelent.⁵⁴ a-fürdőbérlő-társulat-háborús-éveiben-való-működéséről-nincsenek-információink,-ha-voltak-is,-kétségtelenül-egyszerűbb-keretek-között.-a-fürdő-melletti-fenyves-rendbe-hozva,-új-pihenőpadokkal,-sétautakkal-ellátva-várta-a-nyaralókat⁵⁵--az-1915.-Hadiévben-még-r-obelly-aladár-budapesti-műépítész-is-ellátogatott-ide-felesége-társaságában.⁵⁶ a-háború-alatt-n-agyrőce-is-kivette-részét-az-önkéntes-adakozásban,-az-1915-ben-indított-„Gömör Sárosért!”-faluépítő-akció-céljaira-mind-a-nagyrőcei-fürdőkonzorcium,-mind-a-n-agyrőcei-Takarékpenztár-600-600-koronával-járultak-hozzá.⁵⁷ ugyanakkor-pont-e-zűrzavaros-időszakban-merült-fel-ismét-a-városi-fürdő-továbbfejlesztésének-eszméje-kellő-tőkével-megáldott-magánvállalkozó-által⁵⁸--ami-egyértelműen-a-helyi-fürdőkonzorcium-kérészetűségét-bizonyította--,-a-realizálódás-kérdése-azonban-források-híján-és-a-sikertelen-előzményeket-ismerve-erősen-megkérdőjelezhető.

Gyógyfürdő-vagy-mulatókert?

n-agyrőcét-fürdőélet-tekintetében-r-ozsnyófürdővel-hozhatjuk-párhuzamba,-mindkét-rendezett-tanácsú-város-közönsége-ugyanis-előszeretettel-választotta-kulturális-életének-és-szórakozásának-színterévé-városa-gyógyfürdőjét.-Már-r-euss-is-beszámolt-kéziratában-arról,-hogy-vasár-és-ünnepnapokon-a-fürdőben-felcsendülő-muzikaszó-révén-az-1850-es-években-is-gyakorta-látogatott-volt-a-nagyrőcei-ifjúság-által,-sőt-már-ekkor-is-divattá-vált-az-évenként-megrendezésre-kerülő-majális,-mely-a-környék-értelmisége-által-is-sűrűn-látogatott-volt.- (r-euss-1854)-ilyenkor-többnyire-feldíszítették-a-fürdőkeretet,-fenyőgallyakból-diadalívet-emeltek,-alkalmasint-üdvözlő-feliratok-is-köszöntötték-az-érkezőket.-a-nagyrőceiek-kiváltképp-nem-csináltak-mulatságaiknak-nagy-reklámat,-rövid-idő-alatt-„összeütötték”-rendezvényeiket.-a-mulatságok-rendszerint-délután-3-4-óra-körül-vették-kezdetüket,-a-belépti-díj-összege-60-fillér-és-1-korona-körül-mozgott-személyenként,-a-családjegy-ára-pedig-rendszerint-1-korona-20-fillértől--3-koronáig-terjedt.⁵⁹

53- Murányvölgye,-1914.-május-2.

54- Murányvölgye,-1914.-május-24.-

55- Murányvölgye,-1915.-július-25.-

56- Murányvölgye,-1915.-július-25.-

57- Gömör-k ishont,-1915.-október-10.-

58- Gömör-k ishont,-1916.-február-27.

59- Gömör-k ishont,-1904.-augusztus-11.-;Gömör-k ishont,-1900.-július-26.-

a-nagyrőcei-polgárok-körében-igencsak-felkapott-füüdő-a-püspöki-székhely-gyógyte-
 lepétől-eltérően-egészen-sajátos-jelleggel-bírt--gyógyvize-erejénél-nem,-de-méretében
 kevésbé- versenyképes- füüdőtelepe- javarészt- a- nagyrőceiek- „szolgalatában- állt,-” s
 inkább-töltötte-be-az-évtizedek-alatt-a-mulatőkert-szerepét,-mintsem-gyógytelepként
 híresült-volna-el.-r-endszeres-időközönként-szívesen-rendezték-meg-a-füüdőkertben
 saját-pénztáruk-gyarapítására-és-felszerelésük-javára-tavaszi-nyári-mulatságukat-a
 nagyrőcei-önkéntes-tüüdöltőegylet-tagjai-Piros-Jőzsi-putnoki-zenekarával-húztatva-a-talp-
 alávalót,⁶⁰ nemritkán-konfetticsatával-és-tüüdijátékkal-füüderezve-az-estet,⁶¹ ugyanak-
 kor-a-nagyrőcei-elemi-iskola,-vagy-a-m.-kir.-állami-polgári-és-felső-kereskedelmi-iskola
 ifjúsága-szintén-a-füüdő-helyiségét-és-parkját-szemelte-ki-az-ifjúsági-segélyező-egyesü-
 let-javára-rendezett-zártkörű-majálisainak,-nyári-mulatságainak,⁶² avagy-évdzáró-ban-
 kettjeinek,⁶³ sőt-a-legkisebbek-kisdedővő-intézetének-a-szegény-sorsú-kisgyermek
 felsegítésére-rendezett-nyári-mulatságai-is-a-füüdőben-tartattak.⁶⁴ a-város-fiataljai-ügy-
 szintén-a-füüdőkertet-választották-nyári-táncmulatságaik-helyszínéül,-természetesen
 jőtékonysággal-füüderezve-azt-míg-1905-júliusában-a-létesítendő-kórház-javára,⁶⁵ 1911
 májusában-például-a-Polgári-k-ör-könyvtáralapja-javára-gyüüdjtöttek.⁶⁶ utőbbi-nemes-cél
 vezérelte-magát-a-nagyrőcei-Polgári-k-ör-tagjait-is-egy-füüdőbeli-zártkörű-táncmulatság
 megrendezésére.⁶⁷ a-nagyrőcei-iparos-ifjúság-számára-szintén-a-füüdőkert-nyári-mula-
 tőja-bizonyult-a-legideálisabbnak-táncvigadalom-megrendezésére--1912-júliusában
 Jónás-árpád-muzsikájának-kíséretében-szórakozott-a-közönség,-a-96-darab-eladott
 jegyből-28-koronát-kitevő-tiszta-bevételt-pedig-a-helyi-evangélikus-egyház-templomto-
 ronnyfedésének-alapjára-ajánlották-fel.⁶⁸ a-helybéli-nők-is-szívesen-vonultak-ki-a-füüdő-
 kertbe,-1912-júniusában-a-Jőzsef-királyi-Herceg-szanatórium-nagyrőcei-fiókjának-jőté-
 konykodó-hőlgyei-által-megrendezett-nyári-mulatságon-ropták-a-táncot.⁶⁹ ezek-a-társas
 rendezvények-természetesen-nem-csupán-a-szervező-intézmény-vagy-egylet,-hanem
 mind-a-helyi-polgárok,-mind-a-környékbeli-lakosság-számára-egyaránt-elérhetőek-vol-
 tak,-ők-pedig-előszérattal-éltek-is-e-lehetőséggel-egy-egy-felkapottabb-estélyen
 a-nagyrőce-és-környéke-színe-java-megmutatkozott,-akár-40-50-pár-is-felsorakozott-a
 négyesre.⁷⁰ nem-maradhatott-távól-a-füüdők-hagyományos-táncmulatságának-számító
 anna-napi-bál-sem,-a-korabeli-sajtóhírek-alapján-a-füüdő-bérlőjének-jővoltából-az-1900.
 évadban-került-megrendezésre-ezen-esemény-a-jánosi-zenekar-közremüüdködése-mel-

60- r ozsnyői-Híradó,-1896.-augusztus-4.-;Gömör-k ishont,-1910.-július-31.-

61- Murányvölgye,-1914.-július-19.-

62- r ozsnyői-Híradó,-1892.-július-3.-;Gömör,-1893.-június-18.-;r ozsnyői-Híradó,-1894.-május-20.-;

Gömöri-ujság,-1910.-június-5.-

63- Murányvölgye,-1913.-június-22.-

64- r ozsnyői-Híradó,-1892.-augusztus-21.-;Gömöri-ujság,-1910.-augusztus-7.-

65- r ozsnyői-Híradó,-1905.-július-9.-

66- Gömöri-ujság,-1911.-május-28.-

67- Murányvölgye,-1914.-június-1.-

68- Murányvölgye,-1912.-július-13.-

69- Murányvölgye,-1912.-május-19.-

70- r ozsnyői-Híradó,-1896.-augusztus-4.-

lett, a nagyrőcei-városi-árvák-megsegélyezésére.⁷¹ a-karitatív-célok-mögé-burkolt-rendezvények-mellett-a-fürdőbe-való-kivonulás-is-a-rozsnyóihoz-hasonlóan-megszokott-rituáléhoz-kötött-módon-zajlott,-a-kereskedő-ifjúság-1897.-évi-majálisünnepségének-példájával-élve-délelőtt-9-órákor-történt-meg-a-zászlós-kivonulás-a-fürdőkertbe,-10-órákor vette-kezdetét-a-tornaverseny,-melyet-1-órákor-közébed,-majd-délután-3-órákor-tánc követett.⁷² „Már-kora-reggel-felkavarta-a-kis-városka-csöndjét-az-utczákon-végig-harsozó-víg-zeneszó.-d-élelőtt-9-óra-tájban-vonult-ki-a-boldog-gyermek-s-ifjúsereg-tanárai-számos-iskolaszéki-taggal-vígan-lengő-nemzeti-zászlókkal,-két-zenekar-lelkesítő-hangjainál-a-közel-fekvő-kies-s-ez-alkalomra-csinosan-földiszíttat-fürdőkertbe.-a-délelőtti-órákat-az-ifjúság-kuglizással,-versenyfutással-s-egyéb-testedző-játékokkal-töltötte.-d-élben-a-deáksereg-a-helybeli-urak-nagylelkűségéből-megvendégeteltetett,-a-tanárok,-iskolaszéki-tagok-s-más-ifjúság-barátai-közébedre-gyűltek-össze,-hol-a-magyaros-felköszöntők csakhamar-egymást-érték,-tisztán-magyarul-a-hazafias-irányban.-Majd-tánczra-perdült az-ifjúság,-a-jolsvai-zenekar-hangjainál-a-deáksereg-rakta-a-csárdásokat,-a-méhi-cigányok-pedig-az-úri-vendégek-lábai-alá-húzták-a-szebbnél-szebb-nótákat.-érdekes-volt különösen-nézni-az-óriás-máglyákat,-melyek-fölött-a-zsványpecsenyékkel-megrakott nyársak-forogtak-ismét-a-helybeli-nők-nagylelkűsége-folytán-az-ifjú-seregek-a-délutáni-éhségét-csillapítandók.-az-ifjúság-a-legszebb-rendben-s-a-legvígabb-hangulatban vonult-be-az-est-beálltával-a-zene-hangjainál-a-városba,-a-felnőttek-pedig-vígan-folytatták-a-tánczot-kivilágos-kiviradtig.”⁷³

a-fürdő-ugyanakkor-zártkörű,-szerényebb-rendezvények-helyszíneként-is-funkcionált.-ilyen-volt-a-Poltz-János-igazgató-tanító-tiszteletére-áthelyeztetése-alkalmából-megrendezett-búcsúvacsora,-melyre-1912-augusztusában-a-fürdő-vendéglőjének-nagytermében-került-sor-az-illető-személyes-barátainak,-ismerőseinek,-tisztelőinek-jelenlétében.⁷⁴ érdemes-megjegyeznünk,-hogy-fürdői-szórakoztató-programok-tekintetében-a-már-említett-1889.-évi-megnyitó-ünnepség-keltett-a-legnagyobb-szenzációt-a-lakosság körében.-k-ülön-kiemelendő-a-szervezőknek-az-a-nemes-geisztusa,-hogy-e-kétnapos-ünnepségsorozat-színlelőadására-minden-belépő-hölgy-egy-legyezőt-kapott-ajándékba, melynek-egyik-oldalán-a-színlap,-másik-oldalán-a-másnapi-táncrend-szerapult.⁷⁵ Hasonló-népszerűségnek-örvendett-egy-nagykárolyi-fürdővendég,-bizonyos-bartha-antalné-többhetes-nagyrőcei-tartózkodása-során-tanúsított-művészetpártoló-leleményessége,-mely-során-a-fürdőző-közönség-szórakoztatására-a-fürdőben-nyaraló-vendég-gyermekcsoporttal-rögtönzött,-ún.-színpadi-képcsoportokat-(élőképeket)-mutatott-be-a-„Négy-évszak”,-„Jákob-álma”-és-„Karácsony-estéje”-témakörre.⁷⁶ ugyanúgy-emlékezetes-marad-az-a-fürdőkertben-megrendezett,-díszvacsorával-egybekötött-zártkörű-társas-összejövetel,-amely-cseh-istván-kir.-törvényszéki-bíró-n-agyrőcére-tett-hivatalos-munkalátogatása-tiszteletére-szerveztetett-a-nagyrőcei-elit-közönség-által,-s-melyen-emelkedett-hangulatban-Jónás-árpád-hírneves-cigányprímás-bandájának-zenéje-mellett-szó-

71- Gömör-k ishont,-1900.-július-26.-

72- r ozsnyói-Híradó,-1897.-május-30.-

73- r ozsnyói-Híradó,-1882.-június-18.-

74- Murányvölgye,-1912.-augusztus-11.-

75- Gömör-k ishont,-1889.-augusztus-1.-

76- Gömör-k ishont,-1902.-augusztus-20.-

rakozott-a-közönség-a-késői-órákig.⁷⁷ a-zenés-szórakoztató-estek-közül-felejthetetlen hangversenyt-nyújtott-a-helyi-kórházalap-javára--bár-helyrajzilag-nem-a-füzdőkomplexum-berkein-belül,-de-a-vasas-füzdőben-nyaraló-budapesti-művészgárda--n-eogrady-dóra-dalénekesnő,-Lincz-Márta-hegedűművésznő-és-Lincz-Jenő-zongoraművész n-agyrőce-városi-vendéglőjének-nagytermében,-hol-1910-júliusában-előkelő-közönséget vonzott-össze-az-egész-vidékről.⁷⁸ szokatlan-ugyanakkor-az-a-tény,-miszerint-a-város tulajdonában-álló,-akkor-már-jelentős-átalakításon-átesett-füzdő-meglátogatását-az-1898.-szeptember-27-én-n-agyrőcén-megrendezett-megyei-orvos-gyógyszerész-egylet és-orvosszövetség-vándorgyűlése-keretében-nem-tűzték-programra.⁷⁹

a-füzdő-kora-tavasztól-késő-őszig-nem-csupán-a-helyi-lakosság-kirándulóhelyéül szolgált,-előnyös-fekvéséből-kifolyólag-számtalan-lehetőséget-rejtett-a-környék-felfedezésére-vágyó-nyaralóknak-is,-a-vármegye-nevezetességei-közül-a-murányi-várhoz,-a-tiszolci-(Tisovec)-fogaskerekű-vasúthoz,-a-vashegyi-bányákhoz,-a-hizsnyóvízi-árpád-kori templomhoz,-a-hizsnyói-vasolvasztó-telephez,-a-pelsőci-(Plešivec)-telepekhez,-az-aggteleki-barlanghoz,-a-híres-csetneki-(Štítnik)-templomhoz,-a-nagyszabosi (s-lavošovec)-papírgyárhoz,-a-krasznahorkai-várhoz,-a-d-obsinai-barlanghoz,-a-király-hegyhez,-a-kakas-hegyhez-és-számos-egyéb-látnivalóhoz-ideális-kiindulópontnak-számított.- (borovszky-1904,-156.-p.)-s-okat-lendített-a-füzdő-népszerűségén-az-is,-hogy-1904-ben-a-nagyőrcei-fiatalság-sporttelep-létesítését-kezdeményezte-a-füzdő-tőszomszédságában,-melynek-kiépítése-még-folyó-évben-elkezdődött:-a-tervekben-többek-között-fedett-és-nyílt-uszoda,-lövölde,-csónakázó-tó,-korcsolya-és-tenispálya-szerepeltek.⁸⁰ a-sporttelep-elkészült-létesítményei-mára-csupán-a-korabeli-képeslapokon köszönnek-vissza,-ugyanis-a-reménybeli-tervek-ellenére-alig-egy-évtizeddel-később-a-vállalkozás-sikertelenségéről-cikkezett-a-sajtó.⁸¹

Ha-már-a-füzdőéletnél-tartunk,-egy-szerencsés-kimenetelű-szerelmi-tragédiáról-is-be-kell-számolnunk,-melynek-néma-szemtanúi-szintén-a-vasas-füzdő-árnai-voltak.-az-eset-1912-nyarán-történt,-amikor-is-Takács-János-borbélysegéd-és-Trajmár-Margit-szerelmesek-közös-elhatározással-szublimátoldatot-ittak,-majd-a-következményektől-megijedve-segítségért-kiáltottak,-s-a-lármára-odasietők-tejjel-megitatván-őket-életüket-mentették.-Üröm-az-örömben,-hogy-a-rimaszombati-királyi-törvényszék-a-pár-férfitagját öngyilkosságra-való-rábeszélésért,-valamint-a-méreg-megszerzéséért-600-korona-pénzbüntetésre-és-egy-havi-fogházra-ítélte.⁸²

s-ahogyan-a-szerelmes-férfiú-sorsa,-úgy-a-kritikus-1945.-év-után-a-füzdő-jövője-is-megpecsételődni-látszott.-a-háborút-követően-a-füzdő-megszűnt,-épületei-az-enyészetnek-átadva-hevertek--mára-csupán-vendéglője-(egykori-főépülete)-árváldodik-egyedül-a-füzdőkomplexum-közül,-romosan,-elhagyatott-állapotban.-Megmentésére--állami-fennhatósága-ellenére--egyelőre-nincs-kilátás,-sem-ez-irányban-történő-kezdeményezés-mind-ez-idáig-nem-látott-napvilágot.-konstatálhatjuk:-r-euss-jóslata-bevált.

77- Gömöri-ujrás,-1910.-június-19.-

78- Gömöri-ujrás,-1910.-augusztus-7.-

79- Gömör-k-ishont,-1898.-szeptember-29.-

80- r-ozsnyói-Híradó,-1904.-augusztus-7.-

81- Murányvölgye,-1914.-május-2.-

82- Murányvölgye,-1912.-szeptember-22.-

fürdőélet-Jolsván

r endhagyó-módon-a-jolsvai-fürdő-méreténél,-kapacitásánál-és-lokális-jellegénél-fogva nem-hasonlítható-össze-más,-korábban-bemutatott-gömöri-fürdővel,-hiszen-már-a-maga-korában-is-aligha-volt-általánosan-ismeretes-a-vármegye-határain-belül.⁸³ ásványos-fürdővíze--bár-a-lényeges-balneológiai-szakirodalomban-helyenként-(kitaibel, Lengyel,-Wachtel,-bernáth)-gőrcső-alá-helyezték--hivatalos-minőségi-és-mennyiségi-vegyelemezés-alá-vizsgált-tárgydőszakunk-alatt-egyszer-sem-vétetett,-nincs-tudomásunk-róla,-hogya-szó-szoros-értelmében-kúraszerű-gyógykezelésre-váró,-beutalóval-érkezett-pácienseket-fogadott-volna,-fürdőorvos-kilétéről-nincsenek-információink,-telepe-a-fürdői-kalauzokban-pedig-egyáltalán-nem-került-bemutatóra.⁸⁴ Ha-egy-mondatban-szeretnénk-jellemezni,-akkor-a-Jolsva-környékbeli-értelmség-gyógyvízzel-működtetett-nyári-szórakozási-fórumának-tekinthetjük-a-fürdőt,-melynek-valódi-fürdőéletéről--kellő-forrásanyag-híján--keveset-tudunk.

ezen-egykor-i-szabadalmazott-bányaváros-dombos-területen-feküdt,-lombos-és-fenyves-erdők-szegélyében.-f-övei,-a-Murány-folyó-és-a-Jolsva-patak-mellett-több-fagymentes,-langyos-forrásvízzel-bírt.-emésztőrendszerre-kifejtett-hatásáról-elsősorban-az-ún.-k-amenya-forrás-volt-nevezetes,-szintén-jó-hatásának-tartották-szembajok-és-idegbántalmak-ellen-a-koldus-patak-vizét,-a-városi-fürdő-vizének-pedig-kiváló-gyógyerőt-tulajdonítottak-csúzos,-köszvényes,-nehézkóros-s-általában-ízületi-és-idegbajok-esetén.(borovszky-1904,-139.-p.)-Jelen-munkában-ez-utóbbi-forrásvízzel-foglalkozunk.

Már-a-18.-század-végén-vizsgálat-alá-került-Pillmann-istván-Gömör-megyei-főorvos-által,-aki-a-fürdésre-alkalmas-víz-et-világosnak,-tisztának-jellemezte,-amely-illatában-és-ízében-ugyan-nem-különbözött-a-közönséges-víztől,-bőrbetegségek-ellen-viszont-kitűnőnek-bizonyult.- (barthelomaeides-1808,-69.-p.)-a-19.-század-elején-Marikovszky-György-orvostudor-vette-gőrcső-alá-Jolsva-eme-hőforrását,-amelyet-már-a-századelőn-a-helyi-polgárság-által-fürdés-céljából-gyakorta-látogatotként-jellemzett,-sőt-néhány-éve-álló-kezdetleges-fürdőházáról-is-beszámolt-(Marikovszky-1814,-9-78.-p.)-az-írott-források-alapján-a-Marikovszky-által-látott-fürdőépület-nagy-valószínűséggel-Jolsva-városának-első-fürdője-lehetett,-majd-8-káddal-ellátott-„valódi”-fürdőházát-vendéglővel-együtt-az-1825.-évben-emelték.- (c morej-Potočná-2012,-54.-p.)-a-város-tulajdonában-álló-fürdő⁸⁵ bérlő-kezelése-alatt-üzemelt,⁸⁶ melyet-egy-1830-ból-fennmaradt-bérleti-szerződés-is-megerősít.⁸⁷

kitaibel-Pál-1829-ben-országos-viszonylatban-az-első-között-ismertette-a-forrást,-mely-alapján-spontán-légbuborékokat-vélt-felfedezni-a-vízben,-s-elsősorban-bőrbeteg-

83- Gömör-k ishont,-1901.-április-11.-

84- az-erdős-féle-album-szerint-Jolsva-városa-nem-küldött-adatokat-a-fürdőről-a-kötetben-való-megjelenés-céljából.-Magyar-f-ürdők-alauz-1911.-1911,-5-6.-p.

85- budapesti-k-irályi-o-rosegyesület-1882.

86- a-város-általában-három-egymás-után-követő-évre-adta-haszonbérbe-italmérési-joggal-együtt-Gömöri-k-özlöny,-1878.-július-23.-1913-ban-1350-korona-kikiáltási-ár-mellett-kínálták-haszonbérbe-a-város-fürdőjét.-Gömör-k ishont,-1913.-július-13.-

87- Haszonbérleti-szerződés-a-fürdő-bérbevételére,-1830.-

ségek-ellen-javasolta.- (k itaibel-1829,-319.-p.)-a-Lengyel-d ániel-által-1853-ban-piacra dobott-balneológiai-kötet-egy-szénsavas-ásványforrásról-és-egy-füüdőintézet-létezéséről számolt-be,- vizét-a-kunteplicei-hévforráshoz-hasonlítva,- melyet-az-„idült-bőrkütegek, valamint-a-hüüdéletművek-betegségei-ellen”-javasolt.⁸⁸ Wachtel-alapművének-számító kötete-egyértelműen-a-termálvizek-kategóriájába-sorolta-a-meszes-forrásvizet,- amely krónikus-bőrküüetések-esetén-kiváló-gyógyhatással-bírt.- (Wachtel-1859,-216.-p.) Hasonlóan-járt-el-bernáth-József-is,- aki-a-földes-forrásvizek-kategóriájába-helyezte, (bernáth-1879,-128-141.-p.)-valamint-a-Hunfalvy-monográfia-és-a-borovszky-féle-milenniumi-kötet--egyik-a-langyos-források,- másik-a-hévforrások-között--tartotta-számon.- (Hunfalvy-1867,-65.-p.;-borovszky-1904,-308.-p.)-az-előbbi-véleményekkel-ellen-tétben-kiss-antal-rozsnjó-i-orvos-Jolsva-város-3-füüdőszobából-álló-füüdőintézetét viszont-közönséges-vízre-való-füüdőként-jellemezte.- (Hunfalvy-1867,-191.-p.) ugyancsak-„hidegvízforrás”-jelzővel-illetve-városi-füüdőjét-Madarász-József-polgármester-a-budapesti-királyi-orvosegyesület-1882.-október-1-én-keleztett-füüdő-kérdőívén. „a-víz-állítólag-elemezve-lett,-eredménye-ösmeretlen.-szakértői-vélemény-szerint-mész keseréleg-vassavas-és-kovasavas”--olvasható-a-jolsvai-városatya-kéziratában,-aki-szerint-a-víz-kizárólag-kád-és-gőzfüüdésre-használtatott-helybeliek-és-környékbekiek-által.--„a-forrás-vize-melegített-állapotban-használtatik,-a-melegítés-tüüzifával,-füütés-által-eszközletett.”⁸⁹

Maga-a-földszintes-füüdőház-1869-ben-épült-újja, előbb-egy-nagyteremmel,- egy ebédliőhelyiséggel,- egy-erkéllyel,- 5-füüdőszobával,- 7-cinezett-fehér-bádogkáddal-és-4 vendégszobával-főlszerelve-várva-látogatóit,⁹⁰ a-század-folyamán-pedig-további-egy-füüdőszobával,- egy-káddal-és-egy-újabb-vendégszobával-bővült.- (borovszky-1904,-140.-p.) r-enoválása-után-ismét-haszonbérbe-bocsátatott,-a-fennmaradt-levéltári-források-alapján-1870-ben-f-arkas-ede-működtette,-akinek-írásából-többek-közt-azt-is-megtudhattuk, hogy-a-nevezett-évben-eredetileg-egy-izraeliták-számára-elkülönült-füüdőhelyiséget-is terveztek,- sőt-a-füüdő-jellegéből-kiindulva,- csekély-bevétellel-ugyan,- de-állítólag-egy ideig-az-ősi-és-téli-idényben-is-üzemelt.⁹¹ a-vendéglőben-az-étkezés-aponként-80-krajcár--1-forint-között-ingadozott,- havonként-15-20-forintot-számlált.- Gyógydíjak-nem kerültek-felszámolásra,- mint-ahogy-a-gyógykezelés-is-telepen-kívül,- magánorvosok-által eszközületett.⁹²

a-város-és-vidéke-kikapcsolódásra,- ill.-szórakozásra-vágyó-lakossága-körében-népszerű-célponttá-vált-a-füüdő,- ahol--bár-fedett-sétányok-és-csarnokok-híján⁹³--a-szép hársfasorokkal,- fenyőcsoporttal,- virágágyakkal-és-díszbokrokkal-ékesített-füüdőkert-kellemes-sétahelyként-szolgált. Jolsva-polgárai-elsősorban-héüvégekén-és-ünnepnapokon látogatták,- vasas-vizét-pedig-ambuláns-gyógykezelés-esetén-alkalmazták.-a-májustól

88- értsd-bőrbetegségek-és-hüügyüti-panaszok-esetén.-Lengyel-1853,-211.-p.

89-budapesti-k-irályi-orvosegyesület-1882.

90-budapesti-k-irályi-orvosegyesület-1882.

91-f-arkas-ede-haszonbérliő-levele-Jolsva-szabadalmas-bányaváros-választmányához-a-haszonbérleti-szerződés-pontjainak-módosítása-ügyében-1870.

92-budapesti-k-irályi-orvosegyesület-1882.

93-budapesti-k-irályi-orvosegyesület-1882.

augusztus- végéig⁹⁴ üzemelő- fürdő- 1873-ban- már- 1906- fürdővendéget- fogadott.⁹⁵ e megdöbbentően- magas- létszám- nagy- valószínűséggel- az- elkészített- fürdők- alapján mérte- a- klienseket,- ugyanis- az- 1882.- évi- kérdőív- alapján- évente- átlagosan- 900-1000 fürdőt- készítettek- el- a- közönség- számára,- tehát- ezen- adat- alapján- teljesen- reális- értékről- van- szó.⁹⁶ a- századfordulón- a- helyi- lakosságon- kívül- már- állandó- nyaralóvendégekkel- is- büszkélkedhetett- a- város,- kiket- elsősorban- a- hegyes- völgyes- határ- változatos kirándulóhelyei- vonzottak- oda.- ilyen- volt- a- jolsvai- óvár,- a- hizsnóvízi- vasgyár,- az aggteleki- cseppkőbarlang,- a- d obsinai- jégbarlang,- a- murányi- vár,- a- k akas-hegy,- a- vas-hegy- és- a- király-hegy.⁹⁷ Mivel- a- fürdő- közvetlen- a- város- mellett- feküdt,- így- a- telep- által nyújtott- csekély- elszállásolás- végett- előnyösen- lehetett- lakáshoz- jutni- a- városi- nagy- vendéglőben,- illetve- magánházaknál- egyaránt.

Posta,- távíróállomás- és- gyógyszerár- Jolsva- városában- helyben- üzemelt.- a- fürdő- az 1880-as- években- a- pelsőci- vasútállomástól- 2- órányira- feküdt,- így- társas- kocsik- hiányában- egyes- kocsikkal- 3-forint- viteldíj- fejében- vált- elérhetővé- a- fürdő.⁹⁸ később,- 1903-ban- a- személyforgalom- gyorsabbá- tételének- érdekében- felmerült- egy- esetleges- automobiljárat- elindításának- a- gondolata- a- Tornalja- n- agyrőce- Jolsva- vonalon,- a- terv- realizálásáról- azonban- nincsenek- információink.⁹⁹

a- „Jolsva- mulatókertjének”- is- bátran- beillő- fürdő- a- nyári- szezon- beálltával- a- muzsikától- volt- hangos.- a- fürdőben- állandó- zene- és- kaszinó- gondoskodott- a- vendégek- szó- rakoztatásáról,¹⁰⁰ míg- a- fürdőkertben- levő,- kényelemmel- berendezett- „lawn-tennis” pálya- a- szépszámú- sportúzó- közönségnek- szolgált- testedző- kapcsolódásként.- a- bál- szerelmesei- a- fürdő- nagytermében- vagy- a- fürdőkertben- megrendezésre- kerülő- zenés- táncos- mulatságok- közül- válogathattak- kedvükre,- legyen- szó- húsvéti- mulatságról,¹⁰¹ zártkörű-¹⁰² diákok- próbabábjáról,¹⁰³ a- jolsvai- állami- és- evangélikus- népiskola- szokásos tavaszi- majálisáról¹⁰⁴ vagy- magánjellegű- rendezvényről.- utóbbira- példa- a- m.- kir.- honvéd tisztakar- tagjának,- s- ebess- Lipót- százados- tiszteletére- 1900- májusában- a- város- közönsége- által- megrendezett- táncmulatsággal- egybekötött- búcsúestély.¹⁰⁵ a- helybéli- egyletek- számára- is- a- fürdőkert- árnyai- bizonyultak- a- legideálisabbnak.- a- város- e- kedvelt- szórakozóhelyén- 1908- augusztusában- az- iparos- ifjak- rendezetek- tánc- egybekötött- népi- ünnepélyt- a- kistrőcei- (r- evúčka)- tűzkárosultak- javára,- melyen- mindenki- kedvére- csemegézhetett- a- kínálatból:- volt- csecsebecse- értékesítés,- pogácsa,- pezsgő,- lampionok,- tűzijáték,- tombola,- világposta.¹⁰⁶ a- karitativitás- vezérelte- 1913- márciusában- a- jolsvai- moz-

94- r- ozsnyói- Híradó,-1914.-május-28.-

95- f- ürdői- lapok,-1873.-július-13.-i.-évf.-8.-sz.

96- budapesti- k- irályi- o- rvosegyesület-1882.-

97- budapesti- k- irályi- o- rvosegyesület-1882.-

98- budapesti- k- irályi- o- rvosegyesület-1882.-

99- r- ozsnyói- Híradó,-1903.-május-17.

100- budapesti- k- irályi- o- rvosegyesület-1882.-

101- Murányvölgye,-1913.-március-23.-

102- r- ozsnyói- Híradó,-1885.-november-15.

103- Gömör- k- ishont,-1908.-augusztus-2.

104- Murányvölgye,-1912.-május-19.-;r- ozsnyói- Híradó,-1895.-június-2.-

105- r- ozsnyói- Híradó,-1900.-május-27.

106- r- ozsnyói- Híradó,-1908.-augusztus-23.

gőfényképszínházat-is:-a-fürdő-nagytermében-vetítéssel-egybekötött,-majd-Jónás-árpád nagyrócei-zenekarának-muzsikájával-felpezsdített-táncmulatság-egész-jövedelmét-fele-részen-a-jolsvai-női,-felerészen-pedig-a-jolsvai-vöröskeresztegylet-javára-fordította.¹⁰⁷ a- fürdő- operával,- humoreszkkal,- népdalokkal,- zongora,- fuvola- és- hegedűjátékkal fűszerezett-hangverseny-megrendezésére-is-alkalmasnak-bizonyult,- 1900.-augusztus 22-én-a-helyi-„lawn-tennis”-egylet-táncmulatsággal-egybekötött-hangversenyén-mintegy 20-pár-táncolta-a-négyeseket.¹⁰⁸ a-város-fürdőkertje-nagyobb-volumenű-rendezvények-egyaránt-otthon-adott,-ilyen-volt-1892-augusztusában-a-Gömörmezei-általanos Tanító-egyesület-XIX.-évi-közgyűlése-alkalmával-megrendezett-kétnapos-konferenciasorozat-keretében-felszolgált-díszes,-150-fős-közebed,-melyhez-„a-habzó-sört-és-a-gyöngyöző-bort-Jolsva-város-szolgáltatta-szíves-vendéglátása-jelül.”¹⁰⁹ a-történethez-hozzátartozik,-hogy-a-fürdő-vendéglőjében-elfogyasztott-„silány,-ízetlen-étel-és-ital”-után-az-egyleti-tagok-kedélyes-hangulatú-kirándulást-tettek-a-környék-nevezetességeihez:-a-vashegyre,-a-c-hisnyovci-vasgyárba-és-a-c-seresznyés-kertbe.¹¹⁰

Jolsva-fürdője-1918-után-vesztette-el-ásványfürdő-jellegét,-ennek-ellenére-egészen az-1970-es-évekig-üzemelt,-mígnem-utolérte-a-sorsa.-vendéglőjének-az-ezredforduló jelentette-a-véget.-Mára-csupán-a-megmaradt-alapkövek-árulkodnak-a-hajdan-élt-jolsvai-polgárok-kacajától-zajos-fürdőépületről,-valamint-az-ide-vezető-fürdő-utca-(k úpel'ná ulica)-emlékezteti-lakóit-néhaj-gyógytelepük-létezésére.

irodalom

A „Füzdőirodalmi Könyvtár” értesítője.-ii.-évf.-34.-sz.-1895,-budapest.

A Gömörmezei Orvos-Gyógyszerész Egylet XXXIV. és a Gömörmezei Orvos-Szövetség VI-ik évkönyve az 1903. és 1904. évről.- r imaszombat,- nyomtatott- r ábely- Miklósnál, 1905.

A Gömörmezei Orvos-Gyógyszerész Egylet és Orvos-Szövetség évkönyve az 1905. és 1906-ik évről. r imaszombat,-n yomatott-r ábely-Miklósnál,-1907.

bartholomeides,-Ladislaus-1808.-*Incyti superioris Ungariae comitatus Gömöriensis notitia historico-geographico statistica.* Lőcse.

bernáth-József-1879.-*Magyarország ismertebb ásványvizei természettudományi és gyógyászati tekintetben.*-budapest,-n yomatott-bagó-Márton-és-fiánál.

boleman- istván- 1896.- *Magyar fürdők és ásványos vizek.*- budapest,- Magyar- balneológiai egyesület.

borovszky-samu-1904.-*Magyarország vármegyéi és városai. Gömör és Kishont vármegye Budapesti Királyi Orvosegyesület 1882.*- n em- osztályozható- ásványvízforrások.- 76.- doboz. budapest,-s emmelweis-o rvostörténeti-Leváltár.-

c morej,-Július-Potočná,-eva-2012.-*Kúpele odviate časom.*-Poprad,-r egion.

d ubovský-d ušan-1993.-*Revúca kolíska slovenského stredného školstva.*-r evúca,-Mestské-kul-túrne-stredisko.

107- a-felvételeken-az-austerlitz-csatáról,-a-Jungfrau-megmászásáról,-valamint-további-humoros történetekről-meséltek-a-képkockák.-Murányvölgye,-1913.-március-23.-

108- r ozsnyói-Híradó,-1900.-augusztus-25.-

109- Gömör-kishont,-1892.-szeptember-1.-

110- Gömör,-1892.-szeptember-4.-

- Farkas Ede haszonbérő levele Jolsva szabadalmas bányaváros választmányához a haszonbérleti szerződés pontjainak módosítása ügyében.-1870.-december-20.-k assai-kerületi Levéltár-r ozsnyói-kihelyezett-részlege.-f ond:-Jolsva-város-magisztrátusa.-d oboz:-44. 58.-sz.-irat
- Gömör és Kishont vármegyei naptár az 1903. évre 1903.-r ozsnyó,-n yomatott-Görbics-és-bauer kiadók-nyomdájában.
- Hardtl,-august-1862.-d ie-Heilquellen-und-k urorte-des-oesterreichischen-kaiserstaates.-Wien. Haszonbérleti szerződés a fürdő bérbevételére 1830.-k assai-kerületi-Levéltár-r ozsnyói-kihelyezett-részlege.-f ond:-Jolsva-város-magisztrátusa.-d oboz:-12.-435436.-sz.-irat
- Hohlfeld-Lajos-1898.-Fürdői Almanach az 1898. évre.-a-n emzetközi-f ürdő-Lapok-kiadóhivatala.-Hunfalvy-János-1867.-Gömör és Kishont leírása.-Pest,-n yomatott-emich-Gusztáv-nyomdásznál. k itaibel,-Pauli-1829.-Hydrographica Hungariae.-Pestini.
- Lengyel-dániel-1853.-Fürdői zsebkönyv.-Pest.
- Magyar Fürdőkalauz 1910. iv.-évf.-Magyar-f ürdő-k alauz-kiadóvállalat.-Tata,-englander-és-társá nyomdai-műintézete,-1910.
- Magyar Fürdőkalauz 1911. vi.-kiadás.-Magyar-f ürdő-k alauz-kiadóvállalat.-Tata,-englander-és társa-nyomdai-műintézete,-1911.
- Marikovszky,Georg-1814.-Physische und analytische Beschreibung aller Mineralquellen des löbl. gömörer und Klein-Honthor Komitats.-Löcse.
- Marikovszky-György-1829.-A Nagy-Rőtzei orvosvíznek elbontásáról, orvosi erejéről és hasznairól. r ozsnyó.
- r euss-Gustáv-1854.-Opis městečka Velká Řevúca zvaného I. a II. díl. 1853-1854.-k éziratban maradt-letét.-slovenská-národná-knižnica-Martin,-Literárny-archív,-fond:-Július-botto, kr.-1,-prír.:2177/81-(slovenská-n emzeti-k önyvtár-Martin,-irodalmi-levéltár,-Július-botto fond,-1.-sz.-doboz,-iktatószám:-2177/81)-
- Wachtel-dávid-1859.-Ungarns Kurorte und Mineralquellen.-o edenburg.

Éva Kerényi

Spa Life in The 19th Century in Gömör, No. 8. Nagyőrce and Jolsva --spa on the outskirts of Tóváros

This time, roaming in the heart of the Gömör (Gemer) region, we are going to look at the historical spas situated in the county's net small towns. The spa of Nagyőrce (Revúca), referred to in a contemporary newspaper advertisement as a first-rate climatic spa and health resort: "it is situated in the pleasant valley of an enormous leafy forest of an exquisite beauty, offering comfortable walking trails on the dust-free, ozone-rich, refreshing air." The advertisement did not polarize, it faithfully reflected reality. The spa resort, situated in an only 15 minutes distance from the town, attracted visitors by a lovely park. From among the mineral water spas of the Gömör region, the least popular destination was the spa of Jolsva located on the boundary of the Gömör-Szepes (Torna) Mountain and the Gömör-Torna karst, which, by its very nature, rightly deserves the "homely" epithet.

PaPP adrien

a-fikció-és-valóság-Pálóczi-Horváth-Lajos műveiben¹

adrien PaPP
fiction-and-reality-in-the-Writings-of-Lajos-Pálóczi-Horváth

82(091):821.511.141-(477.87)
82:929:821.511.141-(477.87)
929-Pálóczi-Horváth-Lajos-

keywords:-Transcarpathian-Hungarian-literature,-narratology,-history,-reference.

„az-irodalomból-ki-lehet-bontani-a-társadalom-képét”-(Wellek-2006,-94.-p.)--ezt-a-fel-
tevést-igazolják-azok-a-tanulmányok,-melyek-például-balzac,-Turgenyev,-Tolsztoj,
Mikszáth,-Jókai-stb.-regényei-alapján-vázolják-fel-a-régebbi-korok-társadalmi-sajátos-
ságait.-a-szépirodalmi-írások-így-nem-csak-az-irodalom,-az-irodalomtudomány-számára
lehetnek-adekvátak,-hanem-egy-interdiszciplináris-térben-a-társadalomtudományok,
történettudományok-számára-is.-a-szépirodalmi-narratívák-referenciális-olvasata-pél-
dával-a-nemzetiségi-társadalmak-sajátos-képének-körvonalazásához-is-fontos-adalékul
szolgálhat,-mivel-a-terület-szerzőinek-művei-a-társadalmi-változásokat-explicit-módon
képesek-bemutatni,-ami-mindenképp-egy-árnyaltabb-kép-kialakításához-vezethet,-illet-
ve-lehetőséget-nyújtana-a-nemzetiségi-irodalmak-szövegeit-a-kultúrákőzi-viszonyok
összefüggésében-elemezni.

Mind-az-irodalomtudományban,-mind-a-historiográfiában-meghonosodott-az-a-ten-
dencia,-amely-a-történelmi-narratíva-irodalmi-szövegszerűségének,-illette-a-szépirodal-
mi-szöveg-történetiségének-vizsgálatára-irányul.-Tanulmányomban-én-is-ezt-az-irányvo-
nalat-kívánom-követni.-a-beregszászi-születésű-Pálóczi-Horváth-Lajos-*Álompákász* és
Két világ határán című-autobiográf-regényeit-vizsgálom-és-elemzem,-különös-tekintet-
tel-a-fikció-és-valóság-sajátos-összefonódására-e-művekben.-ehhez-az-elméleti-keretet
elsősorban-az-irodalom-és-valóság-kapcsolatára-irányuló-irodalomelméleti,-illette-his-
toriográfiai-szakirodalom-adja.-

arra-a-hipotézisre-alapozva,-hogy-az-irodalom,-az-irodalmi-mű-képes-közvetíteni-a
társadalmi-változásokat,-még-ha-azt-a-szubjektív-valóság-keretein-belül-is-teszi,-úgy
vélem,-hogy-a-műveket-a-referencia-elvének-alávetve-lehet-a-történelemtudomány-szá-
mára-is-értékes-írásként-kezeln,-természetesen-figyelembe-veve-a-fikció-lehetőségét
és-az-írói-autonómiát:-az-írónak-joga-van-lehetséges-világok-létrehozására,-és-a-valós
világok-sajátos-ábrázolására.

1 a-tanulmány-a-Márton-áron-kutatói-s-zakkollégium-keretein-belül-készült.

Mimészisz--referencia--irodalom

a-valóság-és-fikció-évszázadok-óta-tartó-dialektikája-és-kérdésköre-folyamatosan-elő-bukkan-a-filozófiával,-művészettel,-irodalommal,-sőt-némely-esetekben-a-historiográfiával-foglalkozó-diskurzusokban-is.-arisztoteléstől-kezdve-napjainkig-foglalkoztatja-a-teoretikusokat,-hogya-alkotás,-az-irodalmi-mű-milyen-mértékben-van-kapcsolatban-a-tényleges-valósággal,-sőt,-hogya-létezhet-e-ez-a-kapcsolat-egyáltalán.-k-ülönböző-teóriák (c ompagnon- 2006,- 109-158.- p.)-születtek,- melyek- vagy- az- irodalom- legfontosabb funkciójának-nevezik-a-valóság-ábrázolását,-vagy-épp-teljességgel-lehetetlennek-tartják,-hogya-irodalmi-alkotás-önmagán-kívül-bármi-másra-is-utaljon.-az-elméleti-szerte-ágazódást-a-témával-kapcsolatban-jól-érezelteti,-hogya-már-a-terminusok-használata-is-eltér-egymástól,-több-esetben-önmagában-a-kifejezés-alkalmazása-egyfajta-elméleti-álláspontot-tükröz.-az-arisztotelészi-mimészisz-(bolonyai-1997,-119.-p.)-és-annak-különböző-fordításai-(utánzás,-megjelenítés,-értelmezés--c ompagnon-2006,-110.-p.)-a-való-szerű,-realizmus,-referencia,-megjelenítés-és-ezen-fogalmakkal-oppozícióban-álló-kita-lálás,-fikció,-illúzió,-vagy-épp-hazugság--mind-mind-élő-kifejezések-a-témával-foglalkozó-írásokban.

az-alkotás-és-valóság-kapcsolatára-irányuló-teoretikai-párbeszéd-pedig-még-sokré-több,-hiszen-az-évszázadok-során-különböző-egymással-kapcsolatos-vagy-épp-ellenté-tes-elméleti-elgondolások-rakódtak-egymásra.-Jól-érezelteti- ezt- a- heterogenitást,-hogya-már- a- klasszikus- hagyományban- sem- létezett- egységes- és- egyértelműen- uralkodó-állásfoglalás-a-kérdéskörrel-kapcsolatban:-már-a-platóni-és-az-arisztotelészi-mimészisz-értelmezés-is-jelentősen-eltért-egymástól.-Míg-Platón-szerint-a-művészet-a-valóság-tükre,-és-a-valóság-elemei-az-örökkévaló-létezők-utánzatai,-így-maga-a-művészet,-mely-utánoz,-igazából-az-utánzatot-utánozza,-tehát-alacsonyabb-fokon-másol.- (Mészáros 2012,-8-9.-p.)-épp-ezért-ez-a-másolat-nem-lehet-hiteles,-sőt-az-egyetlen-funkciója,-hogya-eltávolít-az-igazságtól-(ezért-űzné-ki-államából-a-költöket).-ezzel-szemben-arisztotelész-a-mimészisz-feladatának-a-valóság-utánzását,-nem-pedig-másolását-tartja.-az-utánzás-szerinte- a- létezők- és- a- dolgok- általános- és- jellegzetes- vonásait- képes- megragadni, (Mészáros-2012,-8-9.-p.)-az-emberi-cselekedeteket-a-nyelv-segítségével-megjeleníte-ni.- (c ompagnon-2006,-118.-p.)

Látható-tehát,-hogya-már-a-mimészisz-fogalmának-kezdeti-meghatározása,-ereden-dője-sem-egységes,-és-ez-a-mindig-jelenlévő-ellentét-az,-ami- ezt- a- kifejezést-és-értelmezését-az-évszázadok-során-mindig-körbefonta.-a-valóság-és-művészet-kapcsolatát-megragadó-elméletekben-mindig-létezett-egyfajta-eredendő-szembenállás,-amely-vagy-mimésziszelvű,-vagy-épp-illúzióelvű-volt.-a-folyamatosan-újraéledő-teoretikai-polémia-talán-leginkább-a-20.-században-érte-el-a-csúcspontját,-és-ahogy-Philippe-Hamon-francia-teoretikus-fogalmaz:-az-elméleti-diskurzusok-során-a-referencia-kérdése-a-szerző-vel,-a-kontextussal-együtt-„kritikai-purgatóriumba”-került.- (c ompagnon-2006,-110.-p.)

a-mimészisz,-az-irodalom-referencialitását-megkérdőjelezte,-sőt-cáfolta-az-iroda-lomelmélet-azon-ága,-amely-szerint-az-irodalmi-szöveg-csak-és-kizárólag-önmagára-utal,-és-egyedül-csak-magáról-szól-(„a-költemény-a-költeményről-szól”- --c ompagnon 2006,-110.-p.)-Philippe-s ollers-határozottan-kijelentette:-„...-az-ún.-realizmus-[...] -ez-az-előítélet,-mely-abból-áll,-hogya-elhisszük,-egy-írásnak-ki-kell-fejeznie-valamit,-ami-nem-adott-ebben-az-írásban-[...] -észre-kell-vennünk-azonban,-hogya-ez-a-konvenció-csak-elő-

zetes- megegyezésekre- vonatkozhat,- minthogy- a- valóság- fogalma- is- megegyezés- és konformizmus,- egyfajta- hallgatólagos- szerződés- az- egyén- és- az- ő- társadalmi- csoportja között.”- (c ompagnon- 2006,- 109.- p.)- ez- részben- előrevetíti- Paul- r- icoeur- ún.- olvasási szerződését,- amely- nem- más,- mint- az- elbeszélői- hang- és- az- olvasó- közti- megállapodás arról,- hogy- egy- szépirodalmi- műnek- fikciós- vagy- történelmi- jelleget- tulajdonítanak- e,- és, hogy- elfogadják- e,- hogy- az- események- az- elbeszélői- hang- múltjához- tartoznak.- (r icoeur 1999b,- 62.- p.)

az- 1990- es- években- r oland- barthes- elméleti- sortűz- alá- vette- a- referencialitás- kérdését,- és- teljesen- elvetette:- „...még- a- legrealistább- regényben- sincs- »realitása«- a- referensnek- -- elég- elképzelni,- micsoda- fel fordulást- okozna,- ha- akár- a- legjózanabb- elbeszélés- leírásait- szavukon- fognánk,- működési- programokká- fordítanánk- le,- és- egyszerűen- megpróbálnánk- kivitelezni- őket.”- (barthes- 1997,- 107 - 108.- p.)- antoine- c ompagnon, aki- *Az elmélet démona* című- könyvében- egy- jelentős- fejezetet- szentel- a- referencia- kérdésének,- barthes- ezen- sarkalatos- kijelentését- röviden- így- cáfolja:- „Már- az- érv- is- elég- különösen- hangzott,- ugyanis- azzal- a- megállapítással- volt- egyenértékű,- mely- szerint- az- irodalom- használati- utasítás.- elegendő- megpróbálni- követni- a- használati- utasításokat,- melyek- minden- elektromos- készüléket- kísérnek- [...] ahhoz,- hogy- rájövünk,- nem- kevésbé- használhatóak,- mint- egy- balzac- regény,- s- mégsem- fogjuk- teljességében- tagadni- kapcsolatukat- a- szóbanforgó- géppel.”- (c ompagnon- 2006,- 131.- p.)

ahogy- a- purgatóriumi- állapot- sem- állandó,- úgy- az- areferencialitás- sem- bizonyult- hosszú- időre- egyeduralkodónak- a- modern- irodalomelméletben:- a- mimészis- tagadására- irányuló- elméletek- mellett- több- kísérlet- is- született- arra- vonatkozóan,- hogy- a- szöveg- kontextuális- megközelítését- érvényre- juttassák.- így- például- bahtyin- újra- bevezette- a- valóságot,- a- történelmet- és- a- társadalmat- a- szövegbe,- mondván,- hogy- a- textus- folyamatosan- dialogizál.- viszont- az- ő- nyomán- létrejött- intertextualitás- mégis- visszazárult- a- szövegre,- s- újra- bezárta- azt- a- lényegi- irodalmiságába,- mivel- bahtyinnál- az- intertextualitás- egy- tárgy- értelemben- vett- párbeszédet- jelentett- a- szövegek- között,- erősen- utalva- a- kontextusra,- de- a- hatására- létrejött- intertextualitás- elméletében- már- kizárólag- különböző- szövegek- közötti- kapcsolatokat- jelölt.

a- referencia- fogalmának- rehabilitálásához,- illetve- a- Hamon- által- megnevezett- purgatóriumi- állapot- megszüntetéséhez- szükség- volt- a- klasszikus- mimészis- fogalom- újra- értelmezéséhez.- barthes- és- az- ő- nyomán- számos- strukturalista,- posztstrukturalista- teoretikus- a- kifejezést- egyértelműen- utánzásként,- másolásként- értelmezték,- és- erre- a- funkcióra- építették- referenciaellenes- téziseiket.- az- irodalom- nem- másolhatja- a- valóságot,- a- szöveg- nem- tükrözhet- mást,- mint- önmagát.- n orthrop- f rye- (f rye- 1998,- 180.- p.)- és- Paul- r icoeur- (r icoeur- 1998,- 11.- p.)- a- mimészist- ismeretként- definiálták,- melynek- célja- nem- a- másolás,- hanem- a- viszonyok- fölállítása- a- történések- között,- egyfajta- „érthetőségi- struktúra”- szerkesztése,- amely- értelmet- ad- a- szövegben- megjelenő- cselekedeteknek.- így- a- mimészis- nem- csupán- utánzás,- megjelenítés,- nem- „a- jelenlét- megkettőződése,- [...] szakadás,- mely- megnyitja- a- kitalálás- terét,- [...] megalapítja- az- irodalmi- mű- irodalmiságát”.- (c ompagnon- 2006,- 148.- p.)- ebben- az- újraértelmezési- folyamatban- nagy- szerepet- játszott- r icoeur- hármass- mimézis- elmélete,- melyet- az- 1980- as- évek- végén- dolgozott- ki.- ebben- r icoeur- a- mimézist- hermeneutikai- megközelítésből- értelmezi- át,- s- zent- ágoston,- illetve- Heidegger- időfelfogását- tartja- szem- előtt,- s- az- idő- és- az- elbeszélés- közötti- közvetítést- tárja- fel- a- mimézis- sajátos- analízisén- keresztül.- az- elem-

zés-sarokkövét-a-mimézis2 adja,- amely-közvetítő-jellegénél-fogva-a-költői-kompozíció világába-nyit-utat,-és-a-szöveg-előttjétől-(mimézis1)-az-utánjához-(mimézis3)-vezet-el. (r icoeur- 1999a,- 255-309.- p.)- Úgy- véli,- hogy- a- valóságnak,- tényeknek- elbeszélése szimbolikus,-egy-interpretált-valóság,-és-tulajdonképp-az-emberi-és-történeti-idő-megismerése-csak-az-elbeszélés-folyamán-lehetséges.

Látható,-hogy-a-modern-irodalomelmélet-heves-támadása-a-referenciával-szemben nem-nyert-kizárólagos-létjogosultságot,-és-szép-lassan-más-elvetett-fogalmakkal-együtt újra-beszivárgott-az-irodalmi-gondolkodásba.-a-kontextuális-megközelítésmódok-egyre nagyobb-teret-nyernek-az-elmélet-határain-belül,-s-ahogy-szilasi-László-fogalmaz:- „a realizmus-újra-téma-lett”.-(s zilasi-2006,- 79.- p.)- ugyanakkor-mindenképp-érdemes-a compagnon-által-preferált-arányt-szem-előtt-tartani:- „nem-megfosztani-az-irodalmat-a referenciától,- de- nem- kizárólagos- értékként- kezelni”.-(compagnon- 2006,- 130.- p.) Hiszen-a-referencialitás-kérdése-az-évszázados-dialógusokat-követően-is-még-mindig nyitott:-nem-fogadható-el-dogmaként-sem-a-kizárólagos-referencialitás,-sem-a-kizárólagos-areferencialitás.- egyrészt- a- valóság- és- irodalom- sajátos- kapcsolatában- fontos szerepet-játszik-a-műfaji-megkötöttség:-egy-utópisztikus,-science-fiction-regény-esetében-az-olvasóban-nem-ébred-fel-a-valóság-kibontása-iránti-vágy,-viszont-egy-történelmi,- esetleg-önéletrajzi-vonatkozású-írás-olvasása-során-az-olvasói-reflexió-ösztonösen igyekszik-megtalálni-a-valódi-valóság-és-a-mű-valósága-közötti-párhuzamot.-cave-carlo Ginzburg-történész-szerint-az-olvasó-nyomkereső,-aki-vadász-módjára-keresi-a-szövegben-a-jeleket,-melyek-a-valóságra-utalnak,-s-ezáltal-értelem-adnak-a-megjelenített-cselekvéseknek.- (compagnon- 2006,- 151.- p.)- Másrészt- ehhez- társul- még- az- az- olvasói magatartás,-mely-szintén-egyfajta-vadászatot-imitál:-megrögzötten-keresi-a-szöveg-termeszetétől-eltérő-vonásokat:-egy-történeti-szövegben-a-hazugságot,-egy-szépirodalmi narratívában-az-igazságot.- (Lejeune-2003,-24.-p.)

irodalmi-alkotás-a-történész-szemével

az-irodalomelmülethez-hasonlóan-a-historiográfiai-diskurzusok-keretében-is-régen-foglalkoztatja-már-a-kutatókat-mind-a-történelmi-narratíva-irodalmi-szövegszerűsége,-mind pedig-az-szépirodalmi-szöveg-történetisége.

Hayden-White-történetfilozófus-szerint-például-egy-történeti-szöveg-kezelhető-irodalmi-alkotásként,-amennyiben-igaz,-hogy-valóságreferens-kijelentései-egy-bizonyos formát-kapnak.- (White- 1997,- 97.-p.)- Megfordítva- ezt- az- elméletet- felvetődik- a- kérdés,- hogy- egy- megformált-irodalmi-szöveg-kezelhető-e-történeti-elbeszélésként,-amennyiben egy-bizonyos-korszemlélet,-referenciával-rendelkező-állítások-megjelennek-narratívájában?

f rank-ankersmit-(szintén-történetfilozófus)-ennél-messzebb-menően-konkrétan-felveti- a- történeti,- illetve- a- történeti-társadalmi- tematikájú- szépirodalmi- szövegek- közti hasonlóságot:- a- historiográfiai- szövegek- narratívája- múltreferens- állításokból- áll,- viszont- ezek- az- állítások- nem- csupán- tényközlések,- hanem- kijelentéseik,- állításaik többletjelentéssel- bírnak,- mivel- a- szerző- (történész)- a- múlt- értelmezése- során- saját szubjektív-nézőpontját,- az- események- sajátos- értelmezését- képtelen- kizárni- a- szövegből.- ezzel- párhuzamosan- pedig- a- történeti- jellegű- irodalmi- alkotásokról- szintén- elmond-

ható,-hogy-kijelentéseket-tesz-a-múltról,-ugyanakkor-saját-szubjektív-nézőpontját-bele-
építi-az-általa-létrehozott-narratívába.-(ankersmit-2000,-117.-p.)

k isantal- Tamás- szerint- az- irodalmi- szövegeket- valamennyire- lehetséges- történeti
módon-elemezni,-vagyis-a-történelemelméleti-diskurzuson-és-metodológiai-belül-van-egy
olyan-közeg,-ahol-az-irodalom-és-a-historiográfia-kapcsolatba-lép,-s-a-történeti-elemzési
módszerek-szépirodalmi-szövegekre-is-alkalmazhatóak.-(k isantal-2004,-79.-p.)

Természetesen-szélsőséges,-már-már-utópisztikus-elképzelés- lenne-kordokumentu-
mi-státuszra-emelni-bizonyos-irodalmi-szövegeket,-hisz-nem-szabad-elfeledkeznünk-a
fikcióról-és-az-írói-autonómiáról-sem:-az-írónak-joga-van-lehetséges-világok-létrehozá-
sára,-a-valós-világok-sajátos-ábrázolására.-viszont-mindenképp-figyelembe-kell-venni
az-irodalom-valóságra-való-utalásának-lehetőségét-is,-és-így-ha-nem-is-kordokumen-
tumként,-de-bizonyos-szépirodalmi-szövegek-egy-interdiszciplináris-kutatási-térben-tör-
téneti-segédokumentumként-kezelhetőek.

Pálóczi-Horváth-Lajos-regényei

Pálóczi-Horváth-Lajos-befejezetlen-regényciklusa-a-korai-kárpátaljai-magyar-irodalom
egyik-jelentős-prózai-alkotása.-az-elkészült-két-regény-(*Álompákász*,*Két világ határán*)
kitűnő-képet-fest-az-első-világháború-előtti-évek,-illetve-a-háború-ideje-alatti
beregszászról-és-társadalmi-rétegződéséről,-különös-hangsúlyt-fektetve-a-középne-
messég,-a-dzsentrík-életének-bemutatására;-így-pedig-kitűnő-lehetőséget-nyújtanak-a
referenciális-olvasathoz.

Pálóczi-Horváth-Lajos-nevével-a-magyar-irodalomban-keveset-találkozhatunk,-az-iro-
dalmi-köztudatban-sokkal-inkább-ismert-Pálóczi-Horváth-ádám² és-Pálóczi-Horváth
György³ neve.-ennek-legfőbb-oka,-hogy-Pálóczi-Horváth-Lajos⁴ elsősorban-műfordítóként,
esetlegesen-folklórgyűjtőként,-közgazdász-ként-szerzett-hírnevet,-és-csak-idős-korában
kezdte-el-írni-a-már-fentebb-említett-regényeit,-melyek-váratlan-halála-miatt-maradtak
torzók.-az-elkészült-regények-azonban-a-kárpátaljai-magyar-irodalom-száma-minden-
képp-kulcsfontosságú-alkotások,-főként-a-bennük-lévő-hiteles-társadalomábrázolás
miatt.-épp-a-hitelességük-okán-lehetnek-ezek-a-regények-a-20.-század-első-évtizedeinek
rekonstruálásra-irányuló-történeti,-szociológiai-kutatások-adalékanyagai-is.

a-regények-nem-képezik-szervesen-a-két-világháború-közötti-kárpátaljai-magyar-pró-
zairodalom-recepcióját,-ugyanakkor-a-második-világháborút-követő-irodalmi-önszerve-
ződéshez-sem-tartoznak.-Pálóczi-sajátos-szerepet-tölt-be-a-kárpátaljai-magyar-iroda-
lomban,-hisz-személye-irodalmi-tekintetben-nem-kötődik-a-területhez,-mivel-jóval
Magyarországra-való-kitelepedése-után-írta-meg-a-regényeit-(az-1970-es-években),
amelyek-csak-a-halála-után-kerültek-kiadásra,-így-tulajdonképpen-posztumusz-módon
vált-kárpátaljai-íróvá.-r egényei-közül-előbb-az-*Álompákász* jelent-meg-1986-ban-a
Magvető-kiadó-gondozásában,-majd-1993-ban-a-*Két világ határán* a-kárpátaljai-illető-
ségű-Hatodik-síp-alapítvány-kiadásában.-k árpátalján-ettől-kezdve-válhatott-Pálóczi-elis-

2 Pálóczi-Horváth-ádám,-1760–1820,-költő,-író

3 Pálóczi-Horváth-György,-1908–1973,-publicista,-író

4 Pálóczi-Horváth-Lajos,-1899–1976,-beregszászi-születésű-népzene-kutató,-műfordító,-író

mert-íróvá,-ezt-a-feltevést-igazolja,-hogy-az-egykori-beregszászi-szülőházán-1999-ben helyeztek-el-egy-émléktáblát,-melyen-a-következő-felirat-állt: „egykor-ezen-a-helyen-állt Pálóczi-Horváth- Lajos- neves- író,- újságíró,- műfordító- szülőháza”.⁵ a- felsorolás- és- az alkalmazott-sorrend-egyértelműen-tűkrözi,-hogy-k árpátalján-ekkor-már-Pálóczi-szépírói érdemeit- méltatták- elsősorban,- ellentétben- a- Magyar- n éprajzi- Lexikkal- (1982), amelyben-csak-népzenekutatóként-és-műfordítóként-szerepelt,-(ortutay-1981,-513.-p.) hiszen-a-regényei-ekkor-még-ismeretlenek-voltak.

a- két- próza- műfaji- besorolására- vonatkozóan- különböző- vélemények- születtek: benda-k álmán-önéletrajzi-regénynek-(benda-1993,-5.-p.)-nevezte,-vitányi-iván-émlék-iratnak-(vitányi-1986,-8.-p.),-és-felmerült-az-önéletrajzi-lehetősége-is.-

a-két-regény-által-ábrázolt-időszak-az-1899-1919⁶ közötti-évek.-az-időbeliség-jól nyomon-követhető-mindkét-regényben,-a-szerző-kétféle-datálási-módot-is-alkalmaz:

--olyan-eseményeket-nevez-meg,-melyek-a-történelmi-források-vagy-magának-a-szövegnek-a-segítségével-jól-behatárolhatóak:

„Ámde augusztus elsején arra ébredt Porogjász, hogy a románok egy szálíg eltűntek a városból. (...) Senki se tudta mi van Pesten; a fővárosból hónapok óta csak megbízhatatlan, kósza hírek szivárogtak le ide. Visszajönnek a vörösök, vagy csehek fogják felváltani a románokat, Munkács felől?”-(Pálóczi-Horváth-1993,-308.-p.)-Történelmi-forrásokból-ismert,-hogy-a-megszálló-román-hadsereg-1920.-augusztus-végére-kivonult kárpátaljáról.- (f edinec-2008,-41.-p.)

„Bartók Béla, aki akkortájt éppen Porog megyében gyűjtögette a népdalokat...” (Pálóczi-Horváth-1986,-377.-p.)-bartók-a-főiskolai-tanulmányai-befejeztével-népdal-gyűjtő-körútra-indult,-melynek-keretében-1912-ben-bereg-megyében-is-gyűjtött.⁷

--konkrétan-megnevezi-az-időt,-ahol-a-cselekmény-tart:

„1903 júniusában először virult ki a kapu melletti fiatal hársfa.”-(Pálóczi-Horváth 1986,-160.-p.)

n arratológiai-érdekessége-a-műveknek,-hogy-a-szerző-gyakran-él-az-ellipszis,-kiha-gyás-eszközével,-mégpedig-oly-módon,-hogy-nem-csupán-fejezetek-között-hozza-létre, hanem-akár-bekezdések,-mondatok-között-is:

„Nagy, sárga körték a fákon. Sáríka leszakít egyet, s odaadja neki. Lajoska beleha- rap. A körte nemcsak zamatos, de olyan illatos, hogy egy percre elgondolkozik, még rágni is elfelejt. (Később, ha császárkörtét evett, vagy muskotályszőlőt meg szilvát, úgy képzelte, hogy ezt az illatot ő már érezte valamikor, Perzsiában, a muskotály fajták szü- lőházában.)

A kertre néző verendában, magas polcokon, sárgára festett aranymadarak állnak, s mindenfelé valami édes, friss szagot érezni. (Volt idő, mikor azt hitte, hogy ez a nap- sugárnak az illata, amely beleívódik a falakba, mert Ogmándon mindig süt a nap.)

5 <http://www.karpatinfo.net/latnivalok/paloczi-horvath-lajos-iro-emlektablaja-beregszasz> (2015-05-25).

6 álom-pákász:-1899-1914;-k-ét-világ-határán:-1914-1919

7 bartók- helyi- népdalgyűjtésére- emléktáblával- emlékeznek- a- beregszászi- Művészeti- iskola- falán,-a-következő-felirattal:- „bartók-bála-1912.-évi-bereg-megyei-népdalgyűjtő-útja-émléke- re-bMksz,-1996.”-

Aztán egyszercsak ott fekszenek Zoli bátyjával együtt, ismét Porogjászon, a lezárt nappaliszoba ajtaja előtt, a padlón, az ajtó alsó részéhez nyomják az orrukat, mert Zolika szerint a nappaliból már karácsonyfaszagot lehet érezni."- (Pálóczi- Horváth 1986,-157-158.-p.)

az-író-egy-omnipotens,-extradiegetikus--heterodiegetikus-narrátorral-mondatja-el-a-történéseket,- aki- végigkialauzolja- az- olvasót- a- cselekményen,- megvilágítva- az- egyes események-összefüggéseit.-ez- a- narrátori- pozíció- az- önéletrajzi- művek- esetében- nem túl- gyakori,- hiszen- az- ilyen- alkotások- többségében- a- szerző- az- olvasó- tudomására hozza- művének- autobiográf- jellegét.-Pálóczi-azonban- ezt- nem- teszi- meg,- és- ezt- a- jelleget- az- olvasó- számára- csak- az- életút- és- a- regény- eseményeinek- párhuzamba- állítása, illetve- a- túlságosan- árulkodó- névváltoztatások- árulják- el.- a- narratíva- egészén- keresztül a- narrátor- igyekszik- egy- külső- pozícióból- leírni- a- történéseket,- ez- azonban- egy- két- esetben- megtörik,- és- előfordul,- hogy- az- elbeszélő- kilép- a- külső- narrátori- szerepből,- s- mint- egy- azonosul- főhősével.

a- regény- egyébként- nem- csak- az- omnipotens,- heterodiegetikus- (kívülálló)- elbeszélő- vel- lépi- túl- az- autobiográf- teret,- hanem- azzal- is,- hogy- a- főhős,- tehát- az- „én”- megszületése- előtt- elkezdi- a- történetet.- így- pedig- egy- jó- ideig- abban- a- tévhitben- tartja- az- olvasót,- hogy- a- regény- főhőse- az- apa- (id.- f orbáth- Lajos),- nem- pedig- a- fia,- a- még- meg- sem- született- ifj.- f orbáth- Lajos- (Lajoska).- a- regény- cselekménye- így- a- főhős- életén- kívülre- is- kiterjed:- például- a- szöveg- bemutatja- a- családtagok- titkolt- életeseményeit,- és- tudósít- történelmi- és- politikai- eseményekről- is.

a- regények- időszerkezete- részben- lineáris:- néha- az- író- megszakítja- a- leírást- előre,- vagy- hátrautalásokkal.- Tírszerkezetük- egypólusú,- beregszász- (vagy- ahogy- a- regényben- szerepel:- Porogjász)- képezi- mindkét- regény- központi- helyszínét.- a- cselekmény- teljes- egésze- ehhez- a- helyszínhez- köthető,- csupán- apró- kimozdulások- figyelhetőek- meg. Például- az- *Álompákás*zban- egy- egy- fejezet- erejéig- megjelenik- helyszínként- Petrova⁸ és- budapest,- igaz,- előbbi- csak- közvetve- (az- egyik- szolgáló- visszaemlékezésén- keresztül). a- *Két világ határán* című- kötetben- már- részletesebben- megjelenik- budapest,- illetve- az- orosz- front,- ahol- a- főhős- huszár- önkéntesként- szolgál,- de- még- mindig- beregszász- képezi- a- regény- központi- terét.

a- szerző- a- regényekben- névváltoztatásokkal- él,- viszont- nem- csak- egyszerűen- meg- változtatja- a- neveket,- hanem- mintegy- játszik- is- velük.- erre- azért- fontos- kitérni,- mert- a- szereplőket- valós- személyekről- mintázza.- r- észleges- névváltoztatást- alkalmaz:- a- központi- szereplők- nevét- megváltoztatja,- de- azokét,- akik- csak- közvetve- jelennek- meg- a- műben,- változatlanul- hagyja.- így- például- a- főhős- nevét- Pálóczi- Horváth- Lajosról- maróti- f orbáth- Lajosra- változtatja,- de- Tisza- István- miniszterelnök- vagy- a- vidékhez- szorosan- kötődő- k-orjátovics- Tódor- fejedelem- nevét- változatlanul- közli.- ugyanezt- az- elvet- követi- az- író- a- helységnevek- esetében- is:- a- regényekben- központi- helyként- szereplő- beregszászt- Porogjászra- változtatja,- a- hozzá- kapcsolódó- bereg- megyét- Porog⁹ megyére,- de- a

8 r uszin- község- a- történelmi- Máramarosban

9 Pápai- Páriz- f erenc- egyházi- író- „d ictionarium latino- hungaricum”- ában- azt- állítja,- hogy- már- jóval- a- magyarok- bejövetele- előtt- itt- római- telep- létezett,- amelyet- Peregiumnak- hívtak.- Pálóczi- talán- olvasott- erről,- és- így- a- Porog- elnevezés- utalhat- erre- az- elképzelésre.

környező- falvakat,- közvetett- helyszíneket- (kígyós,- nagybereg,- Muzsaly,- ungvár, Máramaros- megye)- a valódi- nevükön- nevezi- meg.- Porogjász- utcáinak,- illetve- patinás épületeinek- nevét- is- hűen- közli,- de- például- a- várost- átszelő- kis- folyót- vérkeről- égesnek nevezte- át.

a-fikció-és-valóság-Pálóczi-Horváth-Lajos-regényeiben

benda-k álmán- szerint:- „Pálóczi-Horváth-Lajos-regényes-visszaemlékezéseinek-irodalmi értékei-mellett-igazi-jelentősége-abbán-áll,-hogy-segít-a-század-eleji-vidéki-dzsenti-ri- társadalmáról- egy,- az- eddiginél- reálisabb,- kiegyensúlyozottabb- és- árnyaltabb- kép- kifejtésében.”-(benda-1993,-7.-p.)

a-regények-az-1899-és-1919-közötti-időt-mutatják-be.-az-*Álompákász* betekintést ad-a-beregszászi-és-beregszász-környéki-földbirtokos-családok-hétköznapjaiba,-mulat-ságaiba,- összejöveteleibe.- f orbáth- Lajoska- gyermekkorának- ábrázolásával- a- szerző- szinte-észrevétlenül-csőpögtet-a-játékok-világába-olyan-aktuálpolitikai-kérdéseket,-mint a-cigányság,-zsidóság,-ruszinság-kérdése,-a-negatív-sztereotípiák-ábrázolása.-Például-a cigánykaland-című-fejezet-végén-a-főhős-édesanyja,-amikor-megtudja,-hogy-éhes-gyermekét-megszoptatta-egy-cigányasszony,-így-reagál:- „*Forbáthné ijedten magához szorította Lajoskát, elrémülve, hogy a gyerek a tejfel valami fertőzést, a kóborló romantika, a bohém könnyelműség fertőzetét szívta magába*”.- (Pálóczi-Horváth-1986,-142.-p.) emellett-a-zsidók-vagy-a-magyaroktól-nyelvükben-is-különböző-ruszinok-mint-kívülálló, idegen-réteggel-szembeni-ellenszenv-is-megjelenik-a-regényben,-még-hozzá-oly-módon, hogy-a-súlyos-és-eltúlzott-sztereotípiákat-a-gyerekek-világán-keresztül-mutatja-be-az-író látszólag-mérsékeltbb-formában-(a-gyerek-cselekedetei-csak-egyfajta-játékot-tükröznek).-viszont-azzal,-hogy-a-szerző-a-gyermeki-világ-naivitásába-helyezi-ezeket-a-súlyos kérdéseket,-igazából-megvilágítja-az-„idegengyűlölet”-kegyetlen-képét:

„*Havrincz, a verhovinc, afféle kocsis inas [...] Mikor nincsen dolga, leül a pokróccal letakart kisebbik faágyra, lábát lógatja, és napraforgómagot rágcsál, vagy imádkozik. Ilyenkor kezdik el ők ketten Havrincz ugratását, bosszantását.*

- *Havrinczu – húzza Lemák –, ugyi neked birkanyíró ollóval vágják le a hajadat?*
- *Azal hat. Is neked mivel vágta tiedet?*

Szegény Havrincz nem tud visszavágni, s a magyart még csak törve beszél. Ezért visszacsípés helyett mindent megismétel, és mindent visszakérdez. Úgy gondolja, evvel lefózi Lemákot. [...]

Ha már megunják a szóbeli ugratást, vadabb bosszantásokat eszelnek ki. Egyszer csalánt raktak a háziszóttos vászon alá, amelyen Havrincz alszik. Máskor meg felkötöttek egy vízzel tele cserépedényt az ágya fölé egy szegre, zsinórral, s a zsinór végét kiveztették az istálló ablakán. Mikor Havrincz, munkája végeztével, ráült az ágyára, kívülről meghúzták a zsinórt, a korszó oldalra fordult, s a víz ráömlött szegény kis lovász fejére. A fiú ijedten leugrott az ágyról. Erre ők berohantak az istállóba, és kórusban üvöltöttek.

- *Havrincz, Havrincz, ázott fejj verhovinc!*

Szegény Havrincz most az egyszer kizökkent havasi közönyéből.

- *Maguk mir mindig bantanak ingem, mikor in magukat sose nem bantum?!.. – Szavai ziháló zokogásba fülnek.*” (Pálóczi-Horváth-1986,-213-214.-p.)

vagy: „Lajoska bosszankodva figyelte Címent Ármint.¹⁰ Nagyon begyiben volt ez a fiú: bosszantotta az idegenszerűsége, a másfajtájúsága. Minden olyan más volt rajta: a haja, az orra, a sápadt arcbőre és vérszegénységtől természetellenesen megduzzadt ajka. Olyasféle érzésekkel nézegette a Címent fiút, mint a verebek a nagy ritkán felbukkanó albínókat: azok egyszerűen kiverik maguk közül, és kész.”-(Pálóczi-Horváth 1986,-306.-p.)

a-szerző-minden-esetben,-amikor-arra-tesz-kísérletet,-hogya-ezt-a-gyűlölködő-magatartást-leírja-és-bemutassa,-a-saját-humánus-álláspontját-is-nyilvánvalóvá-teszi:-a-fellobbanó-konfliktus-végére-a-gyűlölt-másság-az-emberi-lét-egyformaságában-oldódik-fel.

Pálóczi-Horváth-Lajos-nagy-érdemének-tartják,-(benda-1986,-6.-p.)-hogya-bár-saját-társadalmi-csoportját-ábrázolta,-azt-minden-elfogultság-nélkül-tette.-Megmutatta-a-vidéki-nemesség-erényeit,-és-ugyanakkor-hibáit-is.-ez-az-objektivitás-valószínűleg-az-időbeli-távlatnak-köszönhető,-annak,-hogya-regényét-évtizedekkel-Magyarországra-való-áttelepülése-után-írta.-épp-ezért-sikerült-a-vidéki-dzsentrík-életét-újszerű-módon-ábrázolnia,-hisz-egyszerre-mutatta-be-őket-belülről-és-ugyanakkor-objektíven.-így-prózájában-fontos-szerep-jut-a-nemesség-súlyos-önpusztító-eladósodásának,-az-okok-kitárgyalásának:-a-folyamatos-hitelek-igénybevétele,-a-rossz-gazdálkodás-az-anyagi-javakkal,-földbirtokokkal-stb.

az-Álompákász-című-regény-a-világháború-kitörésével-ér-véget,-és-az-írás-jól-érezteteni-ennek-a-háborúnak-a-váratlanságát-azzal,-hogya-a-hírnök-mint-hívatlan-vendég-toppan-be-a-szüreti-összejövetelre:

„Egyszer csak kocsizörgés hallatszik. Egy fiáker megáll a borházhoz vezető úton, a sötétben. A zene elhallgat, és most hallani lehet, hogy a kocsi körül izgatott szóváltás indul meg, amelybe belehasít egy nő sikoltás, zokogásban folytatódva. [...]

- Kezicsókolom kitört a háború! Már ki is ragasztották a plakátokat az átajjános mozgósításról. Nagy tüntetések vannak a városba', hemzseg az utcán a sok nép!” (Pálóczi-Horváth-1986,-435.-p.)

a-regény-utolsó-sorai-jól-tükrözik,-hogya-a-háború-milyen-felfoghatatlan,-érthetetlen eseményként-jelentkezett.-a-hősök-egy-rövid-időre-megrémülnek-a-hírtől,-de-ez-a-rémület-inkább-a-fogalmat-körülvevő-rejtélyes-jelentés-felé-irányul,-mert-a-háború-valódi szörnyűségeit-eddigi-életük-során-még-nem-tapasztalták-meg.-épp-ezért-a-regény-utolsó-soraiban-domináns-szerep-nem-a-háború-kitörésének,-hanem-egy-botrányos-lánykérésnek-jut,-és-csak-a-narrátor-által-kimondott,-vészjósló-első-sorszámnév-által-kerül a-háború-fogalma-központi-pozícióba-a-szövegben:

„Ekkor lépett be a szobába Gálszécsy Ferenc. Azt se tudta, mihez kapjon ebben a zűrzavaros, háborús világban. Éktelen dühbe gurult hát, mikor megpillantotta az ablakon befelé szónokoló fiatalembert.

- Haszontalan kölyök, éppen jókor jut eszedbe botrányokat csinálni!

- Ferenc bácsi! - kiáltotta Béla. - Bebi-bibi-bizonyítottam a bá-bá-bátorságomat, ezért most ünnepélyesen megkérem Ma-ma-ma-ma-Magdi lányának a ke-ke-ke-kezét!

- Maj adok én neked leánykérést, ebadta csibészle! - Azzal nyakánál fogva berántotta Bundzit a szobába, istenesen megrázta, jól hátba verdeste, és kituszkolta a folyosóra.

10 az-osztály-zsidó-tanulója

Ilyen és ehhez hasonló dolgok történtek Porogjászon akkor, amikor kitört az első világháború.” (Pálóczi-Horváth-1986,-439.-p.)

a-másik-mű,-a-Két világ határán című-regény-az-első-világháború-ideje-alatt-játszódik,- és- sajátos- módon- fonódik- benne- össze- egy- gimnazista- fiú- mindennapjainak, hőbortjainak,- szerelmi-történeteinek-leírása- a- háború- különböző- szakaszaival- együtt járó- közhangulat- ábrázolásával- a- vidéki- lakosság- körében.- a- regény- cselekménye- a Galíciába- tartó- első- katonavonat- fogadásával- indul,- és- a- szerző- bemutatja- a- háború első-heteiben-uralkodó-lelkes,-a-győzelmet-biztosra-vevő-közhangulatot:

„Mikor az első – már tudniillik az ő számára első – menetszázad felvirágozott mozdonyal, szilaj énekszóval bepöfögött a petrovai állomásra, vadul feldobogott a szíve az izgalomtól s a büszkeségtől: itt a történelem a szeme előtt, s lám a magyar katonák dalolva mennek a csatába!

A hazafias boroktól és honleányi csókoktól megmámorosodott, felbokréázott fiatal magyar bakák veszettül énekeltek, hetykélkedtek, csókokat dobáltak a tiszteletükre kivonult magyarruhás lányok felé, s vígan kapkodták a virágot meg a cigarettát.” (Pálóczi-Horváth-1993,-10.-p.)

Majd-ezzel-ellentétbe-állítva-bemutatja-a-kisvárosi-társadalom-háború-által-felzaklatott-és-megváltozott-életét.-s-orra-veszi-a-terület-fontos-történelmi-eseményeit-és-ezeknek-hatását-az-egyén,-illette-egy-szűkebb-társadalmi-réteg-életére,-mindennapjaira.-így-a-regényben-ábrázolja-az-orosz-betörés-okozta-rémültséget,-menekülést,-majd-visszaköltözést;-a-Tanácsköztársaság-kikiáltása-után-a-nemesség-rettegését-a-kommunista-rendszertől,-a-román-hadsereg-betörését,-majd-a-„cseh”-hadsereg-általi-„felszabadítást”.- (f edinec-2002,-9-17.-p.)

a- fiatal- f orbáth- Lajossal- együtt- pedig- az- olvasó- láthatja- az- orosz- fronton- az osztrák-Magyar-Monarchia-hadseregének-szétesését,-ami-egy-jelentett-a- vereséggel.-a-regény-cselekménye-1919-ben-ér-véget-azzal,-hogy-beregszász-vezetői,-előkelői-ünnepélyes-fogadtatásban-részesítik,-és-nagy-reményekkel-várják-Hennoque-tábornokot,-a-csehszlovák-hadsereg-parancsnokát,-aki-a-következő-bejelentést-teszi:

„ – Most egy határozatot kell közölnöm Önökkel, amely egyeseket talán meg fog lepni – s azután megint papírról olvasta tovább. – Az antanthatalmak Párizs környékén tárgyaló békeelőkészítő szervei úgy döntöttek, hogy a Ruténföld, Ungvár, Munkács, Porogjász stb. városokkal együtt Csehszlovákiához csatoltatik...”- (Pálóczi-Horváth 1993,-322.-p.)

a-történelmi-pontokat-összeköti-Pálóczi-neoromantikus-narratívája,-mely-egy-ember, egy-társadalmi-csoport-mindennapjain-keresztül-mutatja-be-s-ezáltal-teszi-személyes-sé-a-történelem-nagyobb-eseményeit,-kérdéseit.-ahogy-az-első-kötet-végén-a-világháború-kitörésének-hírére-keresztül-fonja-az-egyéni-életér-személyessége,-úgy-a-trianoni-békeszerződés-bejelentését-is:-f orbáth-Lajos-a-bejelentésig-arról-ábrándozott,-hogy-meghódít-egy-francia-lányt,-Hennoque-tábornok-bejelentése-után-pedig-„Lajos felsziszszent, arca eltorzult. Otthagyta a francia lányt...”-(Pálóczi-Horváth-1993,-322.-p.)

a-regény-utolsó-sorai-már-előrevetítik-a-trianoni-döntést-követő-évek-szembenállását,-propagandáját-az-új-hatalom-ellen-(f edinec-2008,-42.-p.)-azzal,-ahogy-a-város-képviselői-eléneklék-a-magyar-himnusz-t.

Pálóczi-regényeiben-szétválasztja-és-ugyanakkor-összefonja-a-fikciót-és-a-valóságot. Mivel-regényét-önéletrajzi-regénynek-szánta,-így-a-fő-hangsúly-a-valóság-hű-ábrázolá-

sára- tevődik,- ami- kitűnően- érvényre- is- jut- a- társadalmi- történések- ábrázolásában, ugyanakkor- a- személyes- tér- megjelenítésekor- egyértelműen- alkalmaz- fiktív- elemeket. a- főhős- születése- előtti,- illetve- a- kisgyerekkori- évek- bemutatásánál- csak- másodlagos információi- lehettek,- épp- ezért- a- regény- ezen- részleteit- időnként- egyfajta- misztikusság jellemzi:

„A cigánykaland sokáig és sok irányban érezte hatását Forbáth Lajoska életében. [...]A vásári, meg a cigánytanyai élmény felpiszkálta vágyait, de nem elégítette ki, hiszen éppen csak hogy belekóstolt a sok kóstolni-, szagolni-, látni-, hallani- és markolnivalóba. Azok a prűszkölő-horkoló lovak ott vágattak tovább is félig lehunyt szemei előtt, és csattogott-rázkódott alatta a szekér. Hallotta a cigánygyerekek kurjongatását, s fel-felkacagott álmában szilaj táncuk láttára.”-(Pálóczi-Horváth-1986,-143.-p.)

Összegzés

Tanulmányomban- a- kárpátaljai- magyar- irodalom- két- alkotását- vetettem- vizsgálat- alá. n- em- kifejezetten- narratológiai- elemzésre- törekedtem,- hanem- arra- kívántam- a- regény- részletei- segítségével- rávilágítani,- hogy- milyen- módon- fonódik- össze- a- vizsgált- prózában- a- valóság- és- fikció.

Pálóczi-Horváth-Lajos-regényei- a- 20.-század-első-évtizedeinek- azon- jelentős- történeti,- társadalompolitikai- eseményeit- jelenítik- meg,- melyek- nagymértékben- befolyásolták- a- mai- k- árpátalja,- sőt- Magyarország- jelenét.- épp- ezért- az- értékük- nem- csupán- az- irodalom,- a- kisebbségi,- regionális-irodalom- számára- lehet- releváns,- hanem- akár- a- társadalomtudományi,- történettudományi- diszciplínák- számára- is- hasznos- adalékul- szolgálhatnak.- Természetesen- ezen- tudományágak- számára- a- művek- relevanciája- nem- a- megjelenített- történelmi- eseményekben- rejlik,- hanem- bizonyos- eseményekhez- kapcsolódóan- az- emberi- viszonyulás,- a- társadalmi- közhangulat- ábrázolásában.- Pálóczi-regényeiben- ezek- kitűnően- körvonalazódnak,- és- így- elmondható,- hogy- a- művek- mindenképp- kiegészíthetik- a- korszak- rekonstruálására- vonatkozó- munkákat.

irodalom

- ankersmit,- f rank-r udolf-2000.-Hat-tézis-a-narrativista-történetfilozófiáról.-in-Narratívák 4. A történelem poétikája.-budapest,-k ijjarat-k iadó,-111-120.-p.
- barthes,- r oland-1997.-S/Z.-budapest,-o siris-k iadó.
- benda-kálmán-1993.-előszó.-in-Pálóczi-Horváth-Lajos:-Két világ határán.-,Hatodik-s íp-alapítvány, 5-7.-p.
- bolonyai-Gábor:-kommentárok-arisztotelész-Poétika-című-művéhez.-in-arisztotelész:-Poétika és más költészettani írások.-budapest,Pannon-k lett-k önyvkiadó-k ft.-,1997,118-131.-p.
- compagnon,- antoine-2006.-a világ.-in-antoine-compagnon:-Az elmélet démona.-Pozsony, kalligram,-109-158.-p.
- f edinec- csilla-2002.-A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918-1944. Galánta-d unaszerdahely,-f örüm-intézet,-Lilium-aurum-k önyvkiadó,-7-18.-p.
- f edinec- csilla-2008.-a csehszlovákiához-került-kárpátalja.-in-bárdi-nándor-f edinec csilla-szarka-László:-Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.-budapest, Gondolat-k iadói-k ör,-40-43.-p.

- f rye,- n orthrop- 1998.- az- ősz- műhosza:- a- tragédia.- in- northrop- f rye:- *A kritika anatómiája*. budapest,-Helikon-kiadó,-175–188.-p.
- k isantal-Tamás-2004.-az-irodalmi-alkotás-mint-történelmi-szöveg.-*Tiszatáj*,-75–101.-p.
- Lejeune,-Philippe-2003.-az-önéletrírói-paktum.-in-z.-varga-zoltán:-*Önéletrírás, élettörténet, napló. Válogatás Philippe Lejeune írásaiból*.-budapest,-L'Harmattan-kft.,-17–46.-p.
- Mészáros-Márta-2012.-Látszat-és-valóság,-mimesis.-in-Mészáros-Márta:-*Adalékok a tradicionális tükörértelmezések dekonstrukciójához*.-8–11.-p.
- ortutay-Gyula-1981.-*Magyar Néprajzi Lexikon 4.*-budapest,-akadémiai-kiadó.
- Pálóczi-Horváth-Lajos-1986.-*Álompákász*.-budapest,-Magvető-kiadó.
- Pálóczi-Horváth-Lajos-1993.-két-világ-határán.-Hatodik-síp-alapítvány.
- r icoeur,-Paul-1998.-a-szöveg-világa-és-az-olvasó-világa.-in-Thomka-beáta:-*Narratívák 2: Történet és fikció*.-budapest,-kijárat-kiadó,-9–42.-p.
- r icoeur,-Paul-1999a.-a-hármas-mimézis.-in-Paul-r icoeur:-*Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*.-budapest,-o siris-kiadó,-255–309.-p.
- r icoeur,-Paul-1999b.-emlékezet--felejtés--történelem.-in-Thomka-beáta:-*Narratívák 3: A kultúra narratívái*.-budapest,-kijárat-kiadó,-51–67.-p.
- s zilasi-László-2006.-„Mintha”-változatok.-a-referencia-illúzió-felkeltésének-retorikai-stratégiái-a-mai-magyar-prózában.-*Bárka*, 6.-sz.-79–98.-p.
- vitányi-iván-1986.-előszó.-in-Pálóczi-Horváth-Lajos:-*Álompákász*.-budapest,-Magvető-kiadó,-5–9.-p.
- Wellek,-r ené-2006.-az-irodalom-és-társadalom.-in-r ené-Wellek-austin-Warren:-*Az irodalom elmélete*.-budapest,-o siris-kiadó,-94–110.-p.
- White,-Hayden-1997.-a-történelmi-szöveg-mint-irodalmi-alkotás.-in-Hayden-White:-*A történelem terhe*.-budapest,-o siris-Gondolat,-68–102.-p.

adrien PaPP

f iction and r eality in the w ritings of Lajos Pálóczi Horváth

in-my-research-i-examined-two-literary-works-from-the-Transcarpathian-Hungarian literature.-i-did-not-aim-at-making-a-specific-narratological-analysis,-but-using details-from-the-novels-by-Lajos-Pálóczi-Horváth,-i-wanted-to-highlight-how-reality and-fiction-intertwine-in-them.-The-novels-reflect-significant-historical,-socio-political-events-taking-place-in-the-first-decade-of-the-20th-century,-which-had-a-substantial-impact-on-the-present-day-Transcarpathia-and-even-Hungary.-That-is why-the-value-of-these-novels-can-be-relevant-not-only-from-the-point-of-view-of literature-as-such,-or-the-literature-of-minorities,-or-the-literature-of-the-region,-but they-also-serve-as-a-useful-input-for-the-social-sciences-and-the-history-of-science as-well.-of-course,-the-relevance-of-the-novels-for-these-disciplines-lies-not-in-the presented-historical-events,-but-in-the-presentation-of-certain-events-with-respect to-human-attitudes-and-in-the-social-representation-of-public-opinion.-all-of-these qualities-are-perfectly-outlined-in-the-novels-of-Pálóczi,-and-so-we-can-say-that they-definitely-complement-works-related-to-the-reconstruction-of-the-era.

Sebő buGár beáTa-r oncz MeLinda egy-kutatókönyvtár-mindennapjai bibliotheca-Hungarica,-a-f órum-k isebbségkutató- intézet-könyvtára

az- alábbi- írásunkkal- szeretnénk- betekintést- nyújtani- a- somorjai- f órum- k isebbség-
kutató-intézet-könyvtárának,-a-bibliotheca-Hungaricának-tevékenységébe-a-felmutatott
eredmények-alapján.-r öviden-írunk-a-megalakulásáról,-a-történetéről.-bővebben-kifejt-
jük-szakmai-tevékenységét,-gyűjteményeit,-partnerintézményeivel-való-kapcsolattartá-
sát,-aktív-szerepét-a-tudományos-életben.

a-kezdetektől

az- 1989-es- rendszerváltozás- után- elkezdődött- egy- önálló- szlovákiai- magyar- országos
könyvtár-létrehozása.-a- somorjai- bibliotheca-Hungarica- könyvtár- ötletgazdája- dr.- z alabai
zsigmund-egyetemi-oktató-volt,-akihez-csatlakozott-Presinszky-Lajos,-a- városi-Honismereti
Ház-akkori-vezetője-és-végh-László,-a-könyvtár-jelenlegi-igazgatója-is.-1990-novemberében
a- hazai- sajtóban- felhívással- fordultak- a- csehszlovákiai- magyar- közvéleményhez,- hogy
könyvadományaikkal- támogassák- a- központi- könyvgyűjtemény- alapjainak- lerakását.- a
gyűjtés-eredményes-volt,-magánszemélyek-és-különféle-szervezetek-ajánlották-fel-könyve-
iket,-folyóirataikat.-a-könyvtárat-1992-ben-bibliotheca-Hungarica-alapítvány-néven-jegyez-
ték-be.-a-kilencvenes-évek-elején-sorra-szűntek-meg-a-szlovákiai-magyar-szerkesztőségek,
intézmények,-amelyek-állományai-szerves-részét-képezik-a-könyvtár-dokumentumainak-és
levéltári-anyagainak.-írók,-politikusok,-neves-személyiségek-hagyatékai-kerültek-ide.-

1997-ben- a- bibliotheca- Hungarica- alapítvány- kuratóriuma- a- törvény- megszorító
intézkedései-miatt-felszámolta-az-alapítványi-formát-és-a-könyvtár-működését-a-f órum
Társadalomtudományi-intézet-keretében-folytatta-tovább.-sikerült-kialakítani-egy-olyan
intézményes-alapot,-keretet,-amelyre-ez-a-sokrétű-tudományos-intézet-rá-tudott-épülni.
ezzel-párhuzamosan-megindult-a-gyűjtemény-szakszerű-feldolgozása-és-a-hungaroló-
giai-kézikönyvtár-kiépítése.-

az-1990-es-években-a-szlovákia-magyarlakta-járási-és-a- városi- könyvtárak- könyv-
tárosai- nem- tudtak- közvetlen- kapcsolatot- kialakítani- magyarországi- könyvtárakkal,
könyvtárosokkal.-ezért-a-bibliotheca-Hungarica-kezdemenyezésére-egy-olyan-szerveze-
tet-hoztak-létre- -- a- szlovákiai- Magyar- k önyvtárosok- egyesületét- 1999-ben- -, amely
lehetőséget-biztosított-a-hazai-és-külföldi-könyvtárosok-szakmai-találkozóra,-tapasza-
latcseréire,-könyvadományok-behozatalára.-

az-intézetben-összegyűlt-dokumentummennyiség-nagysága-szükségessé-tette,-hogy
2008-tól- a- levéltár- és- a- könyvtár- elkülönüljön- az- intézeten- belül.- a- bibliotheca
Hungarica-könyvtár-és-a-szlovákiai-Magyar-Levéltár-közös-igazgatóval,-végh-László-írá-

nyitása alatt működik. - a könyvtár jelenleg két munkatárssal áll a látogatók rendelkezésére, illetve végzi tudományos munkáját. Mindennapi munkájuk mellett tevékenyen részt vesznek a fórum kisebb kutató-intézet különböző projektjeiben, valamint az intézet egyes részlegeinek munkáját is segítik.

Gyűjtemény

a könyvtár gyűjteményét tekintve eltér a hagyományos értelemben vett könyvtáraktól. speciális szakkönyvtár, amely a törzsállományát tekintve a teljességre törekvő archiválást tartja szem előtt, nemcsak a nyomtatásban kiadott könyveket, sajtótermékeket gyűjti, hanem egyéb írott, a szlovákiai-magyarországi életével kapcsolatos dokumentumokat is.

a könyvtári gyűjtemény az olvasók részéről szabadon hozzáférhető, nem kölcsönözhető, csak helyben használható. az olvasó szabadon mozoghat a betűrendben, illetve helyi szakrend szerint elhelyezett dokumentumokat tartalmazó polcok között. a dokumentumokat kiválasztás előtt kézbe veheti, majd a kutatók rendelkezésére fenntartott olvasóteremben zavartalanul, a nyitvatartás egész ideje alatt rendeltetésszerűen használhatja, internet hozzáférés, számítógép, fénymásolási és szkennelési lehetőséggel.

Könyvek

a könyvtárban a 2015 végén csaknem 25 000 kiadvány található. állományunk évente 500-700 kiadvánnyal bővül, ami nagyrészt a különféle kiadókkal, szervezetekkel, magánszemélyekkel a kezdetekben kialakított és folyamatosan ápoltságú kapcsolatokat köszönhető. a szerzemények elsősorban ajándék példányokból (magánszemélyektől, szerzőktől, intézményektől), csereadományokból (a partnerintézmények által megjelentetett publikációkból) és pályázatokból valósulnak meg. az állomány retrospektív gyarapítás által is bővül, többnyire ismert emberek hagyatékaiból ide kerülő, a könyvtár gyűjtőkörébe beleillő példányokkal. a könyvállomány magába foglalja a törzsállományt, a kézikönyvtárt, a csemegeközponti könyvtárt és a különféle személyi hagyatékokból (pl. Gyönyör-József, Turczel-Lajos, Zalabai-Zsigmond stb.) származó könyveket.

a törzsállományt az 1918-tól napjainkig a csehszlovákia, valamint a későbbi szlovákia területén magyar nyelven megjelent kiadványok alkotják. ezen kiadványokból általában 2 darabot gyűjt, amelyből egy példányt archivál, a másik pedig szabadon hozzáférhető a kutatók számára. ezt a gyűjteményt a tavalyi év végéig 14 000 kiadvány alkotta. ez magába foglalja a tankönyveket, szakdolgozatokat, az időszaki kiadványokat (iskolai évkönyvek, emlékkönyvek, naptárak, évkönyvek) is. a szakdolgozati gyűjtemény az évek során az itt kutató diákok munkáiból fokozatosan gyarapodik. ezzel is megkönnyítve a később hasonló témával ide látogató kutatók munkáját. a kézikönyvtárban megtalálhatók olyan lexikonok, szótárak, valamint azon külföldön megjelent magyar vagy más nyelvű kiadványok, amelyek elengedhetetlenek a szlovákiai-magyarországi életével foglalkozó kutatók számára. itt található a hasonló témában, szlovákiában kiadott, szlovák nyelven írt, kisebbekkel foglalkozó munkák is. a gyűjtemény részét képezik a partnerintézmények által ajándékozott kötetek, munkák. 2015-től ehhez a gyűjteményhez sorolták át a korábban önálló részt képező nemzetiségi szakkönyvtár kiadványait is. a kutatók rendelkezésére áll az 1997-ben ide került

csemadok-központi-könyvtárának-2000-kötetes-gyűjteménye-is.-fontos-megemlíteni, hogy-a-különgyűjteményt-alkotó,-írók,-politikusok,-neves-személyiségek-hagyatékai-sok-szor-olyan-példányokat-is-tartalmaznak,-amelyek-manapság-már-ritkaságnak-számítanak,-és-csak-a-bibliotheca-Hungaricában-hozzáférhetőek.

a-könyvtári-gyűjtemény-bibliográfiai-adatai-a-Huntéka-könyvtári-rendszerben-vannak-feldolgozva.-egyes-könyveknél-egészen-az-analitikák-mélységéig-visszakereshető.-a-könyvkatalógus-online-elérhetősége:-<http://185.28.144.11:8080/monguz/index.jsp?lang=hu&page=search>

Folyóiratok

a-könyvtár-jelentős-folyóirat-gyűjteménnyel-is-rendelkezik.-ennek-a-magját-az-1918-tól-csehszlovákiában,-később-szlovákiában-megjelent-magyar-lapok-alkotják.-Jelenleg-az-1918-1945-közötti-időszakból-több-mint-180-fajta-folyóiratot-örzünk.-az-ebben-az-időszakban-megjelent-szlovákiai-magyar-folyóiratok-gyűjteménye-a-teljes-évfolyamokat-és-lapszámokat-illetően-sajnos-hiányos.-ezek-beszerezése-nagyon-nehéz,-főleg-hagyatékok-révén-kerülnek-a-gyűjteménybe.-az-1945-utáni-évekből-pedig-több-mint-400-fajta-folyóirat-áll-a-kutatók-rendelkezésére.-az-1949-1989-között-megjelent-központi-szlovákiai-magyar-folyóiratok-szinte-teljes-gyűjteménye-megtalálható-a-folyóirattárban.-1990-után-megszaporodtak-a-helyi-sajtóterméket,-amelyekből-sajnos-nem-mindegyik-jutott-el-a-könyvtárhoz,-így-ezek-beszerezése,-különösen-ha-nem-voltak-hosszú-életűk,-és-már-meg-is-szűnt-a-kiadójuk,-nagy-gondot-jelent.

ezeken-kívül-megtalálhatók-még-a-szlovákiában-élő-más-kisebbségek-(15-fajta)-folyóiratainak-egyes-számai,-szlovák-nyelvű-folyóiratok-(32-fajta),-valamint-a-külföldön-megjelenő-magyar-lapok-(130),-amelyek-a-magyar-irodalom,-valamint-a-kisebbségi-kérdés,-a-határon-túli-magyarság-tanulmányozásához-nyújtanak-segítséget.-

Továbbra-is-feladatunknak-tekintjük-a-kurrens-lapok-beszerezését,-feldolgozását,-archiválását,-a-régebbi-lapszámok-felkutatását-és-a-kutatók-rendelkezésére-bocsátását.-a-folyóirat-katalógus-online-elérhetősége:-<http://adatbank.sk/leveltarak/folyoirattar/>.

Egyéb gyűjtemény

a-bibliotheca-Hungarica-folyamatosan-s-már-a-kezdetektől-törekedett-arra,-hogy-a-könyvek-és-folyóiratok-mellett-a-csehszlovákiai-magyarság-életével-kapcsolatos-fényképeket,-képeslapokat,-hanganyagokat-is-összegyűjtse.-az-egyéb-gyűjtemény-jelentős-részét-teszik-ki-a-kisnyomtatványok,-amelyek-a-szlovákiai-magyarság-kulturális-életével-kapcsolatos-eseményekről-jelentek-meg-meghívók,-plakátok,-műsorfüzetek,-kiállítási-katalógusok,-szórólapok-formájában.-ezek-feldolgozása-a-könyvtárban-folyamatos-zajlik,majd-a-levéltárban-kerül-archiválásra,-ahol-a-kutatók-rendelkezésére-áll.-a-jövőbeli-tervek-között-szerepel-ezek-digitalizálása,-és-a-honlapon-való-megjelentetése.-

szakmai-tevékenysége

a-bibliotheca-Hungarica-munkatársai-a-könyvtár-gyűjteményének-gyarapítása-érdekében-folyamatosan-figyelik-a-szlovákiai-magyar-könyvpiacot,-kapcsolatot-tartanak-a-szlo-

vákiai magyar kiadókkal, szervezetekkel, illetve önkormányzatokkal, az állomány magánszemélyek adományainak köszönhetően is bővül, melyek a törzsállományon kívül az egyéb gyűjteményeinket is gazdagítják.

a könyvtár mindennapi tevékenységi körébe tartozik a beszerzett kiadványok feldolgozása és archiválása mellett az érdeklődő kutatók, látogatók tájékoztatása, illetve munkájuk segítése. Alapszolgáltatásain kívül – mint például a helyben használat, a számítógép-, szkennelés és internethasználat, illetve fénymásolási lehetőség – kérésre különböző irodalomjegyzékeket, helytörténeti bibliográfiákat, repertóriumokat állít össze. A könyvtár a kutatók igényei szerint személyesen, de akár e-mailen, telefonon, faxon is nyújt információt, küldi a kért dokumentumokat. Információkat szolgáltat a szlovákiai magyar, de a magyarországi, a határon túli magyarság ügyeivel foglalkozó intézményeknek is. Az információszolgáltatást nagyban megkönnyíti, hogy a fórum kisebbségkutató intézet honlapján (foruminst.sk) minden szükséges információ megtalálható a könyvtár gyűjtőköréről, állományairól, az elérhetőségekről. S zintén itt értesülhetnek a kutatók a Bibliotheca Hungarica aktuális projektjeiről a kutatások és programok menüpont alatt.

Fontos azonban kiemelni azt is, hogy a Bibliotheca Hungarica gyűjteménye nemcsak az ide látogató kutatók számára hasznos, hanem a fórum kisebbségkutató intézet egyéb részlegeinek kutatásaihoz és folyóprojektjeihez is bázisként, forrásként szolgál. A gyűjteményszervezés fontos szempontja az intézetben folyó kutatások segítése is.

könyvtári katalógus

az állománygyarapítást követő fontos feladat a könyvtári állomány számítógépes feldolgozása. Ez kezdetben a CDS/ISIS könyvtári szoftver segítségével készült. Az eTo könyvtári bibliográfiai rendszer szerint. 2005-től a magyarországi szirén könyvtári program segítségével folytatódott a feldolgozás. Ez a könyvtári program lehetőséget nyújtott a tanulmánykötetek analitikus feldolgozására is, segítve ezzel a kutatók munkáját. 2010-től tért át a jelenleg is működő HunTéka integrált könyvtári rendszerre. Ez a program lehetővé teszi, hogy a katalógizálás során az interneten keresztül kapcsolat létesíthető más könyvtárak HunTéka katalógusaival, bibliográfiai adatforrásokkal is, mint pl. a budapesti OSZK Magyar Nemzeti Bibliográfiája, az MTa könyvtára, a MOKKA, valamint a szlovák Nemzeti Könyvtár katalógusa. Lehetőség van a példányok jól átlátható és praktikus nyilvántartására. A keresőfelületen lehetőség van a találatokhoz kapcsolódó elektronikus dokumentumok (teljes szövegek) megtekintésére is. Jelenleg még csak nagyon kevés így összekapcsolt dokumentumot érhető el, de ez a közeljövőben mindenképpen bővülni fog. Az olvasó akár már otthonról is a HunTéka online segítségével kereshet, böngészhet a könyvtár csaknem teljes állományának bibliográfiai adatait tartalmazó katalógusban. A keresés találatainak megjelenítése több formában lehetséges (rövid, részletes, Marc), a rekordok exportálhatók egyszerű címkes vagy Marc formátumban.

kiadványok és adatbázisok

a Bibliotheca Hungarica a kezdetektől fontosnak tartja a tudományos kutatás megkönnyítését, a könyvtárban folyó munka prezentálását a nagyközönség felé. Eleinte ezt

a- célt- szolgálták- a- f órum- intézet- Miscellanea- bibliothecae- Hungaricae- sorozatban megjelent- kötetei.- 2000-ben- két- kötetben- jelent- meg- a- végh- László- által- összeállított bibliográfia- A *Bibliotheca Hungarica (cseh)szlovákiai magyar könyvgyűjteményének bibliográfiája (1918–2000)* címmel.- a- bibliotheca- Hungarica- akkori- törzsállományának bibliográfiája- mintegy- 3300- tételle- után- szerzői,- kiadói- és- tárgymutató- segíti- a- tájékozódást.- 2002- ben- a- könyvtár- folyóirat- állományának- katalógusa- is- megjelent- könyv- formájában- A *Bibliotheca Hungarica (cseh)szlovákiai magyar folyóirat-gyűjteményének katalógusa (1918–2002)* címmel.- a- kötetben- a- két- világháború- közötti- időszakból- 66 különböző- folyóirat- szerepel,- az- 1948- utáni- időszakból- pedig- 214- különböző- központi és- regionális- sajtótermék- található.-

a- kor- kihívásainak- megfelelően- a- kutatók- a- frissülő- és- bővülő- állomány- gyarapodását ma- már- otthonról- is- elérhetik.- a- 2000- es- évek- közepétől- a- bibliotheca- Hungarica- a- f- órum- k- isebbségkutató- intézet- honlapján- folytatta- állományának- prezentálását- a- kutatók- irányába.- először- az- intézet- honlapján- kereshető- listás- formátumban- kerültek- fel- a- korábbiakban- kiadott- állományok,- majd- 2013- tól- új- felületen,- az- adatbank.sk- honlapon tekinthető- meg.

a- könyvtár- szolgáltatásai- közé- tartozik- kérésre- bibliográfiák- és- repertóriumok összeállítása.- az- olvasói- igényeken- felül- többek- között- a- bibliotheca- Hungarica- gyűjteményében- megtalálható- hagyatékok- tulajdonosainak- személyi- bibliográfiái- is- elkészültek.- a- kutatók- munkájának- megkönnyítése- érdekében- a- már- összeállított- bibliográfiák és- repertóriumok- adatbázis- formájában- az- adatbank.sk- *Könyvtár* menüpontjában kereshető- listás- formátumban- megtalálhatók.- ezeknek- az- online- elérhető- adatbázisoknak- nagy- előnye,- hogy- folyamatosan- frissíthetők,- bővíthetők,- ha- a- témában- új- kiadvány jelenik- meg.- a- fent- említett- menüpont- alatt- az- alábbi- bibliográfiák- találhatóak:

- arany- a.- László- személyi- bibliográfiája- (összeáll.: -végh- László)
- Gyönyör- József- személyi- bibliográfiája- (összeáll.: -végh- László)
- szalattnai- r- esző- hagyatékának- válogatott- bibliográfiája- (összeáll.: - bereck- zszuzsanna,- sebő- bugár- beáta,- végh- annamária)
- Tózsér- árpád- személyi- bibliográfiája- (összeáll.: - bereck- zszuzsanna,- sebő- bugár- beáta)
- Turczel- Lajos- személyi- bibliográfiája- (összeáll.: - bereck- zszuzsanna)
- vajkai- Miklós- személyi- bibliográfiája- (összeáll.: - bereck- zszuzsanna)
- zalabai- zsigmond- személyi- bibliográfiája- (összeáll.: - bereck- zszuzsanna)
- Történeti- bibliográfia- (1990-2008)- (összeáll.: - simon- attila)
- néprajzi- bibliográfia- (összeáll.: - L.- Juhász- ilona,- Liszka- József)
- csallóközri- szülő- irodalom- (összeáll.: - végh- László)
- az- 1990- után- megjelent- helytörténeti- irodalom- bibliográfiája- (összeáll.: - r- oncz- Melinda)
- r- eformátus- vonatkozású- könyvek- (1990–2007)- (összeáll.: - a.- k- is- béla)
- a- bibliotheca- Hungarica- továbbá- az- alábbi- repertóriumokat- tette- elérhetővé- az- oldalon:
- a- Hét- (1986–1992)- évfolyamának- repertóriuma
- f- órum- Társadalomtudományi- szemle- (1999–2008)- évfolyamának- repertóriuma
- Magyar- f- igyelő- repertóriuma
- Új- élet- repertóriuma

online-elérhető-gyűjtemények,-dokumentumok

a-f órum-kisebbségkutató-intézet-és-a-budapesti-arcanum-adatbázis-kft.-közös-projektjében-valósult-meg-több,-a-szlovákiai-magyar-kultúrtörténet-szemponjtjából-fontos-könyv,-folyóirat-és-lap-digitalizációja-a-bibliotheca-Hungarica-gyűjteményéből.-ezzel-kezdett-vette-a-könyvtár-digitális-állományának-építése,-amely-lehetővé-teszi-a-szlovákiai-magyarságot-kutatók-gyűjteményünkhöz-való-otthoni-hozzáférését.-ezek-a-feldolgozás-ra-került-és-immár-elérhető-digitális-tartalmak-az-adatbank.sk-felületén-a-d-igiteká-menüpont-alatt-találhatók:

- az-Új-szó-összes-száma-1948-1999-ig-(2016-ban-bővül),
- az-irodalmi-szemle-összes-száma-1958-tól-napjainkig,
- a-Hét-kulturális-hetilap-1956-tól-a-megszűnéséig-(1996),
- 163-könyvet-tartalmazó-könyvcsomag,-amely-a-művelődéstörténet,-irodalom,tudományos-élet-legfontosabb,-sok-esetben-ma-már-beszerezhetetlen-kézíróveit-tartalmazza-1918-tól-napjainkig.

ugyanezen-menüpont-alatt-található-egy-másik-digitális-gyűjtemény,-amely-a-győri-d.r.kovács-Pál-Megyei-könyvtár-és-közösségi-Tér-és-a-f-órum-kisebbségkutató-intézet-közös,határon-átívelő,-biblionet-elnevezésű-projektből-valósult-meg.-ezáltal-a-2012-2013-as-években-sikerült-további-38,-c-sallóközvetlen-kapcsolatos-kiadványt-digitalizálni-és-elérhetővé-tenni.-valamennyi-digitalizált-tartalom-keresővel-van-ellátva,-amely-nagyban-megkönnyíti-a-kutatók-és-érdeklődők-munkáját.-a-keresőszavakkal-otthonról-is,-akár-néhány-másodperc-alatt-elérhetővé-válik-a-százévesnyel-anyag-mintegy-félmillió-oldalnyi-tartalma.

a-könyvek-és-folyóiratok-mellett-a-bibliotheca-Hungarica-szinte-a-megalakulásától-kezdve-rendszerezsen-gyűjti-és-rendszerezi-fotóarchívumát,-hangarchívumát-és-kepeslapgyűjteményét,-amely-többek-között-adományok,-hagyatékok-és-vásárlás-útján-került-az-állományba.-a-honlapon-az-adatbank.sk-k-ép-ang-ang-menüpont-alatti-kepeslapgyűjtemény-magját-adja-a-könyvtár-birtokában-levő,-levéltárban-archivált-állomány,-melyet-kiegészít-a-többi,különböző-magángyűjtők-birtokát-kepező-kepeslapok-digitalizált-változata.

ugyanezen-menüpont-alatt-a-angarchívumban-található-szlovákiai-magyar-rendezvények,-oral-history,-interjúk,-rádiófelvételek-hanganyagai-nagy-részét-alkotják-a-bibliotheca-Hungarica-által-összegyűjtött-felvételek.-

a-kepeslap-ang-menüpont-harmadik-részét-a-f-órárchívum-alkotja.-itt-található-a-f-órum-intézet-könyvtárban-és-levéltárban-tárolt-több-tízezres-fényképgyűjtemény-reprezentatív-állománya-metaleírásokkal-ellátva-(Prandl-sándor,-Gyökres-György-stb.-hagyatéka).

kapcsolattartás-a-szakmai-szervezetekkel

a-bibliotheca-Hungarica-szinte-már-a-megalakulása-óta-jó-kapcsolatokat-ápol-hazai-és-határon-túli-könyvtárakkal,-könyvtáros-egyesületekkel.-az-egyik-legfontosabb-eredménye-az-által-kezdemenyezett-szlovákiai-Magyar-könyvtárosok-egyesületének-megalakítása,-amelynek-munkájában-a-könyvtár-munkatársai-is-aktív-szerepet-vállalnak.-a-kepeslap-ang-ang-ang-kapcsolattartáson-kívül-lehetőségeihez-méren-gondoskodik-a-könyvtárhoz-került-főlős-példányok-eljuttatásáról-más-szlovákiai-magyar-könyvtárakhoz-is.-

a-könyvtár-kiemelten-fontos-magyarországi-együttműködő-partnerei-a-budapesti-országos-széchenyi-könyvtár-és-a-győri-d.r.kovács-Pál-Megyei-könyvtár-és-közösségi

Tér.- az- említett- könyvtárak- nagyban- hozzájárultak- a- könyvtár- digitális- állományának- bővítéséhez.- a- győriekkel- a- 2012- 2013- as- években- sikerült- megvalósítani- a- biblionet- elnevezésű- határon- átvívelő- projektet,- amelynek- során- a- bibliotheca- Hungarica- felvállalta,- hogy- a- korábban- említett- digitalizálás- mellett- összefogja- régiójának- könyvtárait,- workshopokat- tart- nekik.- ennek- a- közös- projektnek- az- eredményeként- a- bibliotheca- Hungarica- katalógusa- bekerült- a- győri- dr.- kovács-Pál-Megyei- könyvtár- és- közösségi- Tér- által- működtetett- duna-Menti- közös- katalógusba,- ezzel- a- kutatók- szélesebb- köre- férhet- hozzá- a- katalógusunkhoz.- a- bibliotheca- Hungarica- évek- óta- jó- viszonyt- ápol- a- Magyar- könyvtárosok- egyesületével,- illetve- annak- egyes- területi- szervezeteivel- (pl. kiskisalföldi- könyvtárosok- egyesülete,- csongrád- Megyei- könyvtárosok- egyesülete- stb.),- részt- vesz- az- általuk- rendezett- konferenciákon,- ismerteti- az- elért- eredményeket.

a-somorjai-bibliotheca-Hungarica,- a- fórum- kiadvány- kiadó- intézet- könyvtára- az- állományát- tekintve- egyedülálló- szlovákiában.- az- alapítók- által- 1990- ben- megfogalmazott- feladata- még- ma- is- aktuális,- fő- célja- *egy helyre gyűjteni a Csehszlovákiában 1918 óta kiadott magyar nyelvű könyveket, folyóiratokat, kinyomtatványokat, a magyarság írott dokumentumait és kulturális életével összefüggő adatait.*- ez- a- cél- a- jelenben- kibővült- azzal,- hogy- a- technika- adta- lehetőségeket- kihasználva- az- összegyűjtött- dokumentumokból,- kiadványokból- olyan- adattárakat- építsenek- ki,- információs- rendszert- működtessenek,- amely- alkalmazkodik- a- 21.- század- kutatójának- igényeihez.-

fontosabb-cikkek-és-vidéok-a-bibliotheca-Hungaricáról

- zalabai-zsigmond-Presinszky-Lajos:- felhívás- a- bibliotheca- Hungarica- létrehozására.- Új- szó, 1990.11.07.,-43.-évf.,-261.-sz.,-6.-p.
- kiss-József:- Mindnyájunkat-gazdagítana- a- somorjai- könyvgyűjtő- mozgalomról- és- a- nemzetiségi- könyvtárépítésről.- Új- szó, 1991.04.27.,-44.-évf.,-99.-sz.,-5.-p.
- csanaky-eleonóra:- bibliotheca- Hungarica:- van- saját- könyvtárunk.- szabad- Újság, 1991.-1.-évf., 193.-sz.,-1-2.-p.
- kiss-József:- Újabb-magyar-szellemi-műhely.- Új- szó, 1991.10.04.-44.-évf.,-233.-sz.,-1-2.-p.
- Motesíky-árpád:- a- Magyar- könyvtár.- Hét, 1991,-36.-évf.,-7.-sz.,-9.-p.
- Motesíky-árpád:- bibliotheca- Hungarica- szlovákiában.- élet- és- irodalom, 1991,-13.-sz.
- Motesíky-árpád:- könyvtár- alapítás- somorján:- rákóczi- Hírvivő, 1991,-2.-évf.,-2-3.-sz.,-13.-p.
- Motesíky-árpád:- alakulóban- a- bibliotheca- Hungarica.- szabad- Újság, 1991,-1.-évf.,-12.-sz.,-5.-p.
- szamák-Mihály:- a- bibliotheca- Hungarica.- „állapottjáról”.- Hét, 1991,-36.-évf.,-8.-sz.,-8.-p.
- sebők-ágota:- kőzérdekű- megszállottak.- vasárnap, 1992,-25.-évf.,-48.-sz.,-4.-p.
- kövesdi-károly:- intézmény- születik.- beszélgetés- zalabai-zsigmonddal- --ezúttal- az- alapítóval.- Új- szó, 1993.01.13.,-46.-évf.,-9.-sz.,-5.-p.
- kövesdi-károly:- „szorgos- adósa- vagyok- hazámnak”- egy- működő- alapítványról.- Új- szó, 1994.02.01.,-47.-évf.,-25.-sz.,-7.-p.
- Tuba-Lajos:- felhívás- somorjáról.- Új- szó, 1994.02.01.,-47.-évf.,-25.-sz.,-2.-p.
- zalabai-zsigmond:- intézmény- születik.- Új- szó, 1994.02.17.,-47.-évf.,-39.-sz.,-5.-p.
- zalabai-zsigmond:- bibliotheca- Hungarica- --szlovákiában.- könyvtári- Levelezőlap, 1994,-1.-sz.
- zalabai-zsigmond:- négy-öt- magyar- összehajol...- Új- szó, 1994.12.09.,-47.-évf.,-285.-sz.,-5.-p.
- bárdos-Gábor:- kitüntetés- Liszka-Józsefnek.- bibliotheca- Hungarica.- Új- szó, 1995.01.13.,-48.-évf., 10.-sz.,-4.-p.

- Lacza, Tihamér: a nemzet-emlékezete. - a Hét, -1995, -40. évf., -5. sz., -2. p.
- Motesiky, Árpád: Öt éves a Bibliotheca Hungarica. - a Hét, -1995, -40. évf., -4. sz., -6. p.
- Zalabai Zsigmond: „a Látók-Titka”. - Új-szó, -1995.01.12., -48. évf., -7. p.
- Zolczer, László: emlékek-nélkül-nemzetnek-híre...: Öt éves a Bibliotheca Hungarica. - szabad-Újság, -1996, -4. évf., -15. sz., -10. p.
- Szabó József: „Mi dolgunk a világon?” - zalabai-zsigmond-összeállítása a Bibliotheca Hungaricáról. - vasárnap, -1996, -29. évf., -21. sz., -5. p.
- Dusza István: Lesz-e, lehet-e intézményesülés? - Öt éves a Bibliotheca Hungarica. - Új-szó, -1996.03.27., -49. évf., -73. sz., -1. -3. p.
- Lovász: Magad-uram, ha szolgád-nincsen: - Öt éves a Bibliotheca Hungarica. - a Hét, -1996, -40. évf., -1. sz., -13. p.
- Dusza István: a körülményeink-amatőrök: - Tóth László, - a Bibliotheca Hungarica -1995-ös-díjazottja. - Új-szó, -1996.03.29., -49. évf., -75. sz., -6. p.
- Motesiky Árpád: évkezdés a bibliotékában. - életünk, -1997, -2. évf., -1. sz., -4. p.
- Végh, László: n-évjegy- bibliotheca-Hungarica... [inc.] - a Hét, -1997, -nyári-sz., -19. p.
- Dusza István: Bibliotheca Hungarica - jövőkép: beszélgetés Végh László szociológussal, a Fórum Intézet-könyv-és-adattárának-igazgatójával. - Új-szó, -1999.04.16., -52. évf., -87. sz., -10. p.
- Dusza István: a tudományosság-és-a kutatás-szolgálatában: beszélgetés Végh Lászlóval a tíz-éves Bibliotheca Hungarica-feladatairól... - Új-szó, -2001.02.09., -54. évf., -33. sz., -15. p.
- Dusza István: Tisztázní-kell-a tisztázandókat, és feltárni-a feltárandókat: a somorjai Bibliotheca Hungarica (cseh)szlovákiai-magyar-könyvgyűjteményének-bibliográfiája (1918-2000) - valójában-szakkatalógusként-is-funkcionál. - Új-szó, -2001.02.09., -54. évf., -33. sz., -15. p.
- Varga, Sándor: a Bibliotheca Hungarica (cseh)szlovákiai-magyar-könyvgyűjteményének-bibliográfiája (1918-2000). - Fórum-Társadalomtudományi-szemle, -2001, -2. sz., -183-184. p.
- Třísková, Helena: a Bibliotheca Hungarica (cseh)szlovákiai-magyar-könyvgyűjteményének-bibliográfiája (1918-2000). - Historický-časopis, -2001, -4. sz., -715-716. p.
- Lacza Éva: a kutatókat, diákokat akarják segíteni. - beszélgetés Végh Lászlóval, a somorjai Bibliotheca Hungarica-igazgatójával... - Új-szó, -2002.5.17., -113. sz., -Gondolat-melléklet-2. évf., -10. sz., -11. p.
- Csanda Gábor: Hiánypótló-mű- hiányokkal. - szörös-kő, -2002, -7. évf., -2. sz., -44-50. p.
- Böjthe Zsolt: a könyvtárunk-műhellyé-vált. - beszélgetés Végh Lászlóval, a Bibliotheca Hungarica igazgatójával. - szabad-Újság, -2003, -11. évf., -1. sz., -12. p.
- Kövesdi Károly: az intézményt-nem-kitalálni, működtetni-nehéz. - beszélgetés Végh Lászlóval, a Bibliotheca Hungarica igazgatójával. - Új-szó, -2004.4.29., -57. évf., -99. sz., -szülőföldünk-melléklet, -1. évf., -9. sz., -29. p.
- Lacza Éva: a kutatás-és-műhelymunka. - beszélgetés Végh László szociológussal, a Bibliotheca Hungarica igazgatójával. - szabad-Újság, -2004, -12. évf., -4. sz., -11. p.
- Matus Éva, Sebő Beáta, Végh Annamária: a Bibliotheca Hungarica-dokumentációs-tevékenysége. - Fórum-Társadalomtudományi-szemle, -2006, -4. sz., -69-82. p.
- Lacza Éva: Hagyaték-és-c-d-r o M. - beszélgetés Végh Lászlóval, a somorjai Fórum-intézet-részeként-működő-Bibliotheca Hungarica-igazgatójával. - zalabai-zsigmondról-és-irodalmi-hagyatékáról. - szabad-Újság, -2008, -16. évf., -5. sz., -11. p.
- Vrabec Mária: akit-a papír-illata-megigézett. - beszélgetés Végh Lászlóval. - vasárnap, -2009, -42. évf., -5. sz., -14-15. p.
- A Fórum-kisebbségkutató-intézet-Bibliotheca Hungarica; etnológiai-központ. - vasárnap, -2009, -42. évf., -23. sz., -kicsoda-a szlovákiai-magyar-kultúrában?-intézmények-melléklet, -4. sz., -2-3. p.
- [http://foruminst.sk/2015/04/08/vegh-laszlo-a-szlovakiai-magyar-konyvtari-es-leveltari-anyagok-feldolgozasaval-foglalkozunk-video/\(2016.1.26.\)](http://foruminst.sk/2015/04/08/vegh-laszlo-a-szlovakiai-magyar-konyvtari-es-leveltari-anyagok-feldolgozasaval-foglalkozunk-video/(2016.1.26.))
- [http://foruminst.sk/2015/10/28/mindennapok-tudomanya-a-konyvtari-munka/\(2016.1.26.\)](http://foruminst.sk/2015/10/28/mindennapok-tudomanya-a-konyvtari-munka/(2016.1.26.))

vállalkozói-kétnyelvűség-komáromban

vélemények-és-nyelvhasználati-szokások

1.-a-felmérés-bemutatása-és-módszertana

a-kétnyelvűség--azaz-a-többségi,-szlovák-nyelv-mellett-a-magyar-nyelv-következetes használata--felkapott-témának-számít-a-szlovákiai-magyar-közösség-körében.-az-utóbbi-években-mind-a-hivatali,-törvények-által-biztosított-nyelvhasználati-témák-előterbe kerültek-a-médiában-és-a-közbeszédben,-mind-pedig-a-korlátozottan-szabályozott-területeken-létező-nyelvi-szokásokról-sok-szó-esik.

Mivel-a-nyelvhasználat-kulcsfontosságú-része-identitásunk-megőrzésének,-folyamatos-kérdés,-hogya-nyelvhasználat-szabályozása-milyen-hatással-van-magára-a-gyakorlati-nyelvhasználatra.-Míg-a-magyar-nyelvhasználat-gyakorlati-nehézségekbe-ütközik-a-hivatalokban-a-megfelelő-nyomtatványok-hiánya-vagy-a-hivatalnokok-képzetlensége miatt,-addig-más-területeken--például-a-vállalkozások-esetében--az-érintettek-elvileg biztosíthatnák-a-széles-körű-többszínűségét.-Már-csak-ezért-is-került-a-vállalkozói-kétnyelvűség-korábban-is-több-civil-kezdeményezés-figyelmének-középpontjába,-s-megpróbálták-feltárni-azokat-az-összefüggéseket,-amelyek-magyarították-a-hiányzó-magyar-feliratokat,-a-hiányos-nyelvhasználatot.-Hiszen-időről-időre-feltesszük-a-kérdést:-miért-használják-szlovák,-kétnyelvű,-vagy-éppen-egynyelvű-feliratokat-a-vállalkozók?-Miként-és-hogyan-alkalmazkodnak-az-egyes-üzletek-és-vállalatok-a-környezetük-igényeihez?-és-legfőképp:-mi-a-vállalkozók-véleménye-a-saját-szerepükről-egy-olyan-környezetben,-ahol-a-klienseik-és-üzletfelek-között-vegyesen-akadnak-mind-magyar,-mind-szlovák-anyanyelvű személyek?-a-felmérés-azt-a-célt-tűzte-ki-maga-elé,-hogya-választ-kapjon-a-fenti-kérdésekre-a-szlovákiai-magyar-társadalom-egy-kis-szeletében,-komárom-belvárosában.

a-korábbi-nyelvhasználati-felmérések-és-a-kétnyelvűségi-mozgalmak-által-szerkesztett-állapotjelentések-túlnyomórészt-a-külsőségekre-támaszkodva-bizonyosodtak-meg arról,-hogya-egy-egy-vállalkozás-milyen-feltételeket-biztosít-a-kétnyelvűségnek.-a-helyi-felmérések-dokumentálták-a-magyar-feliratok-meglétét-vagy-hiányát,-vizsgálták-a-kommunikáció-nyelvtér-írásban,-az-üzletek-felirataiban,-esetleg-az-óriásplakátokon.-a-felmérés keretén-belül-azt-tartottuk-a-prioritásunknak,-hogya-egy-keveset-kérdeztünk-réteg,-saját tapasztalataira-és-véleményére-támaszkodva-nyilvánuljon-meg-a-téma-kapcsán--azaz maguk-a-vállalkozók-nyilatkozzanak.-arra-voltunk-kíváncsiak,-hogya-azok-a-vállalkozók, akik-kapcsolatban-vannak-a-klienseikkel,-esetleg-tulajdonosként-és-döntéshozóként meghatározzák-egy-egy-vállalat-kommunikációját,-miként-velekednek-a-nyelvhasználatról.-Tudni-szerettük-volna,-milyen-módon-értelmezik-a-kétnyelvűség-fogalmát-és mennyire-tartják-saját-magukat-kétnyelvűnek.-f-el-akartuk-mérni,-hogya-milyen-érveket

használnak-és-tudatosítanak-a-többnyelvűség-ellen-és-a-mellett,-s-mikor-éri-meg-számukra-a-nyelvhasználat.-f-eltételezzük,-hogy-a-megszerzett-tudás-segít-egy-látszólag-egyszerű-jelenség,-a-hiányos-kétnyelvűség-megértésében-és-a-további-lépések-megtételében-a-kétnyelvűség-felé.

a-közeg-meghatározásánál-prioritásnak-tartottuk,-hogy-arra-egy-koherens-környezetben,-egységes-helyszínen-kerüljön-sor-így-került-kiválasztásra-k-omárom-belvárosa, azon-belül-is-száz,-elhelyezkedését-tekintve-is-egymás-közvetlen-közeliében-található-üzlet.-Mint-az-a-későbbiekben-is-kiderül,-túlnyomórészt,-de-nem-feltétlenül-kisvállalkozásokról- van- szó,- melyek- tulajdonosai- napi- kapcsolatban- állnak- vevőikkel. f-eltételeztük,-hogy-a-komáromi-vásárlóréteg-három-jelentős-csoportból-áll-össze:-a-helyi-vagy-régiós-kötődésű-lakosokból,-a-városban-működő-középiszlovák-és-egyetemek-diákjaiból,-valamint-azokból-a-turistákból,-akik-vagy-a-városon-átvezető-kerékpárúton-érkeznek,-esetleg-hajóval,-a-kikötőn-keresztül,-vagy-átkelnek-a-szlovák-magyar-határon-és-útba-ejtik-a-belvárost.

a-felmérésben-a-boltosokat-céloztuk-meg:-kitöltöttünk-velük-személyesen-egy-nagyjából-tíz-tizenöt-percet-igénybe-vevő-kérdőívet,-amely-egyrészt-ráfókuszált-a-nyelvhasználati-kérdésekre,-másképpen-pedig-teret-engedett-a-személyes-benyomásoknak-és-véleményeknek-a-téma-kapcsán.-s-zerettük-volna-ugyanis-azokat-a-válaszokat-is-begyűjteni,-amelyek-egy-egy-személyes-tapasztalatra-épülnek,-nem-pedig-számokban-kifejezhető-értékekre.-ennek-a-felmérésnek-az-adatait-láthatja-most-a-nagyközönség,-összegezt-formában.

s-zeretnénk-leszögezni,-hogy-k-omárom-belvárosa-specifikus-közeg:-nem-azonosítható-a-teljes-szlovákiai-magyar-mintával,-sőt,-az-eredmények-és-válaszok-szignifikánsan-változhatnak-akár-már-akkor-is,-ha-az-eltérő-jellemzőkkel-bíró-helyi-közösséget-kiszolgáló-komáromi-külvárosi-üzletek-reakcióit-gyűjtjük-be.-f-eltett-szándékunk,-hogy-a-felmérést-a-későbbiekben-más-városokban-és-más-közegben-is-meg-kell-valósítani,hogy-lehetőségünk-nyíljon-az-eredmények-összehasonlítására,-s-a-helyi-nyelvhasználati-jellegzetességek-azonosítására.

2.-a-vizsgált-közeg--k-omárom-városa

k-omárom-a-vele-megegyező-járás-székhelye,-nyitra-megye-harmadik-legnépesebb-városának-számít.-a-trianoni-döntés-és-csehszlovákia-megalakulása-előtt-vármegyeszékhely-volt,-a-határok-újraírása-után-azonban-csehszlovákia-perifériájára-került,-s-csak-a-második-világháborút-követően,-az-iparosodás-hatására-indult-ismét-fejlődésnek.k-omárom-jelenleg-ipari-központ,-támaszkodik-a-hajógyár-hagyományaira,-önálló-kikötője-van,-valamint-közúti-és-vasúti-határátkelőhelyként-is-létezik.-Helyet-ad-egy-szlovák-és-egy-magyar-gimnáziumnak,-valamint-a-s-elye-János-egyetemnek,-így-szlovákia-egyetlen-magyar-egyetemének-központja.

a-város-lakossága-az-elmúlt-harminc-évben-a-népszámlálások-tanúsága-szerint-32-ezer-és-37-ezer-között-ingadozott,-a-2011-es-adatok-szerint-34-349-lakosa-van.-a-nemzetiségi-összetétel-illetően-változások-történnek-az-utóbbi-időszakban.-a-2001-es-népszámlálás-szerint-k-omárom-37-366-lakosából-22-452-volt-magyar,-12-960-pedig-szlovák-nemzetiségű,-ez-60,08-és-34,68-százalékos-arányt-jelent.-a-2011-es-népszámlálás-megállapításainak-értelmében-a-városnak-34-349-lakosa-van,-18-506-magyar-és

11-509-szlovák-nemzetiségű-(53,87-és-33,5-százalék).-Mután-a-legutóbbi-népszámlálás-a-lakosság-tíz-százalékának-nem-tudta-beazonosítani-a-nemzetiségét,-a-magyar lakosság-részarányának-csökkenése-vélhetően-kevesebb-hét-százaléknál.

3.-a-komáromi-kétnyelvűségi-mozgalmak-és-megmozdulások-rövid-története

Magában-komárom-városában-az-elmúlt-öt-évben-több,-a-nyilvánosság-számára-is-érezhető-és-értelmezhető-civil-kétnyelvűségi-megmozdulásra-és-akcióra-került-sor, ezért-is-választottuk-célvárosnak.-az-„újhullámos”,-internetet-és-sajtónyilvánosságot egyaránt-előterbe-helyező-kétnyelvűségi-törekvések-közül-az-egy-első-megmozdulásra-2011-első-felében-került-sor-a-komáromi-kórház-feliratai-kapcsán.-az-intézményt-üzemeltető-f orlife-nonprofit-szervezet-április-végén-helyezett-ki-egy-egynyelvű-táblát-a-városi-kórház-bejáratához,-melyen-csak-szlovák-feliratok-szerepeltek.-az-eset-kapcsán-az-egy-Jobb-k-omáromért-Polgári-k-kezdeményezés-aktivizálta-magát,-előbb-levelet-írtak-az-intézménynek-és-r udolf- chmel- kisebbségéért- felelős- kormányalelnöknek,- majd saját-készítésű-feliratot-függesztettek-ki-a-tábla-alá.-a-média-nyomása-és-az-általános-tiltakozás-hatására-a-f orlife-kétnyelvűre-cserélte-az-üdvözlőtáblát,-három-hét-után.

a-2011-es-év-júniusában-magyar-feliratokat-követelő-matricák-tűntek-fel-komáromban-is.-a-„Hol-a-magyar-felirat?-Tiszteld-a-város-nyelvi-többségét!”-jelzéssel-ellátott-matricákat-különbféle-céges-hirdetőfelületekre-ragasztották-fel-nyelvhasználati-aktivisták.-komáromban-a-második-hullámban-jelentek-meg-a-feliratok,-először-s-omorján-tűntek-fel-a-matricák,-a-kezdeményezés-komoly-sajtóvisszhangot-váltott-ki.

a-nyelvhasználati-törekvések-kapcsán-2011.-július-7-én-a-komáromi-képviselő-testület-határozatban-szólította-fel-a-város-területén-működő-vállalkozásokat-és-intézményeket-a-kétnyelvűség-betartására.-komárom- ezzel-s-omorja-és-d-unaszerdahely-példáját-követte,-ahol-hetekkel-korábban-hasonló-határozat-született-a-kétnyelvűségi-akciók- kapcsán.

a-kétnyelvűségi-mozgalmak-keresztjüzebe-2012-ben-a-vasúti-kétnyelvűség-került. Májusban-a-f-ontos-vagy!-mozgalom-aktivistái-helyezték-ki-kétnyelvű-utasfeliratokat-és-egy- molinót- a- komáromi- vasútállomásra,- valamint- egy- megafonon-önhatalmúlag- magyarul-is-bejelentették-a-r- egiojet-érkező-és-induló-járatairól-szóló-közleményeket- melyeket-a-vasút-következetesen-egy-nyelven,-szlovákul-hirdetett.-a-feliratokat,-köztük- egy-k-omárom-k-omárom-táblát-a-vasút-az-akció-végeztével-eltávolította-(és-azóta-sem- kétnyelvűsítette-kommunikációját-a-magyarok-lakta-régiókban).

az-év-októberében-a-Tesco-küszöbönálló-komáromi-üzletmegnyitója-kapcsán-került- elő-a-kétnyelvűség-témája.-a-kezdeményező-f-ontos-vagy!-mozgalom-aktivistái-a-nyitást- megelőzően-levélben-fordultak-az-üzletlánchoz,-s- ennek-következményeképp-a-Tesco- úgy-döntött--első-multinacionális-vállalatként--,-hogy-kétnyelvűsíti-a-kommunikációját.-Hasonló-kérvények-érkeztek-a-c-ba-szlovákiai-részlegéhez-is,-valamint-a-k-auflandok- nyelvhasználat-ügyében,-azonban-az-aktivisták-nem-jártak-sikerrel.

a-2012-es-év-végén,-novemberben-a-város-szánta-el-magát-szimbolikus-lépésre,-a- komáromi-buszállomáson-látható-helységnevek-váltak-kétnyelvűvé.-a-buszpályaudvar- teljes-felújítása-során-a-közlekedési-vállalat-dolgozói-(az-s-ad-érsekújvári-részlege)-a- táblákat-is-lecserélték.-Mindezt-városi-kezdeményezésre-tették-meg,-miután-k-omárom- írásban-is-jelezte-ez-irányú-igényét-a-társaságnak.

a következő évben, 2013 májusában a városi egy nyelvű óriásplakátokon jelentek meg figyelemfelhívó feliratok. „Ha kell a pénzünk, kérjétek magyarul is” – állt az átragasztott óriásplakátokon. a nagy médianyilvánosságot kapott akciót nyíltan egyetlen szervezet sem vállalta magára.

a f ontos vagy! mozgalom következő komáromi nyomásgyakorló akciója 2013 októberében hozott eredményt, mikor a Merkury Market nyitott nagyáruházat a városban. a mozgalom már korábban is levelezett a lengyel barkácsáruház vezetőségével, s előzetesen is kérte a két nyelvű feliratok kihelyezését – ebben sikerrel járt, a vállalat a hangosbemondást és az árjegyzékeket is beleértve teljesen két nyelvűen kommunikált vásárlóival.

a következő évben, 2014 során a komáromi erődöt népszerűsítő közlekedési táblák ügye váltott ki éles reakciókat a sajtóból és a közvéleményből. a f ontos vagy! mozgalom még előző decemberben szerelt fel önhatalmúlag két nyelvű táblát az eredetileg turistákat tájékoztatni hivatott, mégis egy nyelvű, szlovák hirdetményekre, de a városi hivatal kénytelen volt eltávolítani a táblákat, miután a nyitrai Járási Hivatal közlekedési és közúti szakosztálya 33 ezer euróig terjedő bírság kiszabását helyezte a számukra kilátásba. a város tavaly októberben helyezte ki az eredeti egy nyelvű feliratokat, de a szakhatóságok megtiltották a két nyelvű táblák kitételét.

2015-ben c irill és Metód komáromi szobrának felirata került a figyelem középpontjába. Június folyamán a f ontos vagy! mozgalom helyezte el egy, a szlovák felirattal mondanivalójában és stílusában is megegyező szöveget a körforgalomban álló szobor talapzatára, amelyet két nappal később eltüntettek, a helyi Matica slovenská azonban védelmébe vette az akciót és kilátásba helyezte a permanens két nyelvűsítést.

4. egy kolozsvári magyar példa – az igen, tessék! felmérése

a komáromi felmérés elkészítéséhez komoly motivációt adott a kolozsvári igen, tessék! mozgalom pár évvel korábban készült felmérése, amely a babeş-bolyai Tudományegyetem közgazdasági karának közreműködésével készült. a felmérést „amikor a pénz anyanyelven beszél” címmel 2013 júniusában végezték 110 partnert megszólítva, a közvélemény-kutatás motivációját az adta, hogy számszerűsíteni lehessen a nyelvhasználat valós hatásait és előnyeit.

a felmérés eredményeit összegezve a kutatást végző szakemberek és aktivisták egyebek között kíváncsiak voltak arra, hogy az egyes vállalatok körében mennyien és milyen módon használják a magyar nyelvet a vevőkkel való kapcsolattartásban. Megállapítást nyert, hogy a magyarul kommunikáló üzletekben felülreprezentáltak maguk a magyar vevők is. a legérdekesebb megállapítások közé tartozik, hogy a magyar nyelvhasználat bevezetésével az üzletek mintegy egyötödének a forgalma is nőtt, forgalomcsökkenésről pedig senki nem tudott beszámolni.

a megállapítások értelmében az igen, tessék! partnerség-jóvoltából az üzletek 29 százalékában növekedett a magyar nyelvhasználat, a résztvevőket elsősorban gazdasági indíttatás motiválta, a partnerek 87 százalékánál van magyarul tudó alkalmazott, a partnerek 65 százalékának állítása szerint pedig a román többséget nem zavarja a magyar nyelvhasználat.

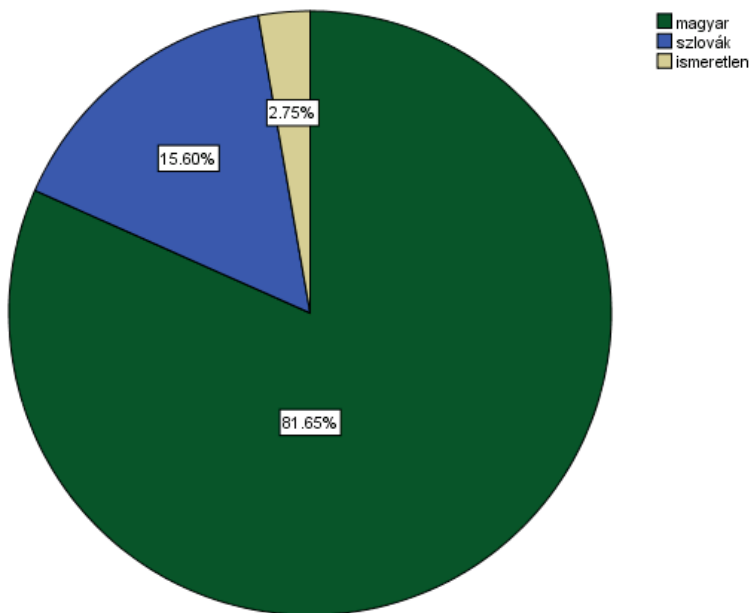
az igen, tessék! mozgalom felmérése szolgáltatta a kiindulópontot saját kérdőívünk összerakásához is. s zerettük volna mélyebben és részletesebben feltérképezni ugyan

akkor-a-szlovákiai-magyar-kiskereskedők-attitűdjét-a-nyelvhasználati-szokásaink-kapcsán,-így-részletesebben-elemeztük-a-magyar-nyelvhasználathoz-kapcsolódó-félelme-
ket-és-elvárásokat-egyaránt.

5.-a-komáromi-felmérés-megállapításai

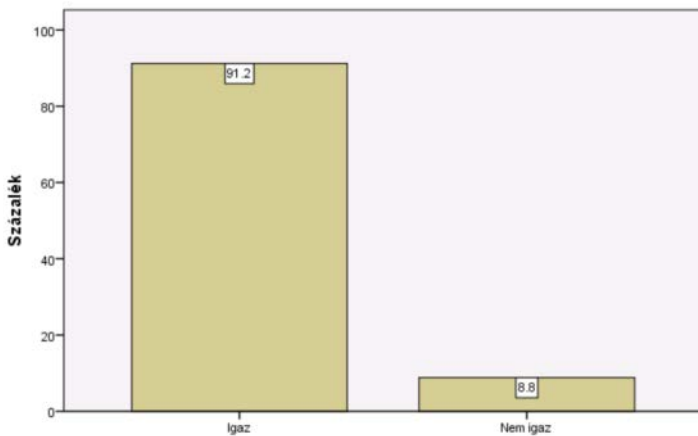
5.1.-a-közeg-és-a-nyelvhasználat

Megszólított üzletekkel való kommunikáció nyelve

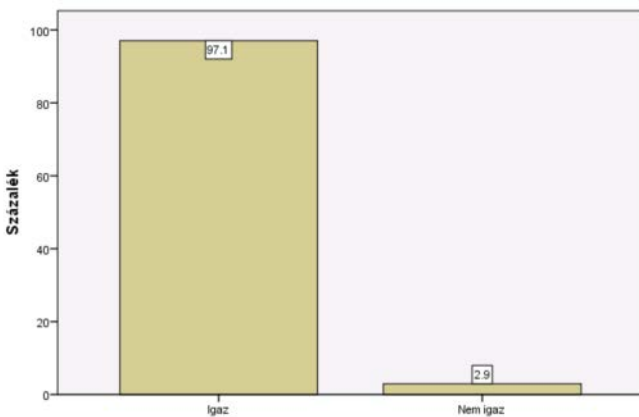

első-körben-fontosnak-tartottuk-tisztázni,-hogymilyen-nyelvi-közeget-vizsgálunk,-milyen
módon-kommunikálnak-velünk-a-kiválasztott-üzletek-eladói-és-boltosai.-a-minta-viz-
gált-részére-jellemző,-hogytúlnyomórészt-magyarul-kommunikáltak-a-felmérést-végző
kutatókkal.-a-109-feltérképezett-helyből-három-esetben-nem-került-sor-semmilyen
kommunikációra,-89-magyar-és-17-szlovák-vállalkozóval-boltossal-vagy-önálló-döntési
kompetenciával-rendelkező-helyi-alkalmazottal-sikerült-felvenni-a-kapcsolatot.-ez
ugyanakkor-nem-azt-jelenti,-hogyminden-esetben-eredményes-volt-a-kérdőív-kitöltésé-
re-vonatkozó-próbálkozás,-különbéle,-gyakorlati-vagy-elvi-akadályok-miatt-(melyekre
később-még-kitérünk)-maga-a-használható-minta-kisebb.-a-későbbiekben-arra-a-68-vál-
lalatra-és-kisvállalkozóra-támaszkodunk,-akik-kitöltötték-az-adatokat,-a-hiányzó-minta
összetételéről-és-lehetséges-motivációjáról-a-válaszadás-elkerülésére-pedig-az-utolsó
előtti-fejezetben-próbálunk-meg-válaszokat-keresni.

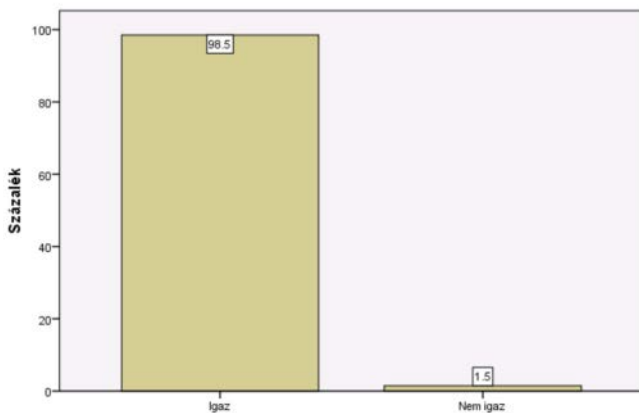
Minden alkalmazottunk beszél magyarul

Alkalmazottaink többsége beszél magyarul

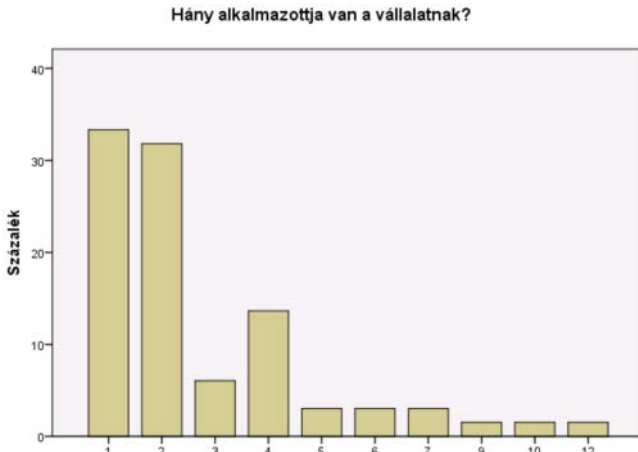

Minden váltásban van olyan személy, aki beszél magyarul

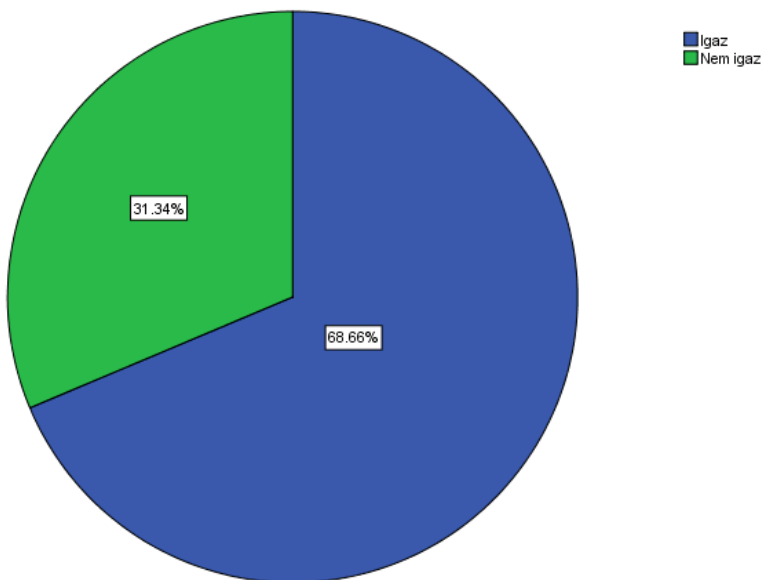
a- megkérdezett- vállalkozók- és- üzletvezetők- túlnyomó- többsége- maga- is- rendelkezik magyar- nyelvi- ismeretekkel, gyakorlatilag- teljesen- homogén- magyar- közegről- beszélhetünk- (legalábbis- a- válaszolók- körében).- a- megkérdezett- üzletvezetők- 88- százalékának a- magyar- az- anyanyelve, -s- csak- 2,9- százalék- nyilatkozott- úgy, - hogy- nem- beszél- a- magyart- -- viszont- néhány- szót- ért- belőle.- a- magyarul- beszélő- alkalmazottak- aránya- is erősen- meghaladja- a- helyi- nemzetiségi- viszonyokat:- 91- százalék- esetében- minden alkalmazott- beszél- magyarul- (legyen- szó- akár- egy-, - akár- többszemélyes- cégről), -s- csak egyetlen- válaszadó- mondta- azt, - hogy- van- olyan- váltás, - amikor- a- pult- mögött- álló- alkalmazott- nem- képes- megértetni- magát- magyarul- a- vevőkkel.- a- nyelvi- kommunikáció- feltételei- tehát- k- omárom- belvárosában- adva- vannak- a- magyar- vásárláshoz.

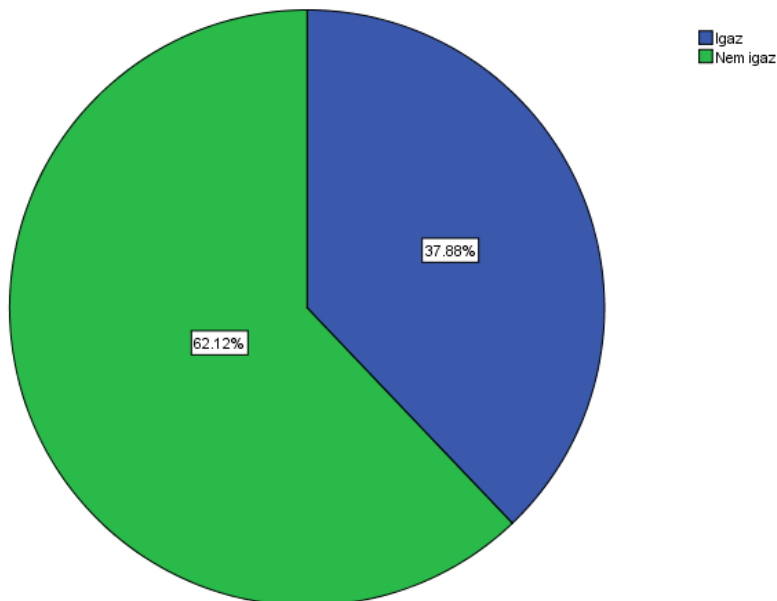
a- felmérésen- belül- megpróbáltunk- fényt- deríteni- arra- is, - hogy- az- egyes- vállalatok- vállalkozók- mennyi- munkavállalónak- adnak- munkát.- a- mintán- belül- dominálnak- a- mikrovállalkozások- -- azok- a- vállalatok, - ahol- legfeljebb- egy- vagy- két- alkalmazott- található, -s- jóval kevesebb- a- vizsgált- mintában- a- nagy- cégek- aránya.- ez- részben- a- belvárosi- jellegzeteségnek- is- köszönhető, - mivel- az- üzletek- nagyon- kis- alapterületen- helyezkednek- el.

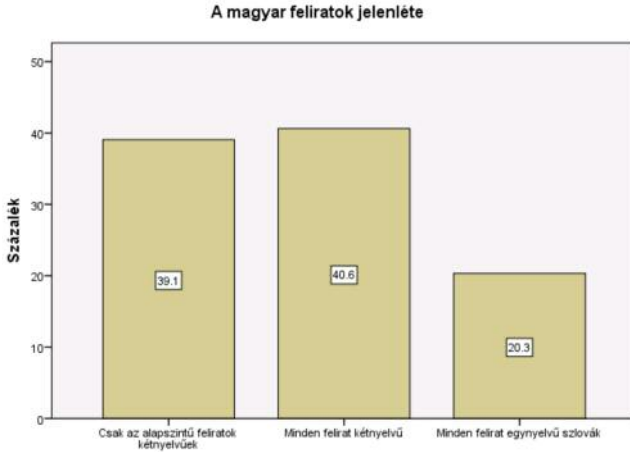
5.2.-a-nyelvhasználat-relatív-megítélése

Vannak magyar nyelvű tájékoztató feliratok az üzletben

Minden tájékoztató felirat kétnyelvű az üzletekben

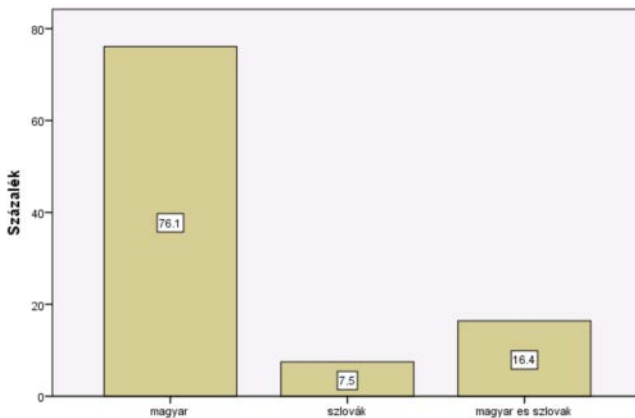

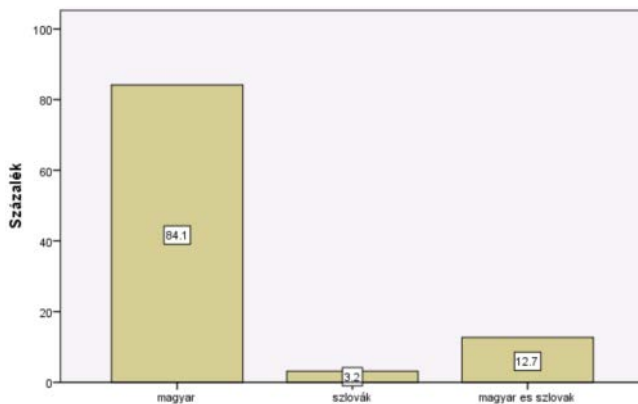
a- felmérés- kapcsán- kíváncsiak- voltunk- arra,- hogy- maguk- az- érintett- üzletek- miként tekintenek-saját-nyelvhasználatuk-mértékére,-s-milyen-módon-ítélik-meg-a-felirataik-és kommunikációjuk-kétnyelvűségét.-a-válaszadók-38-százaléka-vélte-úgy,-hogy-minden felirat-kétnyelvű-az-üzleteikben,-s-67-százalék-jelentette-ki,-hogy-vannak-kétnyelvű-feliratok-az-adott-üzletben.-ez-a-megítélés-bizonyos-szempontból-reális-alapokon-nyugszik,-ugyanis-a-helyszíni-szemle-során-szintén-úgy-találtuk,-hogy-megvannak-a-kétnyelvűség-írásos-feltételei,-vannak-kétnyelvű-alapszintű-feliratok.-sok-esetben-nagyon kevés-feliratot-kellett-ugyanakkor-megvizsgálni,-valamint-egyszerűen-a-nyitva/zárva-jelzés-megléte-is-felfogható-a-legalább-szimbolikus-kétnyelvűség-megjelenésének. Összességében-azonban-látni,-hogy-írásban-több-legalább-az-alapszintű-információkat-megpróbálják-közvetíteni,-de-a-tudatos-kétnyelvűség-hiányzik.

5.3.-a-komáromi-nyelvi-közeg

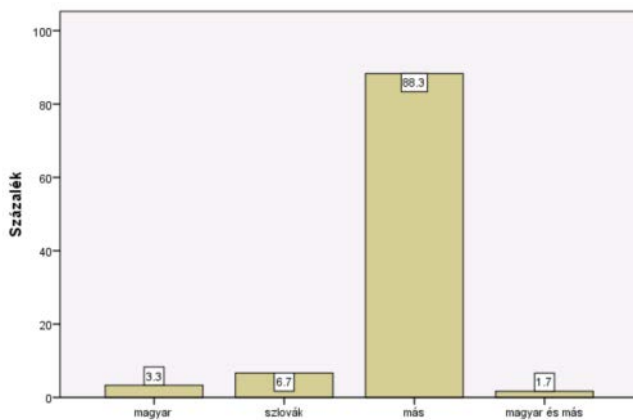
Milyen nyelven veszik elsősorban igénybe az Ön szolgáltatásait a helyi lakosok?

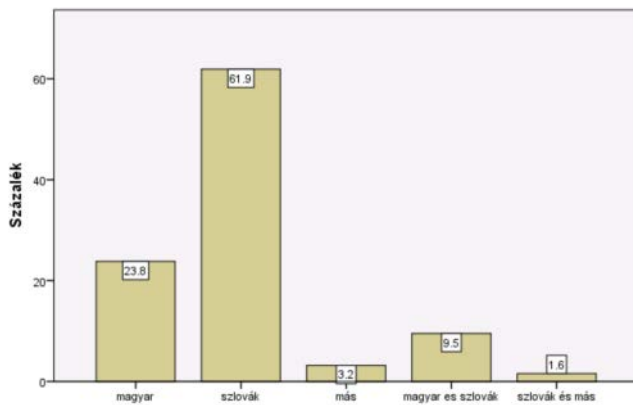
Milyen nyelven veszik elsősorban igénybe az Ön szolgáltatásait a diákok és egyetemisták?

Milyen nyelven veszik igénybe elsősorban az Ön szolgáltatásait a turisták?

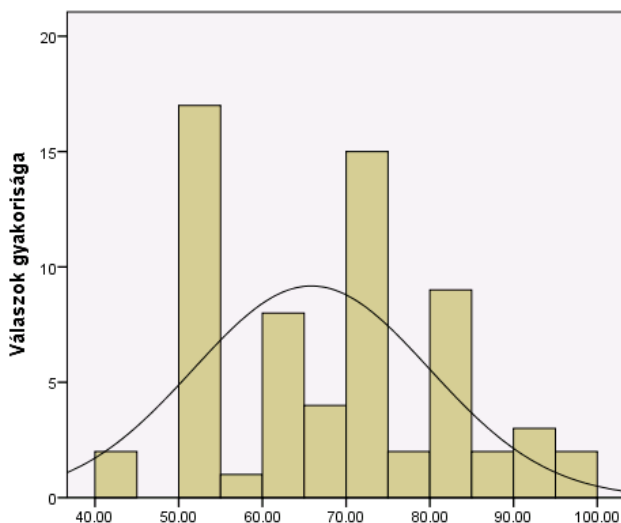
Milyen nyelven veszik igénybe az Ön szolgáltatásait az alvállalkozók, üzleti partnerek?

a-felmérés-során-kíváncsiak-voltunk-arra,-hogy-a-boltosok-és-a-vevőkkel-napi-kapcsolatban-álló-üzletvezetők-szerint-milyen-nyelven-kommunikálnak-velük-maguk-a-vásárlók.-a-megkérdezetteknek-arra-a-kérdésre-kellett-választ-adniuk,-hogy-többségében-melyik-nyelvet-használják-az-érintettek,-többen-viszont-nem-tudtak-dönteni-a-magyar-vagy-a-szlovák-között.-Összességében-elmondható,-hogy-a-vásárlók-többsége-magyar-nyelven-igyekszik-kommunikálni--a-boltban-dolgozók-szerint-is.-kicsit-kifinomultabban,-több-rétegre-lebontva-a-helyzetet-láthatjuk,-hogy-mind-a-helyieket,-mind-a-fiatalokat-és-az-egyetemistákat-hasonlóképp-látják-a-megkérdezettek-a-nyelvhasználati-szokásaikat-tekintve.-a-turisták-szempontjából-érdekesebb-a-helyzet:-elsősorban-cseh-és-német-klienseik-vannak-a-belvárosi-üzleteknek-(köszönhetően-egyebek-között-az-itt-húzódó-kerékpárútnak-és-a-kikötőnek),-míg-a-szöbéli-beszélgetések-folyamán-az-derült-ki,-hogy-a-Magyarországról-érkező-turisták-aránya-nem-olyan-nagy--és-ők-sem-örvendenek-kimondottan-jó-hírnévnek.-alternatív-magyarázattal-szolgálhat,-hogy-többen-nem-tekintik-őket-turistának.

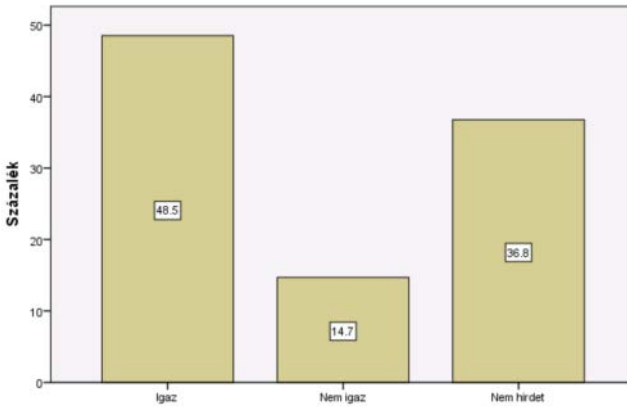
a-beszállítókkal-és-üzletfelekkel-való-kommunikáció-terén-egy-harmadik-tendencia-mutatkozik-meg--a-komáromi-üzletek-túlnyomórészt-a-szlovák-közegre-támaszkodnak,-hatvan-százalékuk-gondolja-azt,-hogy-elsősorban-a-szlovák-nyelvre-van-szüksége-ahhoz,-hogy-velük-kommunikálni-tudjon-(többen-csak-ezt-a-területet-jelölték-meg-mint-olyat,-ahol-rendszeresen-szlovákul-beszélnék-az-üzleti-tevékenységeik-kapcsán).

Becslései szerint ügyfelei hány százaléka igényli az Önök által nyújtott szolgáltatást magyar nyelven is?

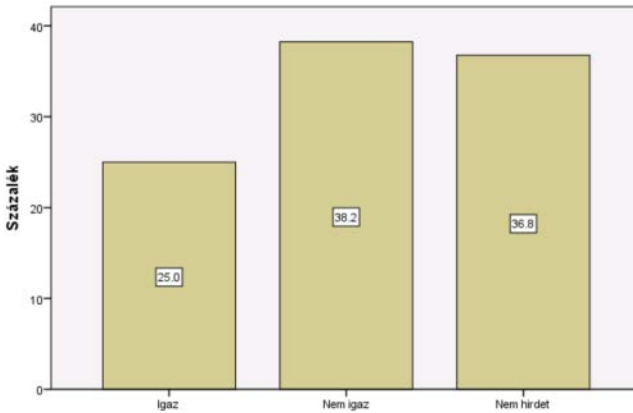

a-komáromi-magyar-szlovák-nyelvhasználatot-érintően-pontosabb-adatokat-is-szeretünk-volna-tudni,-így-megkértük-a-belvárosi-boltosokat,-becsüljék-meg,-klienseik-hány-százaléka-igényli-az-általuk-nyújtott-szolgáltatást-magyar-nyelven.-így-sokkal-közelebbi-adatokat-kaptunk-a-népszámlálási-eredményekhez,-a-mérések-szerint-a-megkérdezettek-átlagosan-nagyjából-65-százalékosra-teszik-magyar-nyelvű-kunsaftjaik-arányát.

Magyarul hirdetünk a magyar médiában

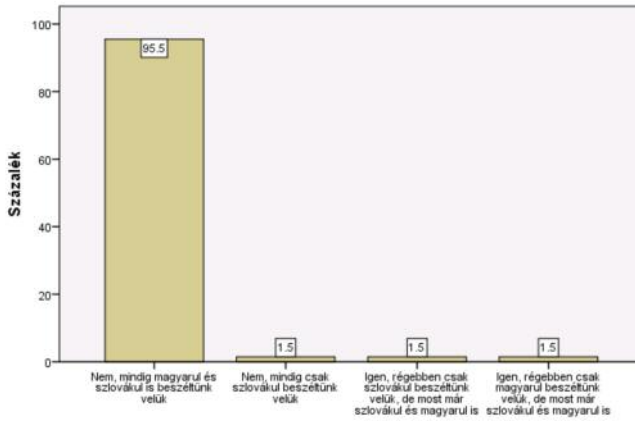

Szlovákul hirdetünk a magyar médiában

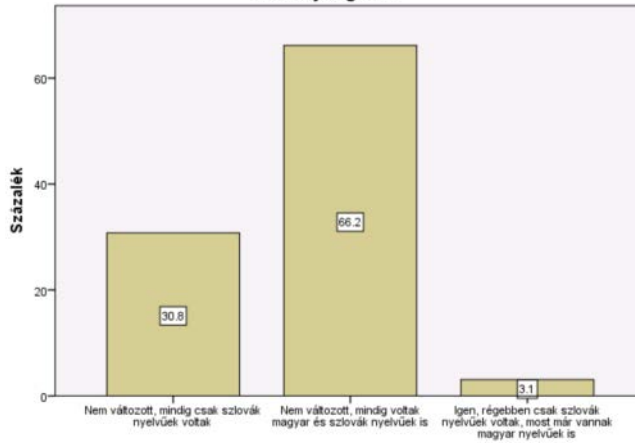

a-felmérés-részét-képezte-annak-vizsgálata,-hogya-az-érintett-üzletek-és-boltosok-milyen-módon-viszonyulnak-a-magyar-nyelvhez-a-hirdetések-terén.-bő-harmaduk-egyáltalán-nem-hirdet-magyar-nyelvű-újságokban,-s-mintegy-negyedük-válaszolta-azt,-hogyszlovákul-is-hirdet-hasonló-platfomokon-(túlnyomó-többségében-kétnyelvű-hirdetések-részeként).

Változott az elmúlt öt évben a vásárlókkal való szóbeli kommunikáció nyelve?

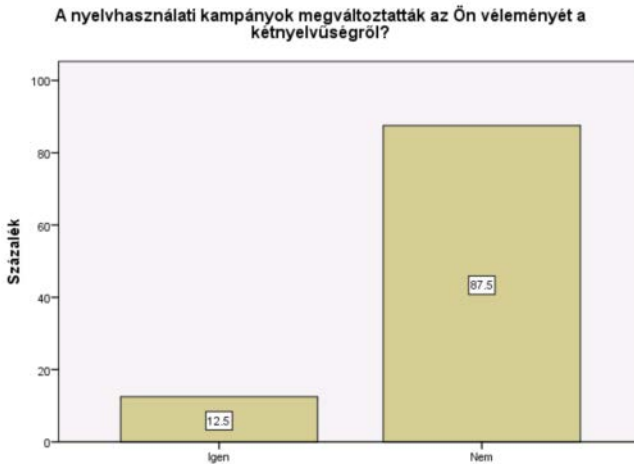
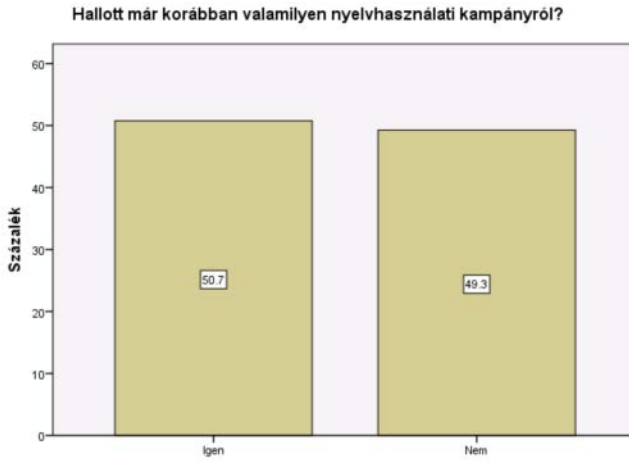

Változott az elmúlt öt évben a feliratok, táblák, hirdetések nyelve az üzlethelyiségben?

Mint az a bevezetőben is szerepel, túlnyomórészt az utóbbi öt évben terjedtek el a tudatos nyelvhasználati kampányok, melyek során Komárom városát is érintették a különféle figyelemfelkeltő akciók. ezért kérdeztünk rá arra, hogy milyen módon változott a fenti időszakban a nyelvhasználat, mennyire tudatosan vagy éppen tudattalanul változott a szóbeli és írásbeli kommunikáció nyelve. az eredményekből kitűnik, hogy csak nagyon ritka esetben történt változás, szórványosan egy-egy esetben, többnyire személyi változásokhoz kötődően módosít valaki a kommunikáción (több vállalkozás pedig viszonylag újnak számít). k ét-üzlet állította, hogy a közelmúltban sor került komolyabb változásra az írásbeli kommunikáció terén, s kétnyelvűsítették a felirataikat.

5.4.-Tudatos-nyelvhasználat-és-a-kampányokhoz-való-hozzáállás

k omárom-speciális-helyzetéből-adódóan-külön-rákérdeztünk-arra,-hogy-az-érintett-vál-lalkozások-hallottak-e-nyelvhasználati-kampányokról,-megmozdulásokról-(a-komáromi-aktivitásokról-szóló-összegzésünk-a-tanulmány-elején-található).-a-válaszok-azt-mutat-ják,-hogy-valamelyik-kezdemenyezésnek--elsősorban-a-f-ontos-vagy!-mozgalom-akció-inak,-illette-a-matricázásoknak--nagyjából-az-érintett-szereplők-feléhez-sikerült-eljut-nia.-azok-viszont,-akik-találkoztak-a-kampánnyal,-túlnyomó-részben-állították,-hogy-az-semmilyen-módon-nem-változtatta-meg-véleményüket-a-nyelvhasználatot-tekintve.-akik-véleményt- változtattak- -- négy- érintett-ről- beszélünk- -- vagy- nem- voltak- hajlandóak- választ-adni-arra,-milyen-módon-változott-a-véleményük,-vagy-vegyes-tapasztalatokról- számoltak-be.

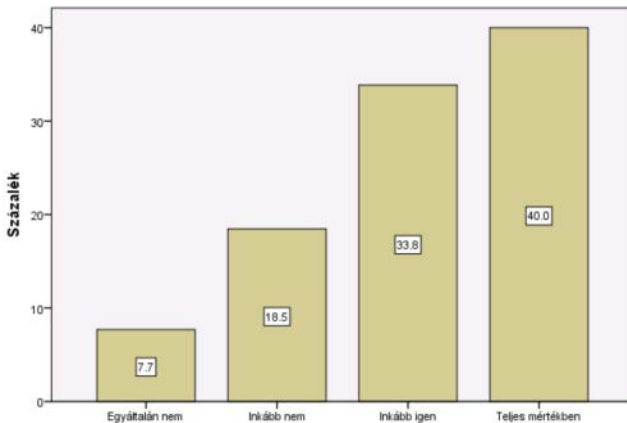
5.5-vélemények,-előítéletek-a-nyelvhasználatról

f elmérésünk-egyik-központi-célja-az-volt,-hogy-megvilágítsuk,-milyen-nehézségekkel-és milyen-pozitív-vagy-éppen-negatív-képekkel-kapcsolják-össze-a-komáromi-belvárosi-vállalkozók-a-nyelvhasználatot.-éppen-ezért-több,-a-kétnyelvűséggel-kapcsolatos-sztereotípiára-és-gyakran-alkalmazott-panelre-is-rákérdeztünk,-hogy-képet-kapjunk-arról,-mi-az, ami-valakit-zavar-a-kétnyelvűségben,-vagy-éppen-motivál-a-nyelvhasználatra.

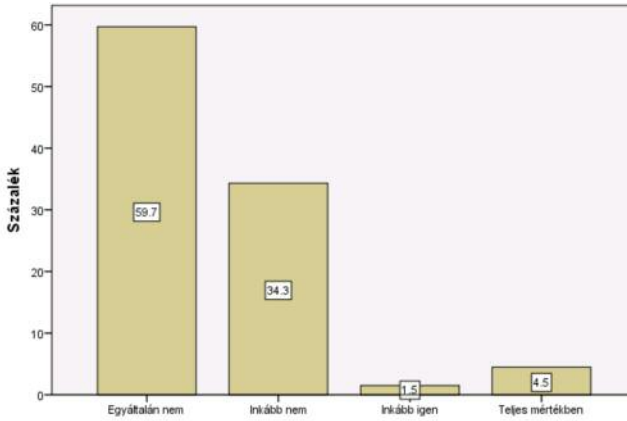
a-válaszadók-69,7-százaléka-vélekedett-úgy,-hogy-a-kétnyelvű-kommunikáció-szélesíti a-vevőkört,-s-mindössze-egy-érintett-gondolta-úgy,-hogy-ez-a-kijelentés-egyáltalán-nem állja-meg-a-helyét.-Összességében-elmondható,-hogy-a-túlnyomó-többség,-mintegy 89,4-százalék-szerint-pozitív-hatással-van-a-vevőkörre-a-szlovák-és-a-magyar-nyelvhasználat.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikáció vonzza a szlovákiai magyar vásárlókat?

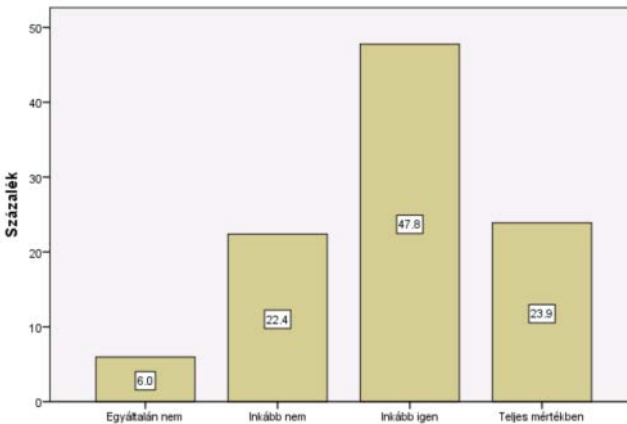
arra-is-kíváncsiak-voltunk,-hogya-boltosok-és-üzletvezetők-szerint-egy-nagyon-specifikus-közeget--a-szlovákul-és-magyarul-is-beszélő-szlovákiai-magyarokat--milyen-módon-szólít-meg-a-kétnyelvű-kommunikáció.-az-eredmények-szerint-a-megkérdezettek,-ha-nem-is-egyöntetűen,-de-úgy-vélik,-a-helyi-magyar-ság-felé-is-komoly-geztus-a-szlovák-magyar-nyelvhasználat.-74-százalékuk-teljesen-vagy-inkább-azonosulni-tud-mindezzel,-26-száza-lékuk-pedig-úgy-gondolja,-ez-nem-annyira,-vagy-egyáltalán-nem-vonzó.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikáció elriasztja a szlovák anyanyelvű vásárlókat?

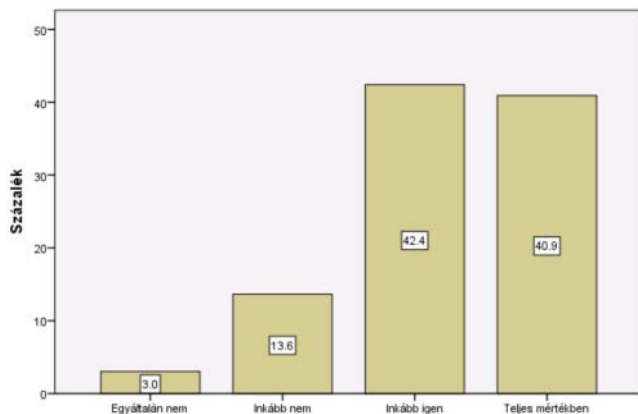
komáromban--egy-specifikus-környezetben--kimondottan-kíváncsiak-voltunk-arra,-hogymennyiben-látják-az-üzletek-tulajdonosai-megalapozottnak-azokat-a-vélekedéseket,-miserint-a-kétnyelvű-kommunikáció-elriasztja-a-szlovák-vásárlókat.-a-válaszok-alapján-úgy-tűnik,-hogymondottan-elutasítják-ezt-a-feltételezést--még hozzá-a-válaszadók-94-százaléka-árnyalja-a-helyzetet,-hogya-másik-csoportba-tartozó-válaszadók komáromon-kívül-is-üzemeltetnek-boltokat,-másféle-környezetben,-s-konkrét-tapasztalatokról-számoltak-be-a-téma-kapcsán.-Összességében-viszont-a-városban-egyhangúlag-nem-okoz-gondot-ez-a-jelenség.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikáció láthatóbbá tesz egy vállalatot?

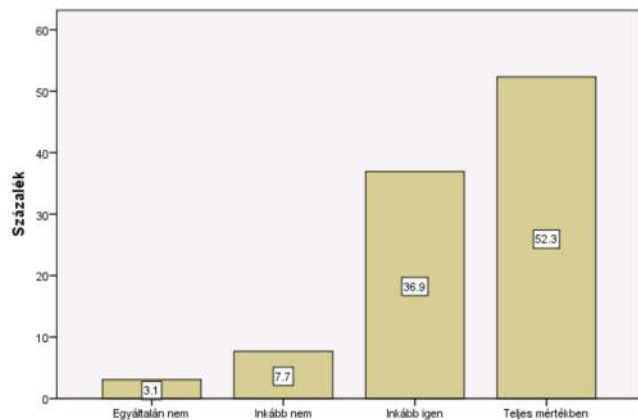
r észben-a-reklámokra-alapozva-kíváncsiak-voltunk-arra,-mit-gondolnak-az-üzletek-tulajdonosai-a-kétnyelvű-kommunikáció-és-egy-vállalat-láthatóságának-a-kapcsolatáról.-72-százalékuk- lát- pozitív- összefüggést,- míg- 28- százalékuk- nem- tulajdonít- különösebb- jelentőséget-a-láthatóság-és-a-nyelvhasználat-kapcsolatának.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikációnak erkölcsi jelentősége van?

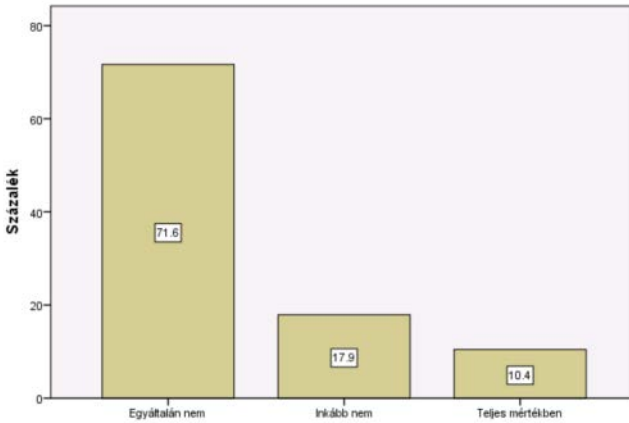
az-igen,-tessék!-mozgalom-erdélyi-adatai-rámutatnak-arra,-hogy-a-kolozsvári-magyar-vállalkozók- egyfajta-erkölcsi- kötelezettségként- is- felfogják- a- magyar- kommunikációt.- ezt- a- jelenséget- szerettük- volna- szlovákiában- is- megvizsgálni.- k-omáromot- illetően- egyértelműen- beigazolódni- látszik,- hogy- valóban- van- egyfajta- erkölcsi- dimenziója- annak,- ha- egy- üzletvezető- a- magyar- kommunikáció- mellett- dönt- --83-százalékuk- vélekedik- így.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikáció pozitív képet fest egy vállalatról?

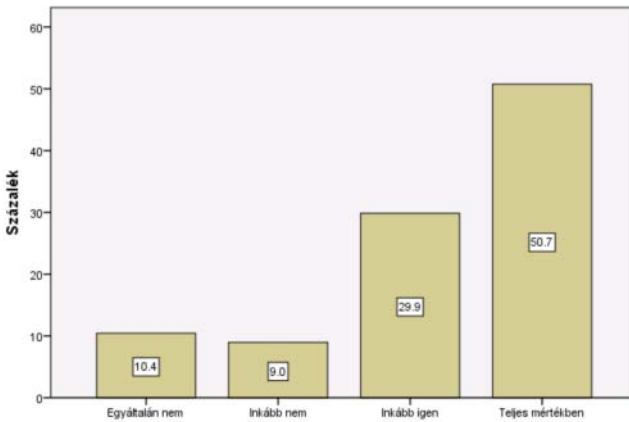
a-felmérésben-szerettük-volna-számosítani,-mennyire-tartják-a-komáromi-belvárosi-vállalkozók- a- pozitív- imázsépítés- részének- a- kétnyelvűséget.- a- számok- tanúsága- szerint- 89-százalékuk- gondolja- úgy,- hogy- a- kétnyelvű- kommunikáció- valóban- pozitív- képet- fest- egy-vállalatról.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikáció fölösleges?

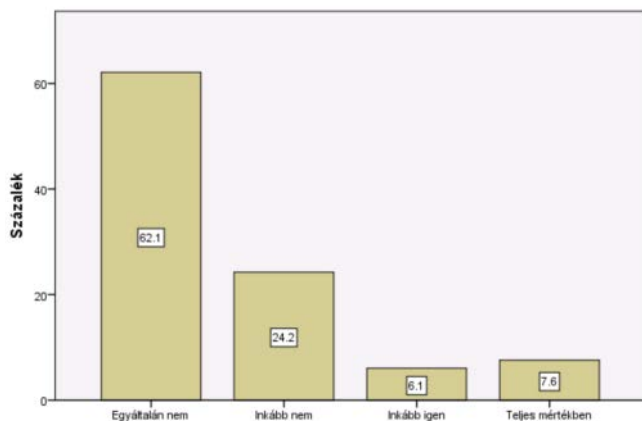
a-kétnyelvű-kommunikáció-fölöslegességére-vonatkozó-kérdés-eredményei-azt-mutatják,-a-megkérdezettek-10-százaléka-egyértelműen-fölöslegesnek-tartja-a-több-nyelven-való-kommunikációt,-72-százalékuk-egyáltalán-nem,-18-százalékuk-pedig-inkább-nem. ez-a-kérdés-számított-az-egyik-legpolarizálóbbnak-a-felvetett-problémák-közül.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikáció növeli a forgalmat?

a-kétnyelvűsítési-mozgalmak-és-megmozdulások-egyik-visszatérő-toposza,-hogya-kétnyelvűség-nem-csak-jó-szándékú-gesztus,-meglátszik-a-pénzügyi-mutatókon-is.-a-felmérés-során-nem-számszerűsítettük,-s-valószínűleg-nem-is-lehetett-volna-számszerűsíteni,-mekkora-többletforgalmat-generál-a-nyelvhasználat,-de-magára-a-tendenciára-rákérdeztünk.-a-válaszadók-10,4-százaléka-szerint-egyáltalán-nem,-9-százalék-szerint-inkább-nem-várható-forgalmonövedés-a-kétnyelvűségtől.-ugyanakkor-50,7-százalék-határozottan,-29,9-százalék-pedig-inkább-állította,-hogyan-forgalmonövedő-hatása-a-többnyelvűségnek.

Ön szerint a kétnyelvű kommunikáció nem hiányzik senkinek?

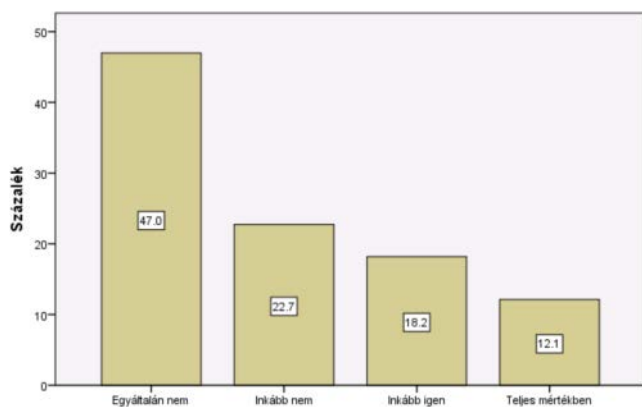

végül,-de-nem-utolsósorban-szerettük-volna-felmérni,-hogymilyen-módon-mutatkozik meg-a-társadalomban-a-többynyelvűség,-s-mi-az-üzletvezetők-érzése-a-boltokba-betérő, a-nyelvhasználat-kérdését-tudatosan-vagy-tudattalanul-felvető-kuncsaftokkal,-klien-ssekkel-szemben.-Mindössze-13,7-százalék-volt-azon-a-véleményen,-hogya-nyelvhasználat-senkinek-sem-hiányzik,-62,1-százalék-egyenesen-úgy-gondolta,-hogyez-az-állításhangsúlyosan-nem-állja-meg-a-helyét.

5.6.-Helyi-közeg-és-kitörési-lehetőségek

f-elmérésünk-utolsó-részében-a-szűkebb-régióra-és-a-rövid-távú-lehetőségekre-fókuszálva-szerettük-volna-megtudni-a-célcsoport-véleményét-különbéle-aktuális,-nyelvhasználati-kérdésekben.

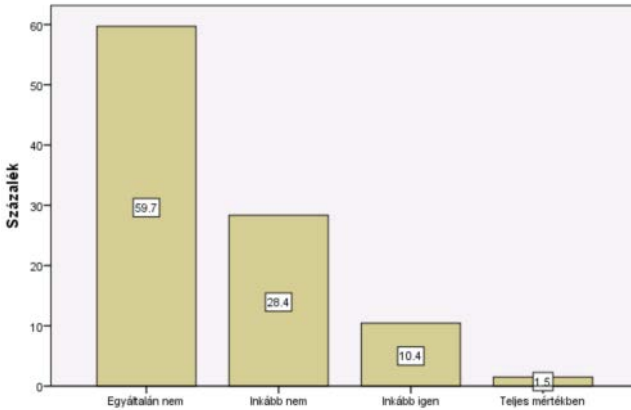
Egyetért az azzal, hogy a komáromi magyaroknak nem számít, milyen nyelven veszik igénybe a szolgáltatásokat?

első-kérdésünk-a-komáromi-magyarok-és-a-nyelvhasználat-viszonyára-vonatkozott.-arra-voltunk-kíváncsiak,-hogya-városközpontban-működő-boltokat-üzemeltető-vállalkozók-szerint-mennyire-számít-a-komáromi-magyaroknak,-hogymilyen-nyelven-veszik-igénybe

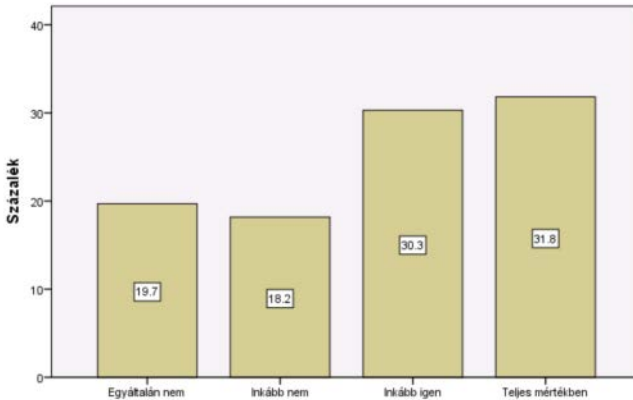
a-szolgáltatásokat.-a-válaszadók-12,1-százaléka-szerint-egyáltalán-nem-számít-a-lakoságnak-a-szolgáltatás-nyelve,-18,2-százalék-szerint-pedig-inkább-nem-számít.-Másképpen-47-százalék-hangsúlyosan-azon-a-veleményen-volt,-miszerint-számít-a-komáromiaknak,milyen-nyelven-kapják-meg-az-adott-szolgáltatást,-22,7-százalék-pedig-inkább-egyért ezzel.

Egyetért azzal, hogy a kétnyelvűség szlovák kliensek elvesztéséhez vezet?

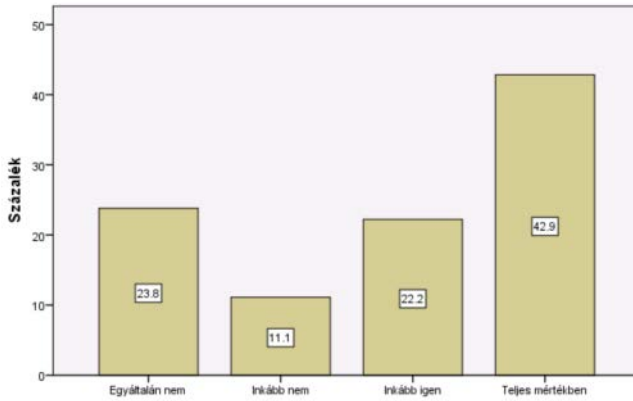
Helyi-szinten-is-rákérdeztünk-a-kétnyelvűség-és-a-szlovák-vevők-viszonyára.-a-megkérdezettek-88-százaléka-szerint-nem-fogyatkoznak-a-szlovák-kliensek-a-kétnyelvűség hatására,-míg-12-százalékuk-ellenkező-veleményen-van.

Egyetért azzal, hogy a csak szlovák nyelvhasználat szlovákiai magyar kliensek elvesztéséhez vezet?

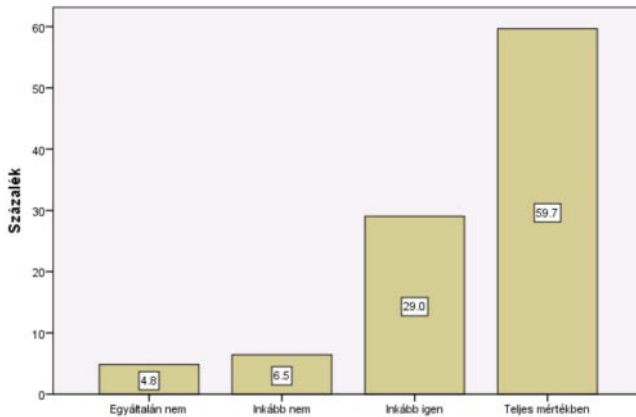
az-előbbi-kérdés-fényében-azt-is-szerettük-volna-tudni,-hogya-a-következő-szlovák nyelvhasználat-mennyire-riasztja-el-a-szlovákiai-magyar-klienseket:-a-kép-sokkal-vegyesebb.-Összesen-62-százalék-gondolja-úgy,-hogya-a-szlovákiai-magyar-vásárlók-távmaradnának-az-üzletektől,-ha-csak-szlovákul-szolgálnák-ki-őket,-38-százalék-pedig-ellenkező-veleményen-van.

Egyetért azzal, hogy a csak szlovák nyelvhasználat magyarországi magyar kliensek elvesztéséhez vezet?

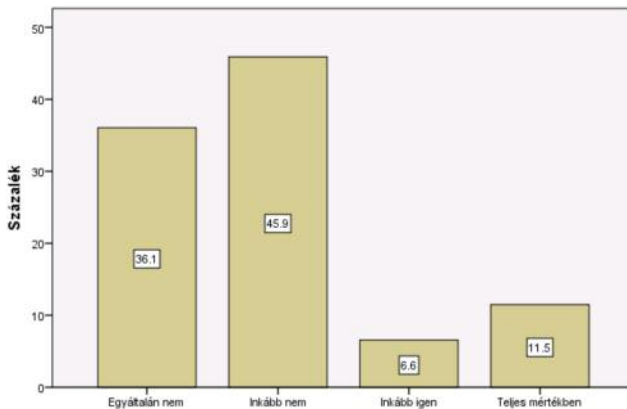

Miután komárom határ menti város, a kérdést a magyarországi magyar vásárlók viszonylatában is feltettük, hogy lássuk, milyen mértékben változik meg a válaszadók véleménye akkor, ha a csak szlovákul tudó eladók és a szlovákul biztosan nem tudó turisták viszonyáról kell véleményt mondaniuk. Az eredményekből látszik, hogy polarizáltabbá váltak a válaszok: egyfelől az a nézet, miszerint szlovákiában nem kell elvárni a magyar kiszolgálást, másrészt viszont többen gondolják hangsúlyosan azt, hogy a magyar turisták távolmaradnak a hasonló vállalkozásoktól, üzletektől.

Egyetért azzal, hogy megéri szlovákul és magyarul is hirdetni?

Egyetért azzal, hogy csak szlovákul megéri hirdetni?

az- utolsó- két- kérdés- a- hirdetéseket- nyelvére- vonatkozott,- elsősorban- a- szlovák- és- a magyar- nyelvű- hirdetéshez- való- hozzáállásra.- az- eredmények- azt- tanúsítják,- a- város- központban- található- vállalkozók- túlnyomó- része- -- 89- százaléka- -- szerint- megéri magyar-nyelven-is-hirdetni,-s-82-százalékuk-egyben-azt-is-gondolja,-csak-szlovákul-nem éri-meg-a-hirdetés.

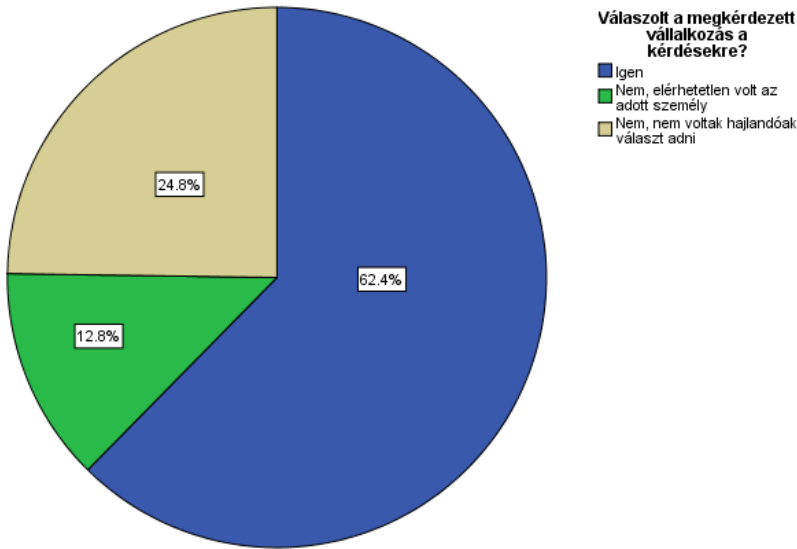
6.-a-szlovák-magyar-dimenzió,-avagy-kinek-tabutéma-a-kétnyelvűség?

a-felmérés-elkészítése- kapcsán- előzetesen- is- több- gyakorlati- problémától- tartottunk.- az egyik- problémát- a- vállalkozók- megszólításával- kapcsolatos- gyakorlati- nehézségek jelentették:- ezért- egy- rövid,- tizenöt- perc- alatt- kitölthető- kérdőív- került- megalkotásra, amely- kevés- időt- követel- valakitől,- aki- munkaidőben- a- vevőkkel- foglalkozik,- vagy- éppen tárgyalásra- siet.- ettől- függetlenül- előfordult,- hogy- egy- egy- vállalat,- cég- tulajdonosa- nem elérhető,- mert- nem- k- omáromban- lakik,- vagy- elfoglalt,- a- helyszínen- dolgozó- alkalmazott pedig- nem- volt- kompetens- a- kérdések- megválaszolásában.- egy- másik,- népesebb- csoportot- (az- összes- vállalkozás- 24,8- százalékát)- azok- tették- ki,- akik- nem- voltak- hajlandók- foglalkozni- a- témával- vagy- a- kérdezőbiztosokkal.- az- okok- váltakozóak:- időhiány- és elfoglaltság,- bizalmatlanság,- érdektelenség.

ami- komoly- problémát- jelent,- hogy- a- válaszadási- hajlandóság- hiánya- jellemző módon- a- szlovákul- kommunikáló- vállalatokra- és- vállalkozókra- volt- jellemző.- a- felmérés kezdetén- ambícióként- fogalmaztuk- meg,- hogy- összehasonlítjuk- a- szlovák- és- magyar vállalkozók- véleménye- közti- különbséget- a- kétnyelvűség- kapcsán.- a- problémát- azonban- nem- az- jelenti,- hogy- nincs- véleménykülönbség- vagy- hogy- nagyon- nagy- lenne- a- szakadék- a- két- nemzetiség- között.- a- probléma- alapjai- abban- rejtőznek,- hogy- míg- a- magyarul- kommunikáló- megkérdettek- válaszoltak- a- kérdésekre,- szlovák- részről- nagyfokú bizalmatlanság,- rosszabb- esetben- kimondott- elutasítás- fogadta- a- megkeresést.- Összesen- 17- szlovákul- kommunikáló- vállalatból- négy- esetben- sikerült- érdemi- reakciót- kapni (23- százalékos- sikeresség),- míg- a- 89- magyarul- kommunikáló- vállalkozásvezetőből- 64- en- válaszoltak- a- kérdésekre- valamilyen- szinten- (71- százalékos- sikeresség).- a- négy

válaszra-alapozva-nem-lehet-és-nem-is-érdemes-különbségeket-keresni-a-szlovák-és-a-magyar-álláspont-között,-viszont-a-különbség-a-megszólitások-sikerességében-jelzi,hogy-a-szlovák-közvélemény-tabutémának,-esetleg-feszültségkeltésnek-tart-egy-olyan-elemi-kérdést,-mint-a-nyelvhasználat-és-annak-módozatai.-így-egyértelmű,-hogy-amikor-a-szlovák-szereplőkről-és-az-ő-kétnyelvűségéről-való-meggyőződésükről-beszélünk-szlovákiai-magyar-környezetben,-az-elemi-bizalmatlanságtól-kezdve-az-előítéletekig-nagyon-sok-járulékos-jelenséget-kell-figyelembe-vennünk.

Kérdésválaszadási hajlandóság

7.-személyes-tapasztalatok---a-kérdőíveken-túl

a-kérdőíves-válaszok-begyűjtésén-túl-a-kétnyelvűség-általánosságban-is-szóba-került-a-beszélgetések-során,-nemegyszer-merültek-fel-személyes-kedvező-és-kedvezőtlen-tapasztalatok-a-nyelvhasználat-és-a-téma-kapcsán,-a-munka-komolyan-megterhelte-a-kérdőbiztosokat.

általánosságban-elmondható,-hogy-a-beszélgetések-nagy-részénél-defenzív-összefüggésben-merült-fel-a-nyelvhasználat,-sokan-látták-fontosnak-hangsúlyozni,-hogy-ők-nyelvtől-és-meggyőződéstől-függetlenül-bárkit-kiszolgálnak,-nincs-problémájuk-senki-vel.-f-őként-a-szlovák-megkérdezettek-vélték-offenzívna-k-a-kérdéseket,-de-volt-olyan-magyar-válaszolók-is,-aki-a-kérdéseket-rossznak-bélyegezte-és-úgy-vélte,-hogy-azok-célja-a-szlovákok-és-a-magyarok-összeugrasztása.-„Ha-jó-dolgot-adunk-el,-az-mindegy,-milyen-nyelven-van”---foglalta-össze-az-egyik-válaszolók,-mások-arra-mutattak-rá,-hogy-a-kétnyelvűség-használata-nagyon-nem-tudatos,-spontán-alakult-ki,-mikor-kihez-milyen-nyelven-szólnak.-„nem-létező-problémát-lehet-ragozni,-ki-lehet-tölteni-akármennyi-papírt,-ez-egy-értelmetlen-dolog”---hangzott-el-egy-másik-reakció-a-téma-kapcsán.

a-szlovák-vevőkkel-kapcsolatos-kedvezőtlen-tapasztalatokról-kevesen-számoltak-be. „volt-itt-egy-nagyszombati-család-kisgyerekekkel,-el-voltak-hűlve,-mikor-látták-a-feliratokat-és-a-helyi-helyzetet,-de-jól-fogadták”- -- foglalta-össze-az-egyik-vállalkozó.-egy-másik,-az-ország-több-pontján-is-kirendeltséget-fenntartó-üzletember-azonban-arra-mutatott-rá-a-téma-kapcsán,-hogy-a-magyar-feliratok-és-termékelnevezések-több-olyan-régióban-is-kimondottan-ellenséges-fogadtatásra-találnak,-amelyek-a-nyelvhatáron-vannak-(példának-Léva-vagy-érsekújvár-esetét-nevezte-meg).-Máshol-akadt-olyan-vevő,-aki-a-magyar-feliratok-láttán-megjegyezte,-„csupa-magyar-dolgot-árul-a-bolt.”

a-magyar-szlovák-konfliktus-fordított-kontextusban-is-előjött-a-beszélgetésekben.volt-vállalkozó,-aki-azt-tapasztalta,-a-helyi-magyarok-nem-hajlandóak-semmilyen-körülmények-közt-megszólalni-szlovákul,-egy-válaszolónak-pedig-nagyon-rossz-tapasztalatai-akadtak,-mikor-egy-csak-szlovákul-tudó-gyakornokot-alkalmazott-és-az-illetőt-több-alkalommal-is-megszólták.

a-magyar-nyelvtudás-kapcsán-több-válaszó-is-kitért-a-magyar-turistákra.-az-ő-elmondásuk-szerint-egyrészt-az-utóbbi-időben-megcsappant-a-Magyarországról-átlátogató-vásárlók-száma.-Másképp-rossz-veleménnyel-voltak-a-magyarországi-turisták-arroganciájáról-és-fennhéjázó-viselkedéséről,-a-hangoskodásról-és-a-tiszteletlenségről. „vannak-a-fiatalok-között-olyanok,-akik-azt-kérdezik,-miért-nem-lehet-forinttal-fizetni.nem-lehet-elvakuiltnak-lenni”---hangzott-egy-kapcsolódó-velemény.

a-szlovákiai-magyarok-témája-a-nyelvtudás-kapcsán-merül-fel.-általános-álláspont,hogy-szlovákul-és-magyarul-is-meg-kell-szólalni,-amikor-a-kunsaft-érdeke-úgy-kívánja. „aki-csak-magyarul-vagy-szlovákul-beszél,-nagyon-szegény-ember”---foglalta-össze-az-egyik-megkérdezett.

8.konklúziók

Összegzésképp-nagyon-fontos-leszögezni,-hogy-a-felmérés-eredményeit-abbán-a-közegben-kell-értelmezni,-ahol-megszülettek:k-omárom-belvárosában.-Minden-bizonyal-más-számokat-kapnánk-akár-a-külvárosban,-amit-elkerülnek-a-turisták,-akár-a-járás-más-községeiben,-akár-egy-teljesen-más-demográfiai-viszonyokkal-rendelkező-városban.-a-felmérés-igazi-értéke-akkor-nyilvánulhat-meg,-ha-az-eredményeket-össze-tudjuk-hasonlítani-más-közegben-végzett-közvélemény-kutatások-eredményével--ezek-elvégzése-hosszú-távon-szintén-az-ambíciónk.

a-komáromi-kutatás-megmutatta,-hogy-a-szlovák-és-a-magyar-közeg-nagyon-másként-reagál-a-felmérés-pusztá-tényére-is:-sokkal-nagyobb-a-hajlandóság-a-válaszadás-ra-a-magyar-vállalkozók-körében,-míg-a-szlovák-közeg-elutasító-vagy-hallgatásba-burkoló-magatartást-tanúsít.-a-nyelvhasználat-elemi-problémáit-pedig-csak-akkor-tudjuk-megoldani,-ha-a-társadalom-legalább-ki-tudja-beszélni-és-meg-tudja-beszélni-az-alapvető,-nemzetiségi-identitásunk-megőrzésével-kapcsolatos-ügyeket.

általánosságban-veve-nagyon-keves-problémát-okoz,-hogy-megértessük-magunkat-k-omáromban-magyar-ként--az-üzletek-túlnyomó-többségében-magyarul-beszélő-alkalmazottak-vannak.-a-feliratok-leginkább-alapszintű-információkra-szorítkoznak,-a-több-nyelvűség-a-vállalkozások-értelmezésében-leginkább-arra-vonatkozik,-hogy-szóban-bármit-hajlandóak-elmagyarázni-a-vevőknek.-a-vállalkozók-a-turistákkal-leginkább-angolul

vagy-németül,-cseh-turisták-esetében-szlovákul-próbálkoznak-kommunikálni,-a-beszál-
lítók-körében-viszont-nagyban-támaszkodnak-a-szlováktudásra.

a-nyelvhasználati-kampányokról-a-megkérdezettek-fele-vett-tudomást,-de-állításuk
szerint-sem-változtatták-meg-a-véleményüket,-vagy-a-feliratok-nyelvét-az-érvek-hatásá-
ra.-ezért-különösen-fontos-közvetlen-kapcsolatot-létesíteni-velük,-vagy-új-utakat-keres-
ni-a-megszólitásukra--a-témáról-ugyanis-hajlandóak-beszélni.

a-vélemények-a-nyelvhasználattal-kapcsolatos-előítéletekről-komáromban-megfele-
lő-közeget-biztosítanak-a-további-lépések-meghozatalához-és-a-különbé-nyelvhaszná-
lati-aktivitásokhoz:-többségi-vélemény,-hogya-kettős-kommunikáció-nem-drága,-nem
riasztó,-sokan-pedig-a-vásárlók-hozzáállását-és-alapvető-imázskérdéseket-is-tulajdoní-
tanak-annak,-hogya-szlovák-mellett-más-nyelven-is-megszólitjanak-szükség-esetén.-a
vállalkozók-többsége-tudatosítja,-hogya-magyar-anyanyelvű-vásárlók-komoly-részt-tesz-
nek-ki-a-kliensek-közül,-s-próbálnak-is-nekik-a-maguk-módján-megfelelni.-sajnálatos
módon-a-szlovák-vállalkozók-esetében-nagyon-nehezen-szűrhetőek-le-érdemi-követ-
keztetések-ezen-a-síkon.

Összességében-elmondhatjuk,-hogy-komáromban-igény-és-tér-is-van-a-kétnyelvűsít-
tésre.-amennyiben-akadnak-értelmes-kezdeményezések,-avállalkozások-pedig-a-meg-
felelő-körültretekintéssel-vannak-megszólitva,-elérhető-számokban-is-mérhető-előrelépés.

Acta Ethnologica Danubiana

17

Az Etnológiai Központ Évkönyve

Ročenka Výskumného centra európskej etnológie
Jahrbuch des Forschungszentrums für Europäische Ethnologie

2015

Fórum Kisebbségkutató Intézet

a.Ger Gely András

a-migráns-narratíva-mint-ön--és-ellenségépítés

(kommunikációs-antropológiai-megfontolások)

olvasatok-a-bármikori-kisebbség/többség-viszonyról

írásom- a- politikatudomány- és- a- kommunikációelméletek- határterületein,- a- politikai pszichológia- és- a- narratívakutatás- eredményeinek- valamiképpen- belátása- mentén indul-el-a-kortárs-politikai-valóságértelmezések-felé.-s szempontrendszerem-a-szimbolikus-politika-tudományának-és-a-politikai-antropológia-módszertanának-elegyítésével meglehetősen- „konfúznak”- tetsző- mixitást- eredményez.- ezt- nem- bánom,- már- csak azért-sem,- mert-a-kiszemelt-témakör-olyannyira-megmozgat-minden-elemzőt,-közlőt-és befogadót,-szakpolitikust-és-civil-mozgalmárt,-moralistát-és-migrációkutatót,-hogyan-valóban-szemérmetlen-képtelenség-volna-egyetlen-aspektust-figyelembe-véve-elbeszélni-a-kisebbség-többség-viszony-recens-narratíváit-a-migránstematikában.-k-iindulópontom-a-magyar-és-európai-határokat-mostanság-előzőnlő-menekülő-körül-kialakult-nyelvi-szimbolikus-háború,-mely-kormányzati-szinten-megnevezett-konspirációs-teória-részeként-bánik-a-kultúrák-közötti-interakciókkal,-emberi-jogokkal,-szolidaritással-és-morális-felelősséggel-(avagy-épp-a-morális-pánik-kiépítésével),-s-teszi-mindezt-olyan-jelképi-ség-erősítésével,-melynek-szemiotikai-elemei-épp-oly-zavarba-ejtőek,-mint-üzenetei,-ám ezeket-a-magyar-társadalom-(politikai-viselkedését-illetően)-kétséget-nem-hagyó-vehemenciával-igyekszik-áthangolni-a-politikai-jelképek-legjavából-való-ellenségfogalmak alkalmazásával.-építék-itt-a-Harmadik-birodalom-nyelvi-és-interakciós-sajátosságait drámai-módon-megjelenítő-victor-k-lempere-megfigyeléseire,-Murray-edelman-politikai narratívákat-felvonultató-(eredetileg-1964-es!)-alapkönyvére,-Habermas-nyilvánosság-történeti-alapozottságú-jelentésuniverzumaira,-a-magyar-politikatudomány-fogalomköréhez-(valamiért-a-szaktudomány-által-nem-sorolt,-de-oda)-tartozó-migrációkutatás közelmúlt-időszakban-felgyűjtött-tapasztalataira,-s-nem-utolsó-sorban-a-r-einhardt-koselleck-aszimmetrikus-ellenfogalmak-historikus-áttekintésében-kimunkált-„idegen”-kreatúrák-normarendjére.-e-sokféle-aspektus-egyesítése-elszánt-szándékkal-valamely olyan-komplex-kép-megformálását-szolgáláná-(jó-esetben),-mely-a-politikai-antropológia egy-lehetséges-keretébe-és-a-kommunikációs-antropológia-fogalomtárába-is-betekintést-nyújt-egy-adott-határig.-Mindez-leíró-interpretáció,-mi-több:-az-„interpretációk-interpretációja”-(Habermas),-melynek-megértése-vélekedésem-szerint-nem-csupán-a-kisebbségkutatási-narratívák-felé-vezet,-hanem-a-jelenkori-európai-mozgásfolyamatok átlátása-irányába-is,-magába-rejtve-a-kisebbség/többség-viszony-tradicionális-felfogásától-eltérő-átbeszéléseket-vagy-kinyilatkoztatásokat-nemkülönben.

Mindebben-kétségtelen-bonyolultsággal,-de-mélyen-rejlő-hatásmechanizmussal-van jelen-a-vélemény,-vagy-értelmezőközösségi-kisebbség-és-a-lojális-vagy-szavazótábori,

hívótábori-többség.-ezt-ugyan-nem-fogom-többször-is-hivatkozni,-de-igyekszem-látható-vá-tenni,-hogya-véleménykisebbség-a-kommunikációk-színterén-nem-az-örök-vesztes-minoritás,-hanem-egyike-a-lehetséges-értelmezői-körnek,-róla-beszélni-azonban-éppoly-szubjektív-vállalás,-mint-a-mindenkori-társadalmi-tömeg-„objektív”-valóságáról-(kellő-magasságból-és-tudományos-távolságból)-értekezni.

narratív-politika,-avagy-a-belátások-másik-világa

egykori-alapművében-Murray-edelman-kora-politikai-elemzéseivel-és-a-kortárs-policy-teóriákkal-sok-tekintetben-vitatkozva-viszonylag-egyértelművé-tette,-hogya-számára-a-politika-szimbolikus-valósága-nem-azonos-a-látszatpolitizálás-hókuszpókuszaival-és-valamiféle-politikai-jelképek-fabrikálásával,-hanem-minden-politikai-cselekvésnek-és-intézménynek-„egyszerre-van-tárgyi-és-nyelvi/szimbolikus-karaktere,-ezért-a-politika-szimbolikus-vizsgálata-nélkül-nem-lehet-teljes-képünk-a-társadalmi-folyamatokról”... Megfogalmazása-szerint-„a-politikatudomány-szemiotikai-hangsúlya-szakítást-jelent-az-intézményi-osztályozások-és-jogi-leírások-XX.-század-eleje-óta-uralkodó-hagyományával,-és-kevésbé-nyilvánvaló,-de-még-gyökeresebb-szakítást-jelent-a-második-világháború-után-felvirágzott-behaviorizmussal”-a-politikai-pártok-és-tömegmozgások-„politológiája”-mellett-(avagy-inkább-helyett),-a-választáskutatások-vagy-a-politikai-alrendszer-makroképleteitől-eltérően--mint-azt-kortárs,-Harold-d.-Lasswell-értékelté--„...edelman-újrarendezte-a-politikai-térkép-szimbolikus-dimenzióját,-ami-a-tudósokat-bizonyára-új-politikatudományi-kutatásokra-fogja-ösztönözni...”-a-kortárs-nagyok-közül-pedig-c laus-affe-minősítette-úgy:-„edelman-egyike-a-kevés-szociológusnak,-aki-az-interakcionalizmus-és-a-fenomenológia-alaptételeit-az-össztársadalmilag-létrejövő-politikai-döntések-vizsgálatára-alkalmazza.-kutatásai-azt-az-alapelveket-követik,-hogya-minden-cselekvés,-jelenség-és-társadalmi-fenomén-két-nézőpontból-vizsgálható:-egyrészt-az-»objektív«-következmények-és-célok,-másképp-az-objektív-és-szubjektív-jelentésű-kategóriái-felől,-amelyek-az-előbbit-támogatják-és-erősítik.”

edelman-ide-idézése-csupán-azért-fontos,-mert-egész-felfogásmódja-a-„politikai-aktusok-sűrítő-funkcióját”,-egy-új,-bár-kreált-dimenzióját-teszteli-meg,-és-a-tettek-jelentését-nem-az-„objektív”-következményekből-vezeti-le,-hanem-ehelyett-úgy-véli:-„a-jelentés-kizárólag-a-reagáló-tömegek-szükségleteiből-fakadhat--és-kizárólag-az-ő-reakció-ikból-ismerhető-meg.”-(edelman-2004,-12.-p.)-a-vélemények-világában-és-a-cselekvő-személyiségek-jelenlétét-tekintve-a-világ-megértésének-csak-többé-kevésbé-tárgyilagos-fogalmak-szerinti-szimbolizáció-enged-teret,-„utalásokban”-érvényesülő,-„utaló-szimbólumokban”-testet-öltő-gyakorlat,-amely-„nem-igényli-a-valóság-próbáját”,-sőt-leg-gyakrabban-„a-valóság-figyelmén-kívül-hagyása-szolgálja-legjobban”-a-politikai-nézetek-funkcióinak-érvényesülését.- (edelman-uo.)-Mindez-arra-jó,-hogya-segít-számos-belső-problémát-„externalizálni”,-vagyis-nyugtalanító-és-nyomasztó-időben-kézenfekvő-módon-segíthetnek-a-társadalmi-eligazodás-és-a-szorogások-feloldásának,-enyhítésének-igényét-kiteljesíteni--„akár-összhangban-vannak-a-világ-tényleges-történeteivel,-akár-nem”-(uo.)-ezért-is-könnyen-átlátható,-miért-van-az,-hogya-politikai-tettek,-viselkedésmódokra,-cselekvésmodellekre-vagy-aktivitásokra-a-verbális-közlések-teleszelenek-rá,-ami-olykor-bénítóan,-máskor-épp-lázítóan-hat-a-tömegek-kritikai-érzékére,-s-teszi-reménytelivé-vagy-reménytelenné,-dicsőségessé-vagy-vereségessé-a-dramai-szín-

játékok-egész-folyamatát.- (edelman-2004,-13.-p.)-f ontos-itt-is,-hogy-„a-politikai-cselekvés-szimbolikus-erejének-kulcsát-nem-a-szembetűnően-egzotikus-vagy-ceremoniális állami-aktusokban-keressük,-hanem-a-hétköznapi-magán-és-köztevékenységben”- -vagyis-nem-„a-politikai-rendszer”-képzelt-„valóságosságára”-fókuszálunk,-hanem-a-legkülönbözőbb-perspektívák,-viselkedésmódok-és-szövegek-kölcsönhatásaiban-leljük meg-a-jelentések-világának-bizonyosságait.-abban,-hogy-„mit-jelentenek-a-nagyközönség-számára-a-politikai-vezetők-tettei-és-geztusai,-(...)beszédstílusok-és-frázisok,-a-törvények-érvényesítését-célzó-lépések”.- (edelman-2004,-22.-p.)

a-szimbolikus-biztonságérzet-kialakításáért-tehát-a-politikus-a-fennálló-körülmények közötti-fenyegetések-és-biztonsághiány-hangsúlyozásával,-a-szervezettség-látszatának felmutatásával,-s-magának-a-politikai-szcénának-érdemi-berendezésével-tehet-a-legtöbbet,-a-siker-elérését-pedig-(a-színházi-előadások-vagy-szagrális-szertartások-analógiáival) a-megfelelő-dramaturgiai-funkciók-mozgósításával-szervezheti-meg-hatékonyan,-mintegy „színre-víve”-számos-állami-cselekményt,-szándékot-és-jellemvonást,-ezek-elnagyoltságától-sem-riadva-vissza,-a-mesterséges-milió-és-a-politikai-díszletek-kellően-különlegessé, heroikussá-tett-változatait-interpretálva.- (edelman-2004,-23.-,75-76.-p.)-ezeknek-nem kell-művészi-minőségűeknek-lennie,-sem-teljességgel-hitelesnek-(„igaznak”),-elegendő, ha-hatásukat-tekintve-eredményesek,-motiválóak,-meggyőzőnek-tetszenek.-a-mindenkori-színtér-a-mindenkori-választói-állampolgári-többség-számára-kell-megérthető-keret legyen,-s-benne-a-kívülállót-megszemélyesítő,-helyettesítő-szenvedő-szereplőnek-kell-úgy megjelennie,-mintha-a-sokértelmű-cselekmény-részeseként-éppen-őt,-személyesen-őt-magát-érintené-a-megformált-esemény-várható-következménye.

e-dramaturgiai-szabályszerűség-politikai-színtérre-vitele-és-érvényesítése-sokáig-idézhető-lenne-edelman-művéből,-de-elegendő-itt-csupán-arra-utalni,-hogya-szcéna-szereplői,-díszletei,-a-szuggesszív-érzelemfelszabadítás-szándéka-és-a-valóságképzetet-elfogadható-funkciója-egyaránt-úgy-hatnak,-hogya-abból-a-sikerképes-politikai-narratíva-tündökljék-elő.-ez-elméleti-sugallat-aligha-elegendő-itt-ahhoz,-hogya-szimbolikus-politika-komplex-valóságbrázolási-és-hatékony-befolyásolási-struktúráját-teljességében-főlidézhessem,-de-talán-elegendő-ahhoz,-hogya-társadalmi-tér-politikai-átfestéséhez-átrendezéséhez-szükséges-alapvetés-szerepét-betöltse.-Lévé-inkább-antropológus,-mint-politológus, nézőpontomhoz-jóval-közelebb-áll-a-narratív,-interpretációs-és-folyamatkövető-beállítódás,-mint-a-makrostruktúra-bemutató-tudóskodás,-így-az-alábbiakban-egy-életteljes-példán-kívánom-illusztrálni-a-politikai-kommunikáció-átélhető-világának-egyik-legutóbbi-eseménymenetét--a-legkevésbé-sem-hagyva-kételyt-afelől,-hogya-megannyi-további-aspektus,tudományterületi-értelmezési-keret,-világnézeti-idea-vagy-módszertani-kevercs-lehet-még alkalmas-az-önépítés-és-a-nemzetkonstrukciók-érvényesülését-leképező-beszédmódra...

a-migráns-mint-„Gonosz”,-az-önvédelem-mint-jogos-harc

„Milyen nevetséges volna ez a frázishalmaz,
ha nem lennének rettenetes gyilkos következményei!”
victor-k lempere-([1946],-1984,-101.-p.)

a-„nép-szívéért-folyó-küzdelemben”-nem-a-belátás,-nem-a-szellem-a-győztes,-nincs-szó meggyőzőségről--még-csak-nem-is-a-retorika-eszközeivel-való-visszaélés-hozza-meg-a-sikert

az-új-tanok-számára”,-hanem-a-rohambrigádok-terrorja,-de-ezt-is-előkészíti-a-védekezés ideológiája-és-a-vádolás-vagy-megfosztás-terrorja,-írja-k lemperer-a-náci-birodalom-virág-zástörténetének-jellemzésekor-(k lemperer-1984,-7.-p.).-a-hősiesség-nimbusza,-a-tömeg „igazságosságára”-hivatkozó-uszító-evidenciák,-a-plakátok-és-rádióhírek-retorikája-előzi meg-ezt-a-pusztító-korszakot.-s zomorú-talán,-de-a-harciasság-éthosza,-a-versenyszellemű leigázás-programja,-a-folytonos-ellenségvíziók-kommunikációba-ágyazott-nyelvi-terrorja-és uralgástechnikái-készítettek-elő-a-világégés-és-a-totális-diktatúra-esztelenségének-társadalmi-befogadását,-a-hétköznapi-heroizmus-közérzete-ágyazott-meg-a-tömegdrámák-személyes-átélhetőségének-és-elszenvedésének-is.-előbb-csak-a-közpolitikába-beszivárogtatott-jelzős-szerkezetek,-minősítések,-ellenségképek,-a-plakátokon-és-„szalagcímekben” kinyilatkoztatott-veszteségérzet-igazságtételi-igényének-megfogalmazódása-hasított(élet)teret,-majd-a-jogilag-és-mentálisan-„edzett”-társadalmi-tömeg-teljes-alárendelése következett-a-szent-célnek,-a-makropolitikai-direktíváknak,-a-védekezésnek-és-támadásnak,-a-diktatúra-és-háború-önkéntes-elfogadásának,-legitimálásának.

a-jelenkori-világunkban-észlelhető-r ossz-és-Gonosz-interpretációja-talán-örök-kommunikációs-élménye-a-tömegtársadalmaknak-és-a-tömegmanipulációknak-is.-az-„őszartalom”-létére-egy-nyíltan,-sőt-hangosan-megnevezhető-„titokban”-kaphat-egyetemleges magyarázatot-(„...hadd-mondjak-el-Önöknek-egy-titkot...!”----intimizál-nemegyszer-orbán viktor-köznapi-nyilatkozataiban).-s-ha-az-utóbbi-hónapokban-leggyakoribb-és-nemegyszer-legharsogóbb-deklarációit-gyűjteménybe-szervezzük,-az-intim-közlésből-rendszerint kiderül:-a-problémák-nem-másból-fakadnak,-mint-a-migrációs(és/vagy-terrorizmus-) jelenségből...-a-kérdések,-közlések-egyre-gyakrabban-a-vádakba-futnak-bele,-s-az-ellenség-megmutatásában-éppúgy-szerepe-van-az-apokaliptikus-összképnek,-mint-a-reményteli-nemzeti-jövőkép-et-fenyegető-ismeretlennek.-ez-ellen-pedig-könnyedén-belátható-módon-védekezni-kell,-ugyanis-a-mindenkori-r ossz-ellen-jogosnak-tekintett-nemzeti „önvédelem”-nemcsak-egyént-vagy-közösséget,-népet-vagy-tömeget-kötelez,-de-mintegy lelkiismereti,-morális-főladata-az-államnak-is.-„erre-kaptunk-felhatalmazást...”-szól-az értelmelés-perdöntő-tónusában,-s-mégannyira-azért-is,-mert-az-önmitologizáló-hajlam ereje-és-intenzitása-ma-már-az-állam-újravarázslásának-legitimációs-stratégiájába-és-a-társadalmi-tömeg-történelmi-reménytelenségének-megbűvölési-eszköztárába-illeszkedik,-sőt-a-politikai-retorika-és-pszichológia-fegyvereivel-akár-az-öngyarmatosítás-erőterévé-is-alakulhat.-de-kik-és-miért,-mit-és-hogyan-generálnak-új-mítoszt-az-esélyekből-és félelmekből,-ellenségképekből,-hovatovább-vetélytársnál-is-fenyegetőbb-ellenséget-a-kortárs-modern-mumusokból,-és-dicsőséget-akár-önnön-kivagy-és-győzedelmes-nagyságukból-is?-s-lehetséges-e,-hogy-nem-csupán-személyeknek,-de-államoknak-is-főlöt-tébb-komoly-szüksége-van-az-erőfitogtató-nagyság-bizonyítására,-mégannyira,-ha-sikert-is-remélhetnek-a-politikai-mikroklimában,-s-ha-túl-kicsik-maradnának-enélkül...? előlegezett-válaszom-persze-az-nemcsak-lehetséges,-de-minél-satnyább-a-magabizás, annál-bombasztikusabb-és-riasztóbb-kell-legyen-a-kinyilatkoztatás.-a-többi-már-csak hangerő-és-narratívák-diskurzusa,-szcenikai-hatások-és-szövegkönyvi-sűrítések-kérdése...-virtuális-győzelem-nem-csupán-akkor-van,-ha-fegyverletétel-is-megelőzte!

vegyük-itt-most-tételelesen-és-textuálisan-is,-hogyan-zajlik-az-előadás-tömeghatása olyan-társadalmi-közbeszéd-asszociációs-mezőiben,-ahol-(a-lehető-legközvetlenebb kinyilatkoztatások-módján)-a-politikai-narratívák-legharsányabb-rábeszélőgépei-termelik-formálják-a-közbeszéd-narratívákat...

„Egy újabb veszélytől, az illegális bevándorlók befogadására vonatkozó kötelező uniós kvótától is meg kell védeni Magyarországot – jelentette ki Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter a parlamentben, napirend előtti felszólalásában. Harrach Péter, a Kereszténydemokrata Néppárt frakcióvezetője felszólalásban hangsúlyozta: – Különbséget kell tenni a menekültek és a bevándorlók között, utóbbiakkal szemben önvédelemre van szükség”.¹

e-szöveg-a-kndp-„Több-fényt!”-című-weboldalán-olvasható-(2015.-okt.-19.),-s-mint-az MTI-közleménye,-kétséget-nem-hagyó-„objektivitással”-idézi-föl-a-parlamenti-vita-anyagát, szijjártó-Péter-miniszteri-értelmezését-és-a-kormánypárti/ellenzéki-hozzászólók-vitanapi álláspontját.-az-alkalom-nem-az-egyetlen-és-első,-hanem-egy-társadalomtörténeti-értelmeben-jól-követhető-folyamat-több-állomásának-csupán-egyike,-melyet-számos-más „meg-kell-védeni!”-felhívás-nyomvonala-és-hadászati-stratégiai-célrendszere-mutat-föl. Mert-hiszen-az-ellentámadás-épp-abból-veszi-jogosultságát,-hogy-mintegy-válasz-a-fölsejlő-támadásra,-ezzel-legitimálva-a-közveszély-közeledésének-elfogadhatatlanságát.

ugyanitt-szerepel-a-folytatás-is: „Magyarország bebizonyította, hogy igenis meg lehet állítani a modern kori népvándorlást, de újabb veszély fenyeget, a kötelező bevándorló-befogadási kvóta, amitől szintén meg kell védeni az országot – fogalmazta meg álláspontját Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter napirend előtti felszólalásában. A tárcavezető kijelentette: mára megszűnt az illegális bevándorlók beáramlása Magyarország déli határán, megvédtük ettől a veszélytől Magyarországot, a magyar embereket. A politikus köszönetet mondott az ebben a munkában részt vevő rendőröknek és katonáknak, valamint a vísegrádi együttműködés (V4) másik három tagállamának, Szlovákiának, Csehországnak és Lengyelországnak.

A V4-ek bebizonyították, hogy meg tudják védeni Magyarország határát, az EU és Schengen külső határát, és innentől kezdve nincs elfogadható magyarázat, kifogás arra, hogy 28-an miért ne tudnánk megvédeni Görögország külső határát, ami a legjobb megoldás lenne – mondta Szijjártó Péter.

A külgazdasági és külügyminiszter hangsúlyozta ugyanakkor, hogy Magyarországot a bevándorlási hullám egy újabb, ezúttal »nyugatról érkező«-veszélyétől, a kötelező bevándorló-befogadási kvótától is kell megvédeni. Az uniós kvóta azt jelentené – magyarázta –, hogy azokat a bevándorlókat, akiket most az európai szabályok felrúgásával ellenőrizetlenül beengednek az EU területére, vissza akarják majd osztani.”

Mindezek-alapján-tehát-meg-kell-védeni.-nem-csak-európát-a-migránsok-áradatától,-a „bevándorló-hordák-csörtetésétől”,-a-„megélhetési-bevándorlóktól”,-a-sátáni-képben-perszonifikált-soros-Györgytől,-de-ugyancsak-hasonló-a-feladat-sok-más-területen-is: hasonlóképp-meg-kell-védeni-az-egykulcsos-áfát-a-többkulcsos-adózással-szemben,-a-jó-magyar-emberek-munkapiaci-esélyeit-a-mindenki-munkahelyét-és-biztonságát-veszélyeztető-bevándorlással-szemben,-a-dolgozókat-a-multikkal-szemben,-a-társadalom-józan-többségét-a-karvalyötke-nyomulásával-és-ideológiai-manipulációival-szemben,-s-egyáltalán-mindent-és-mindenkit-a-baloldali-és-liberális-szervezkedők-megtévesztő-hatásaival-szemben-is.-Háborús-helyzet-van,-sőt-jelentős-térségre-kiterjesztett-szük-

1-- <http://kndp.hu/news/kvotatul-meg-kell-vedeni-magyarorszagot/>

ségállapot is,- minden-jogos-eljárás-tehát-szükségyszerű-önvédelem.- Harci-helyzet-van, ezen-belül-„helyi-háború”,- melynek-stratégiai-feltételeit-irányítani,-kézben-tartani-szükséges-a-kormányzati-előrelátás-és-aggályos-védelempolitika-nevében...

s szabadgondolkodói-kétségen-kívüli,-társadalmi-jóváhagyásra-hivatkozó-és-építő-állítások-szerepelnek-a-nemzeti-konzultáció-weboldalán-is:-„A magyar emberek fontosnak tartják a bevándorlás kérdését saját életük szempontjából. Ezt az is bizonyítja, hogy több mint 1 millióan töltötték ki és küldték vissza a konzultációs kérdőívet. Az eredmények alapján az emberek véleménye egyértelmű: Magyarországot meg kell védeni. A válaszadók több mint 90 százaléka egyetért abban, hogy az EU bevándorláspolitikája megbukott, ezért szigorúbb szabályozásra van szükség”...-Majd:-„A kormány álláspontja egyértelmű: Európa és Magyarország határait minden eszközzel meg kell védeni!” később:- „Nem engedhetjük meg, hogy az illegális bevándorlók veszélyeztessék a magyar emberek munkahelyeit és biztonságát. Jogunk van megvédeni kultúránkat, nyelvünket és értékeinket. Közép-Európa országai, amelyek csak nemrég lábaltak ki a gazdasági válságból, nem engedhetik meg, hogy az elhibázott brüsszeli politika kárvallottjai legyenek.” („az-emberek-döntöttek:-az-országot-meg-kell-védeni.-n-emzeti-konzultáció-a-bevándorlásról-és-a-terrorizmusról.”)²

a-nemzeti-konzultáció-oldalain-ez-a-körkörös-és-totális-túlvédelem-mint-„kormányzati-intézkedés”-szerepel,-hátterefotóként-épp-az-újonnan-fölvatott-rendőri-gárda-Hősök-terén-tett-esküpillanata-is-látható,-hogy-aki-nem-értené-a-felügyelet-és-büntetés-foucault-i-logikáját,-vésse-észbe-a-feltételeket.-a-biztonság-és-„good-practice”-eljárás-módjait-ekképp-megteremtő-példázatos-állami-gondoskodás-itt-nem-egyenesen-európa-értékei-és-normái-ellen-fogalmazódik-meg,-hanem-minden-megoldást-szakifikáló,-legitimáló,-a-vélt-közjó-érdekében-szükségképpen-bevezetendő-eljárásként,-mely-a-„Gonosznélküli-föld”-kialakításában-láttat-össztársadalmi-érdekeltséget-(erre-a-képzeletbeli-territóriumra-még-visszatérek...),-az-állampolgári-lojalitást-pedig-épp-ennek-sikeressége-okán-„rendeli”-meg,-veszi-napirendre,-s-majd-hivatkozik-utóbb-a-„megállapodásra”,-melyet-ezáltal-kötöttünk-(a-virtuális-„többséggel”,-a-hazáját-féltő-nagymagyar-sággal...)-a-másképp-gondolkodó-„kisebbség”-pedig-a-vesztesek-körébe-sorolódik,-lett-legegyen-az-arányok-kérdése-sosem-tisztázott...

Mert-hát-„Ésszerűtlen a kvótarendszer...”,-mivel-pusztán-„európai-bevándorlásügyi-csábítás”-nyilatkozta-orbán-viktor³-,-amelynek-„szirénhangját”-meg-kell-érteni-és-ellent-kell-állni...⁴ k-itartó-álláspontját-napjainkban-visszhangozza-nemcsak-a-kormány-propaganda,-de-maga-a-miniszterelnök-is:-„a-menekültek-elosztását-célzó-kötelező-kvótarendszer-terve-ellentétes-valamennyi-európai-uniós-tagállam-alapvető-érdekeivel,-és-nekünk-meg-kell-védenünk-Magyarországot--jelentette-ki-orbán-viktor-miniszterelnök-abbán-az-interjúban,-amelyet-az-osztrák-die-Presse-után-a-német-die-Welt-is-közölt-szerda-este-internetes-kiadásában.”⁵

2- <http://nemzetikonzultacio.kormany.hu/>

3- <http://hirtv.hu/hirtvarchiv/orban-a-kvotarendszer-mar-a-bevezetes-elott-megbukott-1289390->

4- 2015.-június-5.-HÍR-TV kommentárja-a-miniszterelnök-pénteki-kossuth-r-ádiós-interjújáról.

5- 2015.-okt.-30.-Világ gazdaság,-I.-<http://www.vg.hu/kozelet/politika/orban-viktor-ha-a-kvotarendszer-torveny-lesz-magyarorszag-nak-el-kell-fogadnia-457617>

ezt-újfent-megerősítő-állásfoglalással-(Kossuth Rádió,-180-perc,-2015.-okt.-30.) orbán-viktor-egyedi-konteóval-is-ellátott-teóriát-jelenít-meg:-„orbán-viktor-szerint-a-migránsözön--amelyet-invázióknak-nevezett--egyrészt-az-embercsempész-hálózat-„biznisz”-mozgatja,-másrészt-azok-az-aktivisták,-akik-„mindent-támogatnak,ami-gyengíti-a-nemzetállamokat”.-e-nyugati-gondolkodásmódot-és-aktivistahálózatot-talán-soros György-neve-fémjelzi-a-legerősebben--jegyezte-meg-orbán-viktor,-akinek-aktivistakori nyugati-tanulmányait-a-magyar-származású-milliárdos-finanszírozta-(interpretálja-bede Márton-a-444.hu-oldalain).⁶ „Árulás van, tisztelt Hölgyeim és Uraim...”--összegezte még-ugyanaz-nap-délelőtt-Az-Idők-Jelei-című-vitaanyagot-bemutató-konferencián-(a-keresztény-értelmiségiek-s-zövetsége,-a-Magyar-Polgári-együtműködés-egyesület-és-a-Professzorok-batthyány-k-öre-által-szervezett-rendezvényen)-a-miniszterelnök--„aki-szerint-„Ha-nem-állunk-ki-Európáért,a-kontinens-többé-nem-az-itt-élő-polgárok-Európája-lesz,hanem-néhány-nagy-pénzt-mozgató,a-nemzetállamok-keretein-túl-gondolkodó,aktivista,senki-által-meg-nem-választott-vezető-hagyományos-álmát-teljesíti-majd-be-a-következő-időszakban”.⁷ „Orbán Viktor álláspontja szerint nem véletlen, hogy naponta több ezer embert szállítanak be Európába: »nem egyszerűen tetosztaságáról« van szó, hanem egy tudatos, baloldalinak mondható szellemi konstrukciót akarnak megvalósítani, ami a nemzetállamokat Európában zárójelbe akarja tenni, és ha már a hagyományos politikai küzdelemben nem sikerült megbirkózniuk a kereszténységgel és a nemzetállami identitással, akkor megkísérik etnikai alapon. Ezzel az összeesküvéssel, ezzel az árulással szemben nekünk a demokráciához kell fordulnunk, a néphez kell fordulnunk, hogy igent vagy nemet mondhassanak a jelenlegi történésekre – szorgalmazta a kormányfő, aki ezért először egy európai vita indítását javasolta. E vita célját pedig abban látja, hogy egy erős és keresztény Európa kerekedjen ki belőle.”⁸

Összeesküvés, árulás, migránsözön és háború -- ezek az orbáni-állami konteó kulcsszavai.-Most-már-nemcsak-a-(fantazmagorikusan-egységesnek-és-félelmesnek tekintett,-holott-rendkívül-tagolt)-iszlám-a-kinevezett-mumus-ellenség,-hanem-egyenesen-a-nyugati-bomlasztás,-a-minden-liberális-és-baloldali-rizikóvállalást-sem-nélkülöző makroszerveződés-áll-a-jelenségek-mögött,-mely-nem-csupán-a-soros-féle-tőkével,hanem-a-„civil-társadalom”-fedőnévű-nemzetközi-organizációval-kívánja,-„kiépült-aktivista-hálózattal”-próbálja-lebontani-az-európai-nemzetállamok-határait,-sőt-magukat-az-államokat-is.-Mindez-„meztelen-nemzeti-birodalmi-érdek”-sunyi-érvényesítése-az-amerikaiak-vagy-nemtelen-„európaiak”-vezérletével,-s-nem-utolsósorban-„a-világ-hipokratizálásáról”-árulkodó-szándék-tanúsítása-is-(hangzik-az-orbán-rádióinterjúból).⁹

6-- bede-Márton: Soros aktivistái az embercsempész-hálózat részesei - Orbán irányt mutatott. <http://444.hu/2015/10/30/soros-aktivistai-az-embercsempesz-halozat-reszesei-orban-iranyt-mutatott>.

7-- <http://www.klubradio.hu/cikk.php?id=16&cid=192765>-

8- Magyar Idők, -2015.- október- 30.- <http://magyaridok.hu/belfold/orban-viktor-europat-elarultak-84694/>

9-- „nem-is-akarok-én-ebből-titkot-csinálni,-hogy-itt-egy-kőkemény,-a-bevándorlást-legkevésbé-sem-támogató-hatósági-és-belpolitikát-fogunk-folytatni-a-jövőben-is-[...]vannak-morális-érveim-is,-mert-így-első-hallásra--amit-mondtam--embertelen-dolognak-tűnik.-Mert-jönnek-szegény-menekültek:-egyes-országokba-beengedik-őket,-mert-azok-rendes-országok,-más-országokba-meg-nem,-mert-azok-szívtelenek-[...]szerintem-erkölcsi-elvek-szólnak-amellett,-hogy

a-migráns-Gonosz-elleni-jogos-védekezés-azonban-nem-pusztán-retorikai-csel.-az-állami konteóval a-„nemzetek-európáját”-elbizonytalanító-ördögi-ártalom-megnevezése-vagy sugallása-valószínűleg-meg-n-em-kell-direkten-rámutatni,-elég-csak-érzékelteni.-a-mindenkori-mumus-a-bármikori-bezárkózók-és-preventív-módon-támadók-örök-kulcsfogalma-erre-vásárhelyi-Mária-ÉS-beli-cikke-(2015-okt.-2.)-is-részletekbe-menően-utal,-közvetlenül-k lempertől-idézve-a-nyelvi-megszállás,-térbeli-terjeszkedés,-militáris-fogalmi-tartomány-aktivizálásával-illusztrálható-párhuzamokat.-az-orbán-feltételezte-nemzetközi-baloldali-összeesküvés-mint-a-totális-bolsevizmust-megelőzően-fölsejlő-nemzetközi-marxizmus-intézménye,-titkos-társasága-kerül-így-reflektorfénybe,-avagy-mint-rejtőzködő-organizáció,-s-a-mögötte-áll-erők-megszemélyesített-mumusként-használata-a-legkevésbé-sem-kíván-számot-vetni-azzal,-hogy-mégis-mekkora-tőke-és-organizációs-tehetség-kellene-az-európai-politikai-baloldalon-(e-merő-fikció-érvényesülésének-talán-épp-a-baloldaliak-örülnének-a-legjobban,-de-épp-az-ellenkezője-igaz!)-ahhoz,-hogy-a-világszerte-aktuálisan-mint-egy-230-millió-migráns-mozgatasára-koncentrált-energiákat-érvényesítsen.-a-vád-„mögötti”-térben,-a-scenikai-perfektum-jóvoltából-az-aktuális-idegenfogalmat-tükrözi-az-amerikai-pénzvilág-univerzális-érdekeire-utalás,-melynek-segítségével-kitűnő-populista-mikrouniverzum-keletkezhet.-k-ötvetkezésül-a-tájékoztató-vagy-manipuláció-szintjén-már-nem-marad-kérdésként-és-elemzésre-érdemes-üzenetként-az,-hogy-a-fenyegetettség-magát-a-népet,-a-hazafi-Tömegeket-érinti,-mivel-a-nemzetállam-azonos-a-populista-politikusok-által-vizionált-nemzeti-egységgel,-ennek-igényével,-az-identitások-koordinálásának-és-klaszifikálásának-pártállami-feladattalával,-az-etnikai-vagy-mozgásban-lévő-bármely-kisebbség/jövevény-hátrányos-megkülönböztetésével.-„a-bennszülöttek-és-az-idegenek-egyenlőtlensége,-amelyen-nem-lehet-átsiklani,-nem-kultúráik-egyenlőtlenségéből-ered.-a-kultúrák-és-az-etnikumok-megkülönböztetése-elvéti-a-modern-társadalmak-egyik-strukturális-problémáját,-amely-a-politikai-és-mindenekelőtt-szociális-polgárjogok-megtámadásából-ered.-az-»idegenek«-bevándorlása-és-tartós-megtelepedésük-azt-feltételezi,-hogy-megilleti-őket-a-jogegyenlőség,-amely-lehetővé-teszi-számukra,-hogy-funkcionális-szerepeket-foglaljanak-el-és-a-nyilvános-szférában-egyenlőként-lépjenek-fel,-olyan-embereként,-akiknek-az-igényei-és-érdekei-egyformán-érvényesek.-ameddig-a-bevándoroltak-és-a-menekültek-jogilag-hátrányos-helyzetben-vannak-ebben-a-társadalomban,-addig-diszkriminálhatók,-s-az-előnyökért-folytatott-versenyben-mindenütt-diszkriminálni-is-fogják-őket,-ahol-csak-lehetséges.-csak-a-társadalom-valamennyi-tagja-számára-biztosított-alapvető-emberi-jogok-egyenlősége-tenné-lehetővé,-hogy-a-meghatározott-különbségekkel-szemben-közömbösek-legyünk”---értékeli-radtke-(1997)-ezt-a-fajta-alapállást-az-idegenség-konstrukciójával-összefüggésben.-s-mivel-az-emberi-jogok-egyenlőségének-megadása-csakis-a-döntéshatalomtól-függ,-itt-ellentámadásra-van-szükség,-a-polgárháború-víziójával-szemben-a-polgárbéke-eszményével,-bármiféle-engedélyek-nélkül-és-a-diszkrimináció-bármilyen-áron-kivitelezésével...-s-öt:-magához-a-támadáshoz-is-legitimitástöbblet-kellhet,-akár-ennek-kierőszakolásával...

a-liberális-bevándorláspolitikát-elvessük.-[...]én-az-egész,-ma-evidensnek-tekintett,-morálisan-megalapozottnak-vélt,-alapvetően-liberális-indítatású-európai-bevándorláspolitikát-[...]hipokritának-tartom,-erkölcsi-alapjait-hiányolom,-és-semmilyen-célszerűséget-nem-látok-benne”.-forrás:-orbán-morális-érvei-meg-a-valóság.-Magyar Narancs,-2014.-aug.-27.
<http://magyarnarancs.hu/belpol/orban-moralis-ervei-meg-a-valosag-91512>

Mérlegelő- megítélésben- itt- valójában- narratív- *háború*,- szimbolikus- megsemmisítés zajlik,- vagy- méltányosabban- fogalmazva- *értékelési verseny*,- melynek- tétje- a (Charles Taylor-i)- elismerés- politikájának- ellentéte,- a „közös-jó”- koncepciójának- egyszemélyes- konszenzus- nélküli- felülbírálása...- az- *ellenség* ebben- a- dimenzióban- nemcsak- a migráns, hanem- a- multikulturalizmus,- a- modern- társadalmak- mixitás- természetének- félelme.- az „egylelkű”- és- procedurális- szabályozottsággal- mindennemű- individuális- eltérést- megtagadó,- helyébe- a- nemzeti- közösség- egyhangúságát- megteremtő,- „kollektív-identitást”- és- etnikai- mikrouniverzumot- állító- érvelésmód- a- modernitás- versus- tradicionalitás- (avagy liberális-vs.-konzervatív)-dichotómiában-kíméletlenül-az-intoleráns-megoldás-felé-vezet.-a kollektív-célok-sugalmazása-azonban-nem-elégedhet-meg-a-már-birtokolt-jogi-struktúra elvitathatatlanságának-deklarálásával,-hanem-a-kortárs-társadalom-„elismerésre”-alapot-gyakorlatait-és-narratíváit-a-hatalmi-érdekezőbe-emelő-támadás/védekezés-dimenzióban-kell-tárgyalnia.-a-„közös-jó”-programjának-hitének-újrafogalmazása-ugyanis-nem-lehet-toleráns-az-elfogadott-elért-életformát-bármely-„önérdek”-érdekében-elvitató-viselkedésmódokkal-összefüggésben,-ezt-minél-több-szintéren-és-minél-nyilvánosabb-diskurzusokban-kell-elutasítania,-s-minél-nyilvánvalóbbá-tett-jogi-garanciákkal-kell-megvédenie. Mintegy-kézenfekvő-ebből-következően,-hogy-az-önértelmezési-diskurzusok-nem-kaphatnak-teret-(sem-a-befogadó,-sem-a-bevándorló-autonóm-önképének-elismerése-nem-lehet-alku-tárgya),-a-tolerancia-sem-nyerhet-bázist,-a-„szubsztanciális-értékkonszenzus”-eleve-kizárt-marad,-az-uralkodó-politikai-elit-pedig-a-maga-„jól-működőnek”-nyilvánított-nyilvánossága-terén-nemcsak-lehetetlenné-kell-tegye-„az-etnikai-csoportok-és-kulturális-életformáik-egyenjogú-együttélésének-(...)”-és-az-egyenlő-megbecsüléshez-való-joggal-alátámasztható”-diskurzusokat-(Habermas,-in-f eischmidt-1997),-de-a-modern-államokra-jellemző-polgárok-közötti-értékkonszenzusok-hiánya-miatt-a-nemzeti-kultúra-főhatalmi-fogalom-és-értékrendjét-szükséges-szembeállítania-(toleranciára-és-hibriditásra-végveszélyesként-tekintve)-minden-más-gondolkodásmóddal,-így-a-migránsok-iránti-türelemmel-is.

Habermas-hasonló-modellben-vezeti-le-az-értékkonszenzusok-hiányának-okait-az-értékek-és-kultúrák-lehetséges-közösségét-kialakítani-próbáló-törekvések-eleve-kívül-esnek-az-uralkodó-diskurzusok-rendszerén,-másképpen-szólva-szükségszerűen-szegregálódnak.sőt-mivel-„minden-pozitívan-diszkriminált-közösség-határai-megszilárdulnak,-a-társadalmi-egyenlőségre-való-esélyei-romlanak...”,-az-integráció-kétszintes-modellben-mehet-csak-végbe-elsőként-a-*politikai integrációban*,-melyet-az-állam-elvárhat-polgáraitól,-beleértve-a-bevándorlókat-is,-második-szinten-viszont-az-*etnikai vagy kulturális asszimilációban*,-amely-viszont-nem-várható-el-a-különbözőségek-kezelésének-egynemű-technikájaként,-s-még-kevésbé-az-etnikai-integráció-megoldásaként.-(f eischmidt-1997,-7-28.-p.)

a-„saját”-és-az-„idegen”-dichotómiája-között-természetesen-„ott-állnak-a-*semleges idegenek tömegei*, akik-funkcionális-szerepeikben-jelennek-meg-számunkra,-és-a-hozzájuk-való-viszony-legfontosabb-eleme-a-közömbösség”-(Véltke,-i.m.).-ebből-fakad-az-is,-hogy-a-különbőségekben-fogalmazó-társadalom-és-az-idegenekkel-szembeni-elutasítást-alapérdeknek-tekintő-hatalom-nemcsak-hogy-nem-fog-akarni-a-kiegyenlítő-dést-szolgáló-egyenlőséget-meghirdetni,-azonos-minőségű-politikai-és-társadalmi-jogokat-megadni-(f eischmidt-i.m.),-de-erősíteni-épp-azt-lesz-hivatott,-hogy-a-migránsok-sosem-lehetnek-barátaink,-legjobb-esetben-is-csak-semleges-státusba-kerülhetnek,-ennél-azonban-valószínűbb,-hogy-másságuk-morális,-identifikációs,-kulturális-és-más-dimenziókban-is-egyértelműen-ellenünk-re-lesz.-a-konfliktusok-(s-napjainkban,-a-párizsi

merényletek-után-sokkal-inkább)-a-várható-összetűzések-állandósulásának-víziójával-a-nemkívánatos-partnerséget-sugallja...

ami-ugyanis-fenyeget,-az-egy-ismeretlen,-bár-ekként-is-félelmes-identitású-nemzetközi-összeesküvés,-mely-kozopolita közösséget kíván-formálni-a-szuverén-nemzetállamok közössége-helyére...-Mégpedig-nem-nyílt-háborúval,-hanem-„új-típusú-fenyegetéssel”---idézem-a-lakossági-postacímekre-kiküldött-nemzeti-konzultáció-levélszövegéből:

„A megélhetési bevándorlók törvénytelenül lépik át a határt, és miközben menekülnek állítják be magukat, valójában a szociális juttatásokért és a munkalehetőségekért jönnek. Csak az elmúlt néhány hónapban mintegy hússzorosára nőtt a megélhetési bevándorlók száma Magyarországon. Ez egy új típusú fenyegetést jelent, amit meg kell állítanunk.

Mivel Brüsszel kudarcot vallott a bevándorlás kezelésében, Magyarországnak saját útját kell járnia. Nem fogjuk hagyni, hogy a megélhetési bevándorlók veszélyeztessék a magyar emberek munkahelyeit és megélhetését.”

brüsszel- „kudarca”- (bár- még- csupán- az- egyeztetéseknél- tartanak- szegények,-s- a kvótarendszerben- vállalandó- migránstömegek- országokénti- elosztásában- vállalható közös- felelősségről- tárgyalnak- az- unió- vezetői,-ám- a- kinyilatkoztatások- elnöke- máris minősít...),- avagy- másképp- szólván- az- unió- állami- szuverenitáscsorbító- hatású,- de- a szuverén- államok- működési- hatékonyságát- csak- kismértékben- csökkentő- (és- önkéntesség- révén- szabályozott!),- valós- megállapodásokra- épülő- stratégiája- csupán- egy olyan- szervezet/szerkezet- lett- ebben- az- orbáni- értelmezésben,- amely- a- szuverenitás-törédékek- kétségtelen- elvonásával- korlátozza- az- önállóság/öntörvényűség- hatásköreit.- ezzel-- a- turulisztáni- konteó- szerint-- az- ekképpen- megteremtődő- vákuumban- mind az- orbáni- uniós- politika,- mind- a- szomszéd- országokkal- átalakult- (kerítkezési)- viszonyok voltaképpen- jogszerűség- álcában- indítanak- („jogos”)- küzdelmet- mind- az- unió,- mind az- uniós- együttműködésben- részt- vevők,- mind- az- európai- értékrendet- elfogadók- ellen,- s- ez- kiegészül- napjainkban- az- egyesült- államok- elleni- stratégiázás- kezdeményezésével és- kihívó- módon- vállalt- hangoztatásával- is.- Merthogy- „nem- tűrhetjük”!- ezt- aztán- sem- miképp!- s- ha- o- rbánnak- vagyok,- ezt- nem- csak- hírelném,- de- hinném- is.

Összeesküvés-avagy-ön-és-ellenségépítés

f orráskritikai-aspektusból-persze-nyilvánvaló,-hogy-a-második-világháború-előtti,-a-wei-mari-köztársasági-csalódást-és-a-demokratikusnak-titulált-pártszerveződést-lehangoltan-értékelő-korosztályi-hevületek-között-dúló-konfliktus---egyben-korosztályi-és-értékrendi,-múltidéző-és-jövőépítő-birodalmi-aspirációk-közötti-idegenpolitika---nem-közvetlenül-vethető-össze-a-kortárs-magyar-nemzetformálás-narratíváival.-de-talán-mégsem lenne-főlöszeges-meglátni-a-párhuzamokat.-vásárhelyi-Mária-aprólékos,-a-f-idesz-hatalmi-politikai-nyelvuralmára-és-a-goebbelsi-birodalmi-ideál-szótárára-vonatkozó,-analógiára-készítő-idézeteiben-az-a-súlyos,¹⁰ hogy-a-kommunikációs-tér-harmincas-évekbeli

10 vásárhelyi- Mária- 2015- a- nyelv- azé,- aki- megműveli.- f inkelstein- =- Goebbels- 2.0.- *Élet ÉS Irodalom*, - LiX.- évfolyam,- 40.- sz.,- 2015.- október- 2.- http://www.es.hu/vasarhelyi_maria;a_nyelv_aze_aki_megmuveli;2015-10-01.html

kisajátítása és a mai hősbirodalmi építkezés között meghökkentő megfeleltetések lehetségesek... „a politikai nyelv tehát, amelyet egy birodalom beszél, szükségképpen az erőszak nyelve, mert a terjeszkedés a birodalom lényegéhez tartozik” – beszél-erről Eisenstadt is a nagy birodalmak sajátlagosságairól írott monográfiájában (Eisenstadt 1968). Érdemes lehet belátni, hogy az orbáni konteó világában nemcsak kivagyibűszkeségek és önleleplező félreértések laknak, nem szimplán a nyelvi terror üli meg a kommunikációt, hanem minden téren közlésmódok, források belső konfliktusáról van szó (lásd a racionálisan kiterjesztett migrációértelmezésben Schöpflin György, Lányi András, Udvarhelyi Tessa, Iványi Gábor, Szántó Diana, Csepeli György vagy Bak Miklós interpretációját a migráns tárgyköréről). Ezek a nyelvi cselek, a nyelv hatalmát a hatalom nyelvvévé formáló eljárás módok részben persze árulkodó jelek, harsány szimbólumok a térfoglalásba mozdított apparátusok újrairt szótárában és újbeszél nyelvében, de épp annyira a mindennapi életbe lopózkodó narratívák is, melyeknek – f él edit kifejezésével – „a saját társadalmában kutató etnológus” adhat hangot. Pontosabban az a társadalom – vagy kommunikációkutató, aki nem kívánja külsődleges nézőpontok vitatkozó ellenvetéseivel leegyszerűsíteni a kérdéseit (mint tv- és rádióinterjúk, betelefonálás, műsorok, híradók, kommentátorok narratívái, bloggerek tömegei teszik), de nem kívánja magára vállalni sem a kormányzati beszéd módok kétértelműségét, sem respektálni azokat a mantrákat, melyek politikai közbeszéddé érdemesülnek,¹¹ roppant „érveléshiányos” helyzetbe kerülhet, ha ugyanakkor el szeretné kerülni, hogy (Carlschmitt szavaival) „az értékek zsarnokságát” érveinek fundamentális alapjává kelljen tenni. Mert eközben szükségképpen figyelemmel kell maradjon „a Max Weber által definiált *érzeti etika* és a *felelősség-etika* kettősére” is (mint ennek alapvető fontosságára Bak Miklós politológus figyelmeztet a migráns kérdésben tett kinyilatkoztatásában). Bak a weberi érvelésre építve véli: „az együgyűség értékzsarnoksága intellektuális támaszt logikus módon elsősorban az univerzalizálható értékek között talál, nem véletlen tehát, hogy jórészt az egyetemes elvekre alapozó progresszív baloldalt jellemzi. Eközben azoknak a politikusoknak, akiknek választóik különböző partikuláris értékeit kell közös nevezőre hozniuk, a felelősség-etikai számonkérhetőség jut” – így elemzi az „új világtörténeti jelentőségű folyamatot” a romániai interpretációk és a magyar felelősség-etika kérdésköre ürügyén. Minthogy pedig – folytatja okfejtését – „*Európa történelmi partikularitások szövetsége*, érthető, hogy a befogadás-kizárásnak egységes normatív rendje nem alakítható ki (ezért a kvótarendszer elleni berzenkedés), miközben az is világos, hogy a közös határ megerősítése mégis csak közös fellépést igényel”. De: amíg úton vannak, migránsok, mert „egyedül vannak (esetleg kiscsaládjukkal).

11- a hírek és „tényszerűnek” mutatózó közlésmódok kétértelműsége érdektelenné teszi azokat, akiket nem érint, de belátást biztosít azoknak, akik figyelmét fölkelti, s ezáltal ki is egészítik olyanná, amilyent hallani szeretnének. A saját konteókhöz ez mindenképp fontos, a kormányzatiakhoz meg egyenesen hasznos. A szövegek, a politikai érdekek és a társadalmi környezet mindannyian szereplői annak a színtérnek, melynek dramaturgiáját a híranyag háttere szabhatja meg (lásd Murray Edelman 2011 a politikai hírek kétértelműségei. in: Angelusz et al. szerk. *Média – nyilvánosság – közvélemény*. Budapest, Gondolat kiadó, 452–453. p.; http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/0050_angelusz_es_masok_szerk_Media-nyilvanosság-kozvelemeny/adatok.html).

nem-lehet-őket-rossz-szándékú-embereknek-tekinteni-(kivéve-az-izlamista-terroristák bizonyosra-vehető-jelenlétét-ebben-az-áradatban),-azonban-amikor-megérkeznek-a-célországba,-és-ott-visszaépítik-saját-hálózataikat,-akkor-akkomodációjuk-módja-olyan-társadalmi-zárványokat-hoz-létre,-amelyek,-bizonyos-kritikus-tömeg-fölött-kétségtelenül *strukturális erőszakot* gyakorolnak-a-befogadó-társadalom-fölött-e-szenárió-ellen-lehet-érvelni-a-siker-es-muszlim-integráció-egyéni-példáival.-de-esetükben-a-siker-egyik kulcsmozzanata-épp-az-volt,-hogya-így-integrálódó-személyek-tényleg-egyedül-és-nem-tömegben-érkeztek,-és-beilleszkedésük-kérdésével-egyedül-kellett-megbirkóznuk". (bakk-2015,-hasonlóképpen-vélekedik-Lányi-andrás,-másutt-a-menekültkutató-kováts andrás-és-a-szociálpszichológus-csepeli-György-is).¹²

a-politikai-antropológia-elemző-pozíciója-ez-esetben-a-hatalmi-és-uralmi-eszköztár, a- fegyverek-és-szavak-arszenálja.-vagyis-az-érvek-és-a-hódoltatás-vagy-befolyásolás muníciója-alapján-lehet-képes-a-kutató-némely-distinkciókat-megnevezni.interpretációk-(a-menekültkérdés-elemzési-módjai)-és-rejtett-rábeszélések-(politikai apparátusi-válaszok)-retorikai-megoldásai-válnak-itt-a-kormányzati-kontekóok-eszközeivé.nem-is-beszélve-arról,-hogya-migránsproblematika-rákapcsolása-a-terrorizmus-félel-mére-milyen-konnotációkat-sugall,-milyen-„létező-veszély”-rémképét-terjeszt-ezerrel-és-parttalan-verbális-erőszakkal...¹³ és-feledve-persze,-hogya-ellenbeszéd-mint-„struktúrális-erőszak”-a-civil-társadalom-nyomásgyakorló-erejének-és-szabadságjogainak-formája--akár-tetszik-ez-bármely-államhatalomnak,-akár-nem,-s-akár-részét-képezi-az-állami-vagy-az-állampolgári-meggyőzésstratégiájának,-akár-kimarad-azokból...

Lehetőségünk-ugyanakkor-azt-is-belátni,-amit-clifford-Geertz-sugall:-„Hiába-határozzuk-el,-hogya-teljesen-elszigeteljük-magunkat-a-kozmopolita-vonatkozásoktól-és-minden-érdeklődésünkkel-hermetikusan-elzárt-kontextusok-felé-fordulunk:-ezek-a-vonatkozások-mindenhová-követni-fognak.-a-kontextusok-keretei-szétfeszülnek.”-(clifford 2003)

vagyis-legyünk-kissé-antropológusok-is--nem-egészen-ördögtől-való,-hogya-egy-kormányzat-a-maga-legitimitását-és-stratégiáit-(akár-pedig-kontekóit-is)-a-nemzeti-érdekre, a-nép,-az-ország,-„a-zemberek”-legprimérb-érdekeire-hivatkozva-fogalmazza-meg-és-dalolja-kitartóan,-kórusban.-de-épp-az-emberek-oldaláról-nézve-viszont-mindezt-hamisanak-tűnő,-ellentmondásosnak-tetsző-tónusban-(is)-teszi.-a-kormányzati-narratíva,-amely-minden-idegennel-szembeni-védvonalat-készséggel-és-góggal-hangsúlyoz,-morális-fenséggel-tekint-az-európai-és-amerikai-idegenbefogadás-megoldásaira,¹⁴ lenézően-a-nép-vándorlásözönnek-kitett-bénuska-kormányokra,-a-liberális-vagy-erőtlen-államokra-és

12- bakk-Miklós-2015-k-riisztus-és-a-regisztráció.-Fő-tér,-kolozsvár;-http://foter.ro/cikk/aregisztacio?utm_source=foter_ro&utm_medium=link&utm_campaign=foter_ro_201509;-valamint-lásd-kováts-andrás-menekültkutató-közléseit-az-MTa-k-isebbségkutató-intézetének-aktuális-kutatásáról,-*Klubrádió*,-2015.-október-31.-;http://www.klubradio.hu/klubmp3/klub2015103-1-152854.mp3-

13- véghe-ndre:-http://www.egyhaziforum.hu/index.php/vilag-nezet/356-elvisznek-a-migransok

14- a-morális-pánik-és-a-pánikdinamikák-elemzéséhez-l.-bernáth-Gábor-Messing-vera:-bedarálva.-a-menekültekkel-kapcsolatos-kormányzati-kampány-és-a-tőle-független-megszólalás-terepei.-*Médiakutató*,-2015.-Xvi.-évf.-3.-szám,-12.-old.),-valamint-www.socio.mta.hu/bernath-gabor-messing-vera-2015-bedaralva-

vezetőkre,-és-mindezt-megtoldva-vádaskodóan-cselezget-a-nemzetközi-összeesküvés-sel,-az-izlámellenes-(maga-keltette-és-kihasználta)-közhangulat-felszításával,-rasszista-sugallatokkal,-megtévesztő-általánosításokkal-és-félelmes-utalásokkal,-analógiákkal,-ezért-nem-pusztán-félreértés-a-bevezetőben-fölidézett-alaptörvényi,-külügyminiszteri,- miniszterelnöki- programosság,- mely- a- kultúrakutató- számára- mindenekelőtt- a Georg-simmel,-a-carl-schmitt-vagy-a-r-einhardt-koselleck-által-megjelenített-mindenkori-„idegen”-jellemzéséhez,-leíró-interpretálásához-kalauzol,¹⁵ valamint-a-Habermas nyomán-értelmezett-történeti-időfogalom-és-ennek-jelentésuniverzumai-alapján-válik áttekinthetővé.-egyúttal-jelentőtörténeti-diskurzus-tárgyai-is-mindezek,-minthogy-a-kortárs-társadalmelemzés-akut-problematikái-is,-körülvéve-politikai-narratívákkal,-melyek hosszú-sorát-itt-most-csupán-kettővel-kívánom-fölidézni.-a-mostani,-2015-tavaszi-nyári „menekültáradat”-politológiai-leírását,-s-hozzá-való-viszonyunkat-értelmezni-kívánó fidesz-európai-néppárti-parlamenti-képviselő-schöpflin-György-az-egyik,-aki-fölhívja-a figyelmet-arra,-hogy-a-weberi-értelemben-vett-„hatékony-állam”-képtelen-kezelni-ezt-a tömegű-népvándorlást,-mely-nemcsak-megrendíti-az-állampolgárok-hitét-a-funkcionális-államfeladatok-garantált-ellátását-illetően,-de-vissza-is-hat,-mivel-egyfajta-fordított gyarmatosítást-hoz,-hisz-a-migráns-tömeg-sem-a-multikulturális-európa-ideáját,-sem-a „többségi-kultúrvilághoz”-alkalmazkodást-nem-tekinti-megoldási-és-adaptálódási-útjának.¹⁶ a-másik-értelmezési-kör-ennél-tovább-megy,-s-nem-titkoltan-írásom-címét-is ehhez-asszociáltam,-jelesül-korunk-hazai-politológusainak-és-politikai-elemzőinek-egy szűkebb-körétől-véve,-kik-a-„83.-könyvhét-kiemelt-politikai-kötetét”-alkották-meg:-Tóth Gy.-László,-Lentner-csaba-és-zárug-Péter-farkas-Kik-támadják-Magyarországot-és miért? című-könyvükben-(2012)-nemcsak-név-szerinti-összeesküvőket-emlegetnek (fejezeteikben-„az-árulás-anatómiája:a-szabadkőművesek-és-a-vörös-emigráció,-az-ötödik-hadoszlop-támadása”-stb.-megjelenítésével),-hanem-a-címlapon-európát-fenyegető-vadászbombázókkal-és-a-könyvhét-előtti-időben-fölöles-budapest-belvárosi-plakátokkal-harsogták-szét-kritikai-alapállásukat-azok-fülébe,-akik-nem-érezkelték-a-vadászbombázók-zaját,-vagy-nem-respektálták-a-háborús-retorika-és-a-harci-metaforák-dübörgését-a-kristályéjszakák-előestéjén.¹⁷ a-migránsok-elleni-óriásplakátokkal-pedig-fölte-

15- L.-Tokaji-d-óra-ismertetését-r-einhart-koselleck-2003-*Elmúlt jövő.-A történeti idők szemantikája* című-művéről.- Ösvények,- 2012/1.-; www.epa.oszk.hu/02200/.../pdf/ePa02284_osvenyek_2012_01_Tokai.pdf

16- schöpflin:-„Minél-több-az-újonnan-érkezett-telepes,-annál-nehezebben-lehet-a-többség-által-óhajtott-széleskörűen-értelmezett-rendet-fenntartani.-(...)Most-ennek-a-fordítottját-éljük-meg.-a-korábbi-folyamatnak-gyarmatosítás-a-neve,-tehát-amivel-most-nézünk-szembe:-fordított-gyarmatosításnak-nevezhető.-Természetesen-itt-nem-valami-birodalom-küldi-népeit-a-„lakatlan”-földrészekre,-hanem-leginkább-a-globalizáció-egy-újabb-aspektusával-van-dolgunk.-(...)n-émileg-leegyszerűsítve:-a-népvándorlással-szemben-védtelenek-vagyunk,-akár-szeretjük,-akár-nem;-a-folyamat-az-általunk-felépített-struktúrákat-átszabja,-a-mi-beleegyezésünk-nélkül,-tehát-erőszakosan.-ez-ellen-engedélyezett-a-védekezés,-a-törvényes-kereteken-belül-természetesen.”- http://mandiner.blog.hu/2015/09/02/forditott_gyarmatositas_migracio_es_mi_xii

17- budapest,-k-airosz-k-kiadó,-2012.-a-szerzőkkel-készült-interjú:-„A-multik-köpninyelni-nem-tudtak”-kik-támadják-Magyarországot? HvG,- 2012.- június- 12.-; http://hvg.hu/itt-hon/20120622_kik_tamadtak_magyarorszagot

hetően-mindenki-találkozhatott,-aki-budapest-vagy-a-vidék-városi-utcáin,-forgalmasabb centrumaiban-vagy-főútjain-megfordult-az-elmúlt-hónapokban-(az-interneten-még-spon-tán-variánsaival-együtt-is-láthatóak).

a-kortárs-társadalomnéprajz-vagy-a-kommunikációs-antropológia-szakemberének napi-csemegéjét-szolgáltató-politikai-médiapiac-e-markáns-megnyilvánulásai-önma-gukban-persze-még-nem-súlyozott-közlések,-s-utóhatásukat-tekintve-nem-is-oly-tartó-sak.-de-nem-érdemes-feledni,-hogy-az-állami-kontó-állandósulásának-versenyében régóta-fennáll-ez-a-közhangulat-átrajzoló-vagy-félrehangoló-*identitásháború*,mely-vol-taképpen-a-„kozmetopolita-közösség-versus-nemzetállami-közösség”-dimenzióban-lát-szik-mutatkozni.-ott,-ahol-„árulás-van!”,-ahol-kontinuus-„háború-folyik”,-ahol-mozgósí-tási-és-terrorfenyegetettségi-közhangulat-épül-ki-az-állampolitika-és-a-miniszterelnök védelmében,-ott-ténylegesen-harcias-önvédelemre-kell-legyen-igény,-s-ott-már-a-nem-zetfogalom-és-nemzettudat-szakralizálásának-tanúi-lehetünk.-a-demokratikus-hagyom-ányfelfogásban-az-alkotmányos-intézmények-rendszere-itt-ugyanis-átalakul-az-éppen résztvevő/szavazó-kormánytámogató-tömeg-(mint-intézmény!)-jóváhagyó-jelenlétévé, „a-zemberek”-e-kontextusban-a-legitimáló-többség-megjelenítőivé-varázsolódnak. klemperer-könyvében-is-visszhangzik-a-harciasság-legitimálásának-eszköze:-„a»hábo-rús«-túltságosan-szűk-értelmű-volt,-csak-a-háború-dolgaira-lehetett-érteni-és-bármennyire-őszinte-is-volt,-harci-kezdés-és-hódító-szándékot-árult-el.-ellenben-a»harcias«!-ez általánosabban-vonatkozik-a-feszült,-minden-élethelyzetben,-védekezés-és-támadás által-az-önfenntartásra-irányuló,-a-természet,-az-akarat-semmiről-lemondani-nem-haj-landó-magatartására.”-(klemperer-1984,-9.-p.)-ezt-azután-kiszolgált-a-biopolitika,-a testkultusz,-a-„rend”-fenntartásának-és-kreálásának-bármilyen-végigvitele,-a-kozmo-politizmus-üldözése-és-a-nemzettudatosság-fölépítési-szándéka,-prioritásának-biztosí-tása-is...

ennek-mint-„meghatározó-cselekvésperspektívának”-mibenlétét-az-egocentrikus stratégia-jellemzi-leginkább,-mely-„a-társas-cselekvés-különböző-résztvevőinek-pers-pektíváját-nem-veszi-figyelembe”-a-„tekintélyvezérelt-interakciók”-során,-rácáfólva-a racionális-életvilág-esélyeire-a-dogmatikus-életvilágot-építő-kötegmegerejével,-illusztrálva mintegy-azt-is:-„hogyan-megy-végbe-a-rituálisan-biztosított-normatív-alapegyetértés nyelvív-tétele,-s-így-a-benne-rejlő-racionalitáspotenciál-kibontakoztatása”-(árnyaltab-ban-vö.-sik-2008,-54.-p.).

aligha-szabadna-felednünk,-hogy-ez-a-hatalmi-uralmi-racionalitás-nem-pusztá-pasz-szió,-s-nem-egyszerűen-vaksóság/elvakultság-a-nemzetépítés-aktuális-folyamatában. nemzet-ugyanis-sokféle-van,-nemzeti-identitás-is-megannyi,-de-a-kozmetopoliták-és-pat-rióták-közötti-kétszáz-éves-vitában-csupán-az-egyik-(lehetséges)-állomás-volt-az-euró-pai-válasz.-a-migrációhistória-jól-ismeri-az-elszántan-befogadni-kész-állampolitikát, melynek-a-sokféle-sokaságból-kell-egészséges-hibriditást-előállítania,-mintegy-előzmé-nye-volt-a-koloniális-hibriditás-(pl.-brit,-portugál,-holland,-amerikai-változataik),-melyek-re-következőleg-a-kultúrák-közötti-kapcsolatrend-és-„fordítás”-csak-hosszú-idő-múltán lett-képes-demokratikus-alapon-is-semlegesnek-minősülő-univerzumot-megformálni. evidensen-tehát-a-még-ez-előtti-fázisban,-sőt-a-megszállottság-félezer-éves-históriájá-ra-következőleg-korántsem-képtelenség,-hogy-az-állameszélyesség-először-önmaga felé,-saját-népességének-gyarmatosítása-felé-fordul,-mely-mintegy-válaszképpen-követ-kezik-a-korábban-minden-uralom-ellenkultúrájaként-létező-politikai-attitűdök-históriá-

jára.-épp-ez-az-egyik-legizgalmasabb-filozófiai-ideológiai-vita-éledt-föl-a-hatvanas-hetvenes-évek-tapasztalatainak-értelmezését-más-másképpen-megoldó-Michel-f oucault, Judith-butler,-Homi-bhabha,-r ichard-r orty-és-Martha-c.-n ussbaum-kritikai-ráhangoló-dásaiban,-akik-a-társadalmi-cselekvésnek-azt-a-modelljét-vizionálták,-melyben-a-„nagy tagadás”-történelmi-hagyatékán-túli-ellenkultúrás-felforgatás-és-mindennemű-tekintély megkérdőjelezésének-taktikája-volt-napirenden,-továbbá-mikor-minden-társadalomkritika-egyben-kultúrákritikának-is-minősült-legott.-a-népek-és-közösségek-egyre-inkább-és-egyre-többször-és-több-helyen-a-lehetséges-határokig-mentek-el,-majd-tovább-is.-ez-a-transzgresszió-folyamatában-teljesedett-ki,-s-ennél-a-végpontonál-a-magyar-társadalom-még-nem-tart...-Pedig-a-történelmi-párhuzam-épp-oly-izgalmasan-fennáll,-mint-a-hitleri-birodalomépítés-és-a-kortárs-mai-birodalmi-aspirációk-terén:-„a-politika-e-két-ellentétes-formája--az-etnocentrikus-partikularizmus-és-a-nacionalizmus--között-n-ussbaum-nem-lát-lényeges-különbséget.-Mindkettő-figyelmen-kívül-hagyja-azt,-amiről-n-ussbaumnál-voltaképpen-szó-van,-nevezetesen-az-emberi-élet-egyetemes-dimenzióját-és-az-ennek-megfelelő-társadalmi-értékeket,-mint-jog-és-igazságosság-(...)-ami-tegnap-még-a-rendszer-ellen-lázadt,-és-annak-radikális-megváltoztatását-követelte,-időközben-az-új-hegemónia-hajtóerejévé-vált.-az-anti-autoritarizmus,-a-kisebbségek-harca-az-elismerésért,-a-kulturális-és-művészi-lázadás-praxisa,-az-autenticitás,-a-különbözés, stb.--a-rugalmas-gazdaság-szép-új-világa-mindezt-sikeresen-magába-fogadta-és-komerszialisálta.-Mindez-vonatkozik-a-kulturális-fordításokra-és-annak-eredményeire-is.-a-transzgresszív-geztusokat-és-a-különbféle-hibrid-identitásképződéseket,-bármilyen-eretnekek-legyenek-is,-mindig-fel-fogják-szívni-a-kapitalista-értéknövekedés-és-az-azt-követő-értékcsökkenés-egyre-gyorsabb-és-rövidebb-ciklusai.-alig-bukkan-fel-valami-új,máris-elavul,-és-túllépnek-rajta.-(...)a-társadalmi-átalakulás-nem-úgy-következik-be,mint-a-tömegek-összefogása-egy-ügy-érdekében,-hanem-azáltal,-ahogy-a-mindennapi-társadalmi-viszonyokat-átformálják,-és-ahogy-rendhagyó-vagy-felforgató-gyakorlattal-új-konceptuális-horizontot-nyitnak.-ez-azt-jelenti,-hogy-a-demokratikus-átalakulás-végső-soron-csak-a-kulturális-fordítás-műveleteként-gondolható-el.-a-kulturális-fordítás-tehát-az-emancipáció-egyetemes-mozgatója.-(...)a-kultúraközi-fordítás-volna-hivatott-feltartóztatni-ezt-a-széthullást,-új-univerzalista-perspektívát-nyitni-előttünk,-és-ily-módon-újra-beindítani-a-történelmileg-megfenekelett-emancipációt.-Mindamellettnem-szabad-csupán-a-kultúrák-közi-kommunikáció-semleges-közegét-látni-benne.-az-interkulturális-fordítás-ennél-sokkal-többet-jelent-úgy-kell-elképzelni,-mint-a-mi-saját-kultúránkat-magát,mint-ennek-jelenlegi-formáját-és-emancipatorikus-töltetének-igazi-nevét.-kulturális-kiteljesedésünk,-a-globális-demokratikus-haladás,-röviden:-egy-másik,-jobb-világ--mindez-ott-található,-állítólag,-a-kultúrák-közi-fordítás-útján.

Mit-jelent-ez-a-fogalom?-keressük-először-ott-a-választ-erre-a-kérdésre,-ahol-a-kulturális-fordítást-egy-egészen-konkrét-gyakorlati-politikai-küldetéssel-bízzák-meg.-(...)butler-újításához-a-keretet-a-kozmopolitizmus-ellentmondásairól-és-kilátásairól-folytatott-vita-adta,-amelyet-filozófus-kolléganője,-Martha-c.-n-ussbaum-váltott-ki-a-boston-r-ewiew-ban-1994-ben-közzétett-Patriotizmus-és-kozmopolitizmus-című-írásával.-n-ussbaum-abbán-az-írásban-r-ichard-r-ortyval-vitatkozott,-aki-egy-n-ew-york-Times-beli-cikkében-arra-szólította-fel-az-amerikaiakat,-és-különösen-az-amerikai-baloldalt,-hogy-ne-mondjanak-le-a-patriotizmusról,-hogy-a-politikában-biztosítsanak-központi-helyet-»a-nemzeti-büszkeség-érzésének«-és-»a-közös-nemzeti-identitás-iránti-érzéknek«.

n ussbaum-ezt-a-politikai-felhívást-morálisan-nagyon-veszélyesnek-találta.-a-patriotizmus-szerinte-aláásná-a-legértékesebb-erkölcsi-ideálok-egy-részét,-az-igazságosság-és-az-egyenlőség-eszméjét,-amelyet-szolgálnia-kellene.-Úgy-véli,-sokkal-jobban-lehetne-ezeket-a-célokat-szolgálni,-ha-egy-másik,-a-mai-világhelyzethez-sokkal-jobban-illő-ideálnak-köteleznénk-el-magunkat,-nevezetesen-a-kozmopolitizmus-régi-jó-ideájának.

n ussbaum-az-emberi-lények-iránti-lojalitást-várja-el-a-világközösségtől.-r-ortynak-a-patriotizmus-melletti-védőbeszédét-egy-konkrét-politikai-helyzet-motiválta.-Úgy-látta,-hogy-az-aktuális-amerikai-politikát-két-választási-lehetőség-szembenállása-határozza-meg: az-ellentét-egy-etnikai,-»faji«-és-vallási-különbségekre-alapozott-politika,-és-egy-olyan-között,-amely-mindenekelőtt-a-közös-nemzeti-identitásnak-van-elkötelezve,-tehát-az-identitáspolitikát-két-formája-között...»-(buden-2003).

az-etnikai-faji-vallási-kulturális-és-a-másik-oldalon-a-nemzeti-patrióta-jobboldali-pil-léresedés-jól-belátható-módon-ma-már-az-ellenkultúrák-ellenkultúrájának-ellenkultúrá-ja-(vagy-szubkultúrája,-ami-csak-azért-nem-abszurdum,-mert-a-többségi-politikai-súly-többség-a-formális-és-hivatkozható-fenntartója...),-mindezzel-együtt-indulatos-progra-mossággal-építi-önnönmagát-és-bűvkörét,-nyelvi-ideológiai-autonómiáját-és-antieurópai-(no-meg-anti-amerikanista)-identitását,-ha-másképp-nem,-hát-a-védekező-identitás-és-a-támadó-hódítás-közötti-frontvonalon.-Mivel-pedig-a-„nemzeti-konzultáció”-(mint-köz-jogilag-abszurdum-intézmény)-gesztusa-e-nyelvi-csellel-(mármint-hogy-konzultációnak-nevezi,-amit-legitimációs-eljárásként-és-deklarált-nemzettudatként-meghirdet),-vagyis-a-legitimálás-helyett-a-hithűséggel-támasztja-alá-a-nemzet-mint-entitás-építményét,-vol-taképpen-ténylegesen-is-lojális-kormánytámogató-erővé-festi-át-a-reflektáló-társadalmi-tömeget,-ennek-révén-biztonsággal-él-a-közjövőhagyás-narratív-eszközével.-a-nemzet-mint-építmény-a-demokratikus-legitimáció-révén-hivatkozik-önnön-támogatottságának-túlsúlyára,-vagyis-1.-parlamentari,-2.-népszavazási-úton-módon-hagyja-hagyatja-jóvá-önmaga-(jól)létét,-s-e-két-verzióból-az-utóbbira-kerül-a-hangsúly,-mintegy-elsöpörve-azt-a-tézist,-hogy-a-kormányzat-a-parlamentnek-felelős,-nem-pedig-a-választóknak,-akik-különösen-nem-kellene-a-történelmi-emlékezetépítő-szertartások-kormányképviselők-kénye-kedve-szerinti-manipuláció-(többségi)-elszenvedői-legyenek.-az-alaptörvény-(2012)-preambulumában-a-„kereszténység-nemzetmegtartó-ereje”-ről-és-a-„szent-koroná”-ról-szóló-szövegrészt-megannyi-értelmező-itthon-és-külföldön-egyaránt-úgy-interpretálta,-mintha-itt-az-egykori-keresztény-állam-vagy-a-monarchikus-tradíció-(király-ság)-felélesztéséről- lenne-szó,-valamifajta-nemzet(hit)vallásról-tehát,-a-lejáratott-népi-és-népnemzeti-helyébe-iktatott-isteni-legitimációról,-mely-univerzális-mivoltában-a-min-denkori-hatalom-jövendő-elfogadottságát-szimbolizálja-„a-nemzet-szakralizálása-(vagy-a-vallás-nacionalizálása)-szófordulat”-révén.¹⁸ ez-már-önmagában-is-egyfajta-értékelé-si-verseny,-melyben-a-minőségek,-értékek,-normák-terén-a-teljhatalomnak-kell-szük-ségszerűen-igaza-legyen.-„az-etnikus-és-nacionalista-rivalizálások-az-értékelési-verse-nyek-számos-példáját-nyújtják.-k-ülönösen-arra-a-jól-ismert-jelenségre-gondolok,-ami-kor-a-kultúrák-közi-különbségek--néha-látszólag-igen-csekély-különbségek--kiemelt

18- Marsovszky-Magdolna-Nemzetisten és ariozófia. Az árja népiségtudat újpogány istensége és annak messianisztikus antiuniverzalizmusa, a nemzet szakralizálása. <http://www.egyhazi-forum.hu/index.php/folyoirat/9-folyoirat/cikkek/sulypont/348-nemzetisten-es-ariozofia>.

helyzetbe kerülnek, - és az etnikus-konfliktusok középpontjává válnak. - az etnikumok közötti-értékelési-versenyek-egyik-változata-az-a-folyamat,-amelyet-schwimmer-(1972) »szimbolikus-verseny«-nek-nevez:- a hátrányos-helyzetben-lévő-etnikus-kisebbségek elkülönítő-rítusok-fenntartásával-fejezik-ki-szimbolikus-saját-kultúrájuk,-értékeik-vagy életmódjuk-felsőbbségét-a-domináns-többséggel-szemben.- az-értékelési-versenyek végül-áthatják-azt-a-jelenséget,-amit-általánosan-politikai-színháznak-nevezünk,-vagyis a-politikai-csoportok-elkülönülésének-expresszív-megnyilvánulásait-az-ünnepségeken, felvonulásokon,-versenyeken,-demonstrációkon.- a-politikai-színház-pozitív-taktikája felöleli-a-csoport-öndicsőítésének-minden-formáját,-amely-a-kollektív-szimbólumok-dialmas-bemutatásában-jelenik-meg.-a-negatív-taktikák-közé-tartozik-a-zászlók-égetése,-a-sírok-megszentségtelenítése,-és-a-rivális-csoport-szimbólumainak-presztízsét,szentségét-vagy-legitimációját-ért-szóbeli-vagy-fizikai-támadások-más-fajtái.”-(vö.-firth 1973,-355-367.-p.,-utalja-Harrison-1995)

Harrison-a-szimbolikus-konfliktusok-alaptípusait-ismertetve-írja-le-azt-a-„tőkefelhalmozási”-folyamatot,-amelyben-a-szimbolikus-tőke-gyarapítását-és-értékállósági-folyamatát-a-hatalom-a-többi-politikai-vagy-világnézeti-(kisebbségi)-csoport-szimbólumait-orozza-el-vagy-semmisíti-meg,-s-ennek-révén-értékeli-föl-a-saját-jelképeit.-e-stratégia,-a-birtoklási-verseny-ugyancsak-a-szimbolikus-politizálás-körébe-tartozó-megoldás,-mellyel az-uralkodó-csoport-a-maga-részesedését-növeli-a-szimbólumok-birtoklása-és-kisajátítása-révén-(lásd-a-népszavazás-helyett-a-„nemzeti-konzultáció”,-a-legitimitás-helyett-a-„kétharmados-támogatottság”,-a-közpolitikai-tünemények-„nemzetivé”-átkeresztelése, a-„fülkeforradalom”-és-harc-és-védekezés-és-háború-és-megtámadottság-súlykolt-használata,-a-terrorizmus-és-a-diverzánok-emlegetése-a-migránsokról-szólva,-összemosott-jelentéstartalmak-segítségével...)-ez-a-stratégiai-építkezés-jelenik-meg-a-versengő-csoportok,-pártok,-partnerek-ellenfelekké-és-ellenségekké-nyilvánításában,-a-más(ik)-csoport(ok)-identitásának-lerombolásában-(pl.-a-szocialisták-kommunistákká-átminősítésében-vagy-„az-elmúlt-rendszer”-örökösének,-a-nyugati-tőkés-monopolisták-belopakodása-elősegítőinek,-hazugnak,-lejárattottnak-és-felsültnek-nyilvánításával).-ezzel-ugyanis-a-szimbolikus-és-bizalmi-tőkerészesedésük-java-részét-elorozza-vagy-elpusztítja,-a-„kiterjesztési-verseny”-révén-általánosítja-és-karaktergyalazza.-Manipulációi-mintegy láthatatlanok,-illetőleg-részint-a-demokratikus-(választási)-felhatalmazottságra-hivatkozóak,-részint-a-küldetésesség-és-megbízottság-erőfölényével-kiegészítettek-(lásd-ezek-részleteit-Harrison-i.m.).

Tudjuk-jól,-a-nemzeti-történelem-(s-főképp-jelenkori-szakaszainak-átélése)-kézenfekvően-szolgálja-az-identitásépítés-céljait-és-a-nemzet *mint konstruktum* mitikus-múltjának,-sérelemeinek-és-szimbolikus-politikai-mibenlétének-eszköztárát,-s-ennek-roppant-nagy-jelentőséget-tulajdonítanak,-mintegy-szentséget-is--véli-Harrison.-ehhez-még-valódi-história-sem-kell,-elég-a-hivatkozás,-a-definíció-vagy-a-vizionált-tünemény,-viszont-a-jelen-és-az-épülő-építendő-jövő-mégannyira-a-megosztott-történeti-emlékezetre-építhető,-fenyegetettsége-pedig-a-mindenkori-tervező-szótárához-szigorúan-hozzátartozó-jelenség,-mely-a-kortárs-nacionalizmusok-(és-még-inkább-populizmusok)-fegyvertárának-ékességét-testesíti-meg.

a-kortárs-populizmus-és-a-nemzet-szakralizálásának-technológiája-nemcsak-esély-a-visszaidézhető-történeti-sérelemek,-a-képzelt-történelem-krízise-és-az-új-dimenziók-közötti-migrációs-tér-folyamatok-kezelése-alkalmával,-de-ezek-mutatják-is,-milyen

elszánt-antiutópia-ülte-meg-a-„védekező-társadalom”-Magyarországát,-s-a-migrációval kapcsolatos- szociológiai- kutatások- transznacionális- szférákra- vonatkozó- mutatóival ellentétes- hivatkozásokkal- egyben- félelmet- is- generál- a- menekültek- megtelepedésének- imaginált- veszélyei- révén.¹⁹ a-„Háború- van!”-programja- a- legkevesebb- önreflexióval sem- illel- azt- a- *belső kolonizációt*, -mely- eleddig- saját- erőből- is- végbement- a- nyugdíjasok- ellen,- a- rokkantak- vagy- munkanélküliek,- hajléktalanok- ellen,- „multik”-ellen,- dohányosok-ellen,- biokertészek,- orvosok- vagy- ápolónők-ellen,- pedagógusok-ellen,- rendőrök ellen,- melegek-ellen,- diákok-ellen,- s- legutóbb- épp- a- menekültek-ellen- hadoszlopokba rendeződő-állampolitikai- apparátusok- és- intézmények- révén.- Ha- valakit- megtámadtak, hát- épp- ő- k- azok- --sokuk- bizton- érezheti- így- magamagát,- éppenséggel- a- fidesz- vagy- a- békemenet,- a- csahos- televízió- vagy- a- még- csahosabb- szélsőjobb- által- megtámadtatva. a- „nyílt- társadalom”- és- a- hatalom- ellenerei- („a- zemberek”)- kerülnek- itt- frontvonalakra a- kormánypárti- szavazókkal- szemben,- voltaképpen- sokszor- hadüzenetek- nélkül- is, aránytalanul- gyengébb- fegyverzetben,- leépült- nyilvánosság- szintek- mellett,- megbontott közösségek- és- átideologizálódott- családok- intim- vitái- mellett- is.- a- Háború- és- a- szükségállapot- (utóbbi- a- migráns- tömegek- érkezése- okán- még- jelenleg- is- elrendeltségben- tartva- nyolc- megyére- vonatkozóan)- nem- minden- szimbólumában- virtuális.- az- állami- konteók- tónusában- pedig- egyenesen- fenyegető- is.- az- alaptörvényben- ugyan- csak- elvértve- fordul- elő- „a- zemberek”- hivatkozás- --de- nevükben,- „felhatalmazásukkal”, szavazást- kérve- tőlük- a- kormányintézkedésekre,- a- rejtőzködő- ám- totális- megszállás (gyarmatosítás)- eszköztárának- alárendelve- annál- többször- felvillan,- hacsak- épp- „a- két- harmad- mindent- visz”- leosztás- nem- kerül- a- helyébe.- érdemes- talán- megfontolni- az- istenkirályságok- vagy- monolitikus- uralmi- rendek- történetét,- de- ellenoldalon- az- alattvalók- hangját- is:- „saját- identitását- alakítja- ki- a- csoport- az- által,- hogy- szembehelyezkedik egy- az- adott- csoport- saját- meghatározottságát- valamilyen- módon- támadó,- megsértő másik- csoporttal.”- a- definíció- nem- csak- „jelzője,- hanem- teremtő- tényezője- is- a- politikai vagy- társadalmi- csoportoknak”- (kosselleck-2003,-242.-p.).- Tovább- árnyalható- a- kép,- ha rákérdezzünk- e- „dualisztikus”- nyelvi- kifejezések- „argumentációs- struktúráira:- ezek- szinte- azonos- módon- épülnek- fel,- és- valahányszor- alkalmazzák- őket,- mindig- ugyanazokat a- mintákat,- sémákat- követik,- tehát- történetileg- átültethető- kategóriák,- amelyek- biztosítják- az- ellenfogalmak- dinamikusságát”- (írja- Tokaji- dóra- kosselleck- recenziójában 2012,-4.-p.).²⁰ egyszóval- az- államiság- és- maga- az- államépítés- vagy- nemzetkonstrukció ugyanúgy- ellenfogalmakra- épül- (mostanság- mégannyira,- és- jóval- erőteljesebben- a- kisebbség/ többség- verbális- erőszakosságának- megfelelően)- mint- amiképpen kosselleck- alaplóművében- az- ékesen- megírva- található:- „különösen- az- ellentétpárokban használt- fogalmak- alkalmasak- arra,- hogy- a- különböző- csoportok- között- fennálló- tényleges- viszonyok- és- különbségek- sokrétűségét- átalakítsák,- mégpedig- úgy,- hogy- részint erőszakot- követnek- el- az- érintetteken,- akik- --ezzel- arányban- --éppen- ezáltal- tesznek szert- politikai- akcióképességre.- egy- ilyen- jellegű- dinamika- felismerése- érdekében- szük-

19- L. sik- endre-2011- a- transznacionális- migráció- jellemzői.- in- *A migráció szociológiája 2.*- o- n- line forrás.- Továbbá- ilyés- Peti- Pozsony- 2008;- czakó- Giczi- sik- 2010;- Tarrósy- Glied- vörös 2014).

20- ismertetés:- r einhart- kosselleck:- elmúlt- jövő.- a- történeti- idők- szemantikája.- *Ösvények*, 2012/1.-3-4.-p.

ség van magának a múltbeli szóhasználatnak a megkérdőjelezésére. ezért kell e helyütt különbséget tennünk az ellentétes fogalmak történelmileg elavult szóhasználatá és az ezekben benne lévő és a bennük foglalt szemantikai struktúrák között.” (Koselleck 1997, 11. p.)

Koselleck nyelvi-ideológiai és szemantikai áttekintése izgalmas pontokon rímeli a kormányzati konteókra és idegenellenes megnyilatkozásokra: a nyelv tartalmazza és sugallja mások elismerését, egyező fogalomnak tekinti, amikor önmagukról állítanak valamit (jelen esetben a migránsok), az „idegenekénti”, „barbár-hordákkénti” minősítés viszont eleve magában foglal az elismeréssel ellentétes, lekicsinylő és mélyen alárendelő uralmi gesztust, melyben a mindenkor másik nem elismerve, csak megszólítva, de egyúttal egyenlőtlen helyzetben kiszolgáltatottnak is érezheti magát (ebből fakad az aszimmetrikusság). Már a „mi” és az „ők” is elhatárolást vagy kizárást jelez, de a kirekesztésen túl kényszerek narratív megfogalmazódása önmagában is nyelvi teret, bekebelezést vagy kiszolgáltatottságot közvetít, ebben az értelemben nem közös, hanem ellentétes/ellenséges térséget ír körül (Koselleck uo., 6–7. p.). Mindez persze európai tradíció is, nem magyar találmány, de „a történelem ily módon számtalan, a kölcsönös elismerés kizárására irányuló ellenfogalmat ismer. az öndefinícióból magából az idegen olyan meghatározása következik, amely nyelvi kifosztást jelent, gyakorlatilag pedig felér egy rablással. ekkor beszélünk aszimmetrikus ellenfogalmakról.” (Koselleck i.m., 8. p.)

az ellenfogalmak rendje, az argumentációs struktúra kialakulása megannyi nép-kulturális örökségének szerves része. Boglár Lajos etnológus, kulturális antropológus írja le: *A guarani kultúra két arca* című áttekintésében azt a tanulságos példát, mely az 1600-as években lezajló gyarmatosítás alkalmával fogalmazódik meg: idézem Boglárt: „az 1600-as években jegyezték fel egy indián főnök szavait: »Látom, elvész a régi szabadság... mivel ezek az idegen papok falvakhoz kötnek bennünket, és nem szolgálja javunkat, hogy olyan tanításokat hallgassunk, amelyek ellentétesek őseink szokásaival és rítusaival.«”²¹ Megérthetjük ezek után, hogy az 1700-as évek végén, megszabadulva a misszióktól, a guaranik nagy migrációkba kezdtek. a régi dokumentumokban a teko kifejezés tulajdonképpen egy szabad települési forma, szembeállítva az európaiak által bevezetett kötött formákkal (földbirtok, redukciók). k öztudott, hogy az ültetvények előkészítésének irtásos égetéses módja, (amelyeket a „trópusi őserdei törzsek” zöméhez hasonlóan a guaranik is alkalmaztak), szükségessé tette és teszi -- a talaj kimerülése miatt -- az időszakos vándorlást; odébb kellett állni és másutt létesíteni új ültetvényt. Ha a távolság az új ültetvény és a falvak között túlságosan megnőtt, az indiánok új településre költöztek. sok régészeti lelet bizonyítja, hogy a guarani csoportok kiterjedt vándorutakat tettek meg dél-ameriká szerte. ehhez kötődik a guarani világnép egyik alap elképzelése, a „Gonosznélküli föld”. a század elején vált ismertté a guarani migrációk vezérmotívuma, mégpedig az, hogy vándorlásaik célja a mitikus Paradicsom, a boldogság szigete, a „Gonosznélküli föld”. Montoya szerint az *Üvü maran ü* eredeti jelentése nem „Gonosznélküli föld”, hanem „érintetlen talaj, amelyre még nem építkeztek” -- magyarán szűzföld. ez pedig más megvilágításba helyezi a mitikus-misztikus

21- Montoya-1892, 228–229. p., idézi Meliá-1981, 10. p. --- hivatkozva Boglár-2001.

konnotációjú-ideát.-Meliá-ügy-véli,-hogya-guarani-vándorlások-eredeti-indítéka-ökológiai-volt,-s-csak-később-tapadt-hozzá-a-vallási-vezetők-által-propagált-misztikus-aspektus.-a-guaranik-gyarmatosítástörténete-alakíthatta-át-a-fogalmat-a-„szűz-talajtól”-a-„Gonosznélküli-földig”.

a-szűzföld,-a-létfeltételek-megteremtése,-a-munkakeresés,-a-megélhetésremény,-az-életmentés,-a-túlélés-esélyeinek-próbálgatása-alighanem-alapvető-(s-nemcsak-európai-vagy-euro-amerikai)-emberi-jog-ennek-elvitatása-pedig-az-ellenkezője:-jogtalanság,-jogfosztás,-kényszer,-vagy-másképp-szólvá-újrakezdet-gyarmatosítás,-immár-a-saját-területen,-saját-kerítések-között,-saját-(ököl)jogon.-a-szimbolikus-és-valóságos-„politizálás” ekkénti-felhasználása-és-a-heveny-politikai-sodrások-közepette-térpolitikává-alakítása nemcsak-a-Gonosz-földjét-szimbolizálja,-hanem-a-„módszertani-nacionalizmus”-megkonstruálását-is-szolgálja-a-nemzetközi-(európai,-interregionális-és-földrészközi)-politikai-kommunikáció-révén.-(I.-s-ik-szerk.-2011;-Tarrósy-et-al.-szerk.-2014)

a-nemzet(ek)-önrendelkezése,-az-otthonosság,-a-képzelt-közösség-csak-a-nemzeti kalodába-zárva-nem-váltja-be-a-reményeket.-a-nemzetállamok-a-hősi-halál-ideológiájával vonultak-az-első-világháborúba.-a-felszított-etnikai-háború-persze-nem-volt-első-és-egyetlen,-a-nemzetállamok-reformkori-építése-szinte-mindenütt-együtt-járt-korlátozott-autonómiával,-diktált-békékkel,-kényszerű-harmóniákkal,-főhatalom-ellenes-felkelésekkel-(olasz,-bécsi,-pesti-forradalom-1848-ban,-majd-a-„tőke-kora”-egészen-az-első-világháborúig). állampolgári-lojalitás-nélkül-ez-a-képzelt-egység-sohasem-működhetett.-d-e-a-nemzet-tagjainak-egyenjogúsága,-a-nemzetiségek-befogadásának-és-a-jövevényekkel-bánás-morális fennkölségének-eljárásmódjai-még-a-felbomló-Monarchia-végnapjainál-is-elvárások-voltak-a-politikai-mezőben,-a-polgári-millióban.-a-magyar-nacionalizmus-(„haza-és-haladás” polgári-reménye-és-követelménye)-egyfajta-„filológiai”-szakaszként-(irodalmi-nyelv,-grammatika,-nyelvújítás-megteremtése,-történelmi-közösség-ideológiájának-megalkotása, etnosz-mint-integráló-erő,-saját-nemzeti-kulturális-intézményrendszer-kiépítése);-majd-a-polgári-forradalom-integrációt-felülmúló-kizárólagosságra-törekvése-(igények-megfogalmazódása,-kiválasztódás-fázisa,-konfrontáció-a-lojalítás-helyett);-végül-a-teljes-intézményrendszer-és-nemzeti-ideológia-átalakításának-akarata-állami-kizárólagosság-reményében,-állampolgári-közösség-formálása-az-állampolgáriság-ellenében,-kiszorítás-„idegen-ajkúak”-elleni-intolerancia,-szuverenitás-igénye,-bekerítkezés-a-határolás-autochton-reményében...-közvetlen-előzményei-voltak-az-első-világháború-éveinek-(s-zarka-2015) --nemcsak-k-elet-vagy-k-özép-európában,-de-szerte-európában-is.

s-ha-történelmi-analógiát-keresünk-(k-oselleck-intenciói-szerinti-párhuzamot),-vagy-a-nemzetépítés-históriájában-fényezett-émlékű-„nemzetvallásokat”-vakargatunk-elő-a-múltból,-bizonyára-legalább-ilyen-jól-fogunk-emlékezni-a-híres-neves-békemenet-pannójára-és-tábláira:-„nem-leszünk-többé-gyarmat!”,-meg-a-2013-október-23-i-kormányoldali-demonstrációra-is,-ahol-a-Hősök-terén-orbán-viktor-megköszönte-a-cÖf-szervezőinek-áldozatos-tevékenységüket,-majd-„nyomatékosította,a-jelenlegi-kormánytöbbség-és-támogatói-nem-dugják-homokba-a-fejüket,hiszen-»látjuk,hogy-megint-szervezkednek,fenekednek,hamisítanak,és-megint-idegenekkel-szövetkeznek«.A-kabinet-le-fogja-lep-lezni-az-összes-hazugságot,hamisítást-és-az-újabb-trükkök-százait-jelentette-ki,majd-köszönetet-mondott-a-Békemenetnek-,amelynek-résztevői-a-mostani-nemzeti-ünnepen-is-felvonultak-a-»gyarmatosítási-kísérlet«-visszaveréséért.”A-miniszterelnök-szerint-Magyarország-közeledik-a-valódi-felszabadulás-felé,ám-a-mindennapi-élet-szabadsá-

gának megvédéséhez a kormányoldal támogatóinak munkájára is szükség lesz: „lassan és biztosan be kell indítanunk a gépezetünket, hadrendbe kell állítani csapatainkat”, mint 2010-ben. „Közeledünk a valódi felszabadulás, a mindennapi szabadságunk felé” – azt is hangsúlyozva: „a volt kommunisták mindig készen állnak arra, hogy Magyarországot átadják a gyarmatosítóknak. Már a rendszerváltás idején is szervezkedtek a külső erőkkel, hogy átjuttassák nekik az ország vagyonát és erőforrásait”.²²

a-külső-vagy-épp-belső-erők-megszálló-és-elnyomó-hatása-annál-nehezebb-kérdés, minél-több-van-a-szabadságból,-s-minél-kevesebb-a-toleráns-és-megértő-működés-módból.- Popper- „nyitott-társadalom”-teóriája-(eredetileg-1943-as!)-a-korlátozott-szabadság-elvével-számol-ugyan,-s-e-téren-a-nyitottságból-csak-azokat-javasolja-kizárni, akik-a-bezárást-tekintik-politikai-programjuknak...--épp-a-kelet-európai-átmenetek-idején-lett-alapolvasmánnyá,-mikor-nemcsak-a-gazdagabbakat-érintő-progresszív-adózás-vált-sorskérdéssé,-hanem-a-nyílt-társadalom-szabályait-el-nem-fogadó,-a-szabadság-partjait-a-határtalan-haszonszerzés-felé-tárgítani-törekvő-erők-belterjes-küzdelmének-problematikájaként-is,-mely-adott-intoleráns-korokban-civilizációs-konfliktusként-is-jelentkezhet,-amennyiben-a-tömegek-a-szabadság-(demokrácia)-helyett-a-biztonság(pl.királyság,-diktatúrák)-álgaranciáit-választják-önként.-a-Hitler-példájával-illusztrált-utóbbiról-azóta-sem-sikerült-magunkat-szélesedő-tömegben-és-végleg-meggyőznünk...(mondja-Popper-2001),-a-félelnöki-vagy-autokratikus-berendezkedés-logikájáról-és-migránsellenes-veszélyeiről-még-kevésbé--beleértve-a-„szűzföldek”-elérhetőségét-és-kiszolgáltatottságát,-vagy-akár-a-népvándorlás-kor-európai-(s-köztük-magyar)-migrációs-térpolitikáját.

„a-militarista-kaland-eredményezte-katasztrófából-való-kilábalás,-amelynek-során-szinte-nulláról-kellett-felépíteni-mindent,-azt-bizonyítja,-hogymég-sem-a-vak-traditionalizmus,-sem-a-végiggondolatlan-modernizmus-nem-hozhat-létre-egészséges-társadalmat-és-jelentős-civilizációt.”-(Geertz-2003)-a-kortárs-magyar-kormányzat-ez-idő-szerint-alkalmilag-válogat-a-vak-traditionalizmus-és-a-végiggondolatlan-modernizmus-megannyi-eszközei-közül,-s-amit-kétségtelenül-konstans-módon-tesz,-az-a-politikai-szcéna-műsorrendjére-és-dramaturgiai-paramétereire-felügyelő-szereptúltengés.-a-r-össz-Gonosz-örök-ellenségképe,-az-idegen-és-a-„barbár”-összemosása-(„szélsőséges-izlám-horda-támadása”)-már-első-körben-is-a-féltudatlanságot,-második-körben-a-nyílt-uszítás-„tényállását”-is-magába-foglalja,-ami-(k-oselleck-szerint)-természetesen-nem-feltétlenül-megkülönböztetetten-tudatos-lépés,-hiszen-egy-egy-ilyen-indulatfolyam-vagy-kizáró-minősítés-akár-több-évszázadig-is-eltarthat-(pl.-a-hellének-barbárok-esetében-megtörtént-és-megtörténik),-továbbá-változó-dinamikát-mutathat-az-aszimmetrikus-ellenfogalmak-és-egybehangolt-ellencselekvések-terén.-de-(mint-k-oselleck-írja)-„különösen-diszkriminatív-lépés,-ha-egy-egy-fogalmat-kisajátít-magának-egy-csoport,-megfosztva-ezzel-a-többi-csoportot-saját-identitásától.”-ezek-a-fogalmak-akár-egyszerű-közszavak

22 szerkesztőségi cikk, - *Új Magyar Szó*, kolozsvár, - 2013. október 23. - <http://www.maszol.ro/index.php/kulfold/19684-orban-viktor-hadrendbe-kell-allitani-csapatainkat>; - I. - még: a.Gergely-2013-szemtől-szembe-az-idegennel.-<http://www.maszol.ro/index.php/kisebbsgeben/17071-kisebbsgeben-szemtol-szemben-az-idegennel>.- bertalanffy,- Ludwig- von- 1991: „...ám-az-emberről-semmit-sem-tudunk”.-Úton-egy-új-emberkép-felé.-*Aula*, -Társadalom-és-Gazdaság,-1.-148-157.-p.

is- lehetnek,- amelyeket- egy- határozott- névelővel- egyedülivé- tehet- [singularisierung]- a kérdéses- csoport.- k oselleck- példái- az egyház,- a párt és- a La Nation,- amely- fogalmak- a szerző- szerint- egyenlők- egy- „rablással”,- a- „nyelvi- kifosztással”- (k oselleck- 2003,- 243. p.-; utalja- Tokaji- 2012.- 4.- p.).

kétségtelen,- hogy- a- nemzetállam- monolitikusan- zárt- rendszerével- szemben- a- kormányzati- gondolkodásban- és- érvelésben- valóban- ott- áll- egy- nyitott társadalom,- egy- akár menekültek- százezreit- befogadni- kész- közösség- víziója,- ámde- (a- német- harmincas- évek mintájára)- fősátánt- kereső- pillantás- számára- ez- a- belátás- ma- épp- oly- lehetetlen,- mint akkoriban- volt...- --hisz- menekültek- tömegei- akkor- is- ellepték- európa- és- más- földrészek területeit,- s- a- nagy- fehér- feltörekvő- emberrel- szemben- mindenki- más- kicsiny- és- félelmes volt,- vagy- éppenséggel- maga- a- Gonosz...,- így- a- s- orosz- konteó- bizonyosan- meg- fog- felelni- a hazai- békeközönség- félszeinek- és- kívánalmainak.- k osellecknek- igaza- lett:- „a- n- emzet” mint- a- nyelvi- kifosztás- szimbóluma,- a- Pártegyház- intézménye- és- attitűdje- valóban- meg- foszt- minden- más- társadalmi- csoportot- a- maga- bármilyen- más- identitásától.- ez- azonban már- nem- pusztán- „támadó”- elmélet,- hanem- akut- és- totális- nemzeti- védprogram- a- politikai- diskurzuszmezőben,- mely- az- ön- és- ellenségépítés- folyamatában- konstituálja- az- ellen- fogalmak- új- és- konstruktív,- de- valójában- drámai- rendszerét...

a- migrációs- mozgások- ma- aktuális- trendjei,- a- mindenkori- Gonosznélküli- f- öld- keresése- és- helyette- sokszor- a- súlyos- rabszolgamunkára- kényszerítő- „szűzföldek”- megtalálása- (mint- boglár- Lajos- guarani- indián- példája- mutatja)- talán- épp- ily- misztikus- és- mitikus- aspektusa- a- (megélhetési)- mozgásba- lendült- emberiség- vágyképeinek.- a- magyar „szűzföldek”- ellen- forduló- gyarmatosítástörténet,- melynek- az- állami- tulajdonban- lévő közföldek- magántulajdonba- adása,- a- primer- gazdálkodás- tereinek- elkonzifikálása- és- privatizálása,- a- társadalmi- közvagyon- haszonleső- magánfelhalmozássá- alakítása- ad keretet,- épp- oly- oka- és- következménye- is- a- „magyar- indián”- migrációjának- nyugat- felé,- mint- az- arabainak- mifelénk.- akik- ellen- tehát- meg- kell- védenünk- magát- a- nemzeti- szűzföldet,- azok- misztikus- múlt- felől- közlekednek- a- Gonosznélküli- f- öldek- felé,- s- itt- szimbolikus- meg- pengeéles- kerítést- vonnak- föl- eléjük- és- terrorelhárító- nemzeti- gárdát- vezényelnek- ki- ellenük,- ha- úgy- tetszik.- a- migráns- „indiánok”- viszont- nálunk- már- csak- azért sem- maradhatnak,- mert- az- állami- konteók- ökológiai- vagy- pénzügyi- indítékai- és- az újgyarmatosítás- hazai- jelenkortörténete- lehetetlenné- teszi,- hogy- a- képzet- mélyebb értelmé- szerinti- „Gonosznélküli- öld”- ként- lehessen- mirőlunk- beszélni,- s- az- elveszített szabadságot- meg- lehessen- itt- találni...- --vagy- legalább- remény- támadhasson- azt- meg- nevezni,- „kik- támadják- Magyarországot”- és- miként...

o lvasmányok-és- hivatkozott-irodalom

- „A multik köpni-nyelni nem tudtak” --kik támadják Magyarországot? interjú,-HvG,-2012.-június 12.-http://hvg.hu/itthon/20120622_kik_tamadtak_magyarorszagot
- bakk- Miklós- 2015.- *Krisztus és a regisztráció.*- f ő- tér,- erdélyi- Médiatár- egyesület,- k olozsvár.; http://foter.ro/cikk/aregistracio?utm_source=foter_ro&utm_medium=link&utm_campaign=foter_ro_201509
- bernáth-Gábor-Messing-vera-2015.-bedarálva.-a-menekültekkel-kapcsolatos-kormányzati-kampany- és- a- tőle- független- megszólalás- terepei.- *Médiakutató.*- Xvi.- évf.- 3.- sz.; www.socio.mta.hu/bernath-gabor-messing-vera-2015-bedaralva

- biczó-Gábor-2014.-az-asszimiláció,-a-kontaktzóna-és-az-interkulturalitás-néhány-elméleti-kérdése- a-kárpátaljai-etnikai-együttélési-helyzetek-vizsgálatában.-*Szellem és Tudomány*, 1-2:85-96.-p.
- boglár-Lajos-2001.-egy-kultúra-esti-és-nappali-arca.-a-guarani-eset.-in-*A kultúra arcai*.-budapest, napvilág-kiadó.-<http://dev.skool.hu/index.php/128-tarsadalmi-tanulmányok-alapkepzes/25-a-kultura-arcai-ii-olvasmányok>
- buden,-boris-2003.-kultúrák-közi-fordítás-(hibriditás).-*Magyar Lettre Internationale*,-51.-.(Tél.); http://epa.oszk.hu/00000/00012/00035/boris_buden.htm
- czakó-ágnés-Giczi-Johanna-sik-endre-szerk.-2010.-*Piachely, KGST-piac, emberpiac*.-budapest, eLTe-TÁTK.
- csepeli-György-2015.-*A másiban próbáljuk önmagunk tükrét látni*.-Parászka-boróka-interjúja.*Erdélyi Riport*, 2015.-10.-12.-;<http://erdelyiportal.ro/interju/a-masiban-probaljuk-onmagunk-tukret-latni>
- dánél-Móna-szerk.-2010.-*Idegenek a kertemben. Bevándorlás és integráció Európában*.-budapest,-Palantír-vizuális-antropológiai-alapítvány.
- edelman,-Murray-2004.-*A politika szimbolikus valósága*.-Posztmodern-politológia.-budapest, L'Harmattan.
- edelman,-Murray-2011.-a-politikai-hírek-kétértelműségei.-in-angelusz-et-al.-szerk.-*Média – nyilvánosság – közvélemény*.-budapest,-Gondolat-kiadó,-452-453.-p.-;http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/0050_angelusz_es_masok_szerk_Media-nyilvanossag-kozvelemeny/adatok.html/
- eisenstadt,-sh-muel-n-oah-1968.-*The Political Systems of Empires*.-reviewed-by-eric-r.-Wolf.-new-york,-The-free-Press-of-university-of-michigan.-;<https://www.questia.com/library/89142614/the-political-systems-of-empires>
- Eredményesebb migrációkezelés: az európai migrációs stratégia*.-brüsszel,-2015.-május-13.; http://europa.eu/rapid/press-release_ip-15-4956_hu.htm
- f-eischmidt-Margit-1997.-Multikulturalizmus:-kultúra,-identitás-és-politika-új-diskurzusa.-in-f-eischmidt-Margit-(szerk.)-*Multikulturalizmus*.-budapest,-o-siris-kiadó,-7-28.-p.
- f-erge-zsuzsa-1999.-a-civilizációs-folyamat-fenyegetettsége.-akadémiai-székfoglaló,-1998.*Magyar Tudomány*,-10.-1153-1169.-p.
- firth,-r-aymond-1973.-*Symbols: public and private*.-London,-allen-&-unwin.
- f-rank,-Manfred-1999.-a-megértés-határai.-Egy „rekonstruált” diskurzus Habermas és Lyotard között.-budapest,-Jószöveg-Műhely-kiadó.
- Gárdos-éva-sárosi-annamária-2007.-Les-caractéristiques-démographiques-des-étrangers-arrivant-en-Hongrie.-comparaison-avec-la-structure-de-la-population-hongroise.-in-*Les migrations internationales. Observation, analyse et perspectives. Colloque internationale de Budapest (20-24 septembre 2004)*.-Paris,-aid eLf,-Presses-universitaires-de-france,-189-198.-p.
- Geertz,-clifford-2003.-Hegemóniák.-*Magyar Lettre Internationale*,-51.-;http://www.c3.hu/scripta/lettre/lettre51/clifford_geertz.htm;-http://www.matarka.hu/klikk.php?cikkmutat=384464&mutat=http://epa.oszk.hu/00000/00012/00035/clifford_geertz.htm
- Gödri-irén-2007.-Les-différentes-dimensions-de-l'intégration-des-immigrés-en-Hongrie.-in-*Les migrations internationales. Observation, analyse et perspectives. Colloque internationale de Budapest (20-24 septembre 2004)*.-Paris,-aid eLf,-Presses-universitaires-de-france,-199-207.-p.
- Gyulavári-Tamás-k-állai-ernő-szerk.-2010.-*A jövevényektől az államalkotó tényezőkhöz. A nemzeti-ségi közösségek múltja és jelene Magyarországon*.-budapest,-az-országgyűlési-biztos-Hivatala.
- Harrison,-simon-1995.-four-Types-of-symbolic-conflict.-*The Journal of the Royal Anthropological Institute*.-(n.s.)-vol.-1,-no.-2,-June,-255-272.-p.-/Magyarul:-a-szimbolikus-konfliktus

- négy-típusa.-in-szabó-Márton-kiss-balázs-boda-zsolt-(szerk.):-*Szövegváltozatok a politikára. Nyelv, szimbólum, retorika, diskurzus.* budapest,-nemzeti-Tankönyvkiadó, 2000,-193-212.-p.
- Hárs-ágnes-Tóth-Judit-szerk.-2010.-*Változó migráció – változó környezet.* budapest,-MTa nemzeti-etnikai-kisebbségkutató-intézet.
- Hárs-ágnes-2007.-d éterminants-et-particularités-de-la-migration-de-la-main-d'oeuvre-d'après l'étude-d'un-échantillon-de-migrants-de-la-Hongrie-vers-l'union-européenne.-in-*Les migrations internationales. Observation, analyse et perspectives. Colloque internationale de Budapest (20-24 septembre 2004).*-Paris,-aid eLf,-Presses-universitaires-de France,-223-237.-p.
- Horváth-csaba-2004.-a-civil-társadalom-és-a-demokrácia.(a-Pécs-baranyai-értelmiségi-egyesület látószögéből).-*JURA*,-2.-44-52.-p.
- Horváth-istván-anghel,-r emus- Gabriel-2009.-Migration-and-its-consequences-for-romania. *Südosteuropa*,-Migration:-auswirkungen-auf-die-s endeländer---tematikusszám,-(57) 4.-386-403.-p.
- ilyés-sándor-Peti-Lehel-Pozsony-f erenc-2008.-*Lokális és transznacionális csángó életvilágok.* kolozsvár,-k riza-János-Társaság.
- iványi-Gábor-2015.-*Ez történik nálunk. Menekültek.*-a-Magyarországi-evangéliumi-Testvérközösség-heti-beszámolója.-elektronikus-hírlevél,-mail-közleménysorozat,-G-mail. „akirály”,-www.444.hu 2015.-orbán-viktor-szerint-összeesküvők-árulták-el-európát. <http://444.hu/2015/10/30/orban-viktor-szerint-osszeeskuvok-arultak-el-europat>
- klemperer,-victor-(1946)-1984.-*A Harmadik Birodalom nyelve.* budapest,-Tömegkommunikációs kutatóközpont.-/Membrán-könyvek,-12/
- koselleck,-r einhart-1997.-*Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája.* fordította-szabó-Márton.-budapest,-Jószöveg-tankönyvek.
- koselleck,-r einhart-2003.-*Elmúlt jövő.-A történeti idők szemantikája.*-fordította-Hidas-zoltán, szabó-Márton.-budapest,-atlantisz.
- koudela-Pál-yoo,-Jinil-2015.-a-magyar-rokonság-tudatának-szerepe-a-dél-koreai-kollektív-identitásban.-*Kultúra és Közösség*, 3.-29-38.-p.
- kováts-andrás-r önai-Gergely-szerk.-2009.-*Bevándorló Budapest.*-budapest,-Menedék egyesület.
- kováts-andrás-(szerk.)-2013.-*Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok.*-budapest,-MTa-Társadalomtudományi-kutatóközpont.
- kováts-andrás-et-al.-2015.-*Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai.*-a-Magyar-Tudományos-akadémia-Migrációs-Munkacsoportjának elemzése,-illetve-a-hozzá-tartozó-további-konkrét-térségi-háttér tanulmányok.; http://mta.hu/mta_hirei/az-europaba-iranyulo-es-2015-toi-felgyorsult-migracio-tenyezoi-iranyai-es-kilatasai-137008/
- Lányi-andrás-2015.-Tíz-pont-a-bevándorlókról--vagy-mi-megyünk-oda-(segíteni),-vagy-ők-jönnek-ide-(lakni).-*Mandiner*,-szeptember-10.-; http://mandiner.hu/cikk/20150831_lanyi_andras_a_zurzavar_fele_migracio_es_mi_vii
- Lányi-andrás-2015.-Még-egyszer-a-migrációról.-válasz-szántó-dianának.-*Mandiner*,-2015.-szept. 29.-; http://mandiner.hu/cikk/20150929_lanyi_andras_meg_egyszer_a_migracio-rol_valasz_szanto_diananak
- Lentner-csaba-Tóth-Gy.-László-zárug-Péter-f arkas-2012.-*Kik támadják Magyarországot és miért?* budapest,-kairosz.
- Losonczi-Miklós-2015.-nemzetország-és-a-menekültkérdés.-*Élet és Irodalom*,-40.-sz.-(október-2.), 5.-p.
- Marsovszky-Magdolna-2015.-Nemzetisten és ariozófia. Az árja népiségtudat újpogány istensége és annak messianisztikus antiuniverzalizmusa, a nemzet szakralizálása.;

- <http://www.egyhaziforum.hu/index.php/folyoirat/9-folyoirat/cikkek/sulypont/348-nemzetisten-es-arizozfia>.
- Marsovszky- Magdolna- 2011.- Magyar- identitás- kontra- nem- magyar- identitás- i- és- ii.- rész. *Galamus*,-2011.-06.-12-és-13.-; http://oswt.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=74093:magyar-identitas-kontra-nem-magyar-identitas-i-resz-73314&catid=9&itemid=134; http://oswt.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=74156:magyar-identitas-kontra-nem-magyar-identitas-ii-resz-73377&catid=9&itemid=134
- Marsovszky- Magdolna- 2013.- antiszemitizmus- és- nemzeti- áldozati- mítosz.- *Beszélő*,- 05.- 20.; <http://beszelo.c3.hu/onlinecikk/antiszemitizmus-es-nemzeti-aldozati-mitosz>.
- Mautner- zsófia- nagy- balázs- 2012.- *Így főzünk mi. Messziről jött budapestiek*.- budapest, Menedék- Migránsokat- segítő- egyesület.
- Meliá,- bartolomeu- s.- J.- 1981.- el- modo- de- ser- guarani- en- la- primera- documentación- jesuita (1594- 1639).- *Revista de Antropología*,- XXiv.-são- Paulo,- usP,- 1- 28.- p.
- Montoya,- antonio- r uiz- de- (1639)- 1892.- *Conquista espiritual hecha por los religiosos de la Compañía de Jesús en las provincias del Paraguay, Paraná, Uruguay*.- bilbao, Publisher- imprenta- del- corazón- de- Jesus.- első- és- további- kiadása- is- megtekinthető itt:- <https://www.google.hu/search?tbm=bks&hl=hu&q=c+conquista+espiritual+hecha+por+los+religiosos+de+la+>
- olson,- Mancur- 1993.- The- Logic- of- collective- action.- in- r ichardson,- Jeremy- J.- (ed.):- *Pressure Groups*.- oxford- new-york- Toronto.- oxford-university-Press,- 23- 37.- p.
- orbán- morális- érvei- meg- a- valóság.- *Magyar Narancs*,- 2014.- aug.- 27.-; <http://magyarnarancs.hu/belpol/orban-moralis-ervei-meg-a-valosag-91512>
- Popper,- karl- r.- 2001.- *A nyitott társadalom és ellenségei*.- budapest,- balassi- kiadó.
- r adtke,- f rank- olaf- 1997.- az- idegenség- konstrukciója- a- multikulturalizmus- diskurzusában.- in f eischmidt- Margit- (szerk.)- *Multikulturalizmus*.- budapest,- osiris- kiadó,- Láthatatlan kollégium.-; http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/multikulturalizmus/pages/003_az_idegensag_konstrukcioja.htm
- r ich,- Paul- Merchant,- d avid- 2003.- Policy- studies- and- civil- society- a- centennial- debate.- *Policy Studies Journal*,- vol.- 31.- n.r.- 3.- vii- Xii.- p.
- sik- d omonkos- 2008.- s zocializáció- és- állampolgári- szocializáció- a- habermasi- társadalomelmélet tükrében.- in *Kötő-Jelek 2007*.- budapest,- az- eLTE- Társadalomtudományi- kar szociológia- doktori- iskolájának- évkönyve,- 47- 67.- p.
- sik- endre- (válogatta- és- szerk.)- 2011.- *A migráció szociológiája 2*.- budapest- eLTE- TáTk,- Támpo. http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/0010_2a_15_sik_endre_Migracio_szociologiaja_2_valogatta_es_szerk_sik_endre/index.html
- sik- endre- 2000.- *KGST-piacok és feketemunka - Magyarország 1999*.- budapest,- Tárki. www.mtakti.hu/doc/Hiddenecon/sik.pdf
- s zabó- Márton- 1998.- *Politikai tudáselméletek: szemantikai, szimbolikus, retorikai és kommunikatív- diskurzív értelmezések a politikáról*.- budapest,- nemzeti- Tankönyvkiadó.
- s zántó- diana- 2015.- *Öt pont a menekültekről. Vita Lányi András*.-; http://mandiner.hu/cikk/20150928_szanto_diana_ot_pont_a_menekultekrol_vita_lanyi_andrassal
- s zarka- László- 2015.- *Államépítő nacionalizmus*.- interjú,- november- 2.- klubrádió,- szunyogh szabolcs- műsora,- 21:00- 22:00.-; [http://www.klubradio.hu/klubmp3/klub20151102-212850.mp3](http://www.klubradio.hu/klubmp3/klub20151102-205851.mp3)- <http://www.klubradio.hu/klubmp3/klub20151102-212850.mp3>
- Szósztátyár -v ásárhelyi- Máriával- a- f idesz- nyelvről.- klubrádió,- 2015.- nov.- 6.- 14:00- 15:00.- szerk. nauman- Gábor- k álmán- László.-; <http://www.klubradio.hu/klubmp3/archiv/20151106/klub20151106-135855.mp3>
- Tarrósy- istván- Glied- viktor- vörös- zoltán- szerk.- 2014.- *Migrációs tendenciák napjainkban. A 21. század migrációs folyamatainak tanulmányozásához*.- Pécs,- id r esearch- Publikon- kiadó.

- Tokaji-dóra-2012.-ismertető-r einhart-koselleck-*Elmúlt jövő.-A történeti idők szemantikája.-c.* kötetéről.- *Ösvények,- 1.- 1-6.- p.;* - www.epa.oszk.hu/02200/.../pdf/ePa02284_osvenyek_2012_01_Tokai.pdf
- Tuka-ágnés-Tarrósy-istván-szerk.-2010.-*Borderless Europe. Challenges – Opportunities.-*Pécs, id r esearch-Publikon.
- udvarhelyi-éva-Tessza-2007.- *Vándorok kultúrák között. Az interkulturális tanulásról külföldre készülő fiataloknak.-*budapest,-artemisszió-alapítvány.
- vásárhelyi-Mária-2015.-a-nyelv-azé,-aki-megműveli.-f inkelstein=-Goebbels-2.0.-*Élet és Irodalom,* 59.-évf.-40.-sz.-október-2.-http://www.es.hu/vasarhelyi_maria;a_nyelv_aze_aki_megmuveli;2015-10-01.html
- végh-endre-2015.-elvisznek-a-migránsok.-*Egyházforum,-*október.:-<http://www.egyhasforum.hu/index.php/vilag-nezet/356-elvisznek-a-migransok>
- Wetzel-Tamás-2011.-*A bevándorlás kérdése Magyarországon.-*Pécs-budapest,-Publikon-kiadó.
- Winkler- Lajos- 2015.- veszélyes- idegenek.- *Egyházforum,-* szeptember.:- <http://www.egyhasforum.hu/index.php/vilag-nezet/343-veszelyes-idegenek>
- ziegler-dezso-Tamás-2015.-Menekültkérdés:- verseny-a-szavazók-megnyeréséért-vagy-valóban-tömegek-akarnak-Magyarországra-jönni?;-<http://jog.tk.mta.hu/blog/2015/07/menekultgyverseny>

boLeManT LiLLa

f eminizmus-és-gender-harmadszor

bolemant-Lilla – s zapu-Marianna-(szerk.):-
n őképek-kisebbségben-iii.,-Pozsony – nyitra:
Phoenix-Library,-2015---konferenciakötet

a-Nőképek kisebbségben című-konferencia-harmadik-alkalommal-került-megrendezés-re-a-Phoenix-Polgári-Társulás-szervezésében,-mint-ahogy-azt-az-első-évben-elterveztük, újra-új-színhelyen,-s-omorja-és-Pozsony-után-nyitrán.-a-tanácskozás-ezúttal-a-gender-pedagógia-és-a-genderérzékeny-nevelés-témája-köré-szerveződött,-annál-is-inkább, mivel-a-2014/2015-ös-tanévben-a-nyitrai-egyetem-közép-európai-Tanulmányok-kar-án-egyszemeszteres-Gender-studies-képzésen-vehettek-részt-a-hallgatók,-amelyet-társulásunk-nyújtott.-ehhez-a-tantárgyhoz-és-a-tanítás-alatt-szerzett-tapasztalatokhoz-kapcsolódott-az-idei-konferenciánk,-amelyen-a-téma-neves-szakértői-vettek-részt.

a-konferencia-előadásai-ból-összeállított-kötet-három-kisebb-fejezetre-osztódik.-az-első-a-szorosabban-vett-genderérzékeny-nevelés-témáját-taglalja,-a-második-társadalmi,-szociológiai-és-politikai-összefüggésein-keresztül-dolgozza-fel-a-feminizmus-és-a-gender-témáját,-a-harmadik-pedig-az-irodalom-témaköréből-merít.

Hogyan-tanítsunk-és-tanuljunk-„genderül”?-Tesz-fel-a-kérdést-kötetünk-első-szerzője,-Thun-éva.-Mi-kellene-ahhoz,-hogy-iskoláinkban-a-pedagógusok-és-a-gyerekek tudatosítsák-azoknak-a-sztereotípiáknak-a-működési-mechanizmusait,-amelyek-meghatározzák-társadalmi-nemi-szerepeinket,-és-kezelnitudják-őket?-a-társadalomtudományok-és-a-bölcsészettudományok-képviselői-többféle-oldalról-járták-körül-a-témát.

Maga-a-kérdésfeltevő-Thun-éva(Pannon-egyetem-Modern-filológiai-és-Társadalomtudományi-kar-n-eveléstudományi-intézet)-kifejtette,-hogy-a-feminista-episztemológiai-alapozás-befogadása-híján-az-esélyegyenlőséget-szorgalmazó-oktatáspolitikai-intézkedések-nem-mutatták-fel-az-elvárt-eredményeket.-Tanulmányában-ennek-a-választásnak-a-kritikáját-adja,-és-felvázolja-az-elméleti-pedagógiai-diskurzusokba-ágyazott-genderpedagógia-gyakorlásának-lehetséges-módját.-Megállapítja,-hogy-a-feminista-pedagógia-bevezetése-a-felsőoktatás-pedagógia-egyik-forradalminak-tekinthető-átalakításának-számított-a-70-es-évek-egyetemein-az-egyesült-államokban,-azonban-a-közoktatásban-alkalmazható-feminista-pedagógia-kidolgozása-és-meghonosítása-korántsem-hozott-hasonló-sikereket.-a-feminista-mozgalmak-hatására-a-közoktatásban-megjelent-az-esélyegyenlőség-fogalma,-a-felülről-„elrendelt”-és-jogilag-előírt-programok-megvalósítása-azonban-soha-nem-tudta-megszüntetni-az-iskolai-rejtett-tanterv-rétegeiben-húzódó-különböző-bánásmódok,-a-sztereotípiák-továbbélését---állapítja-meg-a-szerző.

KeGyes Erika (Miskolci-egyetem)- *Genderpedagógia és nyelvhasználat a német és magyar gendertananyagokban* című-tanulmányában-megkísérli-meghatározni-a-gyakorlati-genderpedagógia-fogalmát-aktuális-genderpedagógiai-munkák-áttekintésével, különös-tekintettel-a-bennük-megfigyelhető-nyelvhasználati-kérdésekre-és-formákra. Megállapítja: „az-utóbbi-években,-főként-az-európai-egyetemeken-megalapított-és-sikeresen-működő-Gender-studies/Gender-studien-alap-és-mesterszakjain-folyó-kutató-sok-és-a-genderképzésekben-nyert-tapasztalatok-alapján-angol-és-német-nyelven-sok tankönyv,-munkafüzet-készült,-ami-a-genderpedagógia-és-a-genderérzékeny-oktatás-alapelveit-iránymutatóan-fogalmazza-meg-az-európai-közoktatás,-felsőoktatás-számára,-s-fekteti-le-azokat-az-alapokat,-amelyek-mentén-az-egyestantervekbe-és-tanmenetekbe,-kurzusanyagokba-vagy-tanórai-tevékenységekbe-innovatív-módon-építhetjük-be-a-társadalmi-nemekkel-kapcsolatos-kérdéseket.”-ismerteti-az-európai-egyetemeken-elérhető-kurzusok-és-tréningek-sokféleségét-és-leszögezi,-hogy-a-gyakorlati-genderpedagógia-egyik-fontos-célkitűzése-olyan-tankönyvek-és-továbbképzési-anyagok-összeállítása-és-kipróbálása,-amelyek-a-genderrel-kapcsolatos-nyelvhasználatra-is-érzékenyítenek.-k-egyest-erika-munkájában-áttekinti-e-tananyagok,-tankönyvek-és-munkafüzetek tartalmi-vonatkozásait,-és-a-kritikai-diskurzuselemzés-módszerével-közelít-a-tananyagok-nyelvhasználatához,-s-tesz-kísérletet-a-tananyagok-nyelvi-megformáltsága-és-a-gendernyelvészet-céljai-közötti-párhuzamok-meghatározására.-c-élját-úgy-határozta-meg,-hogy-észre-kell-vennünk,-mit-tanulhatunk-a-német-nyelvű-gendertreningek-számára-írt-tananyagok-hibáiból,-és-meg-kell-fogalmaznunk,-milyen-keretek-között-beszélhetünk-releváns-módon-egy-magyar-nyelvű-genderpedagógiai-és-gendernyelvészeti-szempon-tokat-egyaránt-ötvöző-tananyag-tartalmáról-és-konceptiójáról.

SzaPu Marianna (Comenius-egyetem,-Pozsony)-a-nők-a-tudományban-kérdéskört-a-feminista-tudományfilozófia-és-tudománykritika-perspektívájából-tárgyalja.-*Nők a tudományban – feminista tudományfilozófiai megközelítésben* című-tanulmányában-meg-állapítja,-hogy-az-európai-esélyegyenlőségi-politikák-kontextusában-az-elmúlt-negyed-században-több-olyan-kezdemenyezés-látott-napvilágot,-amely-arra-irányul,-hogy-meg-vizsgálja-a-férfiak-és-nők-közötti-esélyegyenlőség-állását-a-tudomány-és-a-kutatás-szférájában,-ill.-hogy-kiküszöbölje-az-e-téren-jelentkező-esélyegyenlőtlenségeket. Tanulmánya-első-részében-tehát-a-„nők-a-tudományban”-kérdéskörét-a-feminista-tudományfilozófia-és-tudománykritika-perspektívájából-tárgyalja,-vagyis-egy-olyan-perspek-tívából,-amely-a-gender-fogalmát-használja-analitikus-kategóriaként,-és-a-tudomány-gender-által-való-befolyásoltságára-mutat-rá.-ez-a-befolyásoltság-a-szerző-szerint-nem-csak-a-megismerés-és-a-kutatás-meghatározásában,-hanem-a-tudomány-világában-megjelenő-nemek-közötti-munkamegosztásban,-valamint-a-tudományos-pályán-tevé-kenykedő-nők-önmeghatározásában-is-megmutatkozik.-a-tanulmány-második-részében-erre-a-két-kérdésre-fókuszál,-mégpedig-egy-empirikus-kutatás--az-akadémiai-szférá-ban-tevékenykedő-kutatónőkkel-készített-mélyinterjúk-eredményeinek-tükrében.

bár czi Zsófia (konstantin-filozófus-egyetem,-nyitra)-*Apa olvas, anya főz... Alsó tago-zatos tankönyvek nőképe Szlovákiában* című-írása-arra-a-kérdésre-helyezi-a-hangsúlyt,-hogy-a-szlovákiai-magyar-iskolák-alsó-tagozatán-használt-olvasókönyvekben-milyen-nő-és-családkép-bontakozik-ki,-illetve-a-nemi-és-társadalmi-sztereotípiák-hogyan-jelennek-meg.-a-társadalom-értékei-az-iskolában-és-az-oktatásban-nemcsak-explicit-módon-érvényesülnek,-hanem-az-ún.-rejtett-tanterven-keresztül-is,-amelynek-erős-identitásfor-

máló-szerepe van, -s amely képes a társadalmi-egyenlőtlenségek újrateremtésére is. ezért fontos, hogy milyen családmódel, -milyen férfi-és-nőkép jelenik meg a tankönyvekben, -s a rejtett-tanterv milyen, -a társadalomra vonatkozó tudást közvetít. -a tanulmány- a tartalomelemzés- módszerével közelíti meg az olvasókönyvek- és az irodalom tankönyvek-nőképét.

boLeManT LiLLa (szabványosított- oktatásügyi- Mérések- nemzeti- intézete, - Pozsony) arra tesz kísérletet, hogy a feltárja a tanterv, -a tankönyv-és- a tudásszintmérő-tesztek összefüggéseit- a szlovákiai- magyar- tantervű- iskolák- magyar- nyelv-és- irodalom- tantárgyának- tükrében. a genderérzékeny- oktatás-és- nevelés- legalapvetőbb- feltétele, hogy a tudást- átadó- személy- rendelkezzen- a megfelelő- kompetenciákkal- és- érzékenységgel. ahhoz, hogy ezeket- minden- oktató- elsajátítsa, -rendszeres- változásokra- van- szükség, a gender- mainstreaming- bevezetésére- az oktatásügy- minden- szintjén. -a tantervnek, -a tankönyvnek- és- az oktatás- módszereinek- és- minőségének- is- ebből- az- alapelvekből- kell kiindulnia. -az- a tény, hogy- a genderérzékenység- és- a gender- szempontok- mennyire- hiányoznak- az- oktatásból, - pontosan- megmutatkozik- például- a tudásszintmérő- tesztek eredményeiben. -a tanulmány- arra- tesz- kísérletet, hogy- a feltárja- a tanterv, -a tankönyv- és- a tudásszintmérő- tesztek- összefüggéseit.

barát Erzsébet (szegedi- Tudományegyetem)- a feminizmust- „gender-ideológiaként” lejárató- közbeszéd-ről- ír- *Gender-ideológia kontra feminista ideológiakritika* címmel, nem- annyira- a konkrét- politikai, -közpolitikai- események- elemzéseként, -sokkal- inkább „annak- újragondolásként, hogy- mit- tegyünk- a neoliberalizmus- általános- támadása- látván, -mikor- is- egyre- másra- fordítják- a- kritikai- gondolkodás- fogalmait- önmaguk- visszajárára”. -a szerző- megállapítja, hogy- 2010- tavasza- óta- a feminista- társadalom- és- kultúra- kritika- legfontosabb- fogalmának, -a „gender”- nek- egyre- intenzívebb- stigmatizálása folyik- Magyarországon- és- az- európai- unió- más- országában- egyaránt. -a feminizmust „gender-ideológiaként”- lejárató- közbeszéd-ről- barát- már- 2010- ben- ír, -annak- magyarországi- megjelenésekor, -amit- az- óvodapedagógiai- elvek- gender- sztereotípiákat- kiszűrő- közpolitikai- kísérlete- indított- útjára. -a téma- feldolgozásához- Judith- Butlernek- az- „univerzális”- jelentésének- konstituáltságára- vonatkozó- gondolatmenetét- vette- alapul- és- vetette- egybe- Beverly- S. Keggs- egy- leedsi- konferencián- megfogalmazott- kritikájával, -mely- az „egyenlőség”- neoliberalis- beágyazódottságát- feszegette.

anTonin Rita (nőkért- egyesület)- a feministák- szegedi- egyesületének- történetét- ismergeti- értékes- forrás- és- dokumentumanyagként- is- jelentős- írásában- *Progresszív nők kisebbségben? A Feministák Szegedi Egyesületének alakulása, kezdeti működése és a feminizmussal kapcsolatos korabeli attitűdök a helyi sajtó tükrében* címmel. -a feministák- egyesületének- története- az- 1897- augusztusában- alakult- nőtisztviselők országos- egyesületének- történetével- fonódik- egybe. -a két- egyesület- 1907- től- közösen adta- ki- *A Nő és a Társadalom* című- lapot- is. -„Ha- csak- az- kezdetekről, -az- alapításról- szóló- sajtóbeszámolókat- olvassuk- el, -és- egybevetjük- a pesti- egyesület- alakulásának- korabeli- leírásaival, -olyan- ideális- kép- rajzolódik- ki- előttünk, -misperint- a feminizmus- a 20. század- eleji- Magyarországon- teljes- társadalmi- elismertségnek- örvendett, -nem- sújtották- elítéltelek, -és- nyoma- sem- volt- a »feminista«- szóhoz- tapadt- mai- negatív- konnotációnak”- -- állapítja- meg- a szerző. -együttal- felveti- a kérdést, -hogy- valóban- ilyen- idilli- volt- e a helyzet; -és- hogy- a szegedi- feministák- mennyiben- tudták- meghaladni- -- ha- egyáltalán -- a háború- által- diktált- jótékonysági- irányt.

Hidasí Judit (budapesti-Gazdasági-f őiskola)- egy-távoli-ország,- Japán-nőpolitikáját mutatja-be *A womenomics Japánban* címmel.-abe-s-hinzo-kormányfő-„womenomics” programját-elemzi,-amely-a-gazdasági-életben-a-női-szerepvállalás-fokozását,-intenzifikálását-és-innovatív-erejének-érvényesülését-tűzi-ki-az-elkövetkezendő-évtizedek-fő-feladatának. Japánban-nemcsak-a-női-szerepek-megítélése,-hanem-a-tényleges-helyzet-is számos-olyan-jellemzővel-bír,-ami-karakteresen-eltér-a-világ-más-országaiban-látottaktól,-hallottaktól-és-tapasztaltaktól--szögezi-le-a-szerző.-f-igyelembe-veve-azt,-hogyszámos-mutató-tekintetében-a-japán-nők-férfitársaikhoz-képest-hátrányos-megkülönböztetés-„áldozatai”,-a-nők-tényleges-szerepe-és-feladatköre-jócskán-eltér-attól,-mint-amit-a-nyugati-kultúrákban-normának-tekintünk.-a-tanulmány-ezt-a-programot-mutatja-be--néhány-gyakorlati-alkalmazás-és-buktató-ismertetésével-illusztrálva.

Molnár Csilla (nyugat-magyarországi-egyetem,-sopron)-a-hímzett-falvédőket-mint-esztétikai-értékű-vizuális-médiomot-mutatja-be,-amelyet-„kortárs-művészek-napjaink-populáris-kultúrájából-vett-tartalmakkal-látják-el,-és-kritikailag-újraértelmezik-az-idézés-révén.-a-szerző-a-női-önkifejezés-és-öntudat-eszközeként-tárja-el-énk-ezek-értelmezését”.-a-tanulmány-címe:-*Női önkifejezés és az újrafogalmazott falvédők*. a-falvédők-hímzése-Magyarországon-a-20.-század-elején-a-modernizáció-által-megérintett-nők-egyszerre-sematikus-és-kreatív-kifejezőeszköze-volt.-Míg-az-egykor-falvédő-naivitása,-köz-helye-kelt-mosolyt,-napjaink-falvédője-iróniát-hordozó-mivoltában-készlet-ugyanerreközös-bennük,-hogymindkét-korban-a-női-önkifejezés-és-öntudat-eszközeként-tekint-hetünk-a-felírtos-falvédőkre--szögezi-le-Molnár.

Jablónczay Tímea (zsigmond-király-f őiskola) *Transznacionális feminista gyakorlatok. Határátlépő diszkurzusok elmélete, geopolitikája, pedagógiája* című-dolgozatában-a-transznacionális-feminizmus-és-komparatiztikai-kutatások-határterületét,-keresztződési-pontjait-keresi,-vagyis-azt,-hogyan-tud-a-két-terület-egymás-számára-termékeny-szemponokat-adni,-milyen-irányok,-kutatási-kérdések-tudják-megalapozni-a-további-kapcsolódás-lehetőségfeltételét. a-transznacionális-női-írás-és-feminista-kritika-alapvető-területe,-fogalma-a-lokalitás-újraértelmezéséhez-rendelődik,-amely-a-nők-számára-megnyithatja-a-hatalmi-pozíciók-átrendeződését-is--állapítja-meg-a-szerző-„a-kutatások-nemcsak-hatalmi-viszonyokban-megképződő-identitásokra,-terekre,-szövegekre-vonatkozó-értelmező-eljárásokként-jelennek-meg,-hanem-egyben-politikai-tettnek-is-minősülnek-azt-keresik,-hogyan-lehetne-kimozdítani-a-hatalmi-tér-meghatározott-viszonyait,-a-nyitott-és-hibrid-zónákban-létrejövő-keresztződő-identitások-és-a-nők-csoportjai-közötti-hálózatok-kialakítása-hogyan-tud-hozzájárulni-a-szolidaritáshoz,-egyenlőbb-viszonyok-létrejöttéhez.”

Petrés Csizmadia Gabriella (konstantin-f ilozófus-egyetem,-nyitra)-a-mesei-tradícióban-kialakult-női-szerepköröket-elemzi-és-értelmezi-néhány-kortárs-mesén-keresztül. *Kortárs mesék nőképei* címmel.-a-mesei-tradícióban-kialakult-szerepkörök-és-szüzsé-értelmében-a-nőszereplők--a-szerző-megállapítása-szerint--a-gonosz-mostoha-vagy-boszorkány-akadályozó-szerepkörében,-az-akaratlanul-segítők-funkciójában,-illetve királykisasszonyi-szerepkörben,-a-harc-jutalmaként-mutatkoznak.-a-tündérmesék-és-a-műmesék-női-szereplőit-áttekintve-arra-a-megállapításra-jut,-hogya-tündérmesei-hagyományban-a-nők-elsősorban-akkor-kapnak-aktív,-cselekvő-szerepet-a-mesében,-ha-negatív-szerepkört-töltenek-be,-tehát-akadályozzák-a-hős-tevékenységét,-a-műmese-szintén-a-mesei-tradícióból-merít,-azonban-szereplőábrázolása-fellazítja-a-népmesei

szerepköröket, átrendezi a szereplők-közti viszonyokat, ennek köszönhetően felülírja a patriarchális világtrend emlékeit is a szövegben. a gyermekeknek írt művészet számos elméletíró-angrodögün-irodalomnak tartja, azonban egy genderérzékeny értelmezés során megfigyelhető, milyen sokszínű nőképpel rendelkezik a kortárs gyermekirodalom: a passzív, cselekvésre képtelen lány-ábrázolásától kezdődően az aktív, domináns nőig sokféle nőkép-feltárul a szövegekben. Petres tanulmányában néhány kortárs mesén keresztül mutatja be ezeket a karaktertípusokat.

Puskás Andrea (Selye János-egyetem, Komárom) Paula Vogel: *Desdemona*: színmű egy zsebkendőről című dráma adaptációjában a női identitás kialakulását és formálódását elemzi. *Újragondolt kollektív női identitás Paula Vogel Desdemona: Színmű egy zsebkendőről című drámájában* címmel. a szerző leszögezi: „s számos esetben a feminista Shakespeare-adaptációk nőábrázolása olyan fogalmak feminista újraértelmezésén alapszik, mint például a bűn, szexualitás, halál, házasság, nyelv, hatalom és család. Paula Vogel amerikai drámaíró és egyetemi tanár színdarabja tökéletesen szemlélteti a kollektív női identitás és a Shakespeare-örökség feminista újraértelmezésének módozatait.” a tanulmány bemutatja, hogy a *Desdemona*: színmű egy zsebkendőről című dráma adaptációban központi szerepet kap a női identitás kialakulása és formálódása. r ámutat: Vogel feminista Shakespeare-adaptációjának egyik alapvető üzenete, hogy határozott megkülönböztetésre van szükség kollektív és egyéni női identitás között.

Mészáros András (Comenius-egyetem, Pozsony) *Don Juan lánya* című tanulmánya a *Don Juan*-művek nőszereplőit, ezen belül főként Donna Anna szerepét vizsgálja. az előadás a témát két szempontból járja körül. az első: strukturalista indíttatású, amelyen keresztül kimutatható, hogy a *Don Juan*-művek három állandó kompozíciós eleme -- a kiszámíthatatlan hódítás, a meghódított nők csoportja és a halál -- között van egy összekötő kapocs. ez pedig Donna Anna, a komtur lánya. az előadás első része azt mutatja be, hogyan változik Anna szerepe az ő s *Don Juan* tól a 21. századi *Don Juan* feldolgozásokig. a második szempont esztétörténeti. itt azt veszi szemügyre a szerző, hogy a szakirodalom által is kimutatott (és történelemfüggő) három *Don Juan* típushoz milyen női szereplők társulnak, illetve hogyan rendeződik át a férfi-nő viszony hierarchiája e típusok mentén. a végkövetkeztetés itt az, hogy az eredeti, korlátlanul hódító és nőket leigázó *Don Juan* a harmadik korszakban elveszíti a mindenható szubjektum státuszát, és ez átkerül a nők oldalára.

a rendezvény a nyitrai Konstantin-filozófus-egyetem közép-európai Tanulmányok Körével, a pozsonyi Comenius-egyetem Gendertudományi Központjával és a szlovákiai Magyarok Kerekasztalának esélyegyenlőségi bizottságával közös szervezésben jött létre. a konferenciát és a kötet kiadását a nyitott Társadalomért Alapítvány támogatta a demokrácia és emberi jogok nevű program keretében az egyetemi hallgatók -- pedagógusjelöltek genderérzékenyítése elnevezésű projekten belül.

NOSTRA TEMPORA 23

TEREK ÉS TÉR-KÉPZETEK

Szerkesztő: Hardi Tamás

Fórum Kisebbségkutató Intézet,
MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete
Somorja–Győr, 2015

Mészáros andrás: széttartó párhuzamok. esettanulmányok a magyar-filozófia-történetéből. d unaszerdahely, k alligram, -2014, -220-p.

a-kötet-egyik-kérdése-mindannyiunkat-személyesen-is-érint,-ha-egy-kicsit-jobban-belegondolunk:-nevezetesen,-hogy-térségünk-filozófusai-besorolhatók-e-az-egyetemes-filozófiai-gondolkodásba-pusztán-a-filozófia-elvont-eszme-rendszere-szerint,-avagy-gondolatvilágukra-országaink,-térségünk-sajátosságai-is-hatással-voltak?-Ha-a-kérdésfeltevést-szűkebbre-fogjuk,-akkor-úgy-kell-hangoznia,-hogy-vajon-létezik-e-magyar,-szlovák,-cseh-filozófia,-vagy-csak-egyetemes?-a-válasz-feltételes-módban-megfogalmazva-úgy-hangozhat,-hogy-csak-akkor-létezhet,-ha-az-említett-nemzetek-kulturális-sajátosságai-filozófusai-nézetein-is-rajta-hagyják-a-nyomukat.-ám-ahhoz,-hogya-válasz-érvényes-legyen,-meg-kell-találni-ezeket-a-nyomokat.-Mészáros-andrás-erre-tesz-kísérletet.-de-nemcsak-erre.-Második-feltevése-úgy-fog-lalható-össze,-hogya-amennyiben-a-nyugati-világ-nagy-gondolkodói-hatottak-a-magyarokra,-szlovákokra-és-csehekre,-akkor-jó-okkal-vizsgálható-meg,-hogya-ők-is-hatással-voltak-egymásra.-ám-a-feltevést-igazolni-vagy-cáfolni-csak-annak-a-kérdésnek-a-konkrét-megválaszolásával-lehet,-hogya-milyen-hatással?

Mészáros-andrás-nemcsak-az-egy-gondolkodók-vitáit-és-egyetértéseit-reprodukálja,hanem-a-konkrét-kötődéseiket-is-számba-veszi,-miközben-az-olvasó-abba-az-intézmény-rendszerbe-is-betekintést-nyerhet,-amelyikben-az-adott-kor-szellemi-életének-ez-a-szelete-zajlott.-k-özetetlen-ugyan,-de-ez-előbbiek-kapcsán-műve-még-egy-kérdésképet-vetít-elénk:ma-miként-gondolkodunk-együtt,-és-miként-nem?

a-szerző-figyelme-a-politikai-nehézségekre-is-kiterjed.-arra,-hogya-melyik-irányzat-volt-elfogadott-az-hivatalos-intézményrendszer-ajtóin-belül-és-melyik-nem.-k-ülön-foglalkozik-a-hivatalossal-szembenálló-„lázadókkal”,-akik-az-uralkodó-„kánon”-helyett-más-világképet,-gondolkodásmódot-tartottak-helyesnek.-ugyan-

akkor-leszögezi,-hogya-hivatalossal-szemben-is-kialakítható-érvényes-kánon.

az-eddigiekből-következik-a-kérdés,-hogya-vajon-létezett-e-(és-belőle-következően-ma-is-létezhet-e)-sajátos,-a-mi-egész-térségünkre,-közép-európára-jellemző-filozófiai-felfogás,-illetve-többes-számban-fogalmazva-akár-felfogások?-a-szerző-kötetének-második-felében-tesz-kísérletet-olyan-módszertani-elvek-megfogalmazására,-amelyekkel-az-egy-nemzeti-filozófiák-kapcsolatai-értelemzhetők.

k-közbeszúrva-leszögezhetjük,-hogya-ami-a-politikai-filozófiai-gondolkodás-közép-európai-jellegzetességeit-illetti,-Georg-Wilhelm-Hegel-államelmélete-igazolhatóan-jelzi-ezek-lehetőségét.-Hegel-állama-nem-kínálja-a-nyugatiak-szabadságát,-de-a-kelet-önkényuralmát-sem-alapozza-meg.-a-keletnél-többet,-a-nyugatnál-kevesebbet-ad-okkal-tehető-fel-tehát-a-kérdés,-a-politikai-filozófián-túl-összerakható-e-az-a-gondolkodásmód,-amely-nemcsak-az-egyik-vagy-a-másik-itteni-nemzet-bölcseire,-majd-persze-a-dolgok-elméleti-rendje-szerint-a-széles-nyilvánosságukra-is-jellemző,-hanem-mind-egyikére.

a-választ-módszertanilag-tovább-nehezíti-az-a-tény-amit-a-szerző-rögtön-könyve-elején-a-magyarországi-filozófiával-kapcsolatban-leszögez,-nevezetesen,-hogya-magyarországi-filozófia-története-során-soha-nem-volt-homogén-jelenség.-k-övetkezőképpen-egy-irányzatait,-pontosabban-az-őket-éltető-gondolkodókat-egyenként-kell-megvizsgálni,-és-összehasonlítani-a-szomszéd-kultúra-hasonlóival.-a-szerző-több-példán-mutatja-meg-a-párhuzamokat,-és-az-eltéréseket.

az-egyik-ugyancsak-érdekes-összefüggés-egy-jelentős-nyugat-európai-gondolkodók-hatása-az-egy-irányzatokra-és-személyekre.-Mészáros-szerint-például-„az-evangélikus-egyház-és-iskolarendszer-nemzeti-irányultságából-kifolyólag-pedig-sajátos-bifurkációval-szembe-sülhetünk-szétválók-a-magyar-és-a-szlovák-filozófiai-recepció.-a-magyar-kantiánus-és-frisesiánus-orientációval-szemben-a-szlovák-nemzeti-öntudat-feltámasztását-és-kultivációját-preferáló-szlovák-értelmiségiek-Hegel-filozófiájához-fordulnak,-és-szalvofil-vagy-messianisztikus-irányban-gondolják-tovább.-ebben-az-igyekezetükben-támaszkodhattak-a-lengyel-ből-

cselet-hasonló-irányzataira.”-Mészáros-megjegyzi,-hogy-„a-szlovák-filozófia-eschatologikus-jellegét-nem-valamiféle-nemzeti-lelkületből-kell-számaztatnunk,-hanem-abból,-hogy-egy-temi-és-akadémiai-háttér-nélkül-csupán-egy-házi-struktúrákra-támaszkodhatott.”-a-szlovák-filozófia-a-vallástól-való-emancipálódás-szint-jére-csak-a-20.-században-fejlődik-fel.

ehhez-a-megállapításhoz-hozzá-kell-fűz-nünk,-hogy-a-„nemzeti-lelkület”,-általánosabb-fogalmat-használva-nemzetkarakter-valóban-csak-akkor-tekinthető-mindent-meghatározó-tényezőnek,-amennyiben-maga-is-valamely-fel-sőbb-erő-teremténye.-Ha-azonban-úgy-gon-doljuk,-hogy-a-történelmet-emberek-alakítják,-akkor-sem-kell-kihajtanunk-fogalomtárunkból-a-kifejezést,-amelyik-segítségével-megnevez-zük-azokat-a-sajátosságokat,-amelyekkel-meg-különböztetjük-az-egyes-nemzeti-közössége-ket.-a-kérdés-ugyanis,-amint-azt-már-david-Hume-is-megkísérelte,-empirikusan-is-meg-vizsgálható.-a-következtetés-persze-nem-fog-mindenkire,-minden-egyes-emberre-vonatkoz-ni,-és-akikre-igen,-azokra-sem-egyformán.-ám-statisztikai-érvényessége-lehet,-és-ez-is-lehet-értékes-ismeret,-sőt-ez-lehet-csak-igazán.

de-hozzáfűzhetjük-azt-a-hipotézist-is-(hangsúlyozottan-csak-hipotézist),-hogy-a-saját-nemzeti-létükről-önerővel-dönteni-nem-képes-közép-európai-kis-nemzetek-szellemi-képviselőinek-nem-kis-része-vonzódhatott-az-olyan-fel-fogásokhoz,-amelyek-a-világ-rendjét-és-benne-az-emberi-társadalmat-az-emberek-felett-álló-(például-objektívnek-nevezett)-erő-művének-tartják.-Levert-szabadságharcai-empirikusan-demonstrálták-a-nép-akaratának-korlátait,-szemben-azokkal-a-nációkkal,-amelyek-saját-erejükből-voltak-képesek-kivívni-és-megvédeni-a-maguk-emberi-és-nemzeti-szabadságát,-s-méltóságát.(Megjegyezhetjük,-hogy-ez-először-három-országban-sikerült:-n-émetalföld-egyik-felében:-a-mai-Hollandiában,-angliában-és-az-amerikai-egyesült-államokban.)

a-könyv-nyolc-esettanulmány-tartalmaz,-ám-a-kötet-tanulmányértékű-bevezetője,-a-„kilencedik”-a-legérdekesebb.-a-szerző-két-fejezetre-osztotta-könyvét.-az-első-a-„katolikusok-és-protestánsok”-címet-viseli.-a-benne-helyet-kapott-tanulmányok-egyike-a-fel-világosodásnak-a-mi-világunkban-sajátos-kér-

déskörét-vizsgálja.-k-érdése-úgy-hangzik,-hogy-vajon-helytálló-e-a-tétel,-miszerint-„a-magyar-országi-piarista-filozófia-a-18.-és-a-19.-század-fordulóján-a-felvilágosodás-szerves-részét-képezte”?-k-ülönösen-érdekes-továbbá-a-kan-tianizmus,-pontosabban-neokantianizmus-egyik-központi-kérdésével,-az-a-priori-problé-májával-foglalkozó-írás.

a-második-fejezet-a-„k-özép-európai-kontex-tusban”-címet-kapta.-a-szerző-fentebb-jellem-zett-nézeteit-a-legrészletesebben-a-fejezet-első-tanulmánya-mutatja.-az-írás-Pavol-Hečko-magyar-nyelvű-tanulmányának-magyar-szlovák,-lengyel-és-cseh-összefüggéseit-világítja-meg-ebben-bemutatja,-ahogy-a-felek-elbeszéltek-egymás-mellett.-s-őt-vannak,-akik-még-ma-sem-látják-meg-a-másik-nemzeti-fél-hatását.

a-kötet-igényes-és-izgalmas.-Ha-az-ember-elszánja-magát,-és-továbbképzeli-a-szerző-szellem-történeti-gondolatmeneteinek-sorát,-akkor-nem-egy-esetben-mai-hasonlóságokra-döbben-rá.-e-hasonlóságok-múltbéli-gyökere-van-a-könyvben.-Ha-ugyanis-nem-foglalkoz-tunk-elégségesen-a-magunk-sajátos-bölcseleti-múltjával,-akkor-is-ott-rejtőzik-a-mai-gondolat-világunkban.-Legfeljebb-nem-tudjuk-elég-pon-tosan-megfogalmazni.-csakhogy-ez-az-isme-rethiány-nem-teszi-könnyebbé-problémáink,-még-hozzá-alapproblémáink-megoldását,-hanem-nehezebbé,-sokkal-nehezebbé.-Társadalmi-és-értékrendi-gondjaink-lényegé-nek-megértése-aligha-lehetséges,-amennyi-ben-általános-jellegét-egyetemes-szabályai-mellett-nem-látjuk-a-mi-konkrét-világunkon-keresztül-is.-n-egy-korszakokon-átlendülő-ugrá-sok-ugyanis-csak-a-diktatúrák-ideológiáiban-és-propagandájában-léteznek.-a-valóságban-fokozatos-fejlődés-van,-ami-a-konkrét-emberek-alkotta-konkrét-társadalom-adottságaira-és-képességeire-épül.-a-fejlődés-pedig-lehet-las-súbb-vagy-gyorsabb,-és-éppen-ez-az,-ami-nem-mindegy-d-e-meg-is-állhat,-sőt-vissza-is-fordul-hat,-ha-csak-elvont-ideákra-épít-és-elszakad-környezete-tényleges-valóságától.

Mészáros-andrás-könyve-ezt-a-múltbéli-és-több-elemében-jelenünkben-is-továbbból-való-ságot-kínálja-éppen-életünk-legabsztraktabb-területén.-Megéri-a-fáradtságot-kezünkbe-ven-nünk,-sőt-hozzáolvasnunk,-ha-kell.-o-lyan-szint-je-nyílik-meg-az-ember-és-a-társadalom-megis-

merésének,- amelyikbe- szellemileg- izgalmas beletekintünk.- Ha- pedig- még- részletesebben- belemélyedünk,- konkrét- és- praktikus következtetések-is-erednek-belőle.

Öllős László

vörös-ferenc-és-Misad-katalin-(szerk.):-a-nyelvföldrajztól-a-névföldrajzig-v.-interetnikuskapcsolatok.-a-2014.-november-20-21-i-pozsonyi-névföldrajzi-tanácskozás-előadásai. Pozsony,-szenczi-Molnár-albert-egyesület, 2015;-261-p.¹

A *nyelvföldrajztól a névföldrajzig* címet-viselő konferenciasorozat-ötödik-tudományos-találkozásának-Pozsony-adott-otthont.-a-helyszínt-a-Pozsonyi-Magyar-intézet-biztosította,-magát-a-rendezvényt-pedig-a-comenius-egyetem-bTK-Magyar-nyelv-és-irodalom-Tanszék-szervezte.-a-kötet-megjelenését-a-szlovák-köztársaság-kormányhivatala-támogatta.-a-konferencia-tematikájának-meghatározásában-döntő-szerpet-játszott-a-tanszék-egyik-fő-kutatási-iránya,-a-nyelvi-kontaktológia.-a-szlovák-és-magyar-nyelvű-előadások-éppen-ezért-az-interetnikuskapcsolatok-alcímet-viseli.

a-konferenciakötetben-12-tanulmány-szerpel.-közülük-10-magyar,-2-pedig-szlovák-nyelvű.-egy-tanulmány-kivételével-mindegyik-a-személynevekkel-foglalkozik:-a-családnevekkel,-utónevekkel,-azok-kisebbségi-környezetbeli-változásaival-és-változataival.-a-kötetet-záró-tanulmány-új-számítógépes-nyelvföldrajzi-technológia-alkalmazását-mutatja-be.-vegyük-sorra-a-dolgozatokat!

Vörös Ferenc: Szlovák eredetű családnevek Kárpát-medencei névföldrajza című-tanulmányában-két,-származási-helyre-utaló,-'onnan-/oda-való'-jelentésű-szlovák-eredetű-családnevet-vizsgál:-*Bánov, Bânszky, Bánovszky; Lipták, (Lupták), Liptai*)-a-Magyar-királyság-1720-ban-végzett-összeírásából-és-a-jelenkori-magyar-államigazgatás-2009-es-elektronikus-nyilvántartásából-származó-adatokat-veti-össze-és-elemzi.-Mindkét-név-helynévi-eredet-

tű.-az-első-név-a-mai-szlovákia-területén-található-település-nevére,-a-második-pedig-egy-felső-magyarországi-megyére,-tájegységre-megy-vissza.-a-Bánovszky-képzésmódja-arról-tanúskodik,-hogy-a-néviselők-szlovák-elődei-valamikor-észak-déli-népességmozgással-juthattak-a-mai-Magyarország-területére.-korunk-adatainak-magyaros-írásképe-azt-igazolja,-hogy-ez-a-családnév-beintegrálódott-a-magyar-névkincsbe.-a-Lipták-és-a-Liptai-helynévi-alapja-nagy-valószínűséggel-a-kikövetkeztetett-Lubtov, Liptov-tőre-megy-vissza.-a-szerző-saját-szerkesztésű-térképei-alapján-azt-állapítja-meg,-hogy-a-Lipták-név-1720-beli-előfordulását-jelző-pontok-a-csepel-szigettől-északra, északkeletre-sűrűsödnek,-legtöbb-a-mai-szlovákia-területén-van.-a-jelenkori-térképek-azt-mutatják,-hogy-a-Lipták--bár-nem-azonos-megterheltséggel--minden-tájegységen-megtalálható.

a-korpuszok-alapján-készült-térképlapok-az-állapotok-bemutatásán-túl-a-folyamatok-modellálását-is-lehetővé-teszik.-ezen-kívül-a-történeszeknek,-kisebbségkutatóknak-is-adalékkal-szolgálhatnak-az-újabb-összefüggések-feltárására.

a-tulajdonnevekkel-kapcsolatos-nyelvi-problémák-kezelése-a-nyelvmenedzselés-elmélet-keretében-alcímet-viselő-Nyelvalakítás-névalakítás-című-tanulmányban-a-szerző,Lanstyák István-a-következő-kérdésre-keresi-a-választ:-„...hogyan-lehetne-hasznosítani-az-ún.-nyelvmenedzselés-elméletet-a-tulajdonnevekkel-kapcsolatos-nyelvi-problémák-kezelésében”?-a-tanulmány-első-részében-a-névmenedzselés-tevékenység-változatai-olvashatók(új-nevek-létrehozása,-névadás,-névváltoztatás,-névváltozás,-néviselés).-a-továbbiakban-a-nyelvmenedzselés,-ennek-keretében--személynévi-és-helynévi-példákkal-gazdagon-illusztrálva--a-névmenedzselés-fogalmával-ismerkedhetünk-meg.-végül-Lanstyák-istván-megállapítja,-hogy-az-elmélet-alkalmas-keret-a-problémák-kezelésére,-mert-a-problémák-forrását-az-interakciókban-keresi.

Pavol Žigo-a-tanulmányában-(*Fungovanie vlastných mien v slovensko-maďarskom retrospektívnom pohľade*)-levéltári-források-alapján-vizsgálja-a-szlovák-magyar-kétnyelvű-környezetben-előforduló-tulajdonneveket,-s-a

1- a-Pozsonyi-Magyar-intézetben-2015.-december-8-án-elhangzott-bemutató-szerkesztett-változata.

következő- jellegzetességeket- állapítja- meg: Gyakoriak-a hangzásbeli-hasonlóságok:-*Dunaj – Duna, Ipeľ – Ipoly*,- valamint- a jelentésbeli- motivációk:- *Dubnica – Tölgyes, Krásno – Széplak*. Jóval- ritkábban- fordulnak- elő- hang- zás- és- jelentésbeli- motiváció- nélküliek: *Polichno – Parlagos*.

Iveta Valentová Osobné mená v dvojjazyčnom prostredí Békésskej Čaby című- dolgoza- tában- a- békéscsabai- szlovák- származású- csa- ládok- vezetékneveinek- család- nevének- vizs- gálati- eredményeként- megállapítja,- hogy- a- nevek- nemcsak- szlovák,- hanem- magyar,- cseh,- német,- ritkábban- egyéb- nemzetiségre- is- utal- nak- ebből- két- következtetést- von- le:- 1.- a- csa- ládi- nevet- alkotó- lexéma- alapján- nem- állapít- ható- meg- a- név- viselőjének,- ill.- elődeinek- nemzetisége,- 2.- a- szlovák- eredetű- családi- nevek- is- jellemző- a- magyaros- írásmód.

Fábián Zsuzsa korábbi- tulajdonnévi- kuta- tásait- folytatva- az- olasz- nyelvben- előforduló- személynevek- (család- és- utónevek),- valamint- egyéb- névfajták- (márka,- intézmény,- járműne- vek)- vizsgálatával- foglalkozik- a- *Magyar tulaj- donnevek az olaszban. II. Személynevek és egyéb névfajták* című- tanulmányában.- a- csa- ládnevek- körében- elsősorban- a- lat.- *hungarus* népnév- változatai- élnek:- *Ongaro, Ungaro, Ungaretti, Dell'Óngaro* stb.- a- névcsalád- tagjai- egész- itáliában- elterjedtek,- bizonyos- változa- tok- azonban- egyes- helyeken- gyakoribbak.- az *Ongaro* például- Lombardiában- és- északkele- ten- sűrűbben- fordul- elő.- az *Ungaro* változat- n- ápoly- térségében,- valamint- a- csizma- sarkán- nagyobb- megterheltségű.- Tarantóban- a- 100- leggyakoribb- családnév- között- tartják- számon.- a- tanulmányban- idézett- családnévtérképeken- végigkövethetjük- az- egyes- nevek- földrajzi- elő- fordulásait.- a- szerző- dolgozata- további- részé- ben- olyan- olasz- családnévvel- foglalkozik,- melyekkel- kapcsolatban- fölmerülhet- a- magyar- eredet.- ilyen- pl.- a- *Bano* (<- m.- *bán*).- Magyar- utónevek- igen- ritkák.- s- zállodák- és- bárók- név- elemeként- is- előfordul- az- *ungarus, hungarus* valamelyik- változata.- a- márkanevek- közül- az *Ilycaffè* illy-f- erencről,- a- modern- presszógép,- a- nagynyomású- gőzzel- működő- kávéfőző- magyar- származású- földalálójáról- és- cégtulaj- donosáról- kapta- a- nevét.- a- r- ubik- kocka- neve- az- olaszban- *Cubo Rubik, Cobo di Rubik, cubo*

magico ('bűvös- kocka').- a- z- wack- család- talál- mánya,- az- *Unicum*, mely- több- mint- negyven- gyógy- és- fűszernövény- keverékéből- készül,- az- olaszok- tudatában- ma- is- elevenen- él.

Illés Attila a- *Személynévkutatás Csalálóköz- ben* címet- viselő- munkájában- készülő- doktori- dolgozata- egy- részkutatásának- eredményeit- mutatja- be.- a- d- unaszerdahelyi- járás- 25- tele- pülése- utónévanyagának- tollhibás- adatait- vetette- össze- a- csilizközi- mikrorégió- hét- falujá- nak- ugyancsak- tollhibás- adataival.- Tollhibás- neveknek- tekint- azokat,- amelyek- a- magyar- vagy- a- szlovák- helyesírási- normának- nem- felelnek- meg.- elemzéseit- a- 2014- es- lakosság- nyilvántartás- adatai- alapján- végezte.- Három- kategóriát- állított- föl- a- szerző.- az- elsőbe- azo- kat- a- neveket- sorolta,- melyek- írásában- a- stan- dard- magyar- alak- ellen- vétettek,- a- másodikba- azokat,- amelyekben- a- helyes- szlovák- forma- ellen,- a- harmadikba- pedig- azokat,- amelyek- ben- a- magyar- és- a- szlovák- standardtól- egy- aránt- eltértek- a- név- bejegyzői.- vizsgálati- ered- ményeit- táblázatok,- diagramok- elemzésén- keresztül- mutatja- be.

két,- mára- már- egyesült- balaton- felvidéki- település- (n- émet- barnag- és- Magyar- barnag) 19- 20.- századi- utónév- választási- jellemzőit- mutatja- be- *Szilágyi- Kósa Anikó* *Az interetnikus kapcsolatok hatása a névválasztásra* című- dolgozatában.- a- tanulmány- első- részében- a- települések- történetével,- a- német- és- a- magyar- nemzetiség- egymás- mellett- élésével- foglalko- zik- a- szerző.- a- 20.- század- közepéig- önálló- volt- a- két- falu- saját- temploma,- iskolája- temetője,- jegyzője- volt- mindegyiknek.- a- többségi- kisebbségi- viszony- jellemzői- fonódnak- össze.- a- német- nemzetiségű- és- anyanyelvű- közösség- katolikus,- a- magyar- anyanyelvű- pedig- református.- az- utónév- választást- a- nyelvi,- a- nemzetiségi- és- a- felekezeti- hovatartozás- határozza- meg,- de- a- vallási- felekezeti- a- legdominánsabb.- az- adatok- alapján- azt- állapítja- meg- s- zilágyi- k- ósa- anikó,- hogy- a- 19.- században- a- református- magyarok- körében- az- *István, József* és- *János* a- gyakoribb- nevek- közé- tartoztak,- a- 20.- század- első- felére- azonban- már- teljesen- kiszorultak- a- használatból.- a- női- nevek- közül- a- *Margit, Mária* és- *Katalin* mindkét- közösségben- meg- maradt.- végkövetkeztetésként- olvashatjuk,- hogy- az- interetnikus- érintkezések- hatásai- a-

névadás- motivációjában és- a- használt- név- anyagban- mindkét- közösségben- egyaránt- kimutathatók.

a-finn-svéd-történelmi,-kulturális-és-nyelvi kapcsolatokat- vizsgálja- föl- tanulmánya- (*Svéd családnevek a 19. századi Finnországban*) első-részében-*Buzgó Anita*.-a-svéd-és-az-orosz-uralom- alatt- a- svéd- volt- az- ország- egyetlen- hivatalos- nyelve.- a- finn- nemzeti- mozgalom- megerősödésével---hosszú-küzdelmek-után--a-finn-a-hivatalos-nyelv-rangjára-emelkedett.-a-finn- családnevek- kialakulásában- érthetően- jelentős-szerep-jutott-a-svéd-családneveknek: a-19-20.-század-fordulójáig-a-svéd-nevek-voltak- többségben.- a- vizsgálat- korpusza- az- 1860-1900- közötti- időből- való- keresztelési- anyakönyvekből-származik.-az-adatok-rávilágítanak- a- névváltoztatási- módszerekre- és- a- fokozatokra:-a-svéd-nevek-lefordítása- (*Berg* > *Vuori* 'hegy',- *Lund* > *Lehto* 'liget'),- a- svéd- nevek- *i*- tövéghangzóval- bővítése- (*Rönn* > *Röni*, *Lamm* > *Lammi*),- a- *nen* képző- család- nevek- alkotására- (*Räikkönen*, *Kovalainen*).- a- századfordulóra- kialakult- az- a- finn- névrend- szer,- melyben- a- svéd- és- a- finn- családnevek- ma-is-egymás-mellett-élnék.

Benő Attila a-*Román-magyar nyelvi kapcsolatok a családnevek tükrében* c.-tanulmányában- a- román- nyelvben- előforduló- magyar- eredetű-családnevek- alaki-jellemzőinek- a- vizsgálatán- keresztül- bemutatja- a- morfológiai- integráció- szabályszerűségeinek- általános- és- nyelvspecifikus- kérdéseit.- a- dolgozat- a- korábbi- családnevek- továbbképzéssel- való- terjedését- és- alaki- variálódásának- módjait- tárja- elének.- Morfológiai- meghonosodásukban- a- gyakori- román- családnevi- morfémák- játsszának- szerepet:-*eanu*: *Moldoveanu* ('Moldvai'), *Gábor* > *Gaboreanu*. a- gyakori- magyar- eredetű- román- családnevek- többféle- képzővel- is- integrálódhatnak,- így- önálló- lexikai- egységek, tulajdonnevek- keletkezhetnek:- m.- f-odor- > *Fodoruț*, *Fodoreanu*, *Fodorică*. r- itkább- szóalkotási- módokkal- is- kialakulhatnak- családnevek,- pl.- szóelvonással- keletkezett- a- m. *Ambrusból*-a-r-*Bruș*.

Misad Katalin tanulmánya- (*Mutatvány a szlovákiai magyar nők névhasználati jellegzetességeiből*)-a-szlovákiai-magyar-nők-névhasználati-jellegzetességeit-vizsgálja.-a-munka-első

részében-megismerkedhetünk-a-kisebbségek-névhasználatára-vonatkozó-jogszabályokkal-az- o-sztrák-Magyar-Monarchia-felbomlásától-napjainkig,-valamint-a-hajdon-és-a-ferjezett-szlovákiai-magyar-nők-által-viselt-névformákkal.-a-dolgozat-második-felében-kérdőíves-felmérés-eredményeit,-elemzését-találjuk,-melynek-végkövetkeztetése:-a-magyar-nők-névválasztását-leginkább-a-szlovákia-területén-élő-kisebbségek-névhasználatát-előíró-jogszabályok-és-a-többségi-nemzethez-tartozó-nők-névviselési-szokásai-határozzák-meg.-a-szerző-megállapítja,-hogy-a-személynévhasználatot-érzékeny-kérdéssé-a-mindenkori-politika-teszi-azzal,-hogy-beleszól-a-kisebbségek-nyelvhasználati-jogaiba.-elengedhetetlen-a-kutatás-minél-több-adatközlőre-kiterjedő-folytatása-az-utódállamokat-illetően-is-annak-megállapítására,-hogy-a-tanulmányban-fölvázolt-jelenségek-vajon-a-két-vagy-többnyelvűség-következményei-e,-vagy-a-kisebbségben-élő-magyar-közösségeket-érintő-nyelvi-és-identitásbeli-változásokat-jelzik-e.

a-családnévhasználat-meghatározó-tényezőit-bemutató-tanulmány-után-következik-egy,-a-keresztnévadást-elemző-dolgozat-*Bauko János* tollából-A keresztnévadást befolyásoló tényezők a rendszerváltás utáni Szlovákiában címmel.- az- 1989- utáni- időszak- keresztnévadását- meghatározó- tényezőket- sorakoztatja- föl-a-szerző.-az-államhatárok-megnyitása,-a-ki-és-bevándorlás-erősödése,-a-keresztnévállomány-dinamikus-növekedése-mind-hozzájárult-ahhoz,-hogy-lényegesen-több-névből-lehet-választani.-n-övekvőben-van-a-bejegyzett-név-változatok-száma,-egyre-több-becenév-válik-anyakönyvezhetővé-(pl.-*Bori*, *Borka*).-utóbbi-időben-divatos-lett-a-kettős-keresztnév-adása:*Attila Mátyás*, *Emese Lilla*. a- kisebbségek- körében-növekszik-a-keresztnevek-anyanyelvi- formában- történő- bejegyzése.- identitásjelölő- funkciójuk- van- azoknak- a- neveknek,- melyeknek- nincs- szlovák- névmegfelelőjük:- *Bulcsú*, *Boglárka*, *Enikő*.

a- kötetet- záró- dolgozat- (*N. Császi Ildikó: Számítógépes nyelvöldrajzi technológiák alkalmazása szinkron helynevek vizsgálatában a Vas megyei névanyag alapján*)-a-név- tanban-is-teret-nyerő-új-technológiával-ismer- teti-meg-az-olvasót.-utal-a-geolingvisztikában

egyre-inkább-meghonosodó-nyelvtchnológiai eljárásokra,- az- informatizálás- előnyeire- az adatgyűjtésben,-tárolásban-és-a-feldolgozásban.- az- informatizált- technológia- lehetővé teszi- a- kutatók- számára- az- egyéni- vizsgálati lehetőségeket.- a- térinformatikai- eszközzel több-százezres,-milliós-adatbázisban-keresési lehetőségeket,- adott- kutatási- célra- alkalmas térképek- generálását- biztosítja- a- program.- a szerző- a- *Vas megye földrajzi nevei* című megyei- kötetből- a- s-zombathelyi- járás- neveit emelte-ki,-s-a-horvát-és-német-nyelvű-találatok térképén- mutatja- be- a- munkafolyamat- egyes fázisait,-kutatási-eredményeit.-ennek-a-vizsgálati- módszernek- az- alkalmazása- jelentősen megkönnyítene- a- földrajzi- köznevek- területi tagoltságának-vizsgálatát-is.

a- kötet- dolgozatai- nemcsak- a- szlovákiai kisebbségi-névhasználat-területeire-vezetik-el az- olvasót,- hanem- a- finn-svéd- névalakítási jellemzőket-is-bemutadják,-és-megismerkedhetünk-az-olasz-nyelvben-élő-néhány-magyar-eredetű-tulajdonnévvel-is.

Jó-szívvvel-ajánlom-a-tanulmánykötet-elolasvasását-mindenkinek,-akit-a-névtani-kutatásoknak-ez-a-területe,-nevezetesen-az-interetnikus- kapcsolatok- vizsgálata,- az- együtt- élő különböző-nemzetiségek- névadási-sajátosságai-érdekelnek.

Cs. Nagy Lajos

cs.-nagy-Lajos-n.-császi-ildikó-Magyar-nyelv-járások- budapest,- Tinta- könyvkiadó,- 2015, 212-p.

n-emrégiben-jelent-meg-a-*Magyar nyelvjárások* című- tudományos- ismeretterjesztő- könyv- a Tinta- könyvkiadó- ékesszólás- kiskönyvtára sorozatában.- a- kötetet- 2015- decemberében mutatták- be- budapesten- az- MTa- nyelvtudományi-intézetében.-az-érdeklődők-a-könyvhét c.- folyóiratban- interjút- is- olvashatnak- a- szerzőkkel- a- könyv- születéséről,- felépítéséről, valamint-a-nyelvjárások-jellemzőiről.

a-szerzőpáros-régóta-foglalkozik-a-magyar nyelvjárásokkal.- cs.- nagy- Lajos- tíz- éven keresztül- vett- részt- az- *Új magyar tájszótár* készítésében.-nyitrai-vendégtanárként-hallga-

tóinak- közreműködésével- nyelvjárásgyűjtést szervezett-a-Medvesalján.-a-kutatás-eredményeiből-a-nyelvjárás-szókincs-jellemzőit-foglalta-össze-Phd-dolgozatában,-mely-könyv-formában- *Lexikológiai vizsgálatok Medvesalja magyar nyelvjárásában* címmel-jelent-meg.-a-medvesalji-gyűjtést-tovább-folytatva-elkészítette-a-*Medvesalja magyar nyelvjárás atlasza* c. regionális- nyelvátlaszt.- n.- császi- ildikó- fő témája-a-helynévkutatás,-melynek-elengedhetetlen- része- az- élő- névhasználatot- vizsgáló interjúk,- nyelvjárás- szövegfelvételek- készítése.- a- 1990-es- években- nemcsak- z-oboralján gyűjtött,- hanem- férjével,- cs.- n- nagy- Lajossal részt- vett- a- medvesalji- gyűjtésben,- valamint annak- szervezésében.- a- könyvhétben- olvasható-interjú-alapján- „első-közös-könyvükkel-a-mai- magyar- nyelvjárások- szakszerű,- tudomány-népszerűsítő-bemutatása”-volt-a-céljuk. fontos- volt- számukra,- hogy- „szakmailag- korrekt,-de-ugyanakkor-a-nagyközönség-száma- is-befogadható”-könyvet-írjanak.

a- kötet- három- rövid- (egyenként- 2-3- oldal)- bevezető- fejezettel- indul.- az- első- a- *Miért kell ismerni a nyelvjárásainkat?* címet- viseli. ebben-a-szerzők-a-nyelv-változatosságáról-és-a-nyelvváltozatokról- ír- írnak- színes- szemléltető nyelvi- példák- segítségével.- Leírják,- hogy- a- tanulók-jelentős-hányada-nyelvjárás-háttérrel kerül-az-iskolapadba.-Teljes-mértékben-egyetérthetünk- azzal- a- követelménnyel,- hogy- az iskolai- anyanyelvoktatás- „a- nyelvjárás- forma mellé- (és- nem- helyébe!)- tanítsa- meg- a- szélesebb- körben- használt- köznyelvi- változatot”.- a- könyv-írói-leszögeztek-továbbá,-hogy-„a-többféle- nyelvváltozat- bemutatása,- elsajátítása egyúttal- fontos- eszköze- a- nyelvjárás- előítéletek-és-tévhitek-eloszlásának”-(8.-p.).-ezzel-is teljes-mértékben-egyetérthetünk,-ugyanakkor itt-szükséges-megjegyeznünk-az-első-és-legfontosabb-kritikai-felvetést-a-könyvvel-kapcsolatban.- a- nagyközönség- bizonyára- szívesen olvasna- egy- külön- fejezetben- összefoglalva arról,-hogy-mik-is-pontosan-a-nyelvi,-nyelvjárás-előítéletek,-tévhitek,- mítoszok.-Hogyan-nyilvánulnak-meg-konkrétan-a-mindennapokban? Hogyan-változtak-az-idők-során?-Milyen-kutatások,- milyen- megállapítások- ismertek- velük kapcsolatban- a- magyar- dialektológiában- annál-is-inkább-érdemes- lenne- erre- szentelni

egy-külön-fejezetet,- mert-a-szerzők-szerint-a „nyelvjárások- ismerete- hozzátartozik- nemzeti- öntudatunk,- nyelvi- önazonosulásunk- kialakulásához”-(8.-p.).

a-második-rövid-bevezető-fejezet-A nyelv-járások és a köznyelv cím-et-kapta.- ebben-a szerzők-négy-pontba-szedik-a-főbb-eltéréseket a- köznyelv- és- a- nyelvjárások- között. k-özérthetően- szólnak- a- regionális- köznyelv problémájáról-is.-bár-ebben-a-részben-is- szólnak- a- nyelvi- változásról,- a- nyelvjárások- szerepének- változására- külön- rövid- fejezetet- szentelnek.

ez- a- harmadik- és- egyben- utolsó- bevezető rész- A nyelvjárások szerepe régen és ma cím-et- viseli.- ebben- megismertetik- az- olvasót- a nyelvjárás- mint- maradvány,- a- kettősnyelvűség, a- fő,- mellék- és- kizárólagos- változat- terminusokkal.- ebből- a- részből- kiemelhető- a- regionális- nyelvváltozatok- mai- szerepének- hangsúlyozása,- hiszen,- a- globalizáció- ellenhatásként- a nyelvjárás- identifikáló- szerepe- megnövekszik”.- a- nyelvjárás- mint- „helyi- kultúrahordozó” jelenik- meg- a- 21.- században- (13.-p.).

a- három- rövid- fejezet- után- egy- nagyobb (több- mint- 50- oldalas)- összefüggő- rész- következik,- mely- a- nyelvjárás- jelenségeket- tárgyalja.- ebben- a- részben- először- bevezetik- a- nyelvjárás- jelenség- fogalmát,- a- jelenségek- rendszerszerű- mivoltát,- valamint- keletkezésüket, terjedésüket- és- határaitak.- k-ülön- szólnak- a magyar- államhatárokon- túl- élő- magyarok nyelvjárásaiban- meghonosodott- államnyelvi, környezetnyelvi- hatásra- kialakult- nyelvjárás- jelenségekről,- főként- a- szókészlet- különbségekről.- f- ontosnak- tartanám- itt- is- összefoglalni a- nyelvi- attitűdöket,- hiszen- a- kontaktusjelenségek- használata- bélyegzi- meg- leginkább- a határon- túli- magyarokat,- ha- magyarországiak- kal- beszélnek.

nyelvi- példákban- különösen- gazdag, ugyanakkor- grafikailag- is- nagyon- szemléletes ez- a- fejezet.- a- jelenségek- határait,- gócait,- terjedését,- variánsait- főként- A magyar nyelvjárások atlaszából,- Medvesalja magyar nyelvjárás atlaszából,- valamint- a- Somogy-zalai nyelv- atlaszból- vett- ábrák- és- térképek- teszik- szemlé- letessé.- az- érdeklődő- olvasó- gyönyörködhet- a nyelvjárás- szókészlet- változatosságának szépségeiben- például- az- egres- szó- szöföldraj-

zának- bemutatása- során.- Megfigyelheti,- hogy meddig- terjed- a- köszméte, a- pöszméte, a- büszke- és- a- piszke- határa.- Megtudhatja- tovább- a- azt- is,- hogy- a- túskezőző, csipkeszőző, tús- kebegyő, túskeberbizli, bicske, biszke, bucsok, brűszke, füge, szőrös füge, szöres egres és szőrös ribizli megnevezések- is- ugyanazt- a- növényt- jelentik.

A legjellemzőbb nyelvjárás- jelenségek cím- alatt- foglalják- össze- a- szerzők- nyelvi- szinten- ként- a- legismertebb- hangtani,- alaktani,- mon- dattani- és- szókészlet- jelenségeket.- a- bemutatás- módja- megegyezik- a- Magyar dia- lektológia c.- tankönyv- módszerével,- mely- szer- int- a- nyelvjárás- jelenségeket- a- köznyelvhez viszonyítva- először- számukban,- majd- megter- heltségükben,- végül- realizációjukban- szokás- vizsgálni.- az- egyes- nyelvi- szintek- közül- a- nyelv- járás- szókészlet- kap- legtöbb- teret,- hiszen- a- szerzők- fontosnak- tartották- külön- alfejezetek- ben- bemutatni- a- szókészlet- fogalmak- magyarázatán- és- szemléltetésén- kívül- a- nyelv- járás- szókészlet- feldolgozó- műveket- tájszó- táraikat- és- nyelv- atlaszokat.- Megismerked- hünk- a- szótárak- és- atlaszok- típusaival- és- a- legfontosabb- művekkel.- a- szerzők- bemutatják- a- szócikkek- felépítését,- szemléltető- részeket közölnek- a- tájszótárakból- és- a- nyelv- atlaszok- ból.- ír- nak- a- nyelv- atlaszokban- alkalmazott- ábrázolási- technikákról- is.- véleményem- szer- int- ehhez- a- részhez- szervesen- kapcsolódna- a- Nyelvjárás- anyaggyűjtés- módjai c.- fejezet, hiszen- ez- tartalmazza- a- legújabb- adatkezelő- és- ábrázoló- technikákat.- ez- a- rész- azonban- a- könyv- vége- felé,- a- nyelvjárás- területi- egységek- bemutatása- után- kapott- helyet.

a- nyelvjárás- jelenségek- ismertetése- után- a- nyelvjárások- területi- egységeinek- bemutatá- sa- teszi- ki- a- könyv- második- nagyobb- részét.- a- szerzők- szólnak- a- nyelvjárások- elhatárolásá- nak- szempontjairól- és- nehézségeiről. Megismertetik- a- kedves- olvasót- a- legfonto- sabb- osztályozási- kísérletekkel,- melyek- közül- a- legújabbat- (Juhász- dezső- osztályozását) követik- munkájuk- további- részében.- Mielőtt- azonban- bemutatnák- a- 10- mai- magyar- nyelv- járás- régiót,- körbejárják- a- nyelvjárás- sziget- és- nyelv- sziget- kérdéskörét.- ez- a- rész- a- tör- ténelem- iránt- érdeklődő- olvasóknak- is- izgal- mas- olvasmány- lehet,- hiszen- számos- nyelvjá-

rászígezték-létrejött-e szorosán-összefügg-a tör-ténelmi- Magyarország- területén- végbement áttelepítésekkel,-belső-népvándorlással.

A mai magyar nyelvjáróterületek bemutatása c. nagy-rész-az-előbb-említették-alapján 10-alféjezetből-áll.-Mindegyik-nyelvjárósi-régió bemutatása-a-földrajzi-szemponatokkal-kezdődik,-melyet-a-régiók-kisebb-egységei,-az-egy-nyelvjáróscsoportok- szerint- pontosítanak- a szerzők.-az-egy-területi-egységek-nyelvi-jel-lemzőit- példákka- gazdagon- szemléltetve mutatják-be-a-könyv-alkotói.-a-nagyközönség számára- bizonyára- legtanulmányosabb- a szé-kely-nyelvjáróterület-bemutatása-lesz.-a-szer-zők-Péntek-János-tanulmányát-idézve-szögez-ik le,-hog-nyelvi-jelenségekből-nem-igazolható, hog- a- szé-kely- nyelvjáró- olyan- egységes, különleges-és-egzotikus-magyar-nyelvi-változat lenne,-mint-hog-az-a-köztudatban-él.

említést-tettünk-már-a-következő-fejezet-ről,-mely- A nyelvjárósi anyaggyűjtés módjai címet- viseli.- az- olvasók- megismerkedhetnek az- adatgyűjtési- módszerekkel:- a- kérdőíves vizsgálat- és- a- szövegfelvételek- készítésének titkairól.-a-szerzők-rámutatnak-a-nyelvjárósku-tatás-számítógépes-lehetőségeire,- részletezik az- ilyen- kutatások- elméleti-háttérét-és-sokrétű,-gyakorlati-hasznát.-bemutatják-az-első-digi-talizált-nyelvatlaszt,- valamint- az- informatizált nyelvjárósi- adatok- kezelésére- létrehozott bihalbocs-szoftver-lehetőségeit.-ezt-a-fejezetet is- ábrák-gazdagítják.-a- kedves-olvasó- megte-kintheti,-hogyan-néz-ki-a-többdimenziós-nyelvatlasz.- néhány- itt- közölt- ábra- jelentősége éppen-a-sokféle-színkombináció-alkalmazásá-ban- rejlik,- ez- azonban- sajnos- a- fekete-fehér nyomtatásban-kevésbé-látványos-(pl.-147.-p.).

a-könyv-utolsó-nagy-része-nyelvjárósi-szö-vegeket- tartalmaz- a- magyar- nyelvterület különböző-tájairól.-n-agy-értéke,-hog-az-25-szö-veg- jelentős- része- nyomtatásban- még- eddig nem-jelent- meg.- Minden-szöveg-előtt- megta-láljuk- a- gyűjtő,- az- adatközlő- és- a- lejegyző nevé,- valamint- a- gyűjtés- helyét- és- idejét.- a közölt- szövegekben- megszólaló- adatközlők leggyakoribb-témái-az-ünnepek,-munka,-mező-gazdaság,- megélhetés,- vallás,- család,- gyer-mekkor,- katonaság,- disznóölés- és- a- lakodal-mas-szokások.

a-kötet-záró-részében-találjuk-a-válogatott bibliográfiát,- mely- az- általános- dialektológiai alapműveken- kívül- a- nyelvatlászokat- és- táj-szótárakat-is-felsorolja.

a-bemutatott-könyv-nemcsak-közérthető, szemléletes- tartalmával,- hanem- praktikus (a5-ös)-méretével-is-hozzájárul-ahhoz,-hog-az ékesszólás- kiskönyvtárának- részeként- való-ban-a-magyar-nyelvjárások-tudomány-népsz-e-rűsítő- kiskönyve- legyen,- és- haszonnal- forgat-hassa-mindenki,- akit- érdekelnek- a- táji- nyelv-változatok.

Presinszky Károly

Misad- katalin-csehy- zoltán- (szerk.):- nova Poseniensi- v.- a- pozsonyi- magyar- tanszék évkönyve.- Pozsony,- szenczi- Molnár- albert egyesület,-2015,-240-p.

2011-ben- azzal- a- szándékkal- köszöntötte olvasóit-a-nova-Poseniensi,-hog-az-évkönyv, rendszeres- megjelentetésével,- folyamatosan tájékoztat-majd-a-tanszéken-zajló-munkáról-és az- oktatóit- érintő- nemzetközi- projektekről.- a 2015-ös- évkönyv- mint- sorrendben- az- ötödik, így- természetszerűen- beváltott- ígéretként- fog-ható- föl,- ugyanakkor- visszamenőlegesen- is igaz-a-fülszövegnek-az-a-kitétele,-mely-szerint az-évkönyv-a-magyar-tanszék-legjobb-eredmé-nyeit- dokumentálja.- a- kötet- ezúttal- is- két- fő fejezetre- osztott:- az- elsőben- a- nyelv,- a- máso-dikban- az- irodalomtudomány- kapott- helyet.

a-nyelvi- dolgozatokat- Lanstvá- k- istván tanulmánya-nyitja-Újra- a-nyelvi- ideológiákról. a-címbe- is- jelzett- folytonossághoz- most- gya-korlati-szemponatok-társulnak,- ezeket- a- szerző módszertaniaknak- nevezi,- s- lényegük,- hog- a nyelvvideológiai-jellegű- tanulmányokhoz- egysé- ges- kereteket- és- főként- nevezéktant- nyújtsa- nak.- r- öviden- összefoglalja- a- nyelvi- ideológiák rendszerjellegű- mibenlétét- s- a- csatolt- foga-lomtár-használatának-módját.- az- első-évkönyv 87-izmusához-itt-most-újabb-81-társul.-a- teljes jegyzéket- Lanstvá- k- istván- is- 168-tételből- álló- nak- mondja,- de- arra- is- figyelmeztet,- hog- szá- muk- a- jövőben- több- száz- vagy- akár- ezer- is lehet.- a- két- fogalomtár- összevetéséből- köny- nyen- felfigyelhetünk- arra,- hog- az- eltelt- öt- év

során-mind-fogalmilag,-mind-stilisztikailag-csi-szolódott-a-nevezéktan,-így-például-a-2011-es „nyelvi-ruralizmus”-nak-most-az-árnyaltabb „nyelvi-plebejizmus”-felel-meg-c-sak-sajnálhatjuk,-hogy-a-nemzetközi-nevezéktanból-kilógó-kedvencünk,-a-„nyelvi-kekecizmus”-nem-került-bele-ebbe-a-másik-fogalomtárba-sem.

cs.-n-agy-Lajos-tanulmánya-(A háziállatok, cselekvéseik és sajátágaik fogalomkör medvesalji rendszerének lexikológiai tagoltsági és alaktani motiváltsági vizsgálata)-akár-a-következő-r adnóti-idézetrel-is-indíthatott-volna:- „a költő-ír,-a-macska-/miákol-és-az-eb-vonít-s-a kis-halacska-ikrát-űrít-kacéran.”² de-már-a-címből-is-belátható,-hogy-itt-épp-ellenkezőleg,a-szerző-által-alaposan-feltérképezett-Medvesalja-háziállatos-biodiverzitásáról,-szó-kincsgazdagságáról,-pontosabban-tagoltságáról-lesz-szó.-itt-konkrétan,-tehát-Medvesalján-a-címben-jelölt-fogalomkörre-vonatkozóan-a-47-fogalmat-161-lexémával-fejezik-ki-a-medvesaljiak;-ez-az-átlagos-lexikai-tagoltságot-illetően-közepes-fokú-tagoltságot-jelent.-a-megnevezések-variabilitására-és-a-nyelvhasználók-nyelvi-kreativitására-cs.-n-agy-Lajos-egyebek-közt-a 'dorombol'-ige-helyi-változatait-említi:-bőgőzik,brűgőzik,-morog,-morgattyúzik,-muzsikál;-a 'nyávog'-ra:-nyávog,-nyavíkol,-nyivákol.-a-tagoltsági-jellemzőkön-kívül-a-fogalmak-morfológiai-motiváltságát-is-vizsgálja,-a-megnevezéstípusok-fajtáinak-és-szöföldrajzi-vonatkozásainak-összefüggéseivel-együtt,-függelékként-adattárral-és-szöföldrajzi-térképekkel.

A helyesírás-tanítás gyakorlati kérdései a kisebbségi oktatás szemszögéből címmel Misad-katalin-rövid,-de-velős-összefoglalóját-nyújtja-a-tárgynak,-kitekintve-a-pozsonyi-magyar-tanszéken-kívüli-többi-felsőfokú-intézményre-is.-Milyen-az-összkép?-se-nem-túl-lehangoló,-se-nem-túl-derülátó.-Megállapítja: „a-helyesírás-során-alkalmazott-felfogások-és-módszerek-az-utóbbi-huszonöt-évben-lezajlott-tanterv-átalakítások-ellenére-sem-váltak-kor-szerűbbé-s-a-tanulók-helyesírás-készsége-sem-lett-biztosabb.”-a-diákság-az-alap-és-középis-kolákban-nemigen-szereti-a-helyesírást,-az-egyetemen-már-belátják,-hogy-erre-szükségük

van,-s-egyféle-presztízskérdésnek-is-tekintik.k-ülön-afejezet-foglalkozik-a-kisebbségi-helyzetű-magyar-helyesírás-státuszával-s-az-ebből-a-helyzetből-származó-specifikumokkal.-k-özli-a-pozsonyi-magyar-tanszéken-törzstantárgyként-oktatott-helyesírás-diszciplína-tematikus-tervét.

Misad-katalin-megemlíti,-hogy-az-anyanyelvi-helyesírási-kompetenciákat-nem-befolyásolja-a-többségi-nyelv-(a-szlovák)-helyesírása,-mivel- ezt-a-diákok-döntő-többsége-csak-alapszinten-sajátítja-el.-ehhez-kapcsolódóan-bilász-bog-lárka-azt-vizsgálja,-vajon-a-szlovákiai-magyar-középis-kolák-tanulói-hogyan-ítélik-meg-saját-szlovák-nyelvi-készségeiket.-Tanulmányának-végkövetkeztetéseit-már-a-címe-is-előrevetíti: „A szlovákot jobban kellene tudnom”. Diákok nyelvi ideológiái szlováknyelv-tudásukkal kapcsolatban.-a-14-szlovákiai-magyar-iskolában-végzett-strukturált-interjúk-egyik-tapasztalata,-hogy-a-megkérdezettek-szerint-jobban-kellene-tudniuk-szlovákul;-ez-a-bevallott-felismerés-nyomatékosabban-érvényes-azokra,-akik-jószerével-csak-az-iskolában-kerülnék-kapcsolatba-a-szlovákkal.-a-szlováknál-még-az-angoltudásukat-is-jobbnak-tartják,-még-akkor-is,-ha-angol-konverzációra-nincs-alkalmuk,-a-szerző-szerint-azért,-mert-az-alacsonyabb-nyelvi-készség-dacára-az-angollal-„gyakrabban-van-sikerélményük”,-míg-a-szlovák-esetében-gátló-vagy-zavaró-tényezőként-lép-fel-annak-tudata,-hogy-az-óvodáskorig-visszavezethető-szlováknyelvtudásuk-szintje-elmarad-a-„tökéletes”-nek-vagy-kívánatosnak-tartható-szinttől.-ezt-a-gátló-tényezőt-a-szerző-a-nyelvi-platonizmus²-ideológiájára-vezeti-vissza.

németh-szilvási-andrea-tanulmánya (Nyelvtanítási elméletek és a magyar mint idegen nyelv oktatása)-azzal-a-logikus-tézzissel-indít,-hogy-a-magyar-mint-idegen-nyelv-oktatá-

2- „az-a-meggyőződés,-hogy-a-nyelvnek-van-egy-ideális-formája,-amely-mintegy-független-a-tényleges-diskurzusokban-található-nyelvi-alakulatoktól.”-Lanstyák-istván:-a-nyelvi-ideológiák-néhány-általános-kérdéséről.-in-Misad-katalin-csehy-zoltán-(szerk.):-Nova-Posoniensia.-A-pozsonyi-Magyar-Tanszék-évkönyve.-Pozsony,szenczi-Molnár-albert-egyesület-kalligram,2011.-54.-p.

sa- módszereiben- nem- specifikus,- bármelyik idegennyelv-oktatási-módszert-egyaránt-hasznosíthatja,-ha-ezt-a-magyar-nyelv-vagy-a-befogadó-közeg- milyensége,- sajátosságai- esetén sikerrel- alkalmazza.- a- történeti- áttekintés után-a-mai-tendenciákat-mutatja-be-és-elemzi: a-kommunikáció-központúságot,- a-funkcionális-nyelvtant,-a-pragmatika-tanítását-és-a-kontrasztív- szemléletet.- Megállapítja,- hogy- a magyar-nyelvtan-elsajátításának-csak-a-nyelv-használatba- ágyazva- van- értelme;- hogy- a tanulás-célja-az-ún.-pragmatikai-kompetencia kifejtése;- hogy- az- egybevető- szemlélet- a kommunikáció-központú- nyelvtanítás- szolgál- latában-kell,-hogy-álljon.-„a-kontrasztív-nyelvi elemzés- során- a- célnyelvet,- esetünkben- a magyart,- a-forrásnyelvet,- s-zlovákiában- értelemszerűen-a-szlovákkal-párhuzamban-mutatjuk-be”--írja.

sebők- s-zilárd-dolgozata-alena-bohunická könyvét-(*Metaforika činnostného aspektu jazyka*)- mutatja-be-és-értelmezi.- a-referencia-nélküli-nyelvről-való-beszédet-a-más,-konkrét-és-valós-területekről-számazó-fogódzó-teszik lehetővé.- ezek- a- metaforák- mindig- felfednek valamit- a- nyelvből,- míg- másvalamilyen- jellemzőit-elfedik.-bohunická-könyve-a-metaforáknak ezekkel-az-előnyeivel-és-hátrányaival-foglalkozik,-ezen-belül-is-az-eszközmetafora-nyelvtudományban- betöltött- szerepével.- a- szerzővel egyetértve- sebők- s-zilárd- leszögezi,- hogy- a metafora- nemcsak- szükségszerű- velejárója- a nyelvleírásnak,- hanem- ismeretelméleti- potenciálja-is-van.-„a-metafora-nemegyszer-új-látásmódot-kínál-az-értelmezéshez,-s-ezáltal-lehetővé-teszi,-hogy-új-kérdéseket-tegyünk-fel-a-már ismert-dolgok-kapcsán”--írja.-a-könyvet-mind-azoknak-ajánlja,-akik- a- metaforakutatás,- diszkurzus-elemzés,- a- pragmatika- vagy- a- szociológia-nyelvészeti-vonatkozásai-iránt-érdeklődnek.

az-irodalmi-részt-Martin-s-lobodník-és-viera Lelkesová- -- szlovák- nyelvű- -- tanulmánya (*Obraz Číny v maďarských cestopisoch z 50. rokov 20. storočia*)- nyitja,- melyben- három- magyarországi- -- magyar- nyelvű,- az- 1950-es évekből- származó- kínai- útikönyvet- mutatnak be.- a- kuriózus- téma- számos- érdekességgel szolgál,- hiszen- az- ötvenes- évek- magyar- és kínai- ideológiájában- sok- a- közös- nevező.- a szerzők-nem-szorítottak-a-kirakatkirándulás-

nak-is-tartható-kínai-útirajzok-bemutatására, ezeket- szemléletesen- értelmezik- is. Megjegyzik- például,- hogy- az- útirajzok- nem csak- a- távoli- szocialista- országról- szólnak, hanem- abban- kívánják- megerősíteni- a- magyar olvasót,-hogy-a-szocializmus-építésének-úttjára való-lépés-Magyarországon-is-helyes,-hiszen-a nagy- kína- is- ezen- az- úton- indult- el.- a- kínát bemutató-könyvekből-bőven-idéznek,-az-üdítő-és-mosolyt-fakasztó-idézeteknek-se-szeri,-se száma,-kedvencünk-a-következő:-„ideje-szakítani-azzal-a-téves-felfogással,-hogy-kína-mesze-van.-vegyük-már-végre-észre,-hogy-csak egyetlen-ország,-a-s-zovjetunió-választ-el-bennünket,-pontosabban-köt-minket-össze.”-

A kollektívizmus a műfordításban. Devecseri Gábor fordítói ars poeticájának ideológiai háttere címmel-Polgár-anikó-a-kollektivistaműfordítói-gyakorlatról-s-devecseri-kollektivistafordítói-elveiről-értekeznek.- a- kollektívizmus-mint-ideológia-az-individuális-felfogással szemben- határozza- meg- magát,- a- szerző- a nyugatosok-és-az-őket-követő-szuverén-individualisták- közé- többek- közt- kertész- imrét sorolja,- szemben- a- nép- és- nemzetnevelő illyéssel,- n- emeth-Lászlóval,- f- üst-Milánnal-és- d- éry-Tiborral.- a- maga- nyugatos- költői- indulását-megtagadó- d- evecseri- a- kommunista- ideológiát- a- fordítási-irodalom-poétikájára-is-ráhúzza,-s- ezt- nem- csak- a- róla- szóló- ügynöki- jelentések- szerint,- hanem- az- ún.- Horatius-vita során- is- mereven- képviselte.- az- új- Horatius-összes-1961-es-kiadása-részint-az-előző-fordítók-tudatos-mellőzésével-készült,-részint-pedig devecseri- mindent- felülíró- válogatásában- és szerkesztésében.- verses- utószavában- (*Levél Horatiushoz avagy a fordítás művészete*) devecseri- elhatárolja- magát- a- korábbi Horatius-fordításválogatástól,- az- újat- pedig egységes-egynek-fogja-föl,-miközben-összeállítói,-szerkesztői-és-a-fordítókkal-való-kapcsolattartási-módszereit-is-a-kollektívizmus-és-a-gleichschaltolás- hatja- át.- arról,- hogy- mi- és- hogyan- került- az- új- Horatius-kötetbe,- devecseri-mondta-ki-a-végszót,-magának-fenntartva- a- döntő- végítéletet.- Polgár-anikó-szerint- a kollektivistafelfogásnak-is-lehetnek-és-vannak pozitívumai- a- műfordításban,- de- csak- akkor, ha- a- fordításban- érintett- feleket- egyenrangú alkotóknak,- egyéniségeknek-tartjuk.

nehéz-pár-mondatban-összefoglalni-száz Pál-tanulmányát,- melyet-ő-maga-esettanulmányként-jellemez,-valójában-több-tanulmány egybegyúrva,- s- még- így- is- részletként- hat. címe:- *Az Ahasvérus-motívum Borbély Szilárd Halotti Pompa c. kötetében.*- r észint- az ahasvérus-motívum- kultúrtörténeti- pályafutását- nyújtja,- ezután- és- főként- pedig- a- *Halotti Pompa* második,- bővített-kiadásának-vonatkozó-passzusait-a-szövegköziség-Gérard-Genette által- megfogalmazott- kategóriái- mentén- tárgyalja.- Megállapítja,- szücs- Teréziát- idézve, hogy-borbély,-„a-poklot-az-evilágban-helyezi-el”, amihez- hozzáfűzi,- hogy- „ugyanezt- az- átfordítást-figyelhetjük-meg-az-örök-kínokat-élő,- pontosabban-örök-halált-lakó-pokollakók- helyére került- ahasvérus-alak- esetében- is”.- az ahasvérus- mint- „örök- zsidó”- vagy- „bolygó zsidó”- fogalmáról- megjegyzi:- „a- vándorlegenda- mesternarratívája- szerint- a- keresztjét- hordozó- Jézus- megpihent- ahasvérus- háza- előtt, aki- elkergette- onnan”,- tehát- az- ítélet- napjáig kell-vándorolnia.- „ahasvérus- kínja- nem- végtelen”,- „kínja-földi-pokol,- éppen- ezért- illeszkedik a- *Halotti Pompa* evilági- poklába.”- végkövetkeztetése:- „a- *Halotti Pompa* éppen- attól autentikus-szöveg,- hogy- nem- a- bűnösök-túlvilági-büntetéséről,- hanem- az- ártatlanok-evilági büntetéséről-szól.”

csehy- zoltán- nem- először- nyúl- termékenyen- a- többek- által- mellőzött- cselényi-korpuszhoz,- ezúttal- --*História, montázs, fordítás. Cselényi László kommentált „fordításai”* c. tanulmányában- -- lépésről- lépésre,- vagy inkább-rétegről-rétegre-haladva-igazolja- azt- a feltevést,- mely- szerint- nincs- értelmezhetetlen szöveg,- csak- indíték- vagy- kedv-szükségletetik hozzá,- elsősorban-azonban-kellő-szakértelem. a- szerző- cselényi- fordításkötetéből,- annak mítoszközpontúságából- indul- ki,- hogy- a *Kiegészítések Héra Kleitoszhoz* című-montázkötet- elemezhesse.- Másként- szólva:- azt- vizsgálja,- hogy- a- később-szólamokra-bontott-fordításszöveg- milyen- alapokat- teremt- a- cselényi-montázsok- dinamikájának,- illetve- a- költő regiszterkeverő- dinamikus- beszédmódjának kialakulásához- és- következetes- végigviteléhez.- Leszögezi,- hogy- cselényi- számára- a- mítosz- „konstitutív-elem”,- „a- hiteles-elbeszélhetőség- őszinteségének- esélye”,- egyben- a

szöveggenerálást- biztosító- konstrukció- is. fontos-megállapítása-csehy-zoltánnak,- bár-ő Tózsérre-hivatkozik,-hogy-„cselényi-elsősorban impulzusgócokként- használja- a- forrásnyelvi szövegeket”,- úgyszintén- fontos- megítélése, hogy- „a- motázsszöveg- egyszerre- lehet- bizarr paródia-és-tragikus- utánmondás- is,- de- kezelhető- önálló,- kombinatorikus- logikájú- szövegeként- is.”- a- továbbiakban- kifejti,- hogy- a- költő- a- zenei-kombinatorika- avantgárd-kísérletei- ihleték- meg,- s- „cselényi- »képalkotása«- a- stockhausen- utat- járja- be”.

Hizsnai-Tóth-ildikó-tanulmánya-*(Önmegértéseink és önféltreértéseink határán. A szlovák és magyar „mondott helyekről”, valamint a velük kapcsolatos térképzetekről)*- azzal- indít, hogy- a- mondott-hely-fogalmát- pragmatikusan fogja- fel,- és- a- szlovákiai- magyar- diszkurzív teret- érti- alatta.- Másfelől- ugyanez- a- térfelfogás az- elme- által- létrehozott- konstrukció- az- elméleti- alapvetés- után,- melyből- nem- hiányoznak az- etnológia- következtetései- sem,- néhány konkrét,- metaforikusnak- tartható- helynevet vizsgál;- ezek- a- következők:- „od- Tatier- k d unaju”- (a- Tátrától- a- d- unáig),- mely- alatt szlovákia- értendő;- „perla- na- d unaji”- (a- d una gyöngyszeme),- azaz- Pozsony;- a- „slovenský juh”,- „južné- slovensko”- és- a- „Mađari- za d unaj”- szlogen,- vagyis- a- szlovákiai- dél- (valamint- magyarok- a- d- unán-túlra);- a- „d olná- zem”, „d olniaký”,- azaz- a- déli-föld,- a- szlovákok- által legdélebben- lakott- közép-európai- térség. vizsgálja- ezek- gyakorlati,- mindennapi- és- tudományos- használatát,- és- egyebek- közt- megállapítja,- hogy- „a- Tátrától- a- d- unáig”- egy- dél- felé nyitott- konstrukció,- a- „szlovákiai- dél”- pedig egy- észak- felé- elbeszélő- attitűd.- és- kiderül, nem- lerágott- csont- a- „f elvidék,- d él- s- zlovákia és- a- »nálunk«- szinonimasor- sem,- minden- esetre- n ádasdy- ádám- idézett- véleményéről azt- gondoljuk,- jó- volna,- ha- minden- magyar ismerné.- a- példák- sora- továbbiakkal- is- folytatható,- hiszen- például- az- „idem- na- Mađari”- vagy „bol- som- na- Mađaroch”- alatt- a- szlovák- beszélt nyelv- kommunikációban- a- magyarok- lakta dél-szlovákia- értendő.- Talán- figyelmet- érdemel- a- főváros- szlovák- nevének- rövidített- változata,- a- „blava”,- „blavák”- (Pozsony,- pozsonyi) is,- ezekhez- a- beszédben,- az- írott- és- elektronikus- sajtóban- dehonesztáló- attitűd- tapad,

amennyiben- a kifejezések- használóit- nem tekintik- pozsonyinak,- sőt- a városba- látogató képviselőit- csaknem- Pozsony- bitorlóknak- tartják.- Hizsnyai- Tóth- ildikó- kiváló- tanulmánya sokféleképp- folytatható.

dusík- anikó- figyelme- ezúttal- nem- eredeti szlovák- irodalomra,- hanem- egy- fordításkötetre irányul,- tanulmányának- címe:- *A Don Quijote magyar fordításának hatása „ifj. Ján Rovňan” Cervantes-adaptációjára*.- bár- a megfejtést- már maga- a cím- is- tartalmazza,- ez- mit- sem- von- le abból,- hogy- a- tanulmány- egy- detektívregény szenvedélyével- és- pörgő- cselekményével- vonja magára- figyelmünket.- a- szerző- végigköveti- a szlovák- és- a- magyar- *Don Quijote*- fordításokat- és- adaptációkat,- s- cáfolja- azt- a- nézetet,- mely- szerint- az- első- szlovák- *Don Quijote* alapjául- egy- cseh- fordítás- szolgálhatott.- ehelyett- meggyőzően- érvel- amellet,- hogy- az- 1926-os- szlovák- *Don Quijote* előképe- nem- más,- mint- az- ötven- évvel korábbi- magyar- Györy- Vilmos- által- fordított- *Don Quijote*.- a- gyanút- előbb- egy- szerzői,- a- kiejtésre vonatkozó- instrukció- alapozza- meg- majd- a- halmozott- közmondások- és- szólások- -- sancho Panza- ugyanis- bőven- él- ezekkel- --,- s- innen- már sportkifejezéssel- élve- fehér- indul- és- két- lépésben- mattot- ad,- hiszen- a- „pes- šteká- a- peniaze hovoria”- vagy- a- „dlhé- vľasy- krátky- rozum”- nem- része- a- szlovák- idiómatárnak,- annál- inkább- a magyarnak- (péNZ- beszél,- kutya- ugat,- hosszú haj,- rövid- ész).- Mintegy- mellékszálon- felfejti, hogy- a- fordítóként- feltüntetett- „ifj.- Ján- r- ovňan” nem- más,- mint- a- két- háború- közti- szlovák- irodalom- jeles- képviselője,- Milo- urban.

Megkísértés címmel- s- zabó- kladia- Margita f- iguli- először- 1937- ben- megjelent- novellagyűjteményét- elemzi,- bővebben- ennek- négy- szövegét.- f- eltárja- a- f- iguli- próza- jellemző- vonásait:- a mondatritmusban- rejlő- poetizmust- és- szöveg- dinamikát,- a- metaforikusságot- és- az- ebből eredő- líraiságot,- külön- figyelmet- szentel- az- ún. rövidmondatos- szerkezeteknek,- valamint megállapítja,- hogy- e- novellákban- a- hangsúly- a- szavakról- a- mondatokra- helyeződik- át. Példatára- egyszersmind- lenyűgözően- gazdag, hosszan- és- sok- helyütt- idéz- az- egyes- novellákból.- csak- feltételezhetjük,- mivel- külön- nem jelöli,- hogy- az- idézett- fragmentumok- és- hosszabb- szövegrészek- a- saját- fordításai;- s- itt hívom- fel- a- figyelmet- arra,- hogy- f- igulinak- van

magyarra- fordított- novelláskötete- is,³ benne egyebek- közt- az- e- tanulmányban- címkötőként- szereplő- *Megkísértés*tel.

szabó- kladia- tanulmányának- alcíme- – *Margita Figuli novellái a boldogságkeresés tükrében* -- kiváló- előhangként- szolgál- zuzana drábeková- tanulmányához:- *Donchuanská tematika vo fínskej literatúre* (*A Don Juan-i téma a finn irodalomban*)-.az- itt- vizsgált- két- regényről- is elmondható,- hogy- a- boldogságkeresés- a- témájuk,- és- a- f- iguli- féle- prózához- hasonlóan- a- nő ezekben- is- központi- szerepet- kap.- zuzana drábeková- egy- tágabb- irodalomtörténeti- keretbe- és- a- kalevala- don- Juanjának- tartható Lemminkäinen- motívumvilágába- ágyazva- az- ún. tutajosromantika- tematikába- sorolja- Johannes Linnankoski- *Dal a tűzpiros virágról* c.- regényét, de- a- művet- egyben- a- maskulinitás- kulturális válságállapota- kifejezésének- tartja.- a- regény- férfialakja,- aki- felhagy- a- családjában- hagyományos gazdálkodással,- s- tutajosnak- áll- be,- a- dekadencia,- a- romlottság- és- a- könnyűvérűség- don- Juan-i attribútumait- ölti- magára.- Míg- e- regény- férfi főszereplője- csak- a- hagyományokhoz- hűtlen,- a- másik- elemzett- mű- (anja- kauranen:- *Itt járt Sonja O.*)- főszereplője- olyan- nő,- aki- a- hagyományosan- férfiakra- jellemző- tulajdonságokkal- bír: ágyról- ágyra- jár,- sőt- nem- csak- a- férfiakat- változtatja,- nő- szeretője- is- van,- szabadszájú,- mintegy mellesleg- drogfüggő,- s- ezzel- még- a- nőtestbe- bújít c- asanova- képzetét- is- felülmúlja.- a- szerző- a- két elemzett- művet- is- összeveti- egymással,- mondván,- hogy- az- *Itt járt Sonja O.* bizonyos- értelemben- a- *Dal a tűzpiros virágról*- nak- a- paródiája.- a- szerző- végül- finoman- megrajzolja- a- különbséget a- c- asanova- és- a- don- Juan- típus- közt,- amennyiben- ez- utóbbit- a- szerelem- filozófusának- nevezi.

a- tanulmányokat- magyar- vagy- szlovák annotációk- és- kulcsszavak- vezetik- be,- a- hivatkozásokat- szlovák,- angol,- finn- vagy- magyar összegzés- zárja.- a- kötet- végén- a- benne- szereplő- szerzőkről- olvasható- eligazító,- lexikonszerű szakbiográfia.- a- kötetet- mindenkinek- ajánlom: elsőrendű,- jól- szerkesztett- szakkönyv.

Csanda Gábor

3- *Egy korty mámor* (Mámivý- dúšok,- Pokušenie, 1972).- Havas- Márta- fordítása.- Pozsony, Madách,- 1975,- 344-p.

in-memoriám-ilyés-zoltán
(1968–2015)

szerény,-halk-szavú,-talán-kicsit-magányos-ember-is-volt.

n-agy-tudású,-meggyőző-fellépésű,-szerteágazó,-mély-erudícióval-rendelkező-előadó,
alapos,-sokrétű-publikációs-tevékenységet-folytató,-kiváló-kutató-is-volt.

és-rettenetesen-fiatal-volt,-amikor-nagy-hirtelen-itt-hagyott-bennünket.-az-ősz-elején
még-(a-többi-között!)-a-bajorországi-bad-kissingenben-2016-februárja-végére-meghir-
detett-vajdaság-konferencián-való-részvételét-tervezgette.-általában-külföldi-konferen-
ciákon-szoktunk-összefutni,-egy-két-évenként,-s-gondoltam,-hogymár-épp-ideje,-hiszen
utoljára-a-horvátországi-ilókon,-a-német-szervezésű-iv.-forum-Hungaricum-keretén
belül,-2013-őszén-beszélggettünk-nagyokat.-közös-témánk-bőven-akadt,-hiszen-a-többi
között-az-etnikai-és-kulturális-folyamatok-kérdései-úgy-általában-őt-is,-engem-is-érde-
keltek,-illette-szűkebb-térségünkben-is-több,-jelentős-kutatás-volt-már-mögötte.-ezek
módszereiből,-eredményeimből-magam-is-sokat-tanultam.-amikor-megismerkedtünk
(annak-azért-van-vagy-tizenöt-húsz-esztendeje),-éppen-egy-máta-kutatás-kellős-köze-
pén-volt,-és-levélben-vette-fel-velem-a-kapcsolatot,-tudván,-hogymagam-is-meg-meg-
fordultam-ebben-a-sajátos-kelet-szlovákiai-német-közösségben.-kutatási-eredményeit
számos-értékes-tanulmány-fémjelzi.¹

általában-a-peremvidékek-etnikai,-vallási-és-kulturális-folyamatai-érdekelték,-ami-
nek-gyönyörű,-afféle-ars-poetica-szerű-lenyomata-a-Mezsgyevilágok-című-könyve.
Mindennél-jobban-kifejezi-ilyés-zoltán-habitusát,-kutatói-érdeklődését,-hozzaállását,
alázatát-a-kötet-előszavából-vett-alábbi-részlet,-amiből-kiderül,-hogymagam-„...mezsgyevilá-

1 Pl.-ilyés-zoltán:-az-1938-as-határváltozás-és-a-felső-bódva-völgyi-németség,-Mecenzéf,-stósz.
in-„... ahol a határ elválaszt”. *Trianon és következményei a Kárpát-medencében*.-Pásztor
cecília-szerk.-balassagyarmat,-n-agy-iván-Tört.-k-ör-2002,-275-288.-p.;-uő.-a-meghittség-nar-
ratívái.-a-költészet-mint-a-múltközvetítés-és-a-lokális-identifikáció-eszköze-egy-szlovákiai
német-közösségben.-in-*Antropológia és irodalom*.-biczó-Gábor-k-iss-n-oémi-szerk.-d-ebrecen,
csokonai-k-iadó-2003,-297-308.-p.;-uő.-a-nemzeti-identitás-és-az-etnikus-tradíciók-változá-
sai-és-ezek-szimbolikus-megjelenítése-egy-szlovákiai-német-közösségben.-in-*Tér és Terep*.
Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréről II.-kovács-n-óra-s-zarka-László-szerk.
budapest,-akadémiai-k-iadó-é.n.,-61-75.-p.;-uő.-„Magyar-lett-most-a-mántából...”-Háttérrel
a-felső-bódva-völgyi-németek-hungarus-tudatához.-*Fórum Társadalomtudományi Szemle* 7,
2005/3,-141-150.-p.-stb.

goknak tekinti azokat a történeti-magyar-nyelvterület-perifériáján elhelyezkedő multietnikus régiókat, illetve településeket, ahol az újkori telepítések, migrációk és asszimilációs folyamatok révén többnyelvű, vegyes kulturális repertoárral, gyakran többes-nemzeti lojalitással rendelkező csoportok, közösségek jöttek létre. így sorolódhat a válogásban egymás mellé a többnemzetiségű bánát, a közép-szlovákiai-német nyelvsziget, a román-pásztormigráció által érintett csik-megyei-határszél és a magyar-szimpatiajú szépség, ezek a mindenkori nemzetállami-identitáskényszereknek és homogenizációs törekvéseknek kitett *kisvilágok* egyaránt példázatak a nemzetépítés-felülről-ható mechanizmusait és a lokális közösségek belső-identifikációs és elkülönítési gyakorlatait.²

az-illoki-d una-parton-(L.-Juhász-ilona-felv.,-2013)

2 Ilyés-Zoltán: *Mezsgyevilágok. Etnikus interferenciák és nemzeti affinitások térbeli mintázatai a Kárpát-medencében.*-budapest,-Lucidus-kiadó-2008,-7.-p.-/kisebbségkutatás-könyvek/

Tudomásom-szerint-legutóbbi-kutatási-projektuma,-aminek-eredményei-már-kéziratban meg-is-fogalmazódtak,-az-Asszimilációs folyamatok, interetnikus együttélés és kisebbségi emlékezet- és ünnepkultúra a Zoborvidéken volt.-ennek-részeredményeiről-annak idején-k omáromban,-a-iii.-f orum-Hungaricum-nemzetközi-tanácskozáson-számolt-be nagy-átéléssel-és-hatásosan.

a-Miskolci-egyetem-bTk-kulturális-és-vizuális-antropológiai-intézetének-munkatársai- által- jegyzett- nekrológban,- az- intézet- honlapján- olvasom- a- következőket: „elkötelezettsége-a-tudás-és-a-tudomány-íránt-nem-ismert-korlátokat.-2015.-december 6-án- délelőtt- a- k út völgyi- Úti- k órházban,- már- igen- súlyos- egészségi- állapotban,- ilyés zoltán-megtartotta-utolsó-tudományos-előadását.-a-fültanúk--az-ügyeletes-nővér-és-a-betegtársak--beszámolója-szerint-a-holocaust-témájában-előadott-másfélórás-expozé gördülékeny,-logikus-és-lenyűgöző-munka-volt.”

igen,-ebben-a-kis-történetben-maradéktalanul-zolira-ismerek.-n oha-előadást-már nem-tart-többet,-de-itt-vannak-művei,-amelyek-oktatnak,-nevelnek,-olykor-vitára-ingerelnek.-Meg-a-tanítványai.-s-zóval-az-ilóki-d una-parton-abbahagyott-párbeszéd-nem-szakadnak-meg...

Liszka József

POPÉLY ÁRPÁD

FÉL ÉVSZÁZAD KISEBBSÉGBEN

Fejezetek a szlovákiai magyarság
1945 utáni történetéből

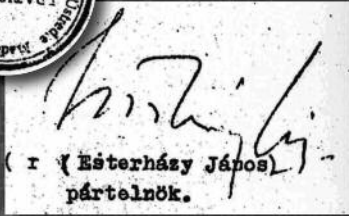

Fórum Kisebbségkutató Intézet

ESTERHÁZY JÁNOS ÉS A SZLOVENSZKÓI MAGYAR PÁRT

Iratok a szlovákiai magyarok
történetéhez (1938–1945)

Szerkesztette
Simon Attila

Fórum Kisebbségkutató Intézet

számunk-szerzői

A. Gergely András (1952)
társadalomkutató,-kulturális-
antropológus-(eLTe,-TáTk,-MTa-Tk-PTI
budapest,-magyarország)

Bolemant Lilla (1964)
irodalomtörténész,-genderkutató-(a
fórum-kisebbségkutató-intézet-
munkatársa,-s omorja;-a-Phoenix-Polgári
Társulás-elnöke,-a-szabványosított
oktatásügyi-Mérések-nemzeti-intézete,
Pozsony,-szlovákia)

Gaucsík István (1973)
történész-(Pozsonyi-városi-Múzeum,
Pozsony,-szlovákia)

Kerényi Éva (1981)
történész-muzeológus;-doktorandusz
(Gömör-kishonti-Múzeum,-rímászat,
szlovákia;-eötvös-Loránd
Tudományegyetem,-budapest,
Magyarország)

Kiss József (1944–2013)
történész,-levéltáros,-újságíró

Liszka József (1956)
etnológus-(fórum-kisebbségkutató
intézet-etnológiai-központja,-komárom;
selye-János-egyetem,-komárom,
szlovákia)

Cs. Nagy Lajos (1945)
nyelvész-(Comenius-egyetem,-Pozsony,
szlovákia)

Öllös László (1957)
politológus-(fórum-kisebbségkutató
intézet,-s omorja;-konstantin-filozófus
egyetem,-nyitra,-szlovákia)

Papp Adrián (1989)
irodalmár,-doktorandusz-(eLTe-bTk
irodalomtudományi-doktori-iskola,
budapest,-Magyarország)

Presinszky Károly (1977)
nyelvész-(konstantin-filozófus-egyetem,
nyitra,-szlovákia)

Roncz Melinda (1986)
könyvtáros,-a-bibliotheca-Hungarica-
igazgatója-(s omorja,-szlovákia)

Sebő Bugár Beáta (1975)
könyvtáros,-dokumentátor-(bibliotheca
Hungarica,-s omorja,-szlovákia)

Tokár Géza (1984)
politológus-(a-szlovákiai-Magyarok
kerekasztalának-szövívője,-s omorja,
szlovákia)